

З.С. | Зовнішні справи

*Заснований у 1991 році
Випускається 6 разів на рік*

**Том 35, № 3
2025**

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

**Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації**
Серія: KB № 24816-14756 ПР від 31.03.2021 р.

Ідентифікатор медіа в Реєстрі суб'єктів у сфері медіа R30-04020
Рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення
від 13 червня 2024 року № 2077

Журнал представлено
у таких наукометричних базах:
Google Scholar, НБУ ім. В. І. Вернадського,
Фахові видання України, Polska Bibliografia Naukowa, Dimensions,
Zeitschriften Datebank, University of Hull Library, SOLO, European University Institute,
Leipzig University Library, Cambridge University Library, Worldcat, Litmaps

Зовнішні справи / Ред. кол.: Т. В. Сидорук та ін. – Київ: Громадська спілка «Редакція журналу «Зовнішні справи», 2025. – Том 35, № 3. – 129 с.

Засновник і видавець:
Громадська спілка «Редакція журналу «Зовнішні справи»
01001, пров. Рильський, 6, м. Київ, Україна
E-mail: info@uaforeignaffairs.com
<https://uaforeignaffairs.com/uk>

F.A. | **Foreign Affairs**

*Founded in 1991
Published six times per year*

**Volume 35, No. 3
2025**

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

**Certificate of state registration
of the print media**

Series: KV No. 24816-14756 PR dated 31.03.2021

Media identifier in the Register of Media Entities R30-04020
Decision of the National Council of Ukraine
on Television and Radio Broadcasting
of 13 June 2024 No. 2077

**Journal is presented
in the following scientometric databases:**

Google Scholar, VNLU, Professional publications of Ukraine,
Polska Bibliografia Naukowa, Dimensions, Zeitschriften Datebank,
University of Hull Library, SOLO, European University Institute, Leipzig University Library,
Cambridge University Library, Worldcat, Litmaps

Foreign Affairs / Ed. col.: T. V. Sydoruk et al. – Kyiv: Public Union Editorial Board of the Journal
“Foreign Affairs”, 2025. – Volume 35, No. 3. – 129 p.

Founder and publisher:

Public Union Editorial Board of the Journal “Foreign Affairs”
01001, 6 Rylskyi Ln., Kyiv, Ukraine
E-mail: info@uaforeignaffairs.com
<https://uaforeignaffairs.com/en>

Редакційна колегія

Головний редактор

Тетяна Віталіївна Сидорук Доктор політичних наук, професор, Національний університет «Острозька академія», Україна

Заступник головного редактора

Єрмек Бурібаєв Доктор юридичних наук, професор, Казахський Національний педагогічний університет ім. Абая, Республіка Казахстан

Національні члени редколегії

Валерій Власенко Кандидат історичних наук, доцент, Сумський державний університет, Україна

Валерій Грицюк Кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, Україна

Ірина Тимейчук Кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет «Острозька академія», Україна

Володимир Трофимович Доктор політичних наук, професор, Національний університет «Острозька академія», Україна

Міжнародні члени редколегії

Канат Єнсенов Доктор історичних наук, доцент, Інститут історії держави Комітету науки МОН Республіки Казахстан, Республіка Казахстан

Автанділ Сілагадзе Доктор економічних наук, професор, Тбіліський державний університет ім. Івана Джавахішвілі, Грузія

Жанна Хамзіна Доктор юридичних наук, професор, Казахський Національний педагогічний університет ім. Абая, Республіка Казахстан

Артур Атанесян Доктор політичних наук, професор, Єреванський державний університет, Республіка Армєнія

Наталія Чабан Доктор філософії, професор, Кентерберійський університет, Нова Зеландія

Нагіма Кала Доктор філософії, доцент, Євразійський національний університет імені Гумільова, Республіка Казахстан

Аліма Аунасова Доктор історичних наук, професор, Інститут історії держави Міністерства науки і вищої освіти Республіки Казахстан, Республіка Казахстан

Пауль Луїф Доктор політичних наук, лектор, Віденський університет, Австрія

Бойка Стефанова Доктор політичних наук, доцент, Техаський університет у Сан-Антоніо, США

Ольга Бертельсен Доктор історичних наук, Професор, Університет Тіффін, США

Editorial Board**Editor-in-Chief**

Tetiana Sydoruk Doctor of Political Sciences, Professor, National University of Ostroh Academy, Ukraine

Deputy Editor-in-Chief

Yermek Buribayev Doctor of Law, Professor, Abai Kazakh National Pedagogical University, Republic of Kazakhstan

National Members of the Editorial Board

Valeriy Vlasenko PhD in Historical Sciences, Associate Professor, Sumy State University, Ukraine

Valerii Hrytsiuk PhD in Historical Sciences, Senior Researcher, National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi, Ukraine

Iryna Tymeichuk PhD in Philological Sciences, Associate Professor, National University of Ostroh Academy, Ukraine

Volodymyr Trofymovych Doctor of Political Sciences, Professor, National University of Ostroh Academy, Ukraine

International Members of the Editorial Board

Kanat Yensenov Doctor of Historical Sciences, Associate Professor, Institute of the State History Ministry of Education and Science of Kazakhstan, Republic of Kazakhstan

Avtandil Silagadze Doctor of Economic Sciences, Professor, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

Zhanna Khamzina Doctor of Law, Professor, Abai Kazakh National Pedagogical University, Republic of Kazakhstan

Arthur Atanesyan Doctor of Political Sciences, Professor, Yerevan State University, Republic of Armenia

Natalia Chaban Doctor of Philosophy, Professor, University of Canterbury, New Zealand

Nagima Kala Doctor of Philosophy, Associate Professor, Gumilyov Eurasian National University, Republic of Kazakhstan

Alima Auanasova Doctor of Historical Sciences, Professor, Institute of State History of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan, Republic of Kazakhstan

Paul Luif Doctor of Political Science, Lecturer, University of Vienna, Austria

Boyka Stefanova PhD in Political Science, Associate Professor, University of Texas at San Antonio, USA

Olga Bertelsen PhD in History, Associate Professor, Tiffin University, USA

ЗМІСТ/CONTENTS

Ф. Бровіна

Політичний вплив енергетичного переходу в ЄС: геополітичний аналіз 8

F. Brovina

Political impact of the EU energy transition: A geopolitical analysis 18

К.-Х. Кім, Дж.-К. Чун

Релігійний фактор зовнішньої політики в епоху постсекулярного повороту..... 30

К.-Н. Kim, J.-K. Chung

The religious factor in foreign policy in the age of the postsecular turn 41

А. Раджапов

Проблема легітимності міжнародних організацій у публічному дискурсі 54

A. Rajarov

The legitimacy of international organisations in public discourse..... 64

В. Рибачек

Між екологічною перспективою та глобальним протистоянням: актуальні результати COP26 76

V. Rybachek

Between the ecological perspective and global confrontation: Current results of COP26..... 89

С. Лі

Запобігання кіберзлочинності у порядку денному сучасних міжнародних відносин 103

X. Li

Cybercrime prevention on the agenda of modern international relations 115

УДК 327:620.9
DOI: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.18

Фісник Бровіна

Доктор філософії з менеджменту, професор
Спортивний університет Тирани
1001, вул. Мухамед Гьоллеша, м. Тірана, Албанія
<https://orcid.org/0000-0002-4347-5538>

Політичний вплив енергетичного переходу в ЄС: геополітичний аналіз

Анотація. Метою проведеного дослідження було встановлення геополітичних наслідків для міжнародної спільноти в рамках переходу до «зеленої» енергії в Європі. Методами проведеного дослідження були документальний аналіз, контент-аналіз, порівняльний метод та системний аналіз. Результати дослідження продемонстрували, що енергетичний перехід у Європейському Союзі відображає довготривалу тенденцію до інтеграції та лібералізації ринку енергоресурсів, яка бере початок ще з середини XX століття. Аналіз еволюції нормативно-правової бази засвідчив, що початково увага приділялася створенню єдиного ринку, однак у XXI столітті пріоритетами стали екологічна стійкість та вуглецева нейтральність. Також були досліджені геополітичні події, зокрема повномасштабне вторгнення Росії в Україну, що суттєво змінило енергетичний баланс ЄС. Аналіз тенденцій засвідчив, що Європейський Союз суттєво скоротив залежність від російських енергоресурсів, що, призвело до зміни глобальних енергетичних потоків і переорієнтації Росії на азійські ринки. У відповідь на цей виклик ЄС активізував диверсифікацію постачань, збільшуючи обсяги імпорту традиційних енергоресурсів з США та Норвегії. Китайським урядом також були отримані певні вигоди, а саме зміцнення позицій у експорті сонячних панелей до Європейського Союзу, які є вкрай важливими для енергетичного переходу. Було узагальнено, що енергетичний перехід сформував новий політичний баланс, де «зелені» економіки прагнуть співпрацювати з такими самим економіками, прикладами чого є співпраця між ЄС, Чилі, Австралією. Проте проблемою залишається боротьба за критично важливі ресурси, запаси яких малі в надрах та власності переважної кількості світових демократій. Проведене дослідження може бути використаним для проведення лекційних та практичних занять по спеціальностям міжнародні відносини та міжнародне право

Ключові слова: критичні матеріали; конкуренція; вуглецева нейтральність; корисні копалини ; енергетична залежність

Вступ

Енергетичний перехід від викопного палива до відновлюваних джерел становить один із найважливіших викликів XXI століття, оскільки впливає на екологічні, економічні та геополітичні процеси. Для Європейського Союзу, який прагне бути глобальним лідером у боротьбі зі зміною клімату, це питання має стратегічне значення, адже скорочення викидів парникових газів розглядається як критично важливе для подолання наслідків глобального потепління. Екстремальні погодні явища спричиняють серйозні економічні збитки та загрожують продовольчій безпеці. Водночас енергетичний перехід змінює глобальний баланс сил, а залежність від імпорту енергоресурсів робить країни політично вразливими, що особливо яскраво проявилось після повномасштабного вторгнення Росії в Україну в 2022 році.

У дослідженні A. Herranz-Surrallés (2024) було підтверджено, що енергетичний перехід у межах ЄС набуває геополітичного виміру, що, своєю чергою, впливає

на прийняття рішень, зокрема щодо впровадження зеленої промислової політики для стимулювання інновацій і локального виробництва зелених технологій, а також розширення підстав для обмеження іноземних інвестицій в енергетичний сектор. В контексті повномасштабного вторгнення Росії в Україну в ЄС приймалися більш швидкі рішення, як наприклад націоналізація іноземних енергетичних активів. Дослідники M. Mišík & A. Nosko (2023) відзначали повномасштабне вторгнення Росії в Україну як таку кризу, що спричинила різке прискорення в енергетичному переході, що в довгостроковій перспективі зміцнить незалежність ЄС від зовнішніх постачальників енергоресурсів. В роботі R. Martyniuk (2024) відзначалися питання гармонізації норм екологічного законодавства країн, які прагнуть стати частиною ЄС.

Проте, як зазначали M. Medvedieva *et al.* (2024), з початком повномасштабного вторгнення більшість

Suggested Citation:

Отримано: 02.03.2025, Перевірено: 20.05.2025, Прийнято: 18.06.2025

Brovina, F. (2025). Political impact of the EU energy transition: A geopolitical analysis. *Foreign Affairs*, 35(3), 18-29. doi: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.18.

*Corresponding author

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

екологічних ініціатив в Україні було призупинено, адже велика кількість інноваційних підприємств були знищені або ж опинилися на тимчасово окупованих територіях. Внаслідок цього українським урядом спільно з Європейською комісією був розроблений план REPowerEU для збільшення енергозбереження, енергоефективності та екологічного моніторингу. Поза тим, план також передбачав, що Україна стане основним транзитним маршрутом для транспортування водню до європейських країн. Це важливо в контексті здатності ЄС створювати політичні коаліції, як на це вказали T. Jertzyniak & A. Herranz-Surrallés (2024). Це включає в себе форму політичних домовленостей, які встановлюють конкретні зобов'язання, що значним чином полегшує інституційну співпрацю між акторами міжнародних відносин. Схожої думки також дотримувалися M. Siddi & F. Prandin (2023). Автори вказували, що політичні пріоритети ЄС в сфері енергетичного переходу поступово змістилися до широкої співпраці з «однодумцями», тобто з демократіями західного зразка. При цьому каталізатором такої співпраці стало повномасштабне вторгнення Росії в Україну.

F. Proedrou (2023) зазначив, що зменшення залежності ЄС від російських енергоресурсів та розбудова власного ринку чистих енергоресурсів розкриває значний потенціал для ЄС у скороченні викидів та розвитку енергоефективності. Проте позитивні аспекти декарбонізації послаблюються викликами у сфері диверсифікації палива, що призводить до фіксованого використання газу та вугілля. На думку дослідників M. Salimi & M. Amidpour (2022), перехід великої кількості країн на відновлювальні та чисті джерела енергії зменшило важливість безпеки на Близькому Сході для американських політиків, що, втім, може посилитися в майбутньому. Враховуючи вищезазначене, метою проведеного дослідження було встановлення основних викликів, загроз та можливостей при переході на чисту енергетику в ЄС та вплив цього процесу на міжнародні відносини. Завданнями проведеного дослідження були розгляд енергетичної політики ЄС, зміни акторів поставок вуглецевої енергії, зміцнення ролі відновлювальних джерел енергії поза межами ЄС.

Огляд літератури

Серед наукового доробку існує значна кількість праць, в який робився акцент на використанні викопних ресурсів, переході до відновлювальних джерел енергії та взаємозв'язку цих процесів з демократичними перетвореннями. Важливим внеском стала робота автора D. Yergin (1991). В одному з розділів автором було описано, яким чином нафта змінювала світовий порядок. Автор відзначав, що через арабське нафтове ембарго у 1970-х роках відбулися значні зміни в ледь не у всіх світових економіках. Самі ж доходи експортерів нафти зросли з 23 млрд доларів у 1972 році до 140 млрд доларів у 1977 році. Роль нафти та кризи 1973 року описував також G. Blainey (1988). На думку автора у 1970-х роках світ залежав від нафти більше, ніж пів століття раніше від вугілля. Якби в епоху пари сталося б вугільне ембарго це б не вплинуло на світові економічні процеси, але нафтове ембарго було більш смертоносне через те, що автомобілі та літаки не мали альтернативи нафті.

Монографія M. Klare (2002) була дослідженням у сфері глобальної конкуренції за природні ресурси в рамках різноманітних умов, серед яких зростання кількості населення та обмеженість ресурсів. Автор показав як боротьба за нафту, воду та інші стратегічні для людства ресурси впливають на міжнародні відносини, а отже час від часу стають причинами конфліктів. Основна ідея роботи полягає у тому, що природні ресурси сприяють не лише розвитку, але й стають каталізаторами конфліктів. За спостереженнями автора, війни дедалі частіше стають наслідком не ідеологічних відмінностей чи політичних амбіцій, а боротьби та контролю за ресурсами.

S. LeVine (2007) була описана доля пострадянських країн, які володіли великими нафтовими запасами. Західні уряди, вбачаючи можливість зменшити свою залежність від постачальників енергії Перської затоки, прагнули налагодити співробітництво з новими акторами міжнародних відносин. Сам же ажітаж навколо регіону можна було порівняти з відкриттям Суецького чи Панамського каналів. У роботі T. Mitchell (2011) досліджувався взаємозв'язок між демократичними процесами та використанням палива, зокрема нафти та вугілля. Дослідником була запропонована дефініція «вуглецева демократія» як позначка того, що енергетичні системи мали вплив на розвиток політичних систем і демократичних процесів. Концепція автора полягає у тому, що саме видобуток і транспортування енергоресурсів посилює залежність великих промислових центрів від роботи шахтарів, що в свою чергу посилює здатність останніх до страйків та маніфестацій, а отже і їх політичний вплив. В той же час стрімкий перехід до використання нафти нівелював можливості колективного політичного опору, адже процеси видобутку нафти не потребували великих та централізованих робочих потоків.

P. Belkin *et al.* (2013) зазначили, що Європа є основним споживачем енергії, а отже стикається з викликами при задоволенні своїх потреб. Серед таких викликів зростання попиту та конкуренції на енергоресурси з боку Індії та Китаю, нестабільність у регіонах виробництва енергії, таких як Близький Схід, а також зростання проблеми зміни видів палива на тлі зміни клімату. У науковому доробку автора V. Smil (2017) було досліджено роль енергії в загальному розвитку людства. В роботі був зроблений акцент на доісторичному періоді, а саме використанні першими людьми примітивних інструментів задля видобутку та використання вогню для енергетичних потреб. Автор приділяв увагу вугіллю та нафті як причинам стрімкої промислової революції, яка була наслідком «енергетичного переходу», тобто поступового переходу від одного виду джерел енергії до іншого. Контроль над джерелами енергії, на думку дослідника, визначив перебіг та зміст багатьох геополітичних конфліктів, тому що контроль над ресурсами ставав одним з вирішальних факторів для у міжнародних відносинах.

Дослідник D. Scholten (2018) у своїй роботі відзначав, що сама наявність джерел відновлювальної енергії кардинально змінює правила гри у міждержавних енергетичних взаємовідносинах. Відмінностями відновлювальних джерел енергії від викопного палива

автор зазначає їх велику кількість та мінливість, можливості децентралізації генерації, використання рідкоземельних металів. Ще одна ґрунтовна робота була важливою в сфері культурної історії природних ресурсів, авторства А. Etkind (2021). Автор акцентує увагу на тому, що різні види сировини володіють «політичними властивостями», а отже можуть впливати на формування соціальних інститутів. В контексті XXI століття автор говорить про ресурсну залежність як «зло», що негативно впливає як на клімат, так і на геополітику. У книзі під редакцією М. Knodt & J. Kemmerzell (2022) відзначалося, що сама ідея скоординованих дій в сфері енергетичної політики була частиною основи сучасного ЄС. Договірна база кінця 2010-х років заклала основу сучасної енергетичної політики союзу, адже енергетика стала сферою політики за спільними повноваженнями між ЄС та країнами-членами.

Отже, початково дослідження були присвячені нафті як ключовому геополітичному фактору. У 2000-х роках акцент змістився на конкуренцію за ресурси та їхню роль у збройних конфліктах. Після 2010 дослідники почали розглядати енергетику через призму політичного впливу та довготривалих трансформацій у демократіях. Останні проаналізовані доробки досліджували не лише викопне паливо, а й відновлювані джерела енергії, які змінюють традиційну енергетичну геополітику. Це свідчить про перехід від контролю за ресурсами до контролю за технологіями та інфраструктурою енергопостачання.

Матеріали та методи

Дослідження спиралося на вивчення документів, в яких зафіксовано еволюцію європейської енергетичної політики, зокрема через вивчення Treaty of Rome (1957), Treaty on the European Atomic Energy Community (1957), Euratom Treaty (1957), Single European Act (1987), Green Paper on Greenhouse Gas Emissions Trading within the European Union (2000), Europe's Climate Change Opportunity (2008) та "Fit for 55" (2021). У дослідженні еволюції енергетичної політики ЄС застосовувався історичний метод, зокрема для аналізу шляху до European Green Deal (2019). Аналіз цих документів дозволив оцінити поступове посилення регуляторної ролі ЄС у сфері енергетики та вплив кліматичних цілей на політику Союзу.

Для оцінки геополітичних аспектів енергетичного переходу в ЄС застосовувався порівняльний метод, який дозволив визначити зміни у структурі міжнародної енергетичної взаємодії до та після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Зокрема, досліджувалися звіти International Energy Agency (2024), а також матеріали аналітичних центрів Bruegel (Keliauskaitė & Zachmann, 2024) та ExPro Consulting (Special material: 5-year..., 2024). Оцінка міжнародної взаємодії в енергетичному секторі базувалася на аналізі публікацій Kyiv School of Economics (2024), видань Upstream (Afanasiev, 2024) та Eurogas (2024). Аналізі матеріалів Energy Monitor (Bindman, 2024), Deutsche Welle (China decries..., 2024) та Reuters (Abnett & Chestney, 2024) дозволив дослідити риторику провідних міжнародних медіа щодо ролі основних акторів міжнародних відносин у

зміні глобального енергетичного балансу. Інформація Ember (China's solar..., n.d.) використовувалася для системного аналізу обсягів поставок чистої енергії.

Аналіз економічних та політичних аспектів міжнародної співпраці проводився на основі системного підходу. Він застосовувався при оцінці публікацій компанії Diversegy (Emerging Energy..., 2024), звітів World Economic Forum (Conley, 2023), Європейської Комісії (Chile. Policy background, n.d.; EU-Chile Advanced..., 2023) та The Group of the European People's Party щодо співпраці між ЄС та Чилі (EU-Chile agreement..., 2024). Порівняльний метод використовувався для дослідження взаємовідносин ЄС та Австралії на основі матеріалів Європейської Комісії (EU and Australia..., 2024), а також нормативно-правових актів ЄС (Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2024/1252, 2020). Використана методологія поєднала аналіз нормативно-правових актів, контент-аналіз офіційних та аналітичних джерел, порівняльний та системний підходи для комплексного дослідження енергетичного переходу ЄС та його впливу на геополітику.

Результати

Історія енергетичного переходу в рамках Європейського Союзу. Формування ЄС як політичної та економічної структури почалося у 1950-х роках. Саме тоді міністром закордонних справ Франції R. Schuman було запропоновано створення єдиного ринку для вугілля та сталі в рамках тих країн, які погодяться надати контроль над цими секторами економіки (The birth of the European..., 2020). Основним переконанням важливості такого рішення для французьких політиків було те, що новостворена економічна структура буде необхідна для уникнення усіх можливих майбутніх конфліктів між французами та німцями. Вже до 1954 року були фактично нівельовані усі можливі перешкоди для торгівлі такими товарами, як вугілля, сталь, кокс, чавун та іншими між підписантами договору (Treaty Establishing the European..., 1951), а саме урядами Франції, Федеративної Республіки Німеччини, Італії, Бельгії, Нідерландів та Люксембургу. Відповідно у 1950-х роках зростала торгівля цими товарами. Це стало можливим завдяки встановленню чітких правил та контролю над торгівлею. Зокрема, Європейською спільнотою з вугілля та сталі встановлювалися ліміти виробництва, квоти та фіксувалися ціни. Окрім цього, організація могла накладати штрафи на та компанії, які порушували загальноприйняті правила.

Пізніше, у 1957 році тими ж самими урядами було підписано ще Treaty of Rome (1957), Treaty on the European Atomic Energy Community (1957), Euratom Treaty (1957). Основними цілями цих договорів було сприяння дослідженням та краще розповсюдження технічної інформації, кодифікація єдиних стандартів безпеки в контексті захисту працівників промислової сфери та населення, полегшення досліджень, а також забезпечення того, щоб ядерні речовини цивільних промисловості не використовувалися для інших потреб, зокрема військових. Важливість цих договорів у 1950-х роках підкреслювалася значною роллю атомної енергетики як джерела енергії для більшості країн Східної Європи (Euratom Treaty, 1957). Проте саме

стандарти безпеки та рівень захисту працівників були на низькому рівні, що й стало додатковим стимулом для прийняття відповідних договорів.

У 1987 році був додатково прийнятий The Single European Act (1987). Цей договір мав на меті усунути бар'єри шляхом створення єдиного ринку, в рамках якого могли б вільно пересуватися товарами, послуги, люди та капітали. Його прийняття стало серйозним кроком до лібералізації енергетичного сектора. Зокрема, з'явилася конкуренція між енергетичними операторами, які набули статусу транс'європейських, запроваджувалися ринкові ціни, транспортування та розподіл енергії (High School, 2023). Проте на початку XXI століття поступово з'явився новий виклик, а саме зміна клімату, оскільки викиди парникових газів внаслідок антропологічної діяльності зумовлювали серйозне підвищення середньої температури планети. У березні 2000 року Європейською комісією була представлена Green Paper on Greenhouse Gas Emissions Trading within the European Union (2000), в якій містилися певні пропозиції щодо виду та ідей системи торгівлі викидами в ЄС. У 2005 році була розпочата перша фаза програми ЄС з торгівлі викидами (Development of EU ETS, 2020). В рамках неї були охоплені викиди CO₂ нафтопереробних заводів, коксових печей, виробництва та обробки чорних металів та інших аспектів економіки. Як перший етап, програма не показала достатньої ефективності, через що пізніше стала більш суворою. Станом на 2025 рік актуальним є четвертий етап, розрахований на 2021–2030 роки. Загалом, ця програма має на меті примус підприємств, організацій, компаній тощо сплачувати податок за викиди шкідливих речовин, що допомагає зменшувати викиди та генерує додаткові фінанси для «зеленого» переходу в рамках ЄС.

В Europe's Climate Change Opportunity (2008) зазначалося, що існують переконливі докази того, що ціна бездіяльності буде високою, а саме від 5 до 20 % ВВП (внутрішній валовий продукт). До того ж підвищення цін на нафту та газ відображали, що конкуренція за енергоресурси стає все більш наявною, а отже питання енергоефективності та відновлювальних джерел енергії можуть стати найбільш прибутковими інвестиціями. Двома ключовими цілями, встановленими європейськими лідерами були: скорочення як мінімум на 20 % викидів парникових газів до 2020 року, а за потреби збільшення цієї цифри до 30 %, якщо була б прийнята відповідна міжнародна угода; доля відновлювальних джерел енергії у енергоспоживанні ЄС має досягти 20 % до 2020 року. Проте через лише відносний успіх цієї ініціативи у 2014 році цілі були відкоректовані в рамках до 2030 року (High School, 2023).

В період 2008–2013 років споживання первинної енергії в ЄС скоротилося на 118 млн тон, або ж на 1,4 %, що було пов'язано з економічними проблемами після світової кризи (Bettzüge, 2015). Частка у світовому споживанні первинної енергії впала до 13 % у 2013 році у порівнянні з 16 % у 2008 році. У 2013 році частка отриманої з відновлювальних джерел енергії склала 6,6 %, проте викопне паливо все ще залишалося домінуючим в енергетичному балансі ЄС з обсягом у 77 %. Видобуток нафти у період з 2008 по 2013 роки скоротився до 8,4 %, а видобуток газу на 5,2 % на рік. Додатково через

відмову Німеччини від ядерної енергетики її використання в межах ЄС скоротилося на 10 %. Щодо гідроелектростанцій, то видобуток енергії на них подвоївся в той самий період, зокрема в таких країнах, як Німеччина, Італія, Іспанія та Великобританія.

Історично важливим рішенням в рамках ЄС було прийняття European Green Deal (2019). Основна ціль цієї ініціативи – повна відсутність викидів парникових газів в ЄС до 2050 року, економічне зростання, не пов'язане з використанням викопних ресурсів. Першим же етапом є скорочення викидів щонайменше на 55 % до 2030 року, що було прийнято в рамках “Fit for 55” (2021). Остаточна енергетична політика ЄС як фактор стабільності та добробуту всього європейського співтовариства затвердився після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, разом з чим збільшилася частка інвестицій у енергетичний перехід (Рис. 1).

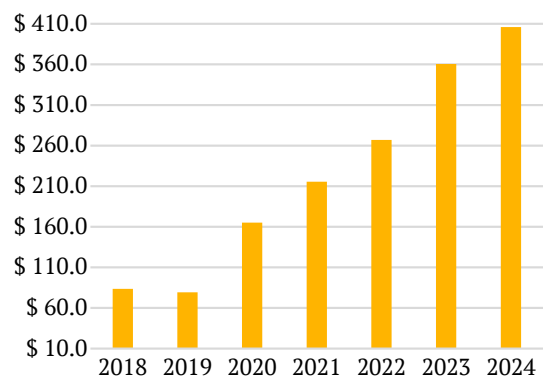

Рисунок 1: Інвестиції ЄС у енергетичний перехід (млрд доларів)

Джерело: розроблено автором на основі The International Energy Agency (2024), R. Holman & J.S. Lefort (2024)

Як видно з Рисунку 1, у 2018–2019 роках обсяги інвестицій в енергетичний перехід у ЄС залишалися порівняно низькими. У 2020 році вони зросли майже вдвічі, що свідчило про зміну енергетичного курсу. Цей напрям був закріплений у European Green Deal (2019) як основоположної стратегії ЄС у сфері кліматичної політики. Відповідно, ЄС в період 2022–2025 років, під тиском зовнішньополітичних факторів та геополітичної напруги зумів протистояти численним ризикам в сфері енергетичної безпеки, поновив контроль за енергетичним ринком та при цьому було прискорено перехід до кліматичної нейтральності. Як зазначається на сайті Європейської Комісії (State of the Energy Union Report, 2024), на міжнародному рівні ЄС взяв на себе зобов'язання очолити глобальну ініціативу щодо потроєння потужності виробництва відновлювальних джерел енергії, а також підвищити двократно енергоефективність в питаннях переходу від викопних видів палива. В рамках ЄС витрачається в 10 разів більше коштів в питаннях інвестицій у чисту енергетику, ніж у викопні види палива, що демонструє рішучість політиків в ЄС на шляху до «зеленого» переходу та бажанні припинити залежність від інших акторів міжнародних відносин (Holman & Lefort, 2024).

Отже, енергетичний перехід в ЄС відображає поступову еволюцію економічних, політичних та екологічних пріоритетів, які впливають на геополітичне положення на баланс в регіоні. Починаючи з 1950-х років закладалися основи для інтеграції енергетичних ринків, у з 1980-х років було розпочато етап їх лібералізації, що сприяло зростанню конкуренції та інтеграції в економічному плані. Проте кліматичні виклики XXI століття викликали необхідність в перегляді енергетичних стратегій, через що в рамках ЄС був взятий курс на зменшення залежності від викопних видів палива, натомість замінений збільшенням обсягів виробництва відновлювальної енергії та впровадженням квот на викиди вуглекислого газу. Таким чином політика ЄС у сфері енергетики протягом 1950-2020-х років зосереджена на максимальному формуванні внутрішньої стабільності співтовариства, посиленні ролі ЄС як глобального лідера у вирішенні екологічних та енергетичних викликів. Окрім цього, зменшення залежності ЄС від інших акторів міжнародних відносин в питаннях торгівлі вуглецем суттєвим чином впливає на спроможності Росії вести повномасштабну війну

проти України, тим самим змінюючи геополітичний та геостратегічний ландшафт загроз у 21 столітті.

Вплив енергетичної кризи 2022 року на геополітичну ситуацію в Європі та світі. В рамках ЄС починаючи з 2022 року були прийняті міри, які поступово знижували залежність від російського викопного палива. У березні 2022 року лідери ЄС погодилися, що у найбільш короткі терміни необхідно досягти зменшення залежності від імпорту російського газу, нафти та вугілля (European Council, 24-25..., 2024). Це було важливо з точки зору того, що постійно високі ціни на енергоресурси впливали на європейський бізнес та громадян, а також цей спектр загроз посилювався військовою агресією проти України. Згідно з даними, опублікованими на сайті Європейської Ради (EU sanctions..., 2024), 90 % імпорту нафти ЄС з Росії підпадає під заборону. Також в прес-релізі Європейської Ради відзначалося, що така заборона є суттєвою, адже близько 50 % загального експорту нафти з Росії йшлося саме на ЄС. Дещо іншою була ситуація з імпортом російського газу, який, за даними Foreign Policy (Hockenos, 2025), становив до 18 % всього імпорту газу в ЄС (Табл. 1).

Таблиця 1. Імпорт газу до Європейського Союзу (Тв/х)

Категорія	2021	2022	2023	Січень-серпень 2024
Імпорт через Україну	409	193	140	112
Імпорт через інші газопроводи	1080	472	140	115
Транспортування зрідженого природного газу	145	195	183	150
Загальний імпорт російського газу	1634	860	463	377
Загальний імпорт	3856	3751	3250	2072

Джерело: розроблено автором на основі U. Keliauskaitė & G. Zachmann (2024)

Наведена в Таблиці 1 інформація демонструє поступове скорочення залежності від поставок російського газу. Це свідчить про диверсифікацію джерел постачання енергоресурсів, а також адаптацію європейських енергетичних ринків. Натомість саме у 2025 році можна очікувати найбільш суттєвих змін у імпорті російського газу до ЄС. Це пов'язано з припиненням дії договору щодо транзиту російського газу через Україну з 1 січня 2025 року (Special material: 5-year..., 2024). Словаччина та Угорщина можуть зазнати найбільших втрат у цій ситуації, що в поєднанні з певною проросійською позицією урядів цих країн у 2025 році здатне спричинити додаткову напругу всередині Європейського Союзу.

Однак відмова ЄС від російських енергоносіїв не зменшила роль та частку Росії у світовому експорті енергоресурсів. Санкції не стали фактором, які б зумовили зменшення обсягів експорту нафти і таким чином російська влада продовжує утримувати нафту на світовому ринку та майже не відчуває проблем з її транспортуванням. Станом на початок 2022 року майже половина, а саме 3,8 мільйонів барелей на день експортувалися до ЄС, а ще 4,2 мільйони барелей до Індії, Туреччини, КНР, Великобританії, США та інших країн (Kyiv School of Economics, 2024). Натомість станом на серпень 2024 року до ЄС експортувалося лише 0,3 мільйони барелей, тоді як в КНР – 2,1, Індію – 1,7, Туреччину – 0,6 та 2,4 мільйонів барелей до інших країн. При цьому російська влада могла б отримувати

значно менші вигоди від продажу, якби ціни на нафту збереглися на низьких позначках. В різні періоди 2022 року ціни на російську нафту коливалися в середньому від 70 до 89 доларів за барель. Найнижчі ціни були з кінця 2022 року до квітня 2023 року, проте наприкінці 2024 року ціни коливалися на середній позначці у 70 доларів, що лише трохи нижче показників до повномасштабного вторгнення.

Російське керівництво також шукає нові шляхи для постачання свого газу, аби обійти обмеження ЄС та не втратити економічні прибутки. Як зазначалося у публікації видання Upstream, російський уряд просувається до реалізації стратегічного плану з забезпечення будівництва нового експортного маршруту щодо поставок природного газу до КНР (Afanasiev, 2024). Цей трубопровід буде проходити через Казахстан, що водночас ще більше максимізує залежність Центральної Азії від Росії, а також надасть можливість збувати газ до КНР. Обсяги доставки газу, які відмічалися російським чиновником, в разі реалізації проекту можуть сягнути до 10 млрд кубометрів газу на рік до Казахстану та 35 млрд кубометрів газу на рік до КНР. Точних термінів при цьому озвучено не було, однак за інформацією попередніх заяв російських чиновників трубопровід може запрацювати до 2029 року.

Разом зі стрімким енергетичним переходом в ЄС також зазнало змін геополітичне положення США у світі. Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну прагнення ЄС зменшити залежність від

російських енергоносіїв стало тісно зв'язане з кліматичними цілями до 2050 року. Імпорт зрідженого природного газу зі США відіграє важливу роль у досягненні кожної з поставлених цілей, а також сприяє стабілізації цін на електроенергію для споживачів у Європі. Американський зріджений природний газ важливий для європейського енергетичного переходу, оскільки в основі його поставок лежать довгострокові та надійні відносини постачання, що допомагає в декарбонізації енергетичного сектору. Особливо актуальні американські виробничі потужності в тих місцях, де існує гостра залежність від вугілля, як наприклад в Німеччині, аби підтримати поступовий перехід від його використання у промисловості (Eurogas, 2024). У відсотковому вираженні ЄС у 2021 році імпортував зі США 28 % від загального обсягу зрідженого природного газу, у 2022 році цей відсоток зріс до 43 %, а також трохи збільшився у 2023 році до 46 % (Bindman, 2024). У 2024 році на ЄС вже припадало цілих 55 % від загального експорту зрідженого природного газу США. Цей приклад демонструє пристосування енергетичних ринків США до корінних змін в європейському енергетичному балансі.

На тлі широкомасштабного вторгнення Росії в Україну в 2022 році уряд Норвегії почав забезпечувати 30 % енергетичних потреб в Європі. Згідно даними S. Horváth (2025), у третьому кварталі 2024 року Норвегія стала другим за величиною постачальником сирої нафти до країн-членів ЄС з часткою у 14 %. Щодо зрідженого природного газу, Норвегія стала п'ятою з часткою у 7,1 %, що хоч і не вкрай великий показник, але це є більше на 70 % ніж показники аналогічного періоду 2023 року. Загалом же Норвегія з 2022 року покрила 2 % світових потреб у сирій нафті та є 12-м за величиною виробником нафти у світі. Отже, ЄС з 2022 року поступово зменшує залежність від російського викопного палива, що спричинило значні зміни в енергетичному балансі регіону. Росія перенаправила експорт нафти та газу до Китаю, Індії та Туреччини, тоді як Європа наростила імпорт зрідженого природного газу зі США та Норвегії. Припинення транзиту газу через Україну у 2025 році може вплинути на стабільність поставок у південно-східній частині ЄС.

Формування нового політичного балансу сил через відновлювану енергетику. Разом з енергетичним переходом всередині ЄС актуалізується співпраця з багатьма акторами міжнародних відносин, ресурси яких є корисними для пришвидшення цього процесу. Одними з найкращих економік світу, в яких розвиваються енергетичні ринки є Чилі, Бразилія, Аргентина (Emerging Energy..., 2024). Згідно з інформацією World Economic Forum, уряд Чилі поставив перед собою мету перетворити до 70 % споживчої енергії на відновлювальну до 2030 року, а також стати вуглецево-нейтральною країною до 2050 року (Conley, 2023). Такі плани дійсно є амбітними, що на папері перевищують показники, які планують досягти в ЄС до 2030 року. Відповідно, уряди, які ставлять на меті досягнення меншої кількості викидів стають більш привабливими для співпраці.

У грудні 2023 року на 10-му засіданні спільного керівного комітету ЄС-Чилі було виділено багато сфер для майбутнього співробітництва, серед яких, зокрема,

енергетична сфера (Chile. Policy background, n.d.). Було вирішено налагоджувати тісне співробітництво через Mission Innovation. Також Чилі було запропоновано приєднатися до партнерства співфінансування ЄС в питаннях переходу на чисту енергію в рамках ініціативи Horizonte Europe та інвестувати в різноманітні програми, пов'язані з забезпеченням кліматичної нейтральності. Окрім цього, Чилі є важливим гравцем на світовій арені, який може постачати критично важливі матеріали для енергетичного переходу. У 2023 році був погоджений оновлений EU-Chile Advanced Framework Agreement (2023). Як відзначав один з членів Європарламенту J. Warborn, ця угода збільшить експорт з ЄС до Чилі до 4,5 млрд євро, а також забезпечить постачання критично важливої сировини та чистої енергії (EU-Chile agreement..., 2024). Зокрема, буде полегшений доступ до таких матеріалів, як літій (вкрай важливий для сонячних панелей) та зелений водень, які є одними з найбільш важливих для переходу на зелену економіку.

Важливою країною для співпраці з ЄС є також Австралія. У травні 2024 року між представниками ЄС та Австралії був підписаний пакет домовленостей, в основі якого використання можливостей австралійських копалин та європейського зеленого досвіду для досягнення обома сторонами вуглецевої нейтральності до 2050 року (EU and Australia..., 2024). Зокрема, планується диверсифікувати постачання критично важливих матеріалів до ЄС, необхідних для зеленого переходу, а також розвивати внутрішній сектор корисних копалин Австралії. Прийняте партнерство охоплює широкий спектр ланцюжків доданої вартості корисних копалин, серед яких розвідка, видобуток, переробка. Окрім цього партнерство також фокусується на зменшенні шкідливого впливу на ті країни, де ЄС та Австралія мають спільні інтереси задля принесенні користі місцевим громадам. Конкретними сферами співпраці є інтеграція стійких сировинних ланцюгів створення вартості за рахунок досліджень, інновацій, сприяння спільним проектам, створення нових бізнес-моделей, забезпечення сталого виробництва критично важливих матеріалів.

Проте Австралія та Чилі є не єдиними країнами, з якими були підписані подібні меморандуми. Європейською Комісією ще з 2021 року налагоджувалися зв'язки щодо сировини, відповідно до законодавства ЄС щодо критичних матеріалів (Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2024/1252, 2020). Зокрема, у 2021 році була налагоджена співпраця з Україною та Канадою, у 2022 році – з Казахстаном та Намібією, у 2023 році – з Аргентиною, Чилі, Замбією, Демократичною Республікою Конго, Гренландією, а у 2024 році з Руандою, Норвегією та Узбекистаном (EU and Australia..., 2024). Проте загалом саме Австралія є одним з найбільших важливих гравців для світовій арені для співпраці в сфері чистої енергії. Протягом 2020-х років австралійський уряд підписав угоди щодо співпраці в сфері чистої енергії з урядами КНР, Німеччини, Індії, Японії, Республіки Кореї, Сінгапуру, Великобританії, США та Нідерландів (Memorandum of Understanding Between..., 2024). Співробітництво охоплює сфери вивчення варіантів торгівлі австралійським воднем та його похідними, розвиток ланцюгів поставок сонячної енергії, зеленого водню, питання

транспортування та зберігання енергії, усунення бар'єрів для спільних масштабних зелених підприємств, виробництво сталі та залізної руди з низьким рівнем викидів, розробка та впровадження палива з низьким рівнем викидів, декарбонізація промисловості, впровадження технологій інтеграції змінної відновлювальної енергії.

Критичною проблемою в питанні енергетичного переходу є боротьба за ресурси. Згідно зі звітом European Bank (2023), оскільки боротьба за ресурси тільки зростає, велика кількість впливових гірничодобувних компаній прагнуть та скуповують шахти по всьому світу. І хоча найбільшу кількість таких шахт та копальнь мають фірми з США та Канади, протягом 2013-2023 років саме китайські компанії активізували свою роботу. Як зазначається у звіті, в Африці, де зосереджено близько 30 % від усього світового запасу корисних копалин кількість китайських шахт подвоїлася у два рази, починаючи з 2013 року. Якщо ж у межах окремо взятої країни немає корисних копалин, найчастіше фірми будуть прагнути купляти шахти за кордоном або ж, імпортувати критично важливі матеріали від своїх торговельних партнерів, яких вони вважають надійними. Надійність в цьому контексті визначається схожим політичним устроєм, цінностями та іншими рисами, які зближують країни у геополітичному контексті. Ціннісна подібність країн була визначена у звіті згідно голосувань у Генеральній Асамблеї ООН (Організація Об'єднаних Націй). Тобто, якщо окрема країна голосувала так само як і США, то вона відноситься до першого блоку, а якщо так само як КНР, то до другого блоку. Відповідно, перший блок складається з країн ЄС, Молдови, України, Австралії, Південної Кореї, Великобританії, США, деяких тихоокеанських та інших країн. До другого ж блоку відносяться усі інші країни. На основі цього було виокремлено, що запаси критично важливих ресурсів, таких як цинк, літій, нікель, графіт, хром, платина та інші містяться переважно в надрах або під контролем країн другого блоку. За рідкими виключеннями країни першого блоку домінують у видобутку бору, цирконію, гафнію та гелію.

На фоні енергетичного переходу ЄС також зміцнюється роль уряду КНР у виробництві за продажі зелених технологій. Інформаційним агентством Сінхуа у лютому 2024 року було опубліковано повідомлення де зазначалося, що в контексті серйозних економічних труднощів китайське виробництво «нової трійки», а саме електромобілів, літій-іонних акумуляторів та сонячних батарей значно покращилося, досягнувши збільшення експорту у 29,9 % за 2023 рік (Economic essay..., 2024). Відчутним сектором в цьому питанні є експорт електроавтомобілів. У 2023 році з КНР було експортовано понад 100 тисяч електроавтомобілів та гібридів (China decries..., 2024). Додатково, у 2023 році цей експорт зріс на цілих 70 % в порівнянні з 2022 роком та оцінювався у 34,1 млрд доларів. Найбільшим же реципієнтом електроавтомобілів були саме європейські країни, до яких було експортовано близько 40 % з них. На момент початку 2024 року з китайських електроавтомобілів в рамках ЄС стягували мито на рівні 10 %, а аналітики Deutsche Welle відзначали, що підвищення цього мита до 25 % може статися зовсім скоро.

Проте вже наприкінці 2024 року це мито склало 45,3 % для китайських електромобілів, оскільки величезні китайські субсидії на них шкодили здоровій конкуренції на світовому ринку. За 2023 рік країнами-членами ЄС були досягнуті рекордні потужності у виробництві сонячної електроенергії (Abnett & Chestney, 2024). Проте переважна більшість модулів, панелей та деталей походила саме з КНР, в деяких випадках аж у 95 % випадків. Згідно з інформацією аналітичної компанії Ember, швидке зростання експорту китайських сонячних панелей до ЄС прослідковувалося ще з 2020 року. Проте найбільш активно це стало помітно саме з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Якщо у січні 2020 року до ЄС було направлено 1,75 ГВт потужностей сонячних панелей, то у березні 2023 року ця цифра сягнула цілих 12,63 ГВт, встановивши рекорд (China's solar..., n.d.). З травня по кінець 2024 року ці показники знижувалися, проте таке явище було помітно і в минулі роки, оскільки в осінньо-зимовий період немає нагальної потреби у експорті сонячних панелей. Відповідно, уряд КНР під час енергетичного переходу в ЄС наладив масове виробництво вкрай важливого для ЄС компоненту, отримавши для себе відповідні прибутки.

Формування зеленого переходу стає не тільки прерогативою високопосадовців з ЄС, але й інших країн. Один з найбільш показових прикладів представляють взаємовідносини Норвегії та Канади (Rowlands & Sareen, 2025). В кожній з країн наявні відносно зелені мережі, а саме 80 % електроенергії в Канаді приходить на безвуглецеві джерела, а в Норвегії цей показник сягає 98 %. Ці значення стають ще більш значимими з урахуванням того, що в більшості країн світу до 60 % електроенергії видобувається завдяки викопному паливу. Відповідно двостороннє співробітництво між цими урядами, яке розпочалося у 2023 році, представляє інтерес для решти світу у питаннях заміни існуючої вуглецево-залежної інфраструктури.

Європейський зелений перехід також вплинув на ставлення країн Перської затоки до їх надмірної залежності від викопних ресурсів. Згідно з дослідженням N. Kozhanov (2024), інші країни, в тому числі ЄС, чинять дедалі більший тиск на країни Перської затоки, аби останні прискорили власний енергетичний перехід та зробили нафту більш екологічною (Kozhanov, 2024). Відповідно, виробники з країн Перської затоки змушені вживати заходів, аби мінімізувати шкідливі викиди як при видобутку, так і при транспортуванні нафтопродуктів. Тиск зі сторони міжнародної спільноти задля впровадження кліматичних угод та зобов'язань призвів до того, що у 2022 році арабські держави брали участь у кліматичних самітах COP 27 та COP 28, а вже на початку 2024 року висунули власні цілі щодо досягнення нульових викидів. Проте в умовах необхідності збільшення ролі відновлювальних джерел енергії країнами Перської затоки приймаються дії, аби створити особливу форму кругової економіки, яка була б все ще побудована на базі вуглеводних ресурсів. Наприклад, у Саудівській Аравії просувається концепція циклічної вуглецевої економіки, яка не відкидає використання вуглецевих ресурсів, а пропонує введення обов'язкових заходів щодо компенсації викидів за рахунок технології "Carbon Capture, Utilization and Storage".

Іншим прикладом «зеленої» співпраці є Beyond Oil and Gas Alliance (BOGA). Це міжнародний альянс зацікавлених урядів, які погодилися працювати разом заради поступової відмови від викопних ресурсів, зокрема нафти та газу. Альянс був створений урядами Данії та Коста-Ріки, а станом на 2025 рік до нього входять Франція, Ірландія, Португалія, Швеція, Іспанія та низка інших країн. Уряди, які доєднуються до BOGA (n.d.), мають підписати відповідний документ, після чого їм присвоюється один з трьох рівнів членства. Рівень основних країн-членів зобов'язує уряди зупинити усі нові концесії чи ліцензування видобутку нафти та газу, асоційовані члени мають докладати зусиль щодо зупинки фінансування видобутку нафти та газу та приймати усі можливі міри задля цього, рівень членства «друзі» полягає у зобов'язанні співпраці з іншими сторонами задля досягнення цілей скорочення викидів. Вищезазначена коаліція дійсно може стати глобальною політичною силою, проте поступово. Вплив коаліції може зростати за рахунок економічних важелів, різних дипломатичних ініціатив та за допомогою підтримки з боку громадськості. Разом з цим, подібні коаліції можуть стикнутися з опором з боку енергетичних лобі та урядів, економічна складова яких спирається на викопні джерела енергії.

Отже, формування нового політичного балансу та точок сили через сприяння ініціативам з відновлювальної енергетики є яскравим прикладом того, як змінюється світовий порядок. Розвиток відновлювальних джерел енергії створює нові центри впливу, а також сприяє зміцненню ролі країн, які інвестують у цю сферу. В той же час гостра залежність від критично важливих матеріалів значним чином посилює глобальну ресурсну конкуренцію, додатково підкреслюючи міжнародну поляризацію. Втім для ЄС енергетичний перехід став не лише викликом, але й можливістю для укріплення нових двосторонніх взаємовідносин. Таким чином енергетичний перехід є фактором не лише зменшення шкідливих викидів та розвитку технологій, але й визначає нову архітектуру міжнародних відносин. Подібна трансформація, втім, вимагає структурного підходу та співпраці між урядами, які прагнуть адаптуватися до нових умов, проте боротьба за ресурси ускладнює цей процес.

Обговорення

У дослідженні за авторством Е. Сіаррі (2023) було виокремлено, що наднаціональні особливості Європейської спільноти з вугілля та сталі як «наріжного каменю» європейської інтеграції. Зроблені дослідником висновки є цілком доречними, адже як показали результати дослідження, початок європейської інтеграції був зумовлений інтеграцією енергетичної сфери. Водночас Р. Белкін *et al.* (2013) зазначали, що енергетична політика ЄС стикається з новими викликами. Це узгоджується з отриманими висновками стосовно того, що ключовою тенденцією у 21 столітті є контроль над інфраструктурою енергопостачання. Заснування Європейської спільноти з вугілля та сталі мало на меті об'єднати ключові ресурси задля уникнення усіх можливих та потенційних конфліктних ситуацій. У наступні ж роки, до 1954, були усунуті торгові

бар'єри, завдяки чому процес інтеграції економік Франції, Німеччини та інших проходив значно краще разом зі збільшенням обсягів торгівлі. Дослідники Г. Аристізабал-Н *et al.* (2023) також відзначали важливість інтеграції енергетичних ринків після Другої світової, однак акцентували увагу на тому, що отримання високих прибутків від видобутку вугілля пішло на спад вже у 1960-х роках. Проте їхні висновки слід уточнити, адже зменшення прибутків від вугілля не означало зниження стратегічної ролі вугілля для європейської енергетики, натомість його використання зменшилося через появу нових енергетичних джерел, зокрема атомної енергетики. Проте інтеграція також полягала і у розвитку атомної енергетики, як показали результати дослідження. Зокрема, прийняті у 1957 році договори сприяли її розвитку разом з підвищенням стандартів безпеки та недопущення використання мирного атому у військових цілях. Вищезазначене узгоджується з твердженням О. Квіріко (2023) в контексті перелічених вище договорів який відзначав, що спільний ринок просто не міг існувати без належної енергетичної політики. Аспект створення Євроатому у 1957 році разом з недопущення його використання у військових цілях досліджував М. Герліні (2024). Однак дослідник вказував, що персонал Євроатому наприкінці 1950-х років був дуже недосвідченим, а також не мав ядерної компетенції на відміну від вчених зі США чи Великобританії, які працювали в цій сфері вже під час Другої Світової війни. Причиною різниці у трактуванні початкових етапів інтеграції атомної енергетики є різні погляди щодо цієї системи. Вищезазначеним дослідником вони були описані з точки зору ефективності управління, тоді як проведене дослідження спиралося саме на факт енергетичної безпеки Європи.

Проведене дослідження також продемонструвало важливість прийняття The Single European Act (1987), оскільки це сприяло лібералізації енергетичного ринку та створило конкуренцію між енергетичними операторами. Про важливість цього документу, як правової основи для єдиного внутрішнього енергетичного ринку електроенергії, а також газу писав І. Үдерсбонд (2025). Аспект важливості системи торгівлі викидами в ЄС був підтверджений у роботі М. Бляжевська *et al.* (2024). Автори також додавали, що цей механізм є найбільшим у світі, заснованим на дотриманні правил. Формування енергетичного ринку у 2020 році тісно пов'язане з прийняттям у ЄС European Green Deal (2019), яке поставило важливу мету досягнення нульових викидів до 2050 року, а на більш ранніх етапах – скорочення викидів на 55% до 2030 року. Однак дослідники Ж. Нерейу-Моралес *et al.* (2024) не погоджувались з дієвістю угоди. Зокрема, у ініціативи не згадується вплив систем виробництва відновлювальної енергії на навколишнє середовище та їх гостра залежність від рідкоземельних металів.

Натомість певну користь від енергетичної кризи в ЄС змогли отримати американські компанії. Зокрема це стосується зрідженого природного газу, експорт якого до ЄС склав 55 % від загального. З вищезазначеним твердженням у своїх роботах погоджувався дослідник Д. Вуд (2024) який писав, що Європа знаходиться в процесі збільшення імпорту зрідженого природного газу. Вищезазначене також узгоджується з роботою

S. Chen *et al.* (2024) які вказували аспект зростання імпорту в ЄС важливим з точки зору диверсифікація поставок енергоресурсів. Вагоме зміцнення позицій на світовому ринку зеленого переходу також зайняв уряд КНР. Про це, зокрема, свідчило стрімке зростання продажів китайських електромобілів до ЄС, як показали результати дослідження. З таким твердженням погоджувалися дослідники X. Zhao *et al.* (2024), адже уряд КНР став світовим лідером у сфері продажів електромобілів. Критична залежність ЄС від КНР також помітна у сфері імпорту сонячних панелей. Статистичні дані в ході дослідження продемонстрували, що імпорт в цій сфері з КНР з 2020 року зріс у більш ніж у 12 разів. Натомість ця ситуація зменшує світовий попит на викопні види палива, що у довгостроковій перспективі може погіршити економічну ситуацію у країнах-лідерах експорту викопних ресурсів. Твердження, яке підтверджує сказане вище, можна знайти у роботі A. Ikevuje *et al.* (2024). Автори відзначали, що такі країни, як Венесуела, стикаються з проблемами через зменшення попиту на нафту та збільшенням попиту на відновлювальну енергетику.

Дослідники O. Nilsen & K. Luczy (2023) писали, що в нових геополітичних умовах роль Норвегії у поставках традиційних енергетичних ресурсів до ЄС має вирішальне значення. Це узгоджується з результатами дослідження які продемонстрували, що одним з найбільш важливих постачальників традиційних енергоресурсів до ЄС стала Норвегія. У дослідженні за авторством F. Hermundsdottir *et al.* (2024) вказувалося, що норвезькі енергетичні компанії додатково мають суворі екологічні норми. Зроблені дослідниками висновки є цілком доречними, тому що енергетичний перехід в рамках ЄС це так само драйвер для інших економік світу бути більш екологічними.

Окрім вищезазначеного, у міжнародній спільноті формується бажання до взаємної співпраці між «зеленими» урядами, тобто такими, що прописали у своїх структурних документах досягнення цілей скорочення викидів, прикладом чого є проаналізована в роботі оновлена співпраця між ЄС та Чилі. Дослідник I. Torreblanca (2024) також вказував, що співпраця між ЄС та Чилі є важливою з точки зору енергетичного переходу обох сторін. Іншим актором міжнародних відносин, який став вкрай важливим для загально-світового та європейського енергетичного переходу стала Австралія, з урядом якої ЄС у 2020-х роках налагодив тісну співпрацю. У дослідженні за авторством Y. Ghorbani *et al.* (2024) також вказувалося, що країни, багаті на так звані GEMM (green energy minerals and metals), серед яких є Австралія, володіють великим енергетичним потенціалом та навіть геополітичним впливом. В контексті вищезазначеного, згідно з результатами дослідження, було помітне зростання долі китайських компаній з видобутку корисних копалин у Африці, що створює дисбаланс у світовій торгівлі та збільшує геополітичну роль КНР. Про це також писав S. Nkala (2024), підтверджуючи, що китайські інвестиції у гірничодобувні сектори Африки скоріш вмотивовані не комерційними вигодами, а геополітичними інтересами китайської влади. Політика енергетичного переходу також має вплив на країни Перської затоки,

які послідовно впроваджують власні зелені технології під тиском міжнародної спільноти. Вищезазначене твердження узгоджується з висновками M. Islam & A. Ali (2024), адже вже у 2022 році загальна потужність відновлювальної енергії в Саудівській Аравії, Катарі і Омані сягнула 443 МВт, 824 МВт і 688 МВт відповідно.

Додатково, що стосується Австралії, уряд цієї країни розвиває взаємовідносини не тільки з країнами ЄС, але й зі США, Японією та навіть Індією та Республікою Кореєю. Це допомагає розвивати ланцюжки поставок сонячної енергії, а також дозволяє підприємствам важкої промисловості досягати декарбонізації. Наприклад, на рахунок Республіки Кореї дослідники H. Park *et al.* (2024) писали, що імпорт зеленого водню з Австралії може значним чином полегшити стійке енергетичне майбутнє для країни. Проте потенційно у світі може зростати геополітична напруга через більший контроль одних урядів над критично важливими ресурсами у порівнянні з іншими урядами. Про це також писали K. Ibekwe *et al.* (2024), вказуючи аспект контролю над ресурсами як механізм посилення власного дипломатичного впливу. Загалом, енергетичний перехід в ЄС трансформує не лише внутрішню енергетичну політику, але й визначає порядок в архітектурі міжнародних відносин з новими альянсами та взаємовідносинами. Енергетичний перехід в ЄС зумовлює як внутрішні, так і зовнішні зміни. Водночас посилюється конкуренція за контроль над критичними матеріалами, що впливає на геополітичний баланс сил та міжнародні відносини.

Висновки

Отже, історія формування енергетичного ринку в рамках ЄС показала залежність від традиційних енергоресурсів формувала залежність та стійкі політичні зв'язки. Для формування ЄС фактор енергетичного ринку став одним з найбільш ключових для ефективної інтеграційної моделі та водночас створив ризики вразливості. Відповідно події, пов'язані з відмовою від російських енергоресурсів, демонструють важливість та необхідність диверсифікації джерел та розвитку власних потужностей. Сам енергетичний ринок Європи постійно трансформувався під впливом актуальних на той чи інший час загроз і зовнішніх факторів, а отже процес трансформації став основою для стратегічного енергетичного переходу і в XXI столітті до більш стійкої моделі, здатної реагувати на виклики. Це твердження доводить, що гнучкість ринків для ланцюжків поставок є важливим з точки зору забезпечення стійкості енергетичної безпеки та загалом геостратегічної стабільності регіону.

Відмова від традиційних ресурсів в рамках ЄС після широкомасштабного вторгнення Росії в Україну зменшила вплив окремих постачальників енергоресурсів, зокрема російської нафти на 90%. Переорієнтація енергетичних потреб ЄС відкрила можливості для інших акторів міжнародних відносин. Зокрема, одним з найбільш вагомим постачальників нафти та газу до ЄС у 2023-2024 роках стала Норвегія. Додатково, імпорт газу був збільшений зі США, що зробило їх важливим партнером у диверсифікації енергетичного балансу. Енергетичний перехід в ЄС також має вплив на

країни Перської затоки. Участь цих урядів у COP27 та COP28, а також наявність зобов'язань щодо скорочень викидів та впровадження зелених технологій є одним з наслідків політики ЄС у сфері зеленого переходу.

Додатково, формування нового політичного балансу через розвиток відновлювальної енергетики показує, яким чином розвиток сучасних технологій та доступ до критично важливих матеріалів впливає на розподіл сил на світовій арені. Зміцнення позицій у міжнародному середовищі є результатом не сили та примусу, а використанням природних та технологічних переваг, які приносять користь обом сторонам в рамках альянсів чи угод. Попри це саме аспект критичності багатьох ресурсів та їх нерівномірного розподілу є фактором поляризації в міжнародних відносинах, адже низку важливих критичних ресурсів для енергетичного переходу контролює уряд КНР та уряди, що є їх найближчими партнерами. Обмеженнями

проведеного дослідження була недостатня кількість даних щодо кількості інвестицій від окремих акторів міжнародних відносин у сферу «зеленого переходу». Майбутні дослідження по темі можуть спиратися на більш актуальні дані щодо результатів виконання European Green Deal, перший етап якого має досягнути результатів до 2030 року.

Подяки

Немає.

Фінансування

Дослідження не отримувало фінансування.

Конфлікт інтересів

Немає.

UDC: 327:620.9
DOI: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.18

Fisnik Brovina*

PhD in Management, Professor

Sports University of Tirana

1001, Muhamed Gjolllesha Str., Tirana, Albania

<https://orcid.org/0000-0002-4347-5538>

Political impact of the EU energy transition: A geopolitical analysis

Abstract. The purpose of this study was to identify the geopolitical implications for the international community of the transition to green energy in Europe. The methods of the study included documentary analysis, content analysis, comparative method, and system analysis. The findings of the study revealed that the energy transition in the European Union reflects a long-term trend towards integration and liberalisation of the energy market, which dates back to the mid-20th century. The analysis of the evolution of the regulatory framework showed that initially the focus was on creating a single market, but in the 21st century, environmental sustainability and carbon neutrality became priorities. Geopolitical developments, including Russia's full-scale invasion of Ukraine, which substantially changed the EU's energy balance, were also examined. The analysis of trends revealed that the European Union dramatically reduced its dependence on Russian energy resources, which led to a shift in global energy flows and Russia's reorientation towards Asian markets. In response to this challenge, the EU intensified its diversification of supplies, increasing imports of conventional energy resources from the United States and Norway. The Chinese government also gained some benefits, namely strengthening its position in the export of solar panels to the European Union, which are critical for the energy transition. The study generalised that the energy transition created a new political balance, where green economies seek to cooperate with likeminded economies, as exemplified by the cooperation between the EU, Chile, and Australia. However, the problem continues to be the struggle for critical resources, which are scarce in the subsoil and owned by most of the world's democracies. The study can be used for lectures and practical classes in international relations and international law

Keywords: critical materials; competition; carbon neutrality; minerals; energy dependence

Introduction

The energy transition from fossil fuels to renewable energy sources is one of the greatest challenges of the 21st century, as it affects environmental, economic, and geopolitical processes. For the European Union, which strives to be a global leader in the fight against climate change, this issue is of strategic significance, as reducing greenhouse gas emissions is viewed as critical to overcoming the effects of global warming. Extreme weather events cause extensive economic losses and threaten food security. At the same time, the energy transition is changing the global balance of power, and dependence on energy imports makes countries politically vulnerable, which was especially evident after Russia's full-scale invasion of Ukraine in 2022.

A. Herranz-Surrallés (2024) confirmed that the energy transition within the EU is gaining a geopolitical dimension, which affects decision-making, specifically, the implementation of green industrial policies to stimulate innovation and local production of green technologies, as well as the expansion of grounds for restricting foreign

investment in the energy sector. In the context of Russia's full-scale invasion of Ukraine, the EU took faster decisions, such as nationalising foreign energy assets. M. Mišík & A. Nosko (2023) noted Russia's full-scale invasion of Ukraine as a crisis that caused a sharp acceleration in the energy transition, which in the long term will strengthen the EU's independence from external energy suppliers. R. Martyniuk (2024) noted the issues of harmonisation of environmental legislation in the countries seeking to become part of the EU.

However, according to M. Medvedieva *et al.* (2024), with the beginning of the full-scale invasion, most environmental initiatives in Ukraine were suspended, as a large number of innovative enterprises were destroyed or ended up in the temporarily occupied territories. As a result, the Ukrainian government, together with the European Commission, developed the REPowerEU plan to increase energy saving, energy efficiency, and environmental monitoring. Additionally, the plan envisaged that Ukraine would

Received: 02.03.2025, Revised: 20.05.2025, Accepted: 18.06.2025

Suggested Citation:

Brovina, F. (2025). Political impact of the EU energy transition: A geopolitical analysis. *Foreign Affairs*, 35(3), 18-29. doi: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.18.

*Corresponding author

become a major transit route for hydrogen transport to European countries. This is relevant in the context of the EU's ability to build political coalitions, as pointed out by T. Jerzyniak & A. Herranz-Surrallés (2024). This includes a form of political arrangements that establish concrete commitments, which greatly facilitates institutional cooperation between actors in international relations. M. Sidi & F. Prandin (2023) shared an analogous opinion. The researchers pointed out that the EU's political priorities in the energy transition have gradually shifted to broad cooperation with 'like-minded' democracies, i.e., Western-style democracies. The catalyst for such cooperation was Russia's full-scale invasion of Ukraine.

F. Proedrou (2023) noted that reducing the EU's dependence on Russian energy resources and developing its own clean energy market offers immense potential for the EU to reduce emissions and develop energy efficiency. However, the positive aspects of decarbonisation are weakened by challenges in fuel diversification, which leads to a fixed use of gas and coal. According to M. Salimi & M. Amidpour (2022), the transition of a considerable number of countries to renewable and clean energy sources reduced the significance of security in the Middle East for US policymakers, which, however, may increase in the future. Considering the above, the purpose of the present study was to identify the key challenges, threats, and opportunities in the transition to clean energy in the EU and the influence of this process on international relations. The objectives of the study were to examine the EU's energy policy, changes in carbon energy supply actors, and the strengthening of the role of renewable energy sources outside the EU.

Literature Review

There is a considerable amount of research that focuses on the use of fossil resources, the transition to renewable energy sources, and the relationship between these processes and democratic transformation. A valuable work was made by D. Yergin (1991). In one of the chapters, the researcher described how oil was changing the world order. Yergin noted that the Arab oil embargo in the 1970s caused considerable changes in almost all world economies. The very revenues of oil exporters grew from USD 23 bn in 1972 to USD 140 bn in 1977. The role of oil and the 1973 crisis was also described by G. Blainey (1988). According to Blainey, in the 1970s the world was more dependent on oil than it had been on coal half a century earlier. If a coal embargo had occurred in the steam era, it would not have affected global economic processes, but the oil embargo was more deadly because cars and planes had no alternative to oil.

M. Klare's (2002) monograph was a study of global competition for natural resources under various conditions, including population growth and resource scarcity. The researcher showed how the struggle for oil, water, and other strategic resources for humanity affects international relations and, therefore, occasionally causes conflicts. The core idea of the study is that natural resources contribute not only to development but also become catalysts for conflicts. According to Klare's observations, wars are increasingly becoming a consequence of struggle and control over resources rather than ideological differences or political ambitions.

S. LeVine (2007) describes the fate of post-Soviet countries that had large oil reserves. Western governments, recognising an opportunity to reduce their dependence on the Persian Gulf energy suppliers, sought to establish cooperation with new actors in international relations. The excitement around the region could be compared to the opening of the Suez or Panama Canals. T. Mitchell (2011) examined the relationship between democratic processes and the use of fuels, particularly oil and coal. The researcher proposed the definition of 'carbon democracy' as a sign that energy systems have affected the development of political systems and democratic processes. Mitchell's concept is that it is the extraction and transportation of energy resources that has increased the dependence of large industrial centres on the work of miners, which has increased the ability of the latter to strike and demonstrate, and thus their political influence. At the same time, the rapid transition to the use of oil levelled the possibilities of collective political resistance, as oil production processes did not require large and centralised labour flows.

P. Belkin *et al.* (2013) noted that Europe is a major consumer of energy and therefore faces challenges in meeting its needs. These challenges include growing demand and competition for energy resources from India and China, instability in energy production regions such as the Middle East, and the growing problem of fuel switching amid climate change. V. Smil (2017) explored the role of energy in the overall development of humanity. The study focused on the prehistoric period, namely the use of primitive tools by the first people to extract and use fire for energy needs. Smil paid attention to coal and oil as the causes of the rapid industrial revolution, which was the outcome of the 'energy transition', i.e., the gradual shift from one type of energy source to another. Control over energy sources, according to Smil, determined the course and content of many geopolitical conflicts, as control over resources became one of the decisive factors in international relations.

D. Scholten (2018) noted that the mere availability of renewable energy sources is a game changer in interstate energy relations. Scholten pointed out the differences between renewable energy sources and fossil fuels as their considerable number and variability, the possibility of decentralising generation, and the use of rare earth metals. Another valuable thorough study in the field of cultural history of natural resources was conducted by A. Etkind (2021). The researcher focuses on the fact that diverse types of raw materials have "political properties and therefore can influence the formation of social institutions. In the context of the 21st century, Etkind described resource dependence as an "evil" that negatively affects both climate and geopolitics. The book edited by M. Knodt & J. Kemmerzell (2022) noted that the very idea of coordinated action in the field of energy policy was part of the foundation of the modern EU. The treaty framework of the late 2010s laid the foundation for the modern energy policy of the Union, as energy became a policy area under the joint competence of the EU and its member states.

Thus, initially, research focused on oil as a key geopolitical factor. In the 2000s, the focus shifted to competition for resources and their role in armed conflicts. After 2010, researchers began to look at energy through the lens of

political influence and long-term transformations in democracies. The most recent studies analysed have examined not only fossil fuels, but also renewable energy sources, which are changing traditional energy geopolitics. This indicates a shift from controlling resources to controlling technologies and energy supply infrastructure.

Materials and Methods

The study was based on the review of documents that record the evolution of European energy policy, namely through the Treaty of Rome (1957), Treaty on the European Atomic Energy Community (1957), Euratom Treaty (1957), Single European Act (1987), Green Paper on Greenhouse Gas Emissions Trading within the European Union (2000), Europe's Climate Change Opportunity (2008), and Fit for 55 (2021). The study of the evolution of EU energy policy employed the historical method, specifically to analyse the path to the European Green Deal (2019). The analysis of these documents helped to assess the gradual strengthening of the EU's regulatory role in the energy sector and the impact of climate goals on the Union's policy.

To assess the geopolitical aspects of the energy transition in the EU, a comparative method was applied to identify changes in the structure of international energy cooperation before and after Russia's full-scale invasion of Ukraine. Specifically, the study examined reports by the International Energy Agency (2024), as well as materials by the Bruegel (Keliauskaitė & Zachmann, 2024) and ExPro Consulting (Special material: 5-year..., 2024) think tanks. The assessment of international cooperation in the energy sector was based on the analysis of publications by Kyiv School of Economics (2024), Upstream (Afanasiev, 2024), and Eurogas (2024). The analysis of Energy Monitor (Bindman, 2024), Deutsche Welle (China decries..., 2024), and Reuters (Abnett & Chestney, 2024) allowed studying the rhetoric of leading international media on the role of major actors in international relations in changing the global energy balance. Ember (China's solar..., n.d.) was used for a systematic analysis of clean energy supplies.

The economic and political aspects of international cooperation were analysed using a systematic approach to evaluate publications by Diversegy (Emerging Energy..., 2024), reports by the World Economic Forum (Conley, 2023), the European Commission (Chile. Policy background, n.d.; EU-Chile Advanced..., 2023), and The Group of the European People's Party on cooperation between the EU and Chile (EU-Chile agreement..., 2024). The comparative method was employed to investigate the EU-Australia relations based on the materials of the European Commission (EU and Australia..., 2024) and EU regulations (Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2024/1252, 2020). The methodology of this study combined the analysis of regulations, content analysis of official and analytical sources, comparative and systematic approaches for a comprehensive study of the EU's energy transition and its impact on geopolitics.

Results

History of the energy transition within the European Union. The development of the EU as a political and economic structure began in the 1950s. It was then that French Foreign Minister R. Schuman proposed the

creation of a single market for coal and steel within those countries that would agree to control these sectors of the economy (The birth of the European..., 2020). The primary reason for the significance of such a decision for French politicians was that the newly created economic structure would be necessary to avoid all possible future conflicts between the French and the Germans. By 1954, all possible obstacles to trade in goods such as coal, steel, coke, cast iron, and others between the signatories to the Treaty Establishing the European... (1951), namely the governments of France, the Federal Republic of Germany, Italy, Belgium, the Netherlands, and Luxembourg, had been virtually levelled. Accordingly, trade in these goods grew in the 1950s. This was made possible by the establishment of clear rules and control over trade. Specifically, the European Coal and Steel Community set production limits, quotas, and fixed prices. Furthermore, the organisation could impose fines on companies that violated the generally accepted rules.

Later, in 1957, the same governments signed the Treaty of Rome (1957), the Treaty on the European Atomic Energy Community (1957), and the Euratom Treaty (1957). The key goals of these treaties were to promote research and better disseminate technical information, codify shared safety standards to protect industrial workers and the public, facilitate research, and ensure that civilian nuclear material was not used for other purposes, including military ones. The significance of these treaties in the 1950s was underlined by the major role of nuclear power as a source of energy for most Eastern European countries (Euratom Treaty, 1957). However, the safety standards and the level of protection of workers were low, which was an added incentive for the adoption of the relevant treaties.

In 1987, the Single European Act (1987) was additionally adopted. This treaty aimed to remove barriers by creating a single market within which goods, services, people, and capital could move freely. Its adoption was a major step towards liberalising the energy sector. Specifically, it introduced competition between energy operators, which gained the status of trans-European, and introduced market prices, energy transmission, and distribution (High School, 2023). However, at the beginning of the 21st century, a new challenge gradually emerged, namely climate change, as greenhouse gas emissions from anthropogenic activities caused a serious increase in the average temperature of the planet. In March 2000, the European Commission presented the Green Paper on Greenhouse Gas Emissions Trading within the European Union (2000), which contained certain proposals on the type and ideas of an emissions trading system in the EU. In 2005, the first phase of the EU emissions trading programme was launched (Development of EU ETS, 2020). It covered CO₂ emissions from oil refineries, coke ovens, ferrous metal production and processing, and other aspects of the economy. As a first stage, the programme did not show sufficient effectiveness, which is why it later became more stringent. As of 2025, the fourth phase, which runs from 2021 to 2030, is still relevant. Overall, this programme aims to force businesses, organisations, companies, etc., to pay a tax on emissions, which helps reduce emissions and generates more funds for the green transition within the EU.

Europe's Climate Change Opportunity (2008) noted compelling evidence that the cost of inaction will be high, ranging from 5% to 20% of GDP (gross domestic product). Additionally, rising oil and gas prices reflected that competition for energy resources was becoming more pronounced, and thus energy efficiency and renewable energy could become the most profitable investments. The two key targets set by European leaders were to reduce greenhouse gas emissions by at least 20% by 2020, and if necessary to increase this figure to 30% if an international agreement were adopted; and to increase the share of renewable energy sources in EU energy consumption to 20% by 2020. However, due to the only relative success of this initiative, in 2014 the targets were adjusted to 2030 (High School, 2023).

Between 2008 and 2013, primary energy consumption in the EU decreased by 118 million tonnes, or 1.4%, due to economic problems after the global crisis (Betztüge, 2015). The share in global primary energy consumption fell to 13% in 2013, compared to 16% in 2008. In 2013, the share of energy from renewable sources was 6.6%, but fossil fuels still dominated the EU's energy mix with 77%. Oil production declined to 8.4% between 2008 and 2013, while gas production fell by 5.2% per year. Additionally, due to Germany's abandonment of nuclear power, its use within the EU decreased by 10%. As for hydroelectric power plants, energy production doubled in the same period, particularly in countries such as Germany, Italy, Spain, and the UK.

A historically significant decision within the EU was the adoption of the European Green Deal (2019). The primary goal of this initiative is the complete absence of greenhouse gas emissions in the EU by 2050, and economic growth that is not related to the use of fossil resources. The first stage is to reduce emissions by at least 55% by 2030, which was adopted within the framework of the Fit for 55 (2021). The EU's energy policy as a factor of stability and well-being of the entire European community was finally established after Russia's full-scale invasion of Ukraine, which led to an increase in the share of investments in the energy transition (Fig. 1).

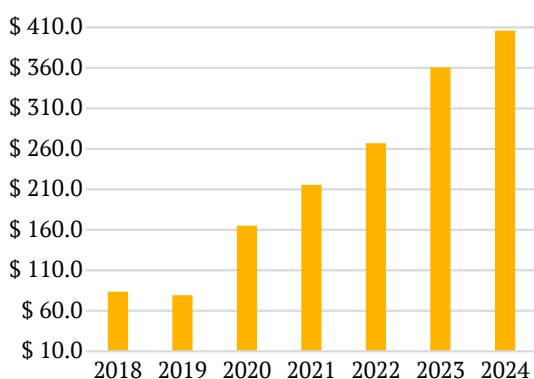

Figure 1. EU investments in the energy transition (USD bn)

Source: developed by the author of this study based on data from The International Energy Agency (2024), R. Holman & J.S. Lefort (2024)

As Figure 1 demonstrates, in 2018-2019, investment in the EU's energy transition was relatively low. In 2020, they almost doubled, indicating a change in the energy course. This area was stipulated in the European Green Deal (2019) as the EU's fundamental climate policy strategy. Accordingly, in 2022-2025, the EU, under pressure from foreign policy factors and geopolitical tensions, managed to counter numerous energy security risks, regained control over the energy market, and accelerated the transition to climate neutrality. According to the European Commission's website (State of the Energy Union Report, 2024), at the international level, the EU committed itself to leading a global initiative to triple the capacity of renewable energy production and to double energy efficiency in the transition away from fossil fuels. Within the EU, 10 times more money is spent on clean energy investments than on fossil fuels, which demonstrates the determination of EU policymakers to make a green transition and the desire to end dependence on other actors in international relations (Holman & Lefort, 2024).

Thus, the EU's energy transition reflects the gradual evolution of economic, political, and environmental priorities that influence the geopolitical balance in the region. Since the 1950s, the foundations for the integration of energy markets have been laid, and since the 1980s, a phase of liberalisation has been initiated, which has contributed to increased competition and economic integration. However, the climate challenges of the 21st century have necessitated a revision of energy strategies, which has led to a course of action within the EU to reduce dependence on fossil fuels, replacing them with increased renewable energy production and the introduction of carbon dioxide emission quotas. Thus, the EU's energy policy in the 1950s and 2020s was focused on maximising the internal stability of the community and strengthening the EU's role as a global leader in addressing environmental and energy challenges. Additionally, reducing the EU's dependence on other actors in international relations in terms of carbon trade substantially affects Russia's ability to wage a full-scale war against Ukraine, thereby changing the geopolitical and geostrategic threat landscape in the 21st century.

Impact of the 2022 energy crisis on the geopolitical situation in Europe and the world. Since 2022, measures have been taken within the framework of the EU to gradually reduce dependence on Russian fossil fuels. In March 2022, EU leaders agreed that a reduction in dependence on imports of Russian gas, oil, and coal should be achieved in the shortest possible time (European Council, 24-25..., 2024). This was critical from the standpoint that persistently rising energy prices were affecting European businesses and citizens, and that this range of threats was being exacerbated by military aggression against Ukraine. According to the data published on the European Council website (EU sanctions..., 2024), 90% of the EU's oil imports from Russia are subject to a ban. The European Council's press release also noted that the ban was significant, as about 50% of total oil exports from Russia went to the EU. The situation was somewhat different with Russian gas imports, which, according to Foreign Policy (Hockenos, 2025), accounted for up to 18% of total EU gas imports (Table 1).

Table 1. Gas imports to the European Union (Tw/h)

Category	2021	2022	2023	January-August 2024
Imports through Ukraine	409	193	140	112
Imports through other gas pipelines	1,080	472	140	115
Liquefied natural gas transportation	145	195	183	150
Total imports of Russian gas	1,634	860	463	377
Total imports	3,856	3,751	3,250	2,072

Source: compiled by the author of this study based on data from U. Keliauskaitė & G. Zachmann (2024)

The information in Table 1 shows a gradual reduction in dependence on Russian gas supplies. This reflects the diversification of energy supply sources and the adaptation of European energy markets. It is in 2025 that the most significant changes in Russian gas imports to the EU can be expected. This is related to the termination of the agreement on the transit of Russian gas through Ukraine on 1 January 2025 (Special material: 5-year..., 2024). Slovakia and Hungary may suffer the greatest losses in this situation, which, combined with a certain pro-Russian stance of their governments in 2025, could cause further tension within the European Union.

However, the EU's refusal to buy Russian energy has not reduced Russia's role and share in global energy exports. Sanctions have not been a factor in reducing oil exports, and thus the Russian authorities continue to keep oil on the world market and have almost no problems with its transportation. As of the beginning of 2022, almost half, namely 3.8 million barrels per day, were exported to the EU, and another 4.2 million barrels to India, Turkey, China, the UK, the US, and other countries (Kyiv School of Economics, 2024). As of August 2024, only 0.3 million barrels were exported to the EU, while 2.1 million barrels were exported to China, 1.7 million barrels – to India, 0.6 million barrels – to Turkey, and 2.4 million barrels – to other countries. Therewith, the Russian authorities could have received much less benefit from the sale if oil prices had stayed low. In different periods of 2022, Russian oil prices ranged from an average of USD 70 to USD 89 per barrel. The lowest prices were from the end of 2022 to April 2023, but at the end of 2024, prices hovered around the USD 70 mark, only slightly below the levels prior to the full-scale invasion.

Russia's leadership is also looking for new ways to supply its gas to circumvent EU restrictions and keep its economic gains. As noted in an Upstream publication, the Russian government is moving forward with a strategic plan to ensure the construction of a new export route for natural gas supplies to China (Afanasyev, 2024). This pipeline will pass through Kazakhstan, which will both further maximise Central Asia's dependence on Russia and provide an opportunity to sell gas to China. According to the Russian official, if the project is implemented, the volume of gas deliveries could reach up to 10 billion cubic metres of gas per year to Kazakhstan and 35 billion cubic metres of gas per year to China. No exact timeline was given, but according to previous statements by Russian officials, the pipeline could be operational by 2029.

Along with the rapid energy transition in the EU, the US geopolitical position in the world has also changed. Following Russia's full-scale invasion of Ukraine, the EU's desire to reduce its dependence on Russian energy has

become inextricably linked to climate goals by 2050. Imports of liquefied natural gas from the US play a vital role in achieving each of these goals and help to stabilise electricity prices for consumers in Europe. US LNG is crucial for Europe's energy transition as it is based on long-term and reliable supply relationships, which helps to decarbonise the energy sector. US production capacity is particularly relevant in places where there is a high dependence on coal, such as Germany, to support the gradual transition away from coal in industry (Eurogas, 2024). In percentage terms, the EU imported 28% of its total LNG from the US in 2021, rising to 43% in 2022 and slightly increasing to 46% in 2023 (Bindman, 2024). In 2024, the EU already accounted for as much as 55% of total US LNG exports. This example demonstrates the adaptation of US energy markets to fundamental changes in the European energy balance.

Against the backdrop of Russia's large-scale invasion of Ukraine in 2022, the Norwegian government began to meet 30% of Europe's energy needs. According to S. Horváth (2025), in the third quarter of 2024, Norway became the second largest supplier of crude oil to the EU member states with a share of 14%. In terms of liquefied natural gas, Norway was fifth with a share of 7.1%, which, although not extremely high, is 70% greater in the same period in 2023. Overall, Norway has covered 2% of the world's crude oil needs since 2022 and is the 12th largest oil producer in the world. Thus, since 2022, the EU has been gradually reducing its dependence on Russian fossil fuels, which has led to considerable changes in the region's energy balance. Russia has redirected its oil and gas exports to China, India, and Turkey, while Europe has increased its imports of liquefied natural gas from the United States and Norway. The cessation of gas transit through Ukraine in 2025 could affect the stability of supplies in the south-eastern part of the EU.

Shaping of a new political balance of power through renewable energy. Along with the energy transition within the EU, cooperation with many actors in international relations is becoming more relevant, and their resources are useful for accelerating this process. Chile, Brazil, and Argentina are among the world's best economies with developing energy markets (Emerging Energy..., 2024). According to the World Economic Forum, the Chilean government has set a goal of converting up to 70% of consumer energy into renewable energy by 2030 and becoming a carbon-neutral country by 2050 (Conley, 2023). These plans are indeed ambitious, exceeding the targets set for the EU by 2030. Accordingly, governments that aim to achieve lower emissions are becoming more attractive for cooperation.

In December 2023, at the 10th meeting of the EU-Chile Joint Steering Committee, many areas for future cooperation were identified, including the energy sector (Chile.

Policy background, n.d.). It was decided to establish close cooperation through Mission Innovation. Chile was also invited to join the EU's co-financing partnership for the transition to clean energy under the Horizon Europe initiative and to invest in various programmes related to climate neutrality. Furthermore, Chile is a major player on the global stage that can supply critical materials for the energy transition. In 2023, an updated EU-Chile Advanced Framework Agreement (2023) was agreed. According to one of the members of the European Parliament, J. Warborn, this agreement will increase EU exports to Chile to EUR 4.5 bn, as well as ensure the supply of critical raw materials and clean energy (EU-Chile agreement..., 2024). Specifically, access to materials such as lithium (essential for solar panels) and green hydrogen, which are among the most significant for the transition to a green economy, will be facilitated.

Australia is also a valuable country for cooperation with the EU. In May 2024, representatives of the EU and Australia signed a package of agreements based on the use of Australian mineral resources and European green experience to help both sides achieve carbon neutrality by 2050 (EU and Australia..., 2024). Specifically, it is planned to diversify the supply of critical materials to the EU necessary for the green transition, as well as to develop Australia's domestic minerals sector. The partnership covers a wide range of minerals value chains, including exploration, production, and processing. Additionally, the partnership focuses on mitigating harmful impacts in countries where the EU and Australia have common interests to benefit local communities. Concrete areas of cooperation include the integration of sustainable commodity value chains through research, innovation, promoting joint projects, creating new business models, and ensuring the sustainable production of critical materials.

However, Australia and Chile are not the only countries with which such memoranda have been signed. Since 2021, the European Commission has been establishing ties on raw materials in accordance with EU legislation on critical materials (Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2024/1252, 2020). Specifically, cooperation was established with Ukraine and Canada in 2021, Kazakhstan and Namibia in 2022, Argentina, Chile, Zambia, the Democratic Republic of the Congo, Greenland in 2023, and Rwanda, Norway, and Uzbekistan in 2024 (EU and Australia..., 2024). However, overall, Australia is one of the most significant players on the global stage for clean energy cooperation. During the 2020s, the Australian government signed agreements on clean energy cooperation with the governments of China, Germany, India, Japan, the Republic of Korea, Singapore, the United Kingdom, the United States, and the Netherlands (Memorandum of Understanding Between..., 2024). The cooperation covers the areas of exploring options for trading Australian hydrogen and its derivatives, developing solar energy supply chains, green hydrogen, energy transportation and storage, removing barriers to joint large-scale green enterprises, low-emission steel and iron ore production, developing and deploying low-emission fuels, decarbonising industry, and introducing technologies for integrating variable renewable energy.

A critical issue in the energy transition is the struggle for resources. According to a report by the European Bank (2023), as the struggle for resources is only growing,

many influential mining companies are seeking and buying up mines around the world. Although the greatest number of such mines and quarries are owned by firms from the US and Canada, it is Chinese companies that have stepped up their activity in 2013-2023. According to the report, the number of Chinese mines has doubled since 2013 in Africa, where about 30% of the world's mineral reserves are concentrated. If there are no mineral resources within a given country, firms will often seek to buy mines abroad or import critical materials from their trading partners that they consider reliable. Reliability in this context is defined by analogous political systems, values, and other features that bring countries closer together in the geopolitical context. The report determined the value similarity of countries according to their votes in the UN General Assembly (UNGA). That is, if a country voted the same way as the United States, it belongs to the first bloc, and if it voted the same way as China, it belongs to the second bloc. Accordingly, the first bloc consists of the EU, Moldova, Ukraine, Australia, South Korea, the UK, the US, some Pacific and other countries. The second bloc includes all other countries. Based on this, it was concluded that the reserves of critical resources such as zinc, lithium, nickel, graphite, chromium, platinum, etc. are mainly contained in the subsoil or under the control of the second bloc countries. With few exceptions, the first bloc countries dominate the extraction of boron, zirconium, hafnium, and helium.

Against the backdrop of the EU's energy transition, the role of the Chinese government in the production and sale of green technologies is also strengthening. In February 2024, the Xinhua News Agency published a report stating that in the context of severe economic difficulties, China's production of the 'new three', namely electric vehicles, lithium-ion batteries, and solar panels, has improved extensively, reaching an increase in exports of 29.9% in 2023 (Economic essay..., 2024). A major sector in this regard is the export of electric vehicles. In 2023, over 100,000 electric cars and hybrids were exported from China (China decies..., 2024). Additionally, in 2023, these exports increased by as much as 70% compared to 2022 and were valued at USD 34.1 bn. The largest recipients of electric vehicles were European countries, to which about 40% of them were exported. At the beginning of 2024, Chinese electric cars were subject to a 10% duty within the EU, with Deutscher Welle analysts noting that an increase in this duty to 25% could happen very soon. However, by the end of 2024, the duty was already 45.3% for Chinese electric vehicles, as massive Chinese subsidies for them were harming healthy competition in the global market. In 2023, the EU member states reached record solar power production capacity (Abnett & Chestney, 2024). However, most modules, panels, and parts came from China, in some cases as much as 95%. According to the analytical company Ember, the rapid growth of Chinese solar panel exports to the EU has been observed since 2020. However, it became most pronounced with the start of Russia's full-scale invasion of Ukraine. While in January 2020, 1.75 GW of solar panel capacity was shipped to the EU, in March 2023, this figure reached as much as 12.63 GW, setting a record (China's solar..., n.d.). From May to the end of 2024, these figures were declining, but this phenomenon was also noticeable in previous years, as there is no urgent need to export solar panels in the autumn and

winter. Accordingly, during the energy transition to the EU, the Chinese government has launched mass production of a component that is critical for the EU and has made a profit.

The development of a green transition is becoming not only the prerogative of high-ranking officials from the EU, but also from other countries. One of the most illustrative examples is the relationship between Norway and Canada (Rowlands & Sareen, 2025). Each country has relatively green grids, with 80% of electricity in Canada coming from carbon-free sources, and 98% in Norway. These figures are even more significant considering that in most countries of the world, up to 60% of electricity is generated from fossil fuels. Accordingly, the bilateral cooperation between these governments, which began in 2023, is of interest to the rest of the world in replacing existing carbon-dependent infrastructure.

The European green transition has also influenced the attitudes of the Gulf states towards their overdependence on fossil resources. According to N. Kozhanov (2024), other countries, including the EU, are putting increasing pressure on the Gulf states to accelerate their energy transition and make oil more environmentally friendly (Kozhanov, 2024). Accordingly, Gulf producers are forced to take measures to minimise harmful emissions from both production and transportation of oil products. Pressure from the international community to implement climate agreements and commitments led to Arab states participating in the COP 27 and COP 28 climate summits in 2022 and setting their own zero emissions targets in early 2024. However, in the face of the need to increase the role of renewable energy sources, the Gulf countries are taking steps to create a special form of circular economy that would still be based on hydrocarbon resources. For example, Saudi Arabia is promoting the concept of a circular carbon economy, which does not reject the use of carbon resources but proposes the introduction of mandatory measures to offset emissions through the Carbon Capture, Utilisation and Storage technology.

Another example of green cooperation is the Beyond Oil and Gas Alliance (BOGA). It is an international alliance of interested governments that have agreed to work together to phase out fossil fuels, including oil and gas. The Alliance was established by the governments of Denmark and Costa Rica, and as of 2025, it includes France, Ireland, Portugal, Sweden, Spain, and some other countries. Governments that join BOGA (n.d.) must sign a document and are then assigned to one of three levels of membership. The core member level obliges governments to stop all new concessions or licensing of oil and gas production, associate members must make efforts to stop financing oil and gas production and take all possible measures to do so, and the friends level of membership is a commitment to work with other parties to achieve emission reduction goals. The above-mentioned coalition can truly become a global political force, but gradually. The coalition's influence can grow through economic leverage, various diplomatic initiatives, and public support. At the same time, such coalitions may face resistance from energy lobbies and governments whose economies rely on fossil fuels.

Thus, the development of a new political balance and points of power through the promotion of renewable energy initiatives is a vivid example of how the world order

is changing. The development of renewable energy sources is creating new centres of influence and strengthening the role of countries investing in this area. At the same time, the acute dependence on critical materials dramatically intensifies global resource competition, further emphasising international polarisation. However, for the EU, the energy transition has become not only a challenge but also an opportunity to strengthen new bilateral relations. Thus, the energy transition is a factor not only in reducing emissions and developing technologies, but also in defining a new architecture of international relations. Such a transformation, however, requires a structural approach and cooperation between governments seeking to adapt to new conditions, but the struggle for resources complicates this process.

Discussion

E. Ciappi (2023) highlighted the supranational features of the European Coal and Steel Community as the 'cornerstone' of European integration. The conclusions made by the researcher are quite prudent, as the findings of the study revealed that the beginning of European integration was conditioned by the integration of the energy sector. At the same time, P. Belkin *et al.* (2013) noted that the EU energy policy is facing new challenges. This is in line with the findings that the key trend in the 21st century is the control of energy supply infrastructure. The establishment of the European Coal and Steel Community was aimed at pooling key resources to avoid all possible and potential conflicts. In the following years, by 1954, trade barriers were removed, making the integration of the economies of France, Germany, and others go much better, along with an increase in trade. G. Aristizabal-H *et al.* (2023) also noted the significance of energy market integration after the Second World War but emphasised that high profits from coal mining began to decline in the 1960s. However, their conclusions need to be clarified, as the decline in coal profits did not mean a decline in the strategic role of coal for the European energy sector, but rather a decline in its use due to the emergence of new energy sources, specifically nuclear power. However, integration also meant the development of nuclear power, as the study findings indicated. Specifically, the treaties adopted in 1957 contributed to its development, along with the improvement of safety standards and the prevention of the use of the peaceful atom for military purposes. The above is in line with the statement of O. Quirico (2023) in the context of the above treaties, who noted that the common market simply could not exist without a proper energy policy. M. Gerlini (2024) explored the aspect of the creation of the Euroatom in 1957, along with the prevention of its use for military purposes. However, the researcher pointed out that the Euroatom staff in the late 1950s was very inexperienced and lacked nuclear competence, unlike scientists from the United States or the United Kingdom who had worked in this field during the Second World War. The reason for the difference in the interpretation of the initial stages of nuclear power integration lies in the differing views on this system. The aforementioned researcher described them in terms of management efficiency, while the present study was based on the fact of European energy security.

The study also demonstrated the significance of the adoption of The Single European Act (1987), as it contributed to the liberalisation of the energy market and created competition between energy operators. I. Ydersbond (2025) also discussed the value of this document as a legal basis for a single internal energy market for electricity and gas. M. Błażejowska *et al.* (2024) confirmed the significance of the emissions trading system in the EU. The researchers also added that this mechanism is the largest compliance-based mechanism in the world. The development of the energy market in 2020 is inextricably linked to the adoption of the European Green Deal (2019) in the EU, which set a critical goal of achieving zero emissions by 2050, and at earlier stages – reducing emissions by 55% by 2030. However, J. Hereu-Morales *et al.* (2024) disagreed with the effectiveness of the agreement. Specifically, the initiative does not mention the environmental impact of renewable energy production systems and their acute dependence on rare earth metals.

American companies have managed to benefit from the EU energy crisis. Specifically, this applies to liquefied natural gas, whose exports to the EU accounted for 55% of the total. D. Wood (2024) agreed with the above statement, writing that Europe is increasing imports of liquefied natural gas. The above is also consistent with the findings of S. Chen *et al.* (2024), who pointed out that the aspect of import growth in the EU is essential in terms of diversifying energy supplies. The Chinese government has also considerably strengthened its position in the global green transition market. This was evidenced, specifically, by the rapid growth in sales of Chinese electric vehicles to the EU, according to the study. X. Zhao *et al.* (2024) agreed with this statement, as the Chinese government has become a global leader in electric vehicle sales. The EU's critical dependence on China is also evident in the import of solar panels. Statistics from the study revealed that imports in this area from China have increased over 12 times since 2020. This situation is reducing global demand for fossil fuels, which in the long term could exacerbate the economic situation in the leading fossil fuel exporting countries. A statement confirming the above can be found in the study by A. Ikevuje *et al.* (2024). The researchers noted that countries such as Venezuela are facing challenges due to declining oil demand and increasing demand for renewable energy.

O. Nilsen & K. Luczy (2023) reported that in the new geopolitical environment, Norway's role in supplying conventional energy resources to the EU is crucial. This is consistent with the findings of the present study that Norway has become one of the crucial suppliers of conventional energy resources to the EU. F. Hermundsdottir *et al.* (2024) pointed out that Norwegian energy companies additionally have strict environmental regulations. The conclusions drawn by the researchers are quite relevant, as the energy transition within the EU is also a driver for other economies to be more environmentally friendly.

Apart from the above, the international community is developing aspirations for mutual cooperation between 'green' governments, i.e., those that have set emission reduction targets in their structural documents, as exemplified by the renewed cooperation between the EU and Chile analysed in the current study. I. Torreblanca (2024) also pointed out that cooperation between the EU and Chile

is significant in terms of the energy transition of both parties. Another actor in international relations that has become crucial for the global and European energy transition is Australia, with whose government the EU has established close cooperation in the 2020s. Y. Ghorbani *et al.* (2024) also pointed out that countries rich in so-called GEMMs (green energy minerals and metals), including Australia, have great energy potential and even geopolitical influence. In the context of the above, according to the study, a noticeable increase in the share of Chinese mining companies is observed in Africa, which creates an imbalance in world trade and increases China's geopolitical role. S. Nkala (2024) also reported this, confirming that Chinese investment in Africa's mining sectors is motivated not by commercial benefits but by the geopolitical interests of the Chinese authorities. The energy transition policy also affects the Gulf countries, which are consistently implementing their own green technologies under pressure from the international community. The above statement is consistent with the findings of M. Islam & A. Ali (2024), as already in 2022, the total renewable energy capacity in Saudi Arabia, Qatar, and Oman reached 443 MW, 824 MW, and 688 MW, respectively.

Additionally, as for Australia, the government is developing relations not only with EU countries, but also with the United States, Japan, and even India and the Republic of Korea. This helps to develop solar energy supply chains and allows heavy industry to achieve decarbonisation. For instance, in the case of the Republic of Korea, H. Park *et al.* (2024) noted that importing green hydrogen from Australia could greatly facilitate a sustainable energy future for the country. However, geopolitical tensions could potentially increase in the world due to the greater control of some governments over critical resources compared to other governments. K. Ibekwe *et al.* (2024) also reflected on this, pointing out the aspect of resource control as a mechanism for strengthening one's own diplomatic influence. Overall, the EU energy transition is transforming not only domestic energy policy but also determines the order in the architecture of international relations with new alliances and relationships. The energy transition in the EU is causing both internal and external changes. Therewith, competition for control over critical materials is intensifying, affecting the geopolitical balance of power and international relations.

Conclusions

Thus, the history of energy market formation within the EU revealed that dependence on conventional energy resources has created dependence and strong political ties. For the development of the EU, the energy market factor has become one of the most crucial for an effective integration model and at the same time has created risks of vulnerability. Accordingly, the events associated with the rejection of Russian energy resources demonstrate the urgency and indispensability of diversifying sources and developing own capacities. Europe's energy market itself has been constantly transforming under the influence of threats and external factors that are relevant at a given time, and thus the transformation process has become the basis for a strategic energy transition in the 21st century to a more sustainable model capable of responding to

challenges. This assertion proves that the flexibility of markets for supply chains is crucial in terms of ensuring the sustainability of energy security and the overall geo-strategic stability of the region.

The shift away from conventional resources within the EU following Russia's large-scale invasion of Ukraine has reduced the influence of certain energy suppliers, including Russian oil, by 90%. The reorientation of the EU's energy needs has opened opportunities for other actors in international relations. Specifically, Norway became one of the key suppliers of oil and gas to the EU in 2023-2024. Additionally, gas imports from the United States have increased, making them a valuable partner in diversifying the energy balance. The energy transition in the EU also affects the Gulf states. The participation of these governments in COP 27 and COP 28, as well as their commitments to emission reductions and green technologies, are among the consequences of the EU's green transition policy.

Additionally, the development of a new political balance through the development of renewable energy shows how the development of modern technologies and access to critical materials affects the distribution of power on the global stage. Strengthening positions in the international environment is not the result of force and coercion,

but rather the use of natural and technological advantages that benefit both sides in alliances or agreements. Still, it is the aspect of the criticality of many resources and their uneven distribution that is a factor of polarisation in international relations, as a series of critical resources for the energy transition are controlled by the Chinese government and its closest partners. The limitations of the presented study included the lack of data on the amount of investment by individual actors in international relations in the field of the 'green transition'. Future research on this topic could rely on more up-to-date data on the results of the European Green Deal, the first phase of which is expected to achieve results by 2030.

Acknowledgements

None.

Funding

The research received no funding.

Conflict of Interest

None.

References

- [1] "Fit for 55": Delivering the EU's 2030 Climate Target on the Way to Climate Neutrality. (2021). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52021DC0550>.
- [2] Abnett, K., & Chestney, N. (2024). *With solar industry in crisis, Europe in a bind over Chinese imports*. Retrieved from <https://www.reuters.com/business/energy/with-solar-industry-crisis-europe-bind-over-chinese-imports-2024-02-06/>.
- [3] Afanasiev, V. (2024). *Russia advancing plans for building strategic gas export pipeline to China and Kazakhstan*. Retrieved from https://www.upstreamonline.com/energy-security/russia-advancing-plans-for-building-strategic-gas-export-pipeline-to-china-and-kazakhstan/2-1-1758350?zephrr_sso_ott=QZ0c02.
- [4] Aristizabal-H, G., Goerke-Mallet, P., Kretschmann, J., & Restrepo-Baena, O.J. (2023). Sustainability of coal mining. Is Germany a post-mining model for Colombia? *Resources Policy*, 81, article number 103358. doi: 10.1016/j.resourpol.2023.103358.
- [5] Belkin, P., Nichol, J., & Woehrel, S. (2013). *Europe's energy security: Options and challenges to natural gas supply diversification*. Retrieved from <https://sgp.fas.org/crs/row/R42405.pdf>.
- [6] Bettzüge, M.O. (2015). *European energy policy: Dogma or strategy?* Retrieved from https://www.strategie.gouv.fr/files/files/Publications/English%20Articles/Study%20-%20Energy%20Union/fs_study_the_union_of_energy_mobettzuge_16092015_final.pdf.
- [7] Bindman, P. (2024). *Weekly data: US LNG export capacity expected to be 76% higher than EU demand*. Retrieved from <https://www.energymonitor.ai/sectors/industry/weekly-data-us-lng-export-capacity-for-2030-expected-to-be-76-higher-than-eu-demand/?cf-view&cf-closed>.
- [8] Blainey, G. (1988). *Great seesaw: New view of the western world*. London: Palgrave Macmillan.
- [9] Błażejowska, M., Czarny, A., Kowalska, I., Michalczewski, A., & Stepień, P. (2024). The effectiveness of the EU ETS policy in changing the energy mix in selected European countries. *Energies*, 17(17), article number 4243. doi: 10.3390/en17174243.
- [10] BOGA. (n.d.). Retrieved from <https://beyondoilandgasalliance.org/who-we-are/>.
- [11] Chen, S., Xiao, Y., Dai, Y., & Mi, J.J. 2024. The evolution of the global liquefied natural gas (LNG) seaborne trade network: A complex network analysis. *Procedia Computer Science*, 242, 396-403. doi: 10.1016/j.procs.2024.08.169.
- [12] Chile. Policy background. (n.d.). Retrieved from https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-research-and-innovation/europe-world/international-cooperation/bilateral-cooperation-science-and-technology-agreements-non-eu-countries/chile_en.
- [13] China decries new EU tariffs on its electric vehicles. (2024). Retrieved from <https://www.dw.com/en/china-decries-new-eu-tariffs-on-its-electric-vehicles/a-70637630>.
- [14] China's solar PV export explorer. (n.d.). Retrieved from <https://ember-energy.org/data/chinas-solar-pv-export-explorer/>.
- [15] Ciappi, E. (2023). A reappraisal of the origins of European integration: From wartime planning to the Schuman plan. *Journal of Contemporary History*, 58(4), 676-696. doi: 10.1177/00220094231200453.
- [16] Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Critical Raw Materials Resilience: Charting a Path Towards Greater Security and Sustainability. (2020, September). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0474>.

- [17] Conley, T. (2023). *How Chile is becoming a leader in renewable energy*. Retrieved from <https://www.weforum.org/stories/2023/01/how-chile-is-becoming-a-leader-in-renewable-energy/>.
- [18] Development of EU ETS (2005-2020). (2005). Retrieved from https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/development-eu-ets-2005-2020_en.
- [19] Economic essay by Xinhua News Agency “Enlightenment after the “Three New Things” counterattack. (2024). Retrieved from <http://www.news.cn/fortune/20240208/abb5a66010404e20b43a6e2c5d7361f2/c.html>.
- [20] Emerging energy markets: Trends, challenges, and opportunities. (2024). Retrieved from <https://diversegy.com/emerging-energy-markets/>.
- [21] Etkind, A. (2021). *Nature's evil: A cultural history of natural resources*. Hoboken: John Wiley & Sons, LTD.
- [22] EU and Australia sign partnership on sustainable critical and strategic minerals. (2024). Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_2904.
- [23] EU sanctions against Russia explained. (n.d.). Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia-explained/>.
- [24] EU-Chile Advanced Framework Agreement. (2023, December). Retrieved from https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/chile/eu-chile-agreement_en.
- [25] EU-Chile agreement brings more EU exports and better access to raw materials. (2024). Retrieved from <https://www.eppgroup.eu/newsroom/more-exports-to-chile-and-better-access-to-raw-materials>.
- [26] Euratom Treaty. (1957, March). Retrieved from <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/euratom-treaty>.
- [27] Eurogas. (2024). *Eurogas Statement: US LNG exports to Europe contribute to security of supply, the energy transition and both economies*. Retrieved from <https://www.eurogas.org/resource/eurogas-statement-us-lng-exports-to-europe-contribute-to-security-of-supply-the-energy-transition-and-both-economies/>.
- [28] European Bank. (2023). *Global supply chains and the green transition*. Retrieved from <https://2023.tr-ebrd.com/global-supply-chains-and-the-green-transition/>.
- [29] European Council, 24-25 March 2022. (2022). Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2022/03/24-25/>.
- [30] European Green Deal. (2019, December). Retrieved from https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_en.
- [31] Europe's Climate Change Opportunity. (2008, January). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0030:FIN:EN:PDF>.
- [32] Gerlini, M. (2024). Nuclear settlers in a European land? The making of centre commune de recherche in Ispra. *Historical Social Research*, 49(1), 77-91. doi: 10.12759/hsr.49.2024.04.
- [33] Ghorbani, Y., Zhang, S.E., Bourdeau, J.E., Chipangamate, N.S., Rose, D.H., Valodia, I., & Nwaila, G.T. (2024). The strategic role of lithium in the green energy transition: Towards an OPEC-style framework for green energy-mineral exporting countries (GEMEC). *Resources Policy*, 90, article number 104737. doi: 10.1016/j.resourpol.2024.104737.
- [34] Green Paper on Greenhouse Gas Emissions Trading Within the European Union. (2000). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52000DC0087>.
- [35] Hereu-Morales, J., Segarra, A., & Valderrama, C. (2024). The European (Green?) Deal: A systematic analysis of environmental sustainability. *Sustainable Development*, 32(1), 647-661. doi: 10.1002/sd.2671.
- [36] Hermundsdottir, F., Björgum, Ø., & Eide, A.E. (2024). Transition from fossil fuels to renewable energy: Identifying the necessary dynamic capabilities for a transition among Norwegian oil and gas companies. *Business Strategy and the Environment*, 33(7), 6315-6334. doi: 10.1002/bse.3826.
- [37] Herranz-Surrallés, A. (2024). The EU energy transition in a geopoliticizing world. *Geopolitics*, 29(5), 1882-1912. doi: 10.1080/14650045.2023.2283489.
- [38] High School. (2023). *Europe's energy history: A story with twists and turns*. Retrieved from <https://www.planete-energies.com/en/media/article/europes-energy-history-story-twists-and-turns>.
- [39] Hockenos, P. (2025). *Europe somehow still depends on Russia's energy*. Retrieved from <https://foreignpolicy.com/2025/01/03/europe-russia-ukraine-war-energy-imports-oil-gas-pipeline/>.
- [40] Holman, R., & Lefort, J.S. (2024). *Russia's invasion of Ukraine forced Europe to speed up the energy transition. EU countries invested almost €110 billion in renewable energy projects in 2023. But it's not enough, yet. Here's how to hit EU climate targets*. Retrieved from <https://www.eib.org/en/essays/europe-energy-transition-renewable>.
- [41] Horváth, S. (2025). *Norway, a winner in the Russia-Ukraine war*. Retrieved from <https://europeanconservative.com/articles/analysis/norway-winner-ukraine-war-energy-supply-oil-gas-sanctions/>.
- [42] Ibekwe, K.I., Etukudoh, E.A., Nwokediegwu, Z.Q.S., Umoh, A.A., Adefemi, A., & Ilojiana, V.I. (2024). Energy security in the global context: A comprehensive review of geopolitical dynamics and policies. *Engineering Science & Technology Journal*, 5(1), 152-168. doi: 10.51594/estj.v5i1.741.
- [43] Ikevuje, A.H., Kwakye, J. M., Ekechukwu, D. E., Benjamin, O., & Esiri, A.E. (2024). Optimizing the energy mix: Strategies for reducing energy dependence. *Open Access Research Journal of Multidisciplinary Studies*, 8(1), 94-104. doi: 10.53022/oarjms.2024.8.1.0051.
- [44] International Energy Agency (IEA). (2024). *Clean energy investment in the European Union has risen as governments respond to the global energy crisis and the cut in Russian gas supplies*. Retrieved from <https://www.iea.org/reports/world-energy-investment-2024/european-union>.

- [45] Islam, M.T., & Ali, A. (2024). Sustainable green energy transition in Saudi Arabia: Characterizing policy framework, interrelations and future research directions. *Next Energy*, 5, article number 100161. doi: 10.1016/j.nxener.2024.100161.
- [46] Jerzyński, T., & Herranz-Surrallés, A. (2024). EU geoeconomic power in the clean energy transition. *Journal of Common Market Studies*, 62(4), 1028-1045. doi: 10.1111/jcms.13590.
- [47] Keliauskaitė, U., & Zachmann, G. (2024). *The end of Russian gas transit via Ukraine and options for the EU*. Retrieved from <https://www.bruegel.org/analysis/end-russian-gas-transit-ukraine-and-options-eu>.
- [48] Klare, M.T. (2002). *Resource wars: The new landscape of global conflict*. New York: Henry Holt.
- [49] Knodt, M., & Kemmerzell, J. (2022). *Handbook of energy governance in Europe*. Cham: Springer.
- [50] Kozhanov, N. (2024). *Accelerating the gulf's energy transition in the wake of Russia's war*. Retrieved from <https://www.bourseandbazaar.org/articles/2024/4/25/accelerating-the-gulfs-energy-transition-in-the-wake-of-russias-war>.
- [51] Kyiv School of Economics. (2024). *KSE institute's Russia chartbook – global prices weigh on oil exports; CBR continues to struggle with inflation*. Retrieved from <https://kse.ua/about-the-school/news/kse-institute-s-russia-chartbook-global-prices-weigh-on-oil-exports-cbr-continues-to-struggle-with-inflation/>.
- [52] LeVine, S. (2007). *The oil and the glory: The pursuit of empire and fortune on the Caspian Sea*. New York: Random House.
- [53] Martyniuk, R. (2024). Electric transport as one of the ways to achieve climate neutrality in Europe: Problems of development and legal regulation in Ukraine. *Law. Human. Environment*, 15(2), 43-61. doi: 10.31548/law/2.2024.43.
- [54] Medvedieva, M., Yedeliev, R., Reznikova, N., Nanavov, A., & Grydasova, G. (2024). European strategy for achieving climate neutrality and analysis of legal instruments for its implementation. *Social and Legal Studies*, 7(2), 64-74. doi: 10.32518/%20sals2.2024.64.
- [55] Memorandum of Understanding Between the European Union and Australia on Strategic Partnership on a Sustainable Critical and Strategic Minerals. (2024, May). Retrieved from <https://www.industry.gov.au/publications/memorandum-understanding-between-european-union-and-australia-strategic-partnership-sustainable-critical-and-strategic-minerals>.
- [56] Mišík, M., & Nosko, A. (2023). Post-pandemic lessons for EU energy and climate policy after the Russian invasion of Ukraine: Introduction to a special issue on EU green recovery in the post-Covid-19 period. *Energy Policy*, 177, article number 113546. doi: 10.1016/j.enpol.2023.113546.
- [57] Mitchell, T. (2011). *Carbon democracy: Political power in the age of oil*. London: Verso.
- [58] Nilsen, O.B., & Luczy, K. (2023). Caught in the crossfire: Scrutinising Norway's role and accusations of war profiteering amid the Russian invasion of Ukraine. *L'Europe en Formation*, 397(2), 153-168. doi: 10.3917/eufor.397.0153.
- [59] Nkala, S. (2024). An analysis of China's investments in South Africa's mining sector. In F. Mazwi, G.T. Mudimu & K. Helliker (Eds.), *Chinese investment in Africa: Its variegated and contradictory character in relation to land, agriculture, mining and infrastructure* (pp.137-157). Cham: Springer. doi: 10.1007/978-3-031-52815-6_8.
- [60] Park, H., Kim, B., Lee, G., Song, J., Kim, H., & Jeon, Y. (2024). Feasibility analysis of green hydrogen imports from wind power plants in Australia to South Korea. *Korean Journal of Chemical Engineering*. doi: 10.1007/s11814-024-00342-8.
- [61] Proedrou, F. (2023). EU decarbonization under geopolitical pressure: Changing paradigms and implications for energy and climate policy. *Sustainability*, 15(6), article number 5083. doi: 10.3390/su15065083.
- [62] Quirico, O. (2023). The European green deal: A gateway to strategic energy autonomy? *Cuadernos Europeos de Deusto*, 68, 69-87. doi: 10.18543/ced.2698.
- [63] Regulation of the European Parliament and of the Council No. 2024/1252 "On Establishing a Framework for Ensuring a Secure and Sustainable Supply of Critical Raw Materials and Amending Regulations (EU) No. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 and (EU) 2019/102". (2024, May). Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202401252.
- [64] Rowlands, I.H., & Sareen, S. (2025). *As global leaders, Canada and Norway's co-operation is timely in the face of surging energy demand*. Retrieved from <https://theconversation.com/as-global-leaders-canada-and-norways-co-operation-is-timely-in-the-face-of-surging-energy-demand-248283>.
- [65] Salimi, M., & Amidpour, M. (2022). The impact of energy transition on the geopolitical importance of oil-exporting countries. *World*, 3(3), 607-618. doi: 10.3390/world3030033.
- [66] Scholten, D. (Ed.). (2018). *The geopolitics of renewables*. Cham: Springer.
- [67] Siddi, M., & Prandin, F. (2023). Governing the EU's energy crisis: The European commission's geopolitical turn and its pitfalls. *Politics and Governance*, 11(4), 286-296. doi: 10.17645/pag.v11i4.7315.
- [68] Smil, V. (2017). *Energy and civilization: A history*. London: The MIT press.
- [69] Special material: 5-year Russian gas transit agreement: Results. (2024). Retrieved from <https://expro.com.ua/statti/specmateral-5-rchniy-dogovr-tranzitu-rosyskogo-gazu-pdsumki>.
- [70] State of the Energy Union Report 2024 shows EU progress to ensure secure, competitive and affordable energy for all. (2024). Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_4581.
- [71] The birth of the European coal and steel community. (2020). Retrieved from <https://speech-repository.webcloud.ec.europa.eu/news/birth-european-coal-and-steel-community>.
- [72] The Single European Act. (1987, July). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:xy0027>.
- [73] Torreblanca, I.V. (2024). EU-Chile horizons: Climate justice for a shared strategy on critical minerals. *Nordic Journal of European Law*, 7(1), 73-81. doi: 10.36969/njel.v7i1.25799.

- [74] Treaty Establishing the European Coal and Steel Community. (1951, April). Retrieved from https://www.cvce.eu/en/obj/treaty_establishing_the_european_coal_and_steel_community_paris_18_april_1951-en-11a21305-941e-49d7-a171-ed5be548cd58.html.
- [75] Treaty of Rome (EEC). (1957, March). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:xy0023>.
- [76] Treaty on the European Atomic Energy Community. (1957, March). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/treaty-on-the-european-atomic-energy-community-euratom.html>.
- [77] Wood, D.A. (2024). *The evolution of global liquefied natural gas supply chains: A review*. In D.A. Wood & J. Cai (Eds.), *The fundamentals and sustainable advances in natural gas science and engineering* (pp. 23-55). Amsterdam: Elsevier Science.
- [78] Ydersbond, I.M. (2025). Power through pressure: How interconnection became part of the EU's overarching climate and energy policy. *Journal of Common Market Studies*, 63(2), 624-644. doi: 10.1111/jcms.13642.
- [79] Yergin, D. (1991). *The prize: The epic quest for oil, money, and power*. New York: Simon and Schuster.
- [80] Zhao, X., Li, X., Jiao, D., Mao, Y., Sun, J., & Liu, G. (2024). Policy incentives and electric vehicle adoption in China: From a perspective of policy mixes. *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 190, article number 104235. doi: 10.1016/j.tra.2024.104235.

УДК 327:2
DOI: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.41

Кан-Хюн Кім

Доктор філософії, доцент

Університет Кваншин

500-710, 36 Янсантаекджісо-ро, Бук-гу, м. Кванджу, Південна Корея

<https://orcid.org/0000-0002-9347-5050>

Джун-Кі Чун

Доктор філософії, головний дослідник

Університет Кваншин

500-710, 36 Янсантаекджісо-ро, Бук-гу, м. Кванджу, Південна Корея

<https://orcid.org/0000-0003-2243-4849>

Релігійний фактор зовнішньої політики в епоху постсекулярного повороту

Анотація. Актуальність дослідження зумовлюється зростанням ролі релігії у міжнародних відносинах, зокрема в умовах кризових трансформацій, збройних конфліктів і боротьби за гегемонію в регіонах із домінуванням мусульманського населення. Релігія дедалі частіше почала виконувати не лише функцію культурного маркера, а й інструмента політичної мобілізації, легітимації зовнішньої політики та формування стратегічних альянсів. Метою дослідження було з'ясувати механізми, форми та наслідки інструменталізації релігії у зовнішньополітичних стратегіях двох країн – Туреччини та Сирії – з урахуванням політичного контексту, історичних передумов і геополітичного оточення. Методологічну основу дослідження становили історико-генетичний, порівняльно-політологічний, дискурсивно-аналітичний методи та системний підхід. Встановлено, що Туреччина протягом 2000-2010-х років трансформувала секулярну модель політики, послідовно інтегруючи релігійний дискурс у механізми м'якої сили, публічної дипломатії та гуманітарних ініціатив. Інституційна перебудова Діянету, релігійно орієнтовані освітні та медійні проекти, а також позиціонування себе як лідера мусульманського світу стали свідченням системної зміни підходів. У Сирії, натомість, інструменталізація релігії була зумовлена внутрішньою кризою, збройним конфліктом та необхідністю консолідації лояльних груп. Релігія стала ресурсом для створення конфесійного альянсу з Іраном і Хезболлою, а також інструментом боротьби з салафітським екстремізмом. Дослідження підтвердило, що релігія в обох випадках виконувала не лише риторичну, а й структурну функцію в зовнішній політиці. Результати дослідження корисні для релігійної дипломатії та оцінки ризиків конфесійної ескалації

Ключові слова: глобалізація; конфесійна мобілізація; культурна дипломатія; м'яка сила; дипломатія

Вступ

Упродовж останніх десятиліть у міжнародних відносинах спостерігалось зростання ролі релігії як чинника дипломатичного, ідеологічного та стратегічного впливу. Цей феномен отримав назву «постсекулярний поворот» і супроводжувався реабілітацією релігії в політичному дискурсі як джерела ідентичності, легітимації та м'якої сили. Постсекуляризм став концептуальною відповіддю на обмеження класичної теорії секуляризації, яка передбачала неминуче витіснення релігії з публічної сфери в процесі модернізації.

Від кінця ХХ століття стало очевидним, що релігія не лише не зникла з політичного життя, але й набула нових форм впливу. Такий поворот позначив зміни у функціонуванні державної влади, трансформацію дипломатичних стратегій і формування нових глобальних альянсів на основі конфесійної близькості.

В європейському контексті проблема релігійної присутності в політичному просторі набула актуальності внаслідок міграційних криз, міжкультурного напруження та зростання впливу популістських партій,

Отримано: 19.02.2025, Перевірено: 21.05.2025, Прийнято: 18.06.2025

Suggested Citation:

Kim, K.-H., & Chung, J.-K. (2025). The religious factor in foreign policy in the age of the postsecular turn. *Foreign Affairs*, 35(3), 41-53. doi: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.41.

*Corresponding author

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

які апелювали до християнської ідентичності як основи національної політики. Європейський Союз, попри формальну приверженість принципам секуляризму, почав активно підтримувати програми міжрелігійного діалогу, захисту релігійних меншин і просування свободи віросповідання як частини своєї зовнішньої політики. В українському контексті дослідження постсекулярного повороту є особливо актуальним у світлі військової агресії російської федерації, яка активно використовувала релігію як інструмент впливу. Через Російську Православну Церкву та афілійовані з нею структури Москва намагалася формувати альтернативну легітимацію, дискредитуючи автокефальні інститути та просуваючи ідею «руського мира». Ці події актуалізували потребу у вивченні механізмів політичної інструменталізації релігії та наслідків її геополітичного використання.

У науковій літературі було висвітлено низку аспектів цього явища. V.A. Dubinsky (2023) проаналізував суніто-шіїтське протистояння як чинник зовнішньої політики держав Близького Сходу. Автор виявив, що конфесійна поляризація стала не лише джерелом внутрішніх конфліктів, а й інструментом геополітичної конкуренції. Однак у роботі не було розглянуто інституційні механізми релігійної дипломатії, а також відсутній аналіз релігії як ресурсу м'якої сили. A. Shulyak *et al.* (2022) акцентували на загрозах, пов'язаних із радикалізацією ісламських наративів, що сприяють дестабілізації глобальної безпеки. Вони запропонували зміцнення секулярних інститутів і міжкультурного діалогу як засобів протидії. Водночас автори висвітлили, як релігія може використовуватися урядами не тільки як деструктивний чинник, але і як засіб дипломатичної легітимації. H. Aswar & M. Rakhmat (2023) проаналізували ісламську зовнішню політику, показавши її морально-етичні основи умму, справедливості і солідарності. Дослідження дало уявлення про моральну природу зовнішньої політики мусульманських країн, але не охопило питань внутрішньої інституціоналізації релігії у зовнішньополітичній стратегії.

Дослідження A.T. Bulut & N. Nасіоğlu (2021) зосередилося на релігійному популізмі в турецькій політиці. Автори показали, як ісламський дискурс був інтегрований у популістську легітимацію зовнішньополітичних рішень. P. Mandaville *et al.* (2023) представили масштабне дослідження релігії як м'якої сили, охопивши приклади США, Туреччини, Саудівської Аравії, Китаю, Індії. Автори продемонстрували, що релігія функціонувала як ресурс зовнішньополітичної мобілізації. A. Öztürk & B. Başer (2022) висвітлили роль Управління у справах релігій Турецької республіки Діянет як інструменту транснаціонального впливу. Дослідники зазначили, що діяльність Діянету була спрямована не лише на релігійну просвіту, а й на зміцнення впливу Туреччини в мусульманських діаспорах.

A. Idrissov (2021), звертав увагу на релігію як чинник формування нових ідентичностей у глобалізованому світі, тоді як I. Yilmaz *et al.* (2023) розглядали релігію як інструмент авторитарної делегітимації опозиції. Ці підходи доповнювали загальну картину, але не охоплювали питання гібридної взаємодії релігійного та політичного в міжнародних відносинах. Попри наявні здобутки, залишилися низка дослідницьких

прогалин. Зокрема, бракувало порівняльного аналізу використання релігії в зовнішній політиці в умовах постреволюційної трансформації та у рамках інституційно контрольованого релігійного апарату. Недостатньо вивчено, як релігійна риторика адаптувалася до різних регіональних аудиторій, а також які ризики несе надмірна політизація релігії для демократичного управління та міжнародної стабільності. Усі вищезгадані автори визнавали важливість релігії у сучасному міжнародному дискурсі, однак їхні висновки різнилися щодо меж допустимої інструменталізації релігії. Частина дослідників підкреслювала потенціал м'якої сили, інші акцентували на загрозах політичного зловживання сакральними символами. Така поляризація поглядів засвідчила необхідність подальшого вивчення постсекулярної дипломатії як багатофакторного явища.

Для подальшого аналізу обрано дві країни (Туреччина та Сирія), які репрезентували два різні типи інструменталізації релігії у зовнішній політиці Туреччина була прикладом поступового переходу до релігійної м'якої сили в умовах авторитарної модернізації. Сирія була прикладом реактивної конфесійної мобілізації в умовах збройного конфлікту. Обидві держави впливали на баланс сил у регіоні Близького Сходу та відігравали ключову роль у формуванні релігійно забарвлених міжнародних альянсів, що безпосередньо позначалося на глобальній стабільності.

Метою дослідження було проаналізувати механізми постсекулярного повороту в зовнішній політиці Туреччини та Сирії, виявити способи інституціоналізації релігії як політичного ресурсу та оцінити вплив релігійного дискурсу на міжнародну легітимацію та регіональну стабільність. Завдання дослідження полягали у визначенні ідеологічних, інституційних і геополітичних моделей використання релігії у зовнішній політиці Туреччини та Сирії; аналізі постреволюційних трансформацій, які сприяли зростанню релігійного чинника в дипломатичному дискурсі; оцінці наслідків політизації релігії для міжнародної безпеки, міждержавних відносин і стабільності політичних режимів.

Матеріали та методи

Процеси секуляризації тлумачилися за результатами роботи С. Taylor (2007), в якій запропоновано концепцію постсекулярної епохи як часу, у якому релігійна свідомість не зникає, а трансформується. Цей теоретичний внесок дозволив визначити взаємодію між релігійним і політичним у нових формах, позбавлених модерністських дихотомій. За результатами дослідження J. Habermas & A. Ignatianum (2002) аналізувалися принципи розумного діалогу між релігійним і світським у публічному просторі. Концепція перекладацької взаємодії між релігійними традиціями та світськими інституціями, запропонована J. Habermas & A. Ignatianum (2002), дала змогу осмислити механізми інтеграції релігійного дискурсу в сучасну дипломатію, зокрема в контексті політичної риторики, символічної легітимації та міжцивілізаційного діалогу. Теоретична модель J. Casanova (2009), стала важливим джерелом аналізу багатовимірності секуляризму та форм його трансформації в контексті глобалізації. Розмежування між секуляризацією, секуляризмом і постсекуляризмом

дало змогу критично осмислити динаміку змін у політичній стратегії держав, які номінально залишалися секулярними, але водночас активно використовували релігійні наративи для зовнішньополітичних цілей. У фокус порівняння потрапили: Конституція Сирійської Арабської Республіки 1973 р. (Constitution of Syrian Arab Republic, 1973), неофіційний переклад конституційної реформи Туреччини 2017 р. (Turkey Unofficial Translation..., 2017). Ці документи надали правові орієнтири для реконструкції еволюції релігійного компоненту зовнішньої політики. Дискурсивний корпус складався з інтерв'ю Б. Асада, зокрема розмови з Wall Street Journal (Interview With Syrian..., 2011). До корпусу увійшли також репортажі SANA (President al-Assad..., 2018), Tehran Times (Syrian president meets..., 2019) і Guardian (Turkey's PM rallies..., 2011) про ключові дипломатичні події.

Історико-генетичний метод реконструював трансформацію релігійного дискурсу з початку XX століття, виявивши ключові етапи секуляризації та поступового повернення релігії в політичну сферу Туреччини й Сирії. За його допомогою було відтворено хронологію змін парадигм – від панування радикального секуляризму до формування умовного постсекуляризму під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Порівняльно-політологічний підхід зіставив стратегії застосування релігійних ресурсів у зовнішній політиці обох держав: виявлено, що апеляція до ісламу виконувала роль інструменту м'якої сили в Анкарі та засобу конфесійної мобілізації в Дамаску, а аналіз залежності релігійного дискурсу від рівня централізації влади пояснив його різномірну ефективність. Системний підхід інтегрував історичні передумови, політичні трансформації, інституційні зміни й релігійні інститути в єдине аналітичне поле, показавши, як релігія взаємодіяла з державними структурами й міжнародною легітимацією. Геополітичний аналіз оцінював роль релігійної солідарності в альянсах, конфліктах і дипломатичних ініціативах, використовуючи, зокрема, інтерв'ю з президентом Сирії 2011 р. У сукупності ці методи забезпечили міждисциплінарний огляд механізмів постсекулярної трансформації в зовнішній політиці.

Результати

Постсекулярний поворот у Туреччині: від секуляризму до релігійної дипломатії. Постсекулярний поворот став концептуальним і політичним зрушенням, що поставив під сумнів класичну теорію секуляризації, згідно з якою модернізація повинна була призводити до зменшення суспільного та політичного впливу релігії. На межі XX–XXI століть, попри домінування секулярного раціоналізму в академічному і політичному середовищі, відбулося повернення релігійних чинників у публічний дискурс, внутрішню політику й зовнішньополітичну практику. Це явище отримало назву «постсекулярний поворот» (post-secular turn), що охоплювало як зростання релігійної активності, так і реабілітацію релігійної ідентичності як джерела суспільної легітимності (Gillin, 2021).

У міжнародних відносинах постсекулярний поворот проявився через підвищення ролі релігійних організацій у формуванні глобальних наративів, зростання

символічного капіталу релігії в дипломатії, культурній політиці, гуманітарній діяльності. Релігія перестала бути суто приватною справою і знову набула стратегічного значення. Такий зсув був помітний як у країнах, що традиційно позиціонували себе як секулярні (наприклад, Франція чи Туреччина), так і в державах з глибоко інтегрованою релігією (Іран, Саудівська Аравія, Індія, США). Постсекуляризм не означав повернення до клерикалізму чи відмови від модерності, але ставив питання про нові формати взаємодії між релігійним і світським (Petito, 2020). Однією з ключових ідей у цьому контексті стала концепція перекладацької взаємодії між релігійними традиціями та світськими інституціями, запропонована J. Habermas & A. Ignatium (2002). Вона передбачала необхідність символічного «перекладу» релігійного дискурсу у мову, зрозумілу для секулярного простору, що дозволяє зберігати відкритість до релігійного сенсу в умовах демократичного плюралізму. Теоретичним підґрунтям цього процесу стали праці, С. Taylor (2007) та J. Casanova (2009), які підкреслювали, що в умовах плюралістичних суспільств релігійні наративи не зникають, а адаптуються, зберігаючи вплив на моральні засади політики. Постсекулярна дипломатія все частіше зверталася до релігії як до ресурсу м'якої сили, легітимації зовнішньої політики, культурної самоідентифікації.

Упродовж XX століття Турецька Республіка являла собою одну з найяскравіших моделей державної секуляризації в ісламському світі. Після розпаду Османської імперії та заснування республіки в 1923 році Мустафа Кемаль Ататюрк здійснив масштабну реформу, спрямовану на радикальне відокремлення релігії від політики. Кемалістська ідеологія, передбачала модернізацію за західним зразком, централізовану бюрократію, уніфіковану національну ідентичність та суворий контроль над релігійною сферою (Nagy, 2023). Була скасована інституція халіфату, заборонено діяльність дервішських орденів, а ісламський шариат було замінено на цивільне право. Держава взяла на себе адміністративну функцію через створення Управління у справах релігії (Діанет), яке мало забезпечувати контрольоване функціонування релігії в межах державної ідеології. Упродовж більшої частини XX століття Туреччина залишалася світською державою, де релігія була відсунута на другий план як у внутрішній, так і в зовнішній політиці.

Проте з 2000-х років Туреччина почала демонструвати чіткі ознаки відходу від радикального секуляризму в бік нової моделі, в якій релігія відігравала щораз важливішу роль. Цей процес часто окреслювався як постсекулярний поворот, що позначав повернення релігійних наративів, інституцій і практик у публічний простір, включаючи міжнародну політику. Ключовим каталізатором цієї трансформації стало обрання значною чистиною населення на парламентських виборах 2002 року в Турції Партії справедливості та розвитку (АКР). Лідер партії Реджеп Таїп Ердоган, хоча формально залишався вірним світським нормам, на практиці провадив поступову реінтеграцію ісламських елементів у публічне життя. Упродовж наступних двох десятиліть Туреччина зазнала глибоких змін у сфері релігійної політики, які відобразилися не лише у внутрішніх інституційних реформах, а й у зовнішньополітичних стратегіях.

Однією з найхарактерніших тенденцій постсекулярного повороту в Туреччині стало зміщення офіційного дискурсу від світської державності до використання ісламських наративів як джерела легітимації та ідентичності. Це зміщення супроводжувалося активно політизацією релігії, де іслам розглядався не лише як елемент культурної спадщини, а як основа нової національної місії. Публічні виступи президента Ердогана дедалі частіше містили посилення на релігійні символи, тексти Корану, приклади з життя пророка Мухаммеда (IQNA, 2020). В офіційному політичному дискурсі відбувалася сакралізація держави як «захисника мусульманських народів» у глобальному масштабі (Turkey's Erdogan calls..., 2024). Таким чином, Туреччина прагнула повернути собі статус центру ісламського світу, посиляючись на історичну спадщину Османської імперії (Barkey, 2018).

У цьому контексті важливу роль відігравала інституційна реконфігурація Діянету. Якщо в кемалістську епоху ця структура виконувала здебільшого

адміністративні функції, то у XXI столітті її статус суттєво змінився. Діянет отримав масштабне фінансування, його повноваження розширилися як у внутрішній, так і в зовнішній політиці. Інституція почала відігравати роль «морального авангарду» держави, просуваючи релігійно-консервативні цінності, зокрема через релігійну освіту, медіа, міжнародні конференції та культурну дипломатію. Через мережу імамів, мечетей та освітніх програм Діянет поширював вплив Туреччини серед мусульманських громад у Європі, на Балканах, у Центральній Азії та Африці. У такий спосіб релігія ставала інструментом м'якої сили, який доповнював офіційну дипломатію та економічну співпрацю (Taş, 2022). Турецька зовнішня політика в постсекулярну епоху дедалі частіше спиралася на релігійний наратив. Під Арабської весни (Таблиця 1) Туреччина на чолі з Реджепом Таїпом Ердоганом активно намагалася позиціонувати себе як регіональний лідер і зразок для наслідування в постреволюційних трансформаціях.

Таблиця 1. Порівняльний аналіз протестних рухів Арабської весни (2010-2012), структурні чинники, релігійна риторика та трансформації політичних режимів

Країна	Хронологічні межі протестів	Структурні передумови	Форми політичної активності	Роль релігії у протестному дискурсі	Наслідки для політичного режиму
Туніс	Грудень 2010 – Січень 2011	Економічна стагнація, авторитаризм, політична корупція	Масові демонстрації, страйки, цифрова мобілізація	Світський дискурс, зростання ісламістського впливу після повалення режиму	Повалення Бен Алі, демократизація, нова конституція
Єгипет	Січень – Лютий 2011	Авторитаризм, поліцейська держава, соціальна нерівність	Протести на Тахрір, страйки, самоорганізація громад	Комбінований світсько-ліберальний і ісламістський дискурси («Брати-мусульмани»)	Повалення Мубарака, демократичні вибори, згодом військовий переворот
Лівія	Лютий – Жовтень 2011	Тоталітаризм, кланова система, відсутність політичних інститутів	Збройне повстання, партизанська війна, формування Тимчасової ради	Слабкий на початку, потім зростання ролі ісламістських організацій	Повалення Каддафі, колапс держави, збройний хаос
Сирія	Березень 2011 – 2012 (початок громадянської війни)	Авторитаризм, конфесійна напруга, контроль спецслужб	Спершу мирні протести, згодом збройний спротив	Радикалізація сунітської опозиції, конфесійна мобілізація режиму (алавіти, шиїти)	Збройний конфлікт, делегітимація режиму серед частини населення
Ємен	Січень 2011 – Лютий 2012	Племінна фрагментація, бідність, слабкість держави	Масові акції, протести в Санаї, збройні зіткнення	Зміцнення шиїтського релігійного дискурсу (хусити)	Відставка Салеха, початок громадянської війни
Бахрейн	Лютий – Березень 2011	Домінування сунітської меншини, дискримінація шиїтської більшості	Протести на Перлинній площі, страйки, петиційна активність	Виразно шиїтський протестний дискурс, реакція сунітської монархії	Придушення протестів, реставрація монархічного контролю

Джерело: розроблено автором на основі аналізу Y. Katz (2025)

Турецьке керівництво, представлене урядом на чолі з Партією справедливості та розвитку (ПСР, AK Parti), президентом Реджепом Таїпом Ердоганом і Великими національними зборами Туреччини (парламентом), запропонувало модель «ісламської демократії» (Ataman, 2023), як альтернативу як авторитарним секулярним режимам, як режим Хосні Мубарака в Єгипті чи Башара Асада в Сирії, так і радикальним ісламістським рухам, зокрема «Братам-мусульманам», «Ансар аш-Шаріа» або «Джабхат ан-Нусра». Сутність цієї моделі полягала в поєднанні поміркованих ісламських цінностей із демократичними принципами та політичними інститутами, що створювало альтернативу як секулярному авторитаризму, так і релігійному екстремізму.

Модель передбачала інтеграцію ісламських етичних і моральних орієнтирів у політичну сферу, водночас

не заперечуючи принципи демократії, виборності влади, прозорості, економічного лібералізму та інтеграції до світового співтовариства. Центральними елементами, запропонованими турецькою моделлю «ісламської демократії», були політичний плюралізм і регулярні вибори за участю партій з ісламською орієнтацією, які визнавали демократичні принципи, мирну передачу влади та відкриту політичну конкуренцію. Водночас ісламські цінності виступали джерелом політичної легітимації, однак не суперечили секулярній організації держави, натомість забезпечували моральну основу для політики, орієнтованої на соціальну справедливість, етичну поведінку і боротьбу з корупцією (Ataman, 2023).

Окрім того, турецька модель включала економічне зростання, яке ґрунтувалося на проведенні ліберальних

економічних реформ, приватизації державних підприємств, залученні іноземних інвестицій та одночасному використанні ісламських економічних принципів, таких як закят (обов'язкова доброчинність) та підтримка малого і середнього бізнесу. Важливим аспектом була також соціальна стабільність, яка досягалася через синтез традиційних ісламських цінностей, зокрема повагу до родини, громади, моральних орієнтирів, із загальною модернізацією турецького суспільства (Yağcı, 2017).

Поєднання ісламу та демократії в турецькій моделі здійснювалося через декілька механізмів. Першим із таких механізмів була політична інституціоналізація, де Партія справедливості та розвитку використовувала демократичні процедури, такі як регулярні парламентські вибори, референдуми та місцеві вибори, одночасно спираючись на ісламські цінності як фактор мобілізації та політичної підтримки. Іншим механізмом стало активне використання президентом та урядом ісламської символіки, риторики й моральних принципів, при цьому акцентуючи увагу на необхідності збереження світського характеру інститутів держави та дотримання демократичних процедур і конституційних норм. Важливу роль у цій моделі відігравали освіта та культура, через які відбувалося поширення ісламських цінностей без безпосереднього втручання у світський характер державного законодавства. Посилилася роль релігійних навчальних закладів («імам-хатіп»), які формували нову соціальну базу для Партії справедливості та розвитку, забезпечуючи поєднання ісламських ідей та демократичних цінностей серед молодого покоління. Ще одним механізмом була зовнішньополітична практика, де турецьке керівництво активно використовувало концепцію «ісламської демократії» як інструмент «м'якої сили» у взаємодії з країнами Близького Сходу та Північної Африки (Gumuscu, 2023).

Після повалення Хосні Мубарака в Єгипті 2011 року Ердоган здійснив візит до Каїра, де виступив перед студентами, політиками та громадськими діячами з промовою, у якій наголошував на важливості демократії, верховенства права та релігійної свободи (Turkey's PM rallies..., 2011). Підтримка Туреччиною перехідного уряду Єгипту та згодом ісламістської адміністрації Мухаммеда Мурсі сприймалася сторонами як стратегічна спроба Анкари посилити свій вплив у регіоні. Зокрема, Саудівська Аравія та Об'єднані Арабські Емірати, які з підозрою ставилися до «Братів-мусульман». Після усунення Мурсі в 2013 році ці країни надали значну фінансову підтримку новому єгипетському уряду, що підкреслює їхнє неприйняття політики Туреччини в Єгипті. Крім того, уряди Єгипту та Туреччини мали напружені відносини після усунення Мурсі.

Турецький уряд, очолюваний Реджепом Таїпом Ердоганом, відкрито критикував дії єгипетських військових, називаючи їх «антидемократичними» та «масовими вбивствами». Це спричинило дипломатичні конфлікти, включаючи взаємне відкликання послів та погіршення двосторонніх відносин (Mugurtay & Muftuler-Bas, 2023). У Лівії, Тунісі та Сирії Туреччина проводила активну політику, спрямовану на посилення свого регіонального впливу шляхом дипломатичної підтримки, гуманітарного втручання та кооперації з опозиційними силами. У Лівії Туреччина активно

діяла у період громадянського конфлікту 2011 року. Зокрема, у квітні 2011 року турецький уряд організував масштабну гуманітарну операцію з евакуації поранених цивільних осіб із міста Місрата, яке перебувало під облогою. Було задіяно переобладнаний пором з медичним персоналом, який вивозив поранених та 1 супроводжуваних осіб. Операцію супроводжували 12 винищувачів F-16 і військовий фрегат, що свідчило про високий рівень координації гуманітарної та військової присутності. Така діяльність відображала не лише прагнення Туреччини до гуманітарного посередництва, але й її інтерес до формування нового політичного порядку в Лівії, у якому вона прагнула відігравати впливову роль (Kachiar 2020).

У Тунісі після падіння режиму Бен Алі Туреччина проявила себе як один із головних партнерів країни на етапі демократичного транзиту. У вересні 2011 року тодішній прем'єр-міністр Реджеп Таїп Ердоган здійснив офіційний візит до Тунісу, висловивши підтримку демократичним процесам і пообіцявши як фінансову, так і технічну допомогу. Туреччина також підтримувала Партію відродження (ан-Нахда), яка мала ідеологічну спорідненість із турецькою Партією справедливості та розвитку (Yavuz, 2020).

У Сирії позиція Анкари була особливо виразною. Турецький уряд від самого початку сирійського конфлікту у 2011 році зайняв чітку позицію проти режиму Башара Асада. Туреччина закликала до його відставки, надавала підтримку сирійській опозиції та приймала на своїй території численні опозиційні з'їзди, зокрема конференцію в Анталії у червні 2011 року, яка сприяла формуванню Сирійської національної ради. Крім того, Туреччина була одним із головних гуманітарних донорів для сирійських біженців, надаючи їм притулок, медичну допомогу та інфраструктурну підтримку. Така політика відображала намагання Туреччини не лише вплинути на перебіг конфлікту, а й закріпити свій статус провідного регіонального актора, здатного формувати нову архітектуру Близького Сходу (Karaca & Köksal 2022).

У межах стратегії м'якої сили Туреччина значно трансформувала освітню політику, зокрема через розширення релігійної складової. Особливо це проявилось в активному розвитку шкіл імам-хатіпів, кількість яких стрімко зросла після 2012 року, а також у пріоритетному фінансуванні цих закладів. У 2024 році Управління у справах релігії Туреччини (Діанет) отримало суттєве розширення повноважень, що дозволило йому зміцнити позиції як у внутрішній, так і в зовнішній політиці держави. Це розширення стосувалося насамперед фінансового забезпечення, що значно перевищило бюджети інших державних відомств. Завдяки зростанню фінансування Діанет зміг суттєво збільшити кількість співробітників, включно з імамами, релігійними радниками та працівниками освітніх установ, що дозволило йому брати активну участь у регулюванні релігійної сфери всередині країни. Окрім внутрішнього впливу, Діанет отримав право розширювати міжнародну діяльність, створюючи мережу релігійних аташе, імамів та культурних центрів за межами Туреччини. Ця мережа охоплювала країни Європи, Північної Америки та Близького Сходу й виконувала функцію не лише духовної опіки над турецькою діаспорою, але й культурної дипломатії.

У такий спосіб Діанет брав участь у реалізації зовнішньополітичної стратегії Туреччини, просуваючи її модель ісламу та зміцнюючи м'яку силу держави. Водночас Діанет було наділено повноваженнями щодо впливу на освітню політику Туреччини. Організація брала участь у формуванні релігійних компонентів навчальних програм, особливо в школах імам-хатіпів, які стали важливою частиною освітньої інфраструктури. Це дозволяло інтегрувати ісламські моральні принципи в освітній процес, зберігаючи при цьому формально світський характер державних інституцій. Діанет також співпрацював із державними структурами, такими як Міністерство закордонних справ та розвідка, забезпечуючи підготовку та розміщення релігійного персоналу, який виконував функції, пов'язані з національною безпекою та зовнішньою політикою. (Turkey century education..., 2024). Усе це свідчить про зростаючу роль ісламу в освітньому та суспільному житті Туреччини, що тісно пов'язане з ідеологічним курсом правлячої партії та прагненням формувати «побожне покоління» (Öztürk, 2023).

Зовнішньополітична інструменталізація релігії була тісно пов'язана з внутрішньополітичними процесами. У Туреччині, особливо після конституційних змін 2017 року (Turkey Unofficial Translation... 2017), влада зосередилася в руках президента, що посилювало персоніфікацію політичного режиму. У результаті референдуму, проведеного у квітні 2017 року, Туреччина перейшла від парламентської до президентської форми правління. Конституційна реформа передбачала скасування посади прем'єр-міністра та перехід виконавчої влади до президента. Очільнику держави було надано право одноосібно призначати міністрів, високопосадовців і віцепрезидентів без погодження з парламентом. Крім того, президент отримав повноваження видавати нормативні укази, які мали силу закону в межах виконавчої сфери, а також здійснювати вплив на судову систему через призначення членів Вищої ради суддів і прокурорів. Реформа також дозволила президенту зберігати партійну приналежність, що посилювало злиття виконавчої влади з правлячою партією. Під час кампанії за конституційну реформу 2017 р. турецька влада системно залучала релігійні наративи для закріплення підтримки президентської системи. У мечетях по всій країні лунали стандартизовані п'ятничні хутби, де імами називали голосування «так» моральним обов'язком мусульманина та гарантією єдності умми. Група стамбульських імамів у службовому облаченні записала відеозвернення із закликом підтримати реформу, перетворивши духовний авторитет на прямий політичний ресурс (Group of imams..., 2017). Провладні медіа масово тиражували цю фетву разом із кадрами спільних молитов, сакралізуючи майбутнє голосування і ототожнюючи політичну лояльність із благочестям. На мітингах і білбордах гасло «Evet» подавалося поруч з ісламською символікою та закликами «захистити віру від смуту», що посилювало емоційну мобілізацію консервативного електорату. У сукупності ці заходи перетворили релігію на структурний інструмент внутрішньої мобілізації, зміцнивши легітимність влади та маргіналізувавши світську опозицію як загрозу духовному й національному порядку (Yabancı, 2022).

Водночас релігійна риторика в зовнішній політиці не була універсальною або гомогенною. Її інтерпретація

та застосування змінювалися залежно від геополітичного контексту, стратегічних інтересів і цільової аудиторії. Наприклад, у відносинах з країнами Європейського Союзу турецька дипломатія акцентувала на правах мусульманських меншин і боротьбі з ісламофобією, в той час як у відносинах з країнами Африки переважав дискурс спільної духовної спадщини (Onay, 2024). У Центральній Азії, де іслам історично мав суфійське та етнокультурне забарвлення, Туреччина систематично формувала образ себе як спадкоємиці тюрксько-ісламської цивілізації, використовуючи цей наратив у своїй політиці м'якої сили. Цей підхід активно проявлявся в риториці політичних лідерів, діяльності офіційних організацій, культурних і релігійних проєктах, а також у медійному просторі. Зокрема, на Самаркандському саміті тюркських держав у 2022 році він заявив: «Спільна історія, мова, релігія та культура тюркських народів є основою нашої єдності від Анатолії до Центральної Азії» (Declaration of the 9th Summit..., 2022). Така діяльність підкреслювала історичну роль Туреччини як центру тюрксько-ісламської цивілізації та водночас зміцнювала її культурний вплив у регіоні. Особливе значення мала діяльність Діанету, який проводив спільні релігійні конференції, семінари та тренінги з країнами Центральної Азії (Kubicek, 2023).

Постсекулярна політика Туреччини не була позбавлена ризиків. Орієнтація на релігійний дискурс спричинила напруження із західними партнерами та сусідніми мусульманськими державами. Після усунення уряду Мурсі у 2013 році Анкара відкликала посла з Каїру та характеризувала переворот як порушення волі умми, що загострило розрив із Єгиптом. У червні 2017 року Саудівська Аравія, ОАЕ, Бахрейн і Єгипет запровадили блокаду Катару через звинувачення в підтримці терористичних організацій, втручанні у внутрішні справи сусідів і тісній співпраці з Іраном, Туреччина розгорнула військовий контингент у Досі, апелюючи до захисту мусульманської солідарності, що викликало жорстку реакцію союзників (Miller, 2024). 2 жовтня 2018 року в консульстві Саудівської Аравії в Стамбулі був убитий журналіст Джамаль Хашоггі, у п'ятничних хутбах Діанету цей інцидент трактували як тяжкий гріх перед ісламськими нормами, що поглибило конфронтацію з Ер-Риядом (Jasim & Hasan 2022). Активне просування ісламських цінностей викликало критику світських сил усередині самої Туреччини, поглиблюючи внутрішньополітичні розломи (Baudner, 2021).

У підсумку, випадок Туреччини чітко продемонстрував, що постсекулярний поворот у зовнішній політиці не зводився лише до повернення релігії, а відображав глибшу трансформацію ролі держави, легітимізаційних стратегій та уявлень про міжнародний порядок. Релігія стала не лише символічним ресурсом, а й матеріальним інструментом впливу – через інституції, дипломатичні ініціативи, культурні програми та економічні проєкти. Турецький досвід засвідчив потенціал релігії як джерела м'якої сили, але також виявив її вразливість до політичної інструменталізації та конфліктогенності. У цьому сенсі постсекулярна зовнішня політика вимагала не лише стратегічної гнучкості, а й етичної відповідальності перед глобальною аудиторією.

Постсекулярна трансформація Сирії: від світського націоналізму до конфесійного авторитаризму. Суспільство Сирійської Арабської Республіки у 1970-х роках характеризувалося значною конфесійною різноманітністю, станом на кінець 1960-х – початок 1970-х років суніти становили близько 70-75 % населення Сирії (приблизно 6,5-7 млн осіб), алавіти – 10-12 % (1-1,2 млн), християни (православні, католики, протестанти) – 8-10 % (0,8-0,9 млн), друзи – 3-4 % (0,3-0,4 млн), ісмаїліти – близько 2 % (0,15-0,2 млн), решта меншин (ш'їти-ашарїї, самаріяни тощо) – менше 1 %. Розселеність за конфесіями мала чітку регіональну диференціацію (Хама, Ідліб, Латакія, Дераа), що посилювало локальні міжконфесійні напруги – особливо в роки аграрних реформ і політичної централізації 1970-1980-х. Ці співвідношення визначали соціально-політичну динаміку, де навіть незначні демографічні зрушення ставали приводом для конфліктів довіри та влади (Collelo, 1988). Після приходу до влади в 1970 році Хафеза Асада, представника алавітської меншини, відбулося зміцнення позицій алавітів у державних структурах, особливо в армії та службах безпеки. Це спричинило занепокоєння серед сунітської більшості, яка сприймала такі зміни як загрозу своїм традиційним позиціям у суспільстві. У 1973 році нова конституція (Constitution of Syrian Arab Republic, 1973), яка не вимагала від президента бути мусульманином, викликала масові протести, особливо в містах Хама, Хомс та Алеппо (Lakitsch, 2017). Демонстранти звинувачували Асада в підриві ролі ісламу у державному управлінні та вимагали внесення змін до конституції. У відповідь уряд придушив протести, але зрештою погодився додати положення про те, що президент повинен бути мусульманином. Цей період підкреслив суперечність між офіційною світськістю режиму та глибокими релігійними почуттями значної частини населення, що згодом призвело до зростання ісламістської опозиції та збройних конфліктів наприкінці 1970-х – на початку 1980-х років. Син Хафеза Асада, Башар який очолив державу в 2000 році, продовжував цей курс, формуючи імідж прогресивного, технологічного та модернізованого лідера, що дотримувався принципів секулярної держави.

Однак із початком масових протестів у 2011 році, що переросли у повномасштабну громадянську війну, Башар Асад почав позиціонувати себе як захисник релігійних меншин, насамперед алавітів, і активізував співпрацю з шиїтськими союзниками – Іраном і «Хезболлоу» (Zavada, 2021). Конфесійна мобілізація означала переорієнтацію державної легітимації з секулярної ідеології на релігійні зв'язки, що радикально змінило як політичний дискурс, так і повсякденну конфесійну динаміку. Поступово вектор державного дискурсу змістився з секулярного націоналізму до конфесійної мобілізації, орієнтованої на шиїтську релігійну ідентичність. У цьому процесі відбулося стратегічне залучення релігії як інструменту внутрішньої мобілізації, міжнародної легітимації, геополітичного альянсу та ідеологічної боротьби. Цей зсув можна охарактеризувати як постсекулярний поворот, який супроводжував глибоку ерозію традиційної ідеології Партії арабського соціалістичного відродження (Баас) та прагматичну інструменталізацію релігійного чинника в умовах

гібридного конфлікту. Ідеологія партії Баас історично ґрунтувалася на принципах арабського націоналізму (Jaber, 2024), світськості та соціалістичного реформізму, з акцентом на об'єднання арабського світу в межах секулярної модерної держави. Релігія в цьому контексті розглядалася як приватна справа, що не повинна впливати на політичне управління чи державну політику. Саме ця секулярна основа державності зазнала поступової девальвації у відповідь на внутрішню кризу легітимності та зовнішньополітичні виклики.

Таким чином, до 2011 року режим Башара Асада, як і його попередника батька Хафеза Асада, спирався на модель багатоконфесійної державності, яка формально декларувала світський характер влади, водночас зберігаючи фактичну монополію алавітської меншини на ключові владні позиції. Алавіти, що складала близько 10-12 % населення Сирії, історично були соціально маргіналізованою спільнотою, однак після приходу до влади партії Баас та закріплення контролю за військовими та безпековими структурами, вони поступово утвердилися як опора режиму (Gilbert & Chiego, 2025).

Держава цілеспрямовано формувала світський публічний простір, у якому релігія відсувалася на периферію політичного життя. Освітня система будувалася на гуманістичних і націоналістичних засадах, релігійні предмети викладалися формально і в межах дозованого релігійного виховання, а участь духовенства в урядовій політиці була мінімізована. Незважаючи на збереження релігійної ідентичності мусульманської більшості, зокрема сунітів, її політична активність була суворо обмежена в межах баасистської моделі державності. Сирійська влада здійснювала системний контроль над релігійною сферою через Міністерство вакуфів, яке централізовано призначало імамів (Al-Kassir, 2018), регулювало зміст проповідей і координувало діяльність мечетей. Ці інституції перебували під постійним моніторингом служб безпеки, а будь-які спроби використання релігійного авторитету у політичному контексті розглядалися як загроза режиму. Прикладом цього слугувала кампанія 1980-х років, коли після збройного повстання «Мусульманського братства» в Хамі, уряд не лише жорстко придушив рух, а й запровадив додаткові обмеження на ісламське проповідництво, посиливши цензуру в мечетях і розширивши оперативний контроль за діяльністю релігійних колективів. Релігійні освітні установи, не підконтрольні державі, були закриті або інтегровані у систему офіційного нагляду, а благодійні фонди, які мали потенціал політичної мобілізації, зазнавали системного тиску або ліквідації. Попри формальну присутність ісламу в соціальному житті, вплив релігійних спільнот на політичні процеси було фактично нейтралізовано через репресивно-бюрократичний механізм. Сунітські релігійні лідери, особливо з числа улемів, переважно виконували декоративну функцію та підтримували державну лояльність (Ukenov, 2021).

Режим також утримував складну рівновагу між конфесійними спільнотами християнами, друзами, шиїтами та сунітами, прагнучи запобігти релігійній поляризації. У цьому полягав стратегічний елемент сирійської секулярної моделі, легітимація режиму спиралася на збереження міжконфесійного балансу, де держава виступала гарантом миру та співіснування

в умовах потенційно конфліктного релігійного ландшафту. Саме така модель дозволяла Асаду позиціонувати себе як стабілізуючий фактор у регіоні, особливо на тлі сектантських загроз у сусідньому Лівані, Іраку чи Палестині (Hassan, 2020).

У зовнішній політиці Сирія активно підтримувала антиімперіалістичну риторичу, що втілювалася в послідовній опозиції до західної гегемонії, особливо США та Ізраїлю, та в підтримці палестинського питання (Ajl, 2024). Релігійна складова у дипломатії була маргіналізована. Сирія просуvala образ себе як форпосту «арабської гідності», країни, що протистоїть сіонізму, імперіалізму та неоколоніальним амбіціям Заходу. У міжнародних інституціях сирійські дипломати послуговувалися переважно мовою національного визволення, соціальної справедливості та солідарності арабських народів, уникаючи апеляцій до конфесійної чи релігійної риторики. Такий підхід збігався з ідеологічною лінією партії Баас, яка з моменту свого заснування у 1940-х роках проголошувала створення єдиного, світського та прогресивного арабського світу.

Таким чином, до початку сирійського конфлікту у 2011 році режим Асада підтримував чіткий секулярний профіль як у внутрішній, так і в зовнішній політиці, використовуючи релігійний нейтралітет як механізм контролю, легітимації та стабільності в умовах складного конфесійного складу населення. Постсекулярна трансформація, яка відбулася після початку війни, стала радикальним відходом від цієї моделі й позначала не лише зміну інструментів, але й загальну логіку легітимаційної стратегії режиму. На початковому етапі конфлікту (2011 – початок 2012 року), відображеному, мирні протести проти авторитарного стилю правління Асада поступово переходили до активної фази через репресії держави. Перші вбиті та втечі активістів, а також наростання громадянського невдоволення заклали основу протестної ідентичності, спрямованої передусім проти алавітського домінування в державних структурах. Водночас цей етап показав, що, попри формальну світськість режиму, конфесійна належність починає виступати вагомим чинником політизації суспільства.

Після початку конфлікту ситуація змінилася. Опозиційний рух, що складався переважно з сунітів, швидко набув релігійного забарвлення, частково через ісламізацію протестного дискурсу, а частково через діяльність ісламістських і джихадистських угруповань. У відповідь режим почав мобілізувати алавітську громаду, позиціонуючи себе як захисника релігійних меншин і борця з сунітським екстремізмом. У цьому контексті релігія набула ідеологічної функції: вона стала основою нової легітимаційної стратегії, що протиставляла «поміковану» державу релігійному радикалізму.

У 2012-2013 роках відбулася масштабна ескалація протистояння, коли опозиція, представлена вже не лише мирними рухами, а й Вільною сирійською армією та радикальнішими угрупованнями, дедалі сильніше апелювала до сунітської більшості. Конфесійна поляризація поглибилася, а масова міграція населення до сусідніх країн стала першим сигналом гуманітарної катастрофи. На цьому етапі Іран почав надавати більш системну допомогу Асаду, що ознаменувало

формування початкових механізмів зовнішньої шиїтської інтервенції у сирійський конфлікт.

Хоча алавіти традиційно не ототожнювали себе з ортодоксальним шиїзмом, їхній релігійний світогляд, що включав елементи ісмаїлізму, гностицизму, суфізму й навіть дохристиянських традицій, залишався маргінальним у межах ісламського богослов'я. У другій половині 2010-х років офіційний дискурс Дамаска дедалі виразніше відтворював семантику іранської шиїтської «осі спротиву», що свідчило про поступове ідеологічне зближення алавітської еліти Сирії з домінуючими в Тегерані релігійно-політичними наративами. Кульмінаційним моментом цього процесу вважався неоголошений візит президента Башара аль-Асада до Тегерана 25 лютого 2019 р., коли сирійський лідер публічно подякував Ірану за «жертвну підтримку» та охарактеризував Іран і Сирію як «взаємну стратегічну глибину», життєво необхідну для сил «спротиву» на Близькому Сході (Syrian president meets..., 2019). На парламентському рівні аналогічні формули лунали 30 квітня 2018 р., коли спікер Народної ради Хаммуде Саббах, зустрічаючись із головою комітету з зовнішньої політики іранського Меджлісу Алаеддіном Бурджерді, підкреслив, що «невдача недавньої тристоронньої агресії лише зміцнила непохитність осі спротиву», а Сирія та Іран «залишалися партнерами у здобутті перемог над тероризмом» (President al-Assad..., 2018). Політичний альянс із Ісламською Республікою Іран сприяв не лише військовому, а й доктринальному переосмисленню релігійної ідентичності сирійського режиму. Геополітично ключовим елементом постсекулярного повороту в Сирії стало не лише військове партнерство з Іраном, а й прийняття його релігійно-політичної парадигми, що трактувала релігію як засіб мобілізації, легітимації та стратегічної комунікації.

Наступний період 2014-2015 років, засвідчив критичне послаблення центральної влади та стрімке посилення ІДІЛ, яке використало радикальну салафітську ідеологію для захоплення територій у Сирії та Іраку. Здійснений ІДІЛ геноцид меншин (езиди) і нациля в Ракці та Мосулі продемонстрували, наскільки глибоко конфлікт увійшов у релігійну площину. Ці події пришвидшили міжнародне втручання – створення коаліції на чолі зі США проти ІДІЛ – і позначили глобалізацію сирійської війни.

Іран поступово відігравав дедалі активнішу роль не лише як військовий союзник Сирії, а й як ідеологічний патрон, просуваючи модель «революційного шиїзму» як ідеології спротиву Заходу та сунітським монархіям. Після 2013 року Іран розширив підтримку шиїтських релігійних інституцій у Сирії, фінансуючи мадраси і мечеті джафаритського спрямування через організації на кшталт «Аль-Мустазафін» і фонди імама Хомейні, що сприяло поширенню шиїтської теології та уніфікації ритуалів (Saeidi & Mohammadpour, 2024). Шиїтські воєнізовані формування, зокрема ліванська «Хезболла», виступали не лише як військові союзники режиму, але і як носії духовно-політичної солідарності. Їхня участь у конфлікті посилювала військові позиції уряду та легітимувала режим серед шиїтських спільнот регіону. Разом з іншими шиїтськими міліціями з Іраку, Афганістану та Пакистану, вони формували

образ Сирії як форпосту шиїтської геополітики (Bagheri *et al.*, 2022). Вирішальну роль у 2015-2016 роках відіграла участь Росії, що забезпечила авіаційну підтримку урядових сил, зокрема в боях за Алеппо. Це сприяло формуванню пропагандистського наративу режиму про «священну війну» проти тероризму, з акцентом на шиїтські символи спротиву, що поглибило конфесійний вимір конфлікту та легітимувало жорсткі військові дії (Bagheri *et al.*, 2022; Saeidi & Mohammadpour 2024).

Президент Асад у своїх інтерв'ю підкреслював роль Сирії як останнього bastionу світського ладу на Близькому Сході, при цьому посиляючись на релігійну толерантність алавітської громади, захист християн, євреїв, друзів (Interview With Syrian..., 2011). Таким чином, релігійна риторика парадоксально поєднувалася з секулярною оболонкою, створюючи гібридний наратив, у якому релігія слугувала не як догматична основа, а як політичний ресурс. У 2017-2018 роках урядові сили за підтримки росії та Ірану відновили контроль над великими містами, що супроводжувалося посиленням ролі шиїтських релігійних інститутів у відбудові та «ідеологічному оздоровленні» підконтрольних регіонів. На тлі часткового повернення біженців поширилися нарікання на погіршення побутових умов, тоді як країна фактично розділилася на декілька зон впливу – урядову, курдську та опозиційно-ісламістську (Ідліб).

Таким чином, постсекулярна політика в Сирії сприяла перетворенню конфлікту з політичного на конфесійний. Період 2021-2023 років був позначений поступовою регіональною реабілітацією режиму, зокрема через нормалізацію відносин із Саудівською Аравією та ОАЕ. Водночас інституціоналізація шиїтського впливу свідчила про зміцнення релігійної легітимації влади, що йшло паралельно з погіршенням гуманітарної ситуації (понад 13 мільйонів потребували допомоги). Режим намагався повернутися до регіональної політики, однак гальмування реформ демонструвало, що ключові протиріччя залишилися нерозв'язаними.

Постсекулярна трансформація сирійської зовнішньої політики виявила потенціал і ризики залучення релігії в міжнародні відносини. З одного боку, вона дозволила режиму Асада зберегти стратегічні союзи, сформувавши морально обґрунтовану риторику, зміцнити позиції в інформаційній війні. З іншого боку, така політика ускладнила дипломатичне врегулювання, посилила внутрішню поляризацію та зробила релігію інструментом конфлікту, а не примирення. Сирійський досвід засвідчив, що використання релігії як політичного ресурсу в умовах конфлікту має глибокі наслідки, що виходять за межі суто ідеологічного поля.

У підсумку, Сирія після 2011 року стала прикладом глибокої постсекулярної трансформації, у якій релігія з маргінального елементу політики перетворилася на її центральний компонент. Це перетворення супроводжувалося переходом від світського націоналізму до конфесійного авторитаризму, де релігійний дискурс слугував як інструмент виживання, мобілізації та міжнародного позиціонування. Постсекулярна епоха в Сирії виявила, що релігія, хоч і не була єдиною причиною конфлікту, стала його центральною матрицею, що визначила не лише динаміку війни, а й майбутнє регіонального порядку.

Обговорення

У проведеному дослідженні встановлено, що постсекулярний поворот сприяв трансформації ролі релігії в зовнішньополітичних стратегіях держав. Виявлені результати засвідчили, що релігійний дискурс перестав виконувати виключно символічну функцію та був інтегрований у політичну практику як легітимізаційний і мобілізаційний ресурс. У випадку Туреччини релігія використовувалася для зміцнення міжнародного іміджу через концепцію «ісламської демократії», просування цінностей умми та активізацію культурної дипломатії. Зокрема, діяльність Діянету була трансформована з адміністративної у стратегічну, що дозволило державі використовувати релігійні інституції в інтересах зовнішньої політики.

У випадку Сирії постсекулярна риторика сформувалася в умовах громадянської війни та конфесійної мобілізації. Режим Башара Асада поступово відмовився від світської риторики на користь конфесійно-шиїтської ідентичності, що було зумовлено як внутрішньополітичними викликами, так і стратегічним альянсом з Іраном. У цьому контексті релігія набула функції інструменту виживання, а не міжкультурної комунікації. Геополітичний дискурс, який супроводжував релігійне позиціонування, дозволив режиму легітимізувати міжнародні альянси та посилити інформаційний контроль.

Причинно-наслідковий аналіз вказував на те, що різні наслідки постсекулярного повороту в Туреччині та Сирії були зумовлені відмінностями у характері політичних режимів, ступені інституціоналізації релігії, конфесійній структурі суспільства та природі зовнішньополітичних викликів. У Туреччині релігія була інтегрована до зовнішньої політики як інструмент культурної дипломатії та елемент міжнародної самоідентифікації. Цей процес супроводжувався активізацією релігійної мови в гуманітарних програмах, діаспорній політиці та двосторонніх відносинах з мусульманськими країнами. Постсекулярний дискурс тут набув форми відкритої публічної артикуляції релігійних символів у межах глобальної м'якої сили. У Сирії, навпаки, релігійна риторика була адаптована як інструмент внутрішньої консолідації та зовнішньополітичної мобілізації в умовах кризи легітимності. Постсекулярність набула конфесійно-шиїтського забарвлення і стала складовою виживання режиму в умовах гібридного конфлікту.

L. Fraszka (2023) проаналізував феномен релігійної дипломатії Турецької Республіки, зосередивши увагу на еволюції ролі Діянету та трансформації зовнішньої політики Туреччини під впливом релігійних чинників. Акцент у його дослідженні було зроблено на інституційному вимірі релігійної експансії, зокрема через культурні, освітні та гуманітарні проекти, реалізовані за кордоном. У проведеному дослідженні цей аспект було розширено шляхом включення порівняльного аналізу із сирійським кейсом, що дозволило врахувати ширший спектр постсекулярних стратегій та форм залучення релігії в зовнішньополітичний дискурс. L. Fraszka (2023) зосереджувався переважно на європейському контексті релігійної дипломатії Туреччини, де домінували інструменти м'якої сили, тоді як у даному дослідженні було включено геополітичну конкуренцію, конфлікти й транснаціональну мобілізацію, що

змістило акценти на кризові регіони Близького Сходу. Крім того, в дослідженні релігія трактувалася переважно як засіб культурного впливу та просування наративів Туреччини в європейському середовищі, тоді як у проведеній роботі її розглядали як багатофункціональний ресурс не лише м'якої сили, а й інструменту легітимації режиму, протидії опозиції та конструювання ідеологічної ідентичності в умовах постсекулярного тиску та внутрішньої політичної боротьби.

На відміну від дослідження F. Huda (2023), яке фокусувалося переважно на внутрішньополітичній площині сирійського конфесійного режиму, в межах даної роботи релігія розглядалася як зовнішньополітичний чинник, що формував постсекулярний дискурс Сирії в міжнародному контексті. F. Huda (2023) інтерпретував релігійність режиму Башара Асада як інструмент авторитарного внутрішнього контролю, орієнтованого на збереження алавітської ідентичності та конфесійного балансу всередині країни. У даному дослідженні релігія була представлена як динамічний дипломатичний ресурс, що включав релігійно-культурну символіку, конфесійну мобілізацію та сакралізацію державного наративу у зовнішньому вимірі, що суттєво розширювало аналітичні рамки. Зосередженість автора на внутрішніх аспектах конфесійного авторитаризму дозволила йому окреслити механізми політичної легітимації режиму через релігійну ідентичність та конфесійні союзи, натомість у проведеному дослідженні було зосереджено увагу на зовнішньополітичному потенціалі релігії та її геополітичних проєкціях. Це включало порівняльний аналіз із турецьким кейсом, що дозволило окреслити ширший спектр постсекулярних стратегій, які виходили за межі внутрішньодержавного виміру. У цьому контексті було запропоновано типологічні моделі використання релігії в зовнішній політиці, конфесійно-захисну модель, характерну для Сирії, де релігійний дискурс легітимізував владу як захисника релігійних меншин і традиційного плюралізму, закріплюючи стратегічний союз із шиїтськими країнами, ідеологізовану релігійну дипломатію, яку частково адаптувало сирійське керівництво через співпрацю з Хезболом та Іраном, мобілізаційно-інтегративну модель, виявлену у турецькому кейсі, де релігія слугувала елементом м'якої сили та інструментом зовнішньої легітимації ісламістськи орієнтованих партнерів.

İ. Gözaydın (2021) проаналізував роль релігії в міжнародних відносинах Туреччини, зосередивши увагу на трансформації зовнішньої політики в умовах зміни ідеологічних пріоритетів після приходу до влади Партії справедливості та розвитку. У дослідженні автора було висвітлено, як релігійна риторика стала інструментом дипломатичної стратегії, зокрема у відносинах з мусульманськими країнами, а також у контексті діаспорної політики. У проведеному дослідженні було приділено більше уваги постсекулярному виміру цього процесу, зокрема аналізу релігії як м'якої сили, символічного ресурсу та засобу легітимації в умовах глобального зрушення до переосмислення релігійного чинника в політиці. Типологічні відмінності, виявлені у порівнянні з дослідженням İ. Gözaydın (2021), стосувалися передусім спрямованості, масштабу та інституціонального оформлення релігійної дипломатії в

зовнішній політиці авторитарного Сирійського та напівавторитарного Турецького режимів. İ. Gözaydın (2021) показує, що у Туреччині релігія виступала як інтегративний та експансивний інструмент м'якої сили, спрямований на укріплення впливу серед мусульманських спільнот за межами країни. Натомість у Сирії релігія виконувала оборонну та конфесійно-мобілізаційну функцію, спрямовану на легітимацію режиму через риторику захисту релігійних меншин (алавітів, християн, друзів) і побудову альянсів у межах шиїтської геополітичної осі. Крім того, в роботі İ. Gözaydın (2021) релігія розглядалася переважно як складова внутрішньої трансформації зовнішньополітичної ідентичності Туреччини, тоді як у проведеному дослідженні було обґрунтовано постсекулярний контекст як глобальну умову змін міжнародного порядку.

У порівнянні з результатами A.E. Ozturk (2021), у даному дослідженні було зафіксовано відмінності не лише в теоретичних підходах, а й у характері емпіричних висновків щодо застосування релігії як інструменту зовнішньої політики Туреччини. Автор встановив, що релігійна м'яка сила, зокрема діяльність Діянету, мала чітко виражену амбівалентну природу: з одного боку, вона функціонувала як канал культурного впливу, а з іншого – як інструмент авторитарної мобілізації та розширення ідеологічного контролю над турецькою діаспорою, особливо в європейських країнах. У межах проведеного дослідження релігійна дипломатія аналізувалася не лише через діяльність інституцій, а передусім як елемент транснаціональної політичної стратегії в контексті Арабської весни. Такий підхід дозволив охопити ширший спектр функцій релігійного чинника, який виявився не лише інструментом культурної експансії, а й засобом формування стратегічних альянсів із політичними силами, ідеологічно близькими до Партії справедливості та розвитку. У той час як A.E. Ozturk (2021) акцентував на консервативному розвороті релігійної дипломатії та зниженні її ефективності через внутрішній авторитарний дрейф Туреччини, у даному дослідженні було виявлено, що в умовах постарабської регіональної турбулентності релігійна риторика Анкари набула нових елементів, орієнтованих на підтримку ісламістських політичних рухів у Лівії, Сирії та Тунісі. Тут Діянет і пов'язані з ним структури виконували функції не репрезентантів турецької культури в традиційному сенсі, а партнерів політичних сил, залучених до процесів регіональної трансформації. Якщо у дослідженні A.E. Ozturk (2021) домінувала теза про інституційно керовану авторитарну мобілізацію, орієнтовану переважно на європейський простір і турецьку діаспору, то в межах даного аналізу релігійна дипломатія Туреччини постала як багатовекторний механізм, що виконував водночас функції ідентифікації, зовнішньополітичного впливу, ідеологічного партнерства та адаптації до конфесійного ландшафту Близького Сходу в умовах постсекулярного порядку.

У проведеному дослідженні було встановлено, що релігійний дискурс у зовнішній політиці Туреччини та Сирії виконував функцію інструменту міжнародної легітимації, мобілізації союзників і формування символічного лідерства в умовах постсекулярного порядку. Туреччина активно застосовувала релігійні наративи для посилення культурного впливу в мусульманських

регіонах, орієнтуючись на м'яку силу, тоді як Сирія, апелюючи до конфесійного протистояння, будувала свою риторику навколо захисту релігійних меншин, що забезпечувало їй підтримку шиїтських партнерів і конструювало образ гаранта релігійного плюралізму. В обох випадках релігія не усувалася з публічного простору, а, навпаки, активно інтегрувалася у практики зовнішньої політики, функціонуючи не як елемент публічного діалогу, а як інструмент стратегічного позиціонування на міжнародній арені. У цьому аспекті результати суттєво відрізнялися від висновків U. Parmaksiz (2021), який розглядав релігійну мову як проблему нормативної адаптації до публічної сфери в умовах постсекулярного демократичного контексту. У його роботі основний акцент було зроблено на необхідності фальсифікаційного підходу, тобто на здатності релігійних висловлювань бути підданими раціональній критиці й обговоренню в межах демократичного плюралізму. Релігія в цьому контексті трактувалася як комунікативний виклик для демократичних суспільств, що вимагало лінгвістико-філософського підходу до її аналізу. Різниця у фокусі досліджень вплинула на характер отриманих результатів. Якщо в роботі U. Parmaksiz (2021) релігія осмислювалася в межах ліберально-демократичної традиції як складова публічного дискурсу, що має бути раціоналізованою і відкритою для критики, то в цьому дослідженні релігія розглядалася як елемент зовнішньополітичної стратегії, що діє у транснаціональному просторі поза межами демократичних стандартів комунікації. Такий підхід дозволив зосередитися на функціональній ролі релігійного дискурсу в практиках міжнародної легітимації, мобілізації союзників та конфесійного впливу, що забезпечувало Туреччині й Сирії додаткові ресурси для стратегічного позиціонування в умовах постсекулярного порядку.

Таким чином, постсекулярний поворот сприяв радикальній зміні функцій релігії у зовнішньополітичних стратегіях Туреччини та Сирії. У Туреччині релігія була інституціоналізована як інструмент м'якої сили, дипломатичного впливу та культурної експансії, тоді як у Сирії вона трансформувалася у механізм конфесійної мобілізації, легітимації влади та геополітичного позиціонування в умовах внутрішнього конфлікту. Виявлені типологічні моделі та порівняльний аналіз підтвердили, що релігія перестала бути виключно символічним ресурсом і стала багатofункціональним елементом зовнішньої політики. Залежно від політичного режиму, міжнародного середовища та характеру ідентичності, релігійний дискурс набував різних форм від універсалізму умми до інструменталізованої конфесійності.

Висновки

У проведеному дослідженні здійснено комплексний аналіз релігійного чинника у зовнішній політиці в умовах постсекулярного повороту, що дозволило виявити сутнісні зміни у взаємодії між релігією та міжнародними відносинами. Новизна роботи полягала в інтегрованому підході до вивчення релігії не лише як символічного ресурсу, а як повноцінного інструменту зовнішньополітичної стратегії у глобальному просторі. Особливу увагу приділено кейсам Туреччини та Сирії, які продемонстрували різні типи інституціоналізації релігії в міжнародній політиці.

Виявлено політико-релігійні гібриди легітимації, конфесійної мобілізації та культурної дипломатії. У межах аналізу Турецької Республіки було встановлено, що релігія трансформувалася в стратегічний інструмент м'якої сили, який став складовою частиною зовнішньополітичної стратегії. Держава, яка раніше демонструвала послідовну секулярну модель, упродовж 2000-2010-х років змінила свій підхід на користь поступової реінтеграції релігії в публічну і міжнародну сферу. Це виразилося через інституційну реконфігурацію Діанету, який отримав розширені повноваження у сфері культурної дипломатії, а також через політизацію релігійного дискурсу, що використовувався для конструювання нового національного наративу. Виявлено, що через мережу гуманітарних місій, освітніх ініціатив, медійних платформ і міждержавних партнерств Туреччина прагнула сформувати образ держави-захисника мусульманських цінностей і традицій. Такий зовнішньополітичний курс був адаптивним до регіонального контексту, на Балканах наголошувалося на спільному історичному спадку, у Центральній Азії – на тюрксько-ісламській культурі, а в країнах Близького Сходу – на солідарності умми. У цьому контексті релігія виконувала не лише риторичну, а й матеріально-інституційну функцію – через державні програми, культурні центри, навчальні заклади та фінансування діаспорних структур.

Щодо Сирійської Арабської Республіки, дослідження засвідчило глибоку трансформацію релігійного чинника в умовах затяжного внутрішнього конфлікту та багаторівневого зовнішнього тиску. Якщо до 2011 року сирійська політична модель базувалася на секулярному націоналізмі, що гарантував конфесійний баланс і маргіналізацію релігійного дискурсу в дипломатії, то після початку громадянської війни релігія стала критично важливим інструментом збереження влади. В умовах ерозії секулярної ідеології партії Баас режим Башара Асада переорієнтувався на релігійну риторику, зокрема шиїтського спрямування, що дозволило сформувати ідеологічний союз з Іраном і «Хезболлою». Це сприяло мобілізації прихильників у підконтрольних регіонах, легітимації зовнішнього втручання, а також формуванню нової лояльної релігійної інфраструктури. Разом із цим такий вектор політики поглибив конфесійні розломи, сприяв радикалізації опозиції, поляризації суспільства та трансформації конфлікту з політичного у конфесійно-ідентифікаційний. Релігія в цьому випадку виступила не як інструмент діалогу, а як механізм самозбереження режиму в умовах втрати політичної легітимності. Перспективними напрямками подальших студій є порівняльний аналіз релігійної дипломатії в демократичних і авторитарних режимах, а також дослідження впливу транснаціональних релігійних акторів на зовнішньополітичні стратегії держав.

Подяки

Немає.

Фінансування

Дослідження не отримувало фінансування.

Конфлікт інтересів

Немає.

UDC: 327:2

Doi: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.41

Kang-Hyun Kim**PhD, Assistant Professor**Kwangshin University**500-710, 36 Yangsantaekjiso-ro, Buk-gu, Gwangju, South Korea**<https://orcid.org/0000-0002-9347-5050>***Jun-Ki Chung***PhD, Head Researcher**Kwangshin University**500-710, 36 Yangsantaekjiso-ro, Buk-gu, Gwangju, South Korea**<https://orcid.org/0000-0003-2243-4849>*

The religious factor in foreign policy in the age of the postsecular turn

Abstract. The relevance of this study stems from the growing role of religion in international relations, particularly amid crises, armed conflicts, and struggles for hegemony in regions with predominantly Muslim populations. Religion has increasingly functioned not only as a cultural marker but also as a tool for political mobilisation, legitimisation of foreign policy, and the formation of strategic alliances. This study aimed to explore the mechanisms, forms, and consequences of the instrumentalisation of religion in the foreign policy strategies of two countries – Turkey and Syria – taking into account the political context, historical background, and geopolitical environment. The study was based on historical-genetic, comparative political, discourse-analytical methods, and a systems approach. It was found that between the 2000s and 2010s, Turkey gradually moved away from a secular political model, systematically incorporating religious discourse into its soft power instruments, public diplomacy, and humanitarian initiatives. The institutional restructuring of the Diyanet, religion-oriented educational and media projects, and Turkey's positioning as a leader of the Muslim world all indicated a systematic shift in policy. In contrast, Syria's instrumentalisation of religion was driven by internal crisis, armed conflict, and the need to consolidate loyalist groups. Religion served as a resource for forming a confessional alliance with Iran and Hezbollah and as a tool to counter Salafi extremism. The study confirmed that in both cases, religion played not only a rhetorical but also a structural role in foreign policy. The findings are of value for religious diplomacy and the assessment of the risks of confessional escalation

Keywords: globalisation; confessional mobilisation; cultural diplomacy; soft power; diplomacy

Introduction

Over recent decades, the role of religion as a factor of diplomatic, ideological, and strategic influence has grown significantly in international relations. This phenomenon, known as the postsecular turn, has been accompanied by the rehabilitation of religion in political discourse as a source of identity, legitimisation, and soft power. Postsecularism emerged as a conceptual response to the limitations of classical secularisation theory, which predicted the inevitable withdrawal of religion from the public sphere as societies modernised. By the late twentieth century, it had become clear that religion not only remained present in political life but had also acquired new forms of influence. This shift signalled changes in the functioning of state power, the transformation of

diplomatic strategies, and the formation of new global alliances based on confessional affinity.

In the European context, the issue of religion's presence in the political space gained prominence due to migration crises, intercultural tensions, and the growing influence of populist parties, which often appealed to Christian identity as the foundation of national policy. Despite its formal commitment to secular principles, the European Union began to actively support programmes promoting interreligious dialogue, the protection of religious minorities, and the advancement of freedom of religion or belief as part of its foreign policy. In the Ukrainian context, the study of the postsecular turn is especially relevant in light of the military aggression by the Russian

Suggested Citation:

Kim, K.-H., & Chung, J.-K. (2025). The religious factor in foreign policy in the age of the postsecular turn. *Foreign Affairs*, 35(3), 41-53. doi: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.41.

Received: 19.02.2025, Revised: 21.05.2025, Accepted: 18.06.2025

*Corresponding author

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

federation, which has actively used religion as a tool of influence. Through the Russian Orthodox Church and affiliated structures, Moscow has attempted to construct an alternative source of legitimacy, discrediting autocephalous institutions and promoting the concept of the “Russian world”. These developments underscore the need to examine the mechanisms of political instrumentalisation of religion and the consequences of its geopolitical use.

A number of aspects of this phenomenon have been addressed in the academic literature. V.A. Dubinsky (2023) analysed Sunni-Shia confrontation as a factor in the foreign policy of Middle Eastern states. The author found that confessional polarisation served not only as a source of internal conflict but also as a tool of geopolitical competition. However, the study did not examine the institutional mechanisms of religious diplomacy, nor did it explore religion as a resource of soft power. A. Shulyak *et al.* (2022) focused on the threats associated with the radicalisation of Islamic narratives, which contribute to global security destabilisation. They proposed strengthening secular institutions and intercultural dialogue as means of resistance. At the same time, the authors highlighted how religion can be employed by governments not only as a destabilising factor but also as a tool for diplomatic legitimisation. H. Aswar & M. Rakhmat (2023) analysed Islamic foreign policy, emphasising its moral and ethical foundations – ummah, justice, and solidarity. Their study provided insight into the moral nature of foreign policy in Muslim countries, but did not address the internal institutionalisation of religion within foreign policy strategies.

The study by A.T. Bulut & N. Hacıoğlu (2021) focused on religious populism in Turkish politics. The authors demonstrated how Islamic discourse was integrated into the populist legitimisation of foreign policy decisions. P. Mandaville *et al.* (2023) presented an extensive study of religion as a form of soft power, examining examples from the USA, Turkey, Saudi Arabia, China, and India. The authors demonstrated that religion functioned as a resource for foreign policy mobilisation. A. Öztürk & B. Başer (2022) examined the role of the Presidency of Religious Affairs of the Republic of Turkey (Diyanet) as a tool of transnational influence. The researchers noted that Diyanet’s activities were directed not only towards religious education but also towards strengthening Turkey’s influence within Muslim diasporas.

A. Idrisov (2021) drew attention to religion as a factor in the formation of new identities in a globalised world, while I. Yilmaz *et al.* (2023) considered religion as a means of authoritarian delegitimisation of political opposition. These approaches contributed to the broader understanding of the topic, yet they did not address the hybrid interaction between the religious and the political in international relations. Despite the existing body of research, several gaps remain. In particular, there is a lack of comparative analysis of how religion is employed in foreign policy, both in the context of post-revolutionary transformation and within institutionally regulated religious frameworks. There has been insufficient exploration of how religious rhetoric is adapted for different regional audiences, as well as of the risks posed by excessive politicisation of religion for democratic governance and international stability. All of the aforementioned authors acknowledged the significance of

religion in contemporary international discourse, though their conclusions differed regarding the acceptable extent of its instrumentalisation. Some researchers highlighted its potential as a form of soft power, while others focused on the dangers of the political exploitation of sacred symbols. This divergence of views underscores the need for further investigation of postsecular diplomacy as a complex and multifaceted phenomenon.

For the purposes of further analysis, two countries – Turkey and Syria – were selected, representing two distinct models of the instrumentalisation of religion in foreign policy. Turkey exemplified a gradual shift towards religious soft power within the framework of authoritarian modernisation. Syria, by contrast, represented a case of reactive confessional mobilisation under the conditions of armed conflict. Both states influenced the regional balance of power in the Middle East and played a key role in the formation of religiously framed international alliances, with direct implications for global stability.

This study aimed to analyse the mechanisms of the postsecular turn in the foreign policies of Turkey and Syria, to identify the ways in which religion is institutionalised as a political resource, and to assess the impact of religious discourse on international legitimacy and regional stability. The objectives of the research included identifying the ideological, institutional, and geopolitical models through which religion is employed in the foreign policies of Turkey and Syria; analysing postrevolutionary transformations that contributed to the rise of the religious factor in diplomatic discourse; and assessing the consequences of the politicisation of religion for international security, inter-state relations, and the stability of political regimes.

Materials and Methods

Secularisation processes were interpreted through the framework proposed by C. Taylor (2007), whose concept of the postsecular age describes a period in which religious consciousness does not disappear but is transformed. This theoretical contribution made it possible to conceptualise the interaction between religion and politics in new forms, free from modernist dichotomies. Based on the findings of the study, J. Habermas & A. Ignatium (2002) analysed the principles of rational dialogue between the religious and the secular in the public sphere. The concept of translational interaction between religious traditions and secular institutions, proposed by J. Habermas & A. Ignatium (2002), enabled a deeper understanding of the mechanisms through which religious discourse is integrated into modern diplomacy – particularly in the realms of political rhetoric, symbolic legitimisation, and intercivilisational dialogue. The theoretical model developed by J. Casanova (2009) served as a key framework for analysing the multidimensionality of secularism and its transformations in the context of globalisation. The distinction between secularisation, secularism, and postsecularism allowed for a critical reflection on the dynamics of change in the political strategies of states that, while nominally secular, actively employed religious narratives for foreign policy purposes. The comparative focus included the Constitution of the Syrian Arab Republic (1973) and the unofficial translation of the Turkish constitutional reform of 2017 (Turkey Unofficial Translation..., 2017). These documents provided

legal reference points for reconstructing the evolution of the religious component in foreign policy. The discursive corpus included interviews with Bashar al-Assad, particularly his conversation with *The Wall Street Journal* (Interview With Syrian..., 2011). The corpus also featured reports from SANA (President alAssad..., 2018), *Tehran Times* (Syrian president meets..., 2019), and *The Guardian* (Turkey's PM rallies..., 2011), covering key diplomatic events.

The historical-genetic method was employed to reconstruct the transformation of religious discourse from the early twentieth century, identifying the key stages of secularisation and the gradual reintroduction of religion into the political spheres of Turkey and Syria. This approach enabled the reconstruction of a chronology of paradigm shifts – from the dominance of radical secularism to the emergence of a conditional postsecularism shaped by both internal and external factors. The comparative political approach examined and contrasted the strategies used by both states to employ religious resources in their foreign policies. It revealed that appeals to Islam served as a tool of soft power in Ankara and a means of confessional mobilisation in Damascus. Moreover, the analysis of the relationship between religious discourse and the degree of centralisation of power helped explain its varying levels of effectiveness. The systems approach integrated historical background, political transformations, institutional changes, and religious bodies into a single analytical framework, demonstrating how religion interacted with state structures and international legitimisation. Geopolitical analysis assessed the role of religious solidarity in alliances, conflicts, and diplomatic initiatives, drawing in part on a 2011 interview with the President of Syria. Together, these methods provided an interdisciplinary overview of the mechanisms behind the postsecular transformation of foreign policy.

Results

The postsecular turn in Turkey: from secularism to religious diplomacy. The postsecular turn marked a conceptual and political shift that challenged the classical theory of secularisation, which had posited that modernisation would inevitably lead to a decline in the social and political influence of religion. At the turn of the twentieth and twenty-first centuries, despite the dominance of secular rationalism in academic and political circles, religious factors began to re-emerge in public discourse, domestic politics, and foreign policy practice. This phenomenon became known as the postsecular turn, encompassing both a rise in religious activity and the rehabilitation of religious identity as a source of social legitimacy (Gillin, 2021).

In international relations, the postsecular turn was reflected in the growing role of religious organisations in shaping global narratives, the increasing symbolic capital of religion in diplomacy, cultural policy, and humanitarian work. Religion was no longer seen purely as a private matter but regained strategic significance. This shift was evident both in countries that had traditionally identified as secular (such as France or Turkey) and in states with deeply integrated religious institutions (including Iran, Saudi Arabia, India, and the USA). Postsecularism did not imply a return to clericalism or a rejection of modernity; rather, it raised questions about new forms of interaction between the religious and the secular (Petito, 2020). One

of the central ideas in this context was the concept of translational interaction between religious traditions and secular institutions, as proposed by J. Habermas & A. Ignatium (2002). This approach called for the symbolic translation of religious discourse into a language accessible within the secular domain, allowing for continued openness to religious meaning within the framework of democratic pluralism. The theoretical foundations of this process were provided by the studies of C. Taylor (2007) and J. Casanova (2009), who emphasised that in pluralistic societies, religious narratives do not disappear but instead adapt, continuing to influence the moral foundations of politics. Postsecular diplomacy increasingly turned to religion as a resource of soft power, foreign policy legitimisation, and cultural self-identification.

Throughout the twentieth century, the Republic of Turkey represented one of the most prominent models of state-led secularisation in the Islamic world. Following the collapse of the Ottoman Empire and the founding of the republic in 1923, Mustafa Kemal Atatürk launched a sweeping reform programme aimed at radically separating religion from politics. Kemalist ideology promoted Westernstyle modernisation, a centralised bureaucracy, a unified national identity, and strict control over the religious sphere (Nagy, 2023). The institution of the caliphate was abolished, the activities of dervish orders were banned, and Islamic sharia law was replaced with civil law. The state assumed administrative oversight of religion through the establishment of the Directorate of Religious Affairs (Diyanet), tasked with ensuring the regulated functioning of religion in line with state ideology. For much of the twentieth century, Turkey remained a secular state in which religion was pushed to the background in both domestic and foreign policy.

However, since the 2000s, Turkey has shown clear signs of moving away from radical secularism towards a new model in which religion has played an increasingly prominent role. This process has often been described as a postsecular turn, referring to the return of religious narratives, institutions, and practices into the public sphere, including international politics. A key catalyst for this transformation was the 2002 parliamentary election, in which a significant portion of the population voted for the Justice and Development Party (AKP). The party's leader, Recep Tayyip Erdoğan, while formally upholding secular norms, in practice pursued a gradual reintegration of Islamic elements into public life. Over the following two decades, Turkey underwent profound changes in religious policy, reflected not only in domestic institutional reforms but also in its foreign policy strategies.

One of the most distinctive trends of the postsecular turn in Turkey was the shift in official discourse from secular statehood to the use of Islamic narratives as a source of legitimacy and identity. This shift was accompanied by the active politicisation of religion, where Islam was viewed not merely as part of cultural heritage but as the foundation of a renewed national mission. President Erdoğan's public speeches increasingly included references to religious symbols, verses from the Qur'an, and examples from the life of the Prophet Muhammad (IQNA, 2020). In official political discourse, the state was increasingly sacralised as the "protector of Muslim peoples" on a global scale (Turkey's

Erdogan calls..., 2024). In this way, Turkey sought to reclaim its status as a centre of the Islamic world, drawing on the historical legacy of the Ottoman Empire (Barkey, 2018).

In this context, the institutional reconfiguration of the Diyanet played a significant role. Whereas in the Kemalist era the institution primarily fulfilled administrative functions, its status changed considerably in the twenty-first century. The Diyanet received substantial state funding, and its powers expanded in both domestic and foreign policy spheres. It came to serve as the state's "moral vanguard", promoting religiously conservative values – particularly through religious education,

media, international conferences, and cultural diplomacy. Through its network of imams, mosques, and educational programmes, the Diyanet extended Turkey's influence among Muslim communities in Europe, the Balkans, Central Asia, and Africa. In this way, religion became a tool of soft power, complementing official diplomacy and economic cooperation (Taş, 2022). Turkish foreign policy in the postsecular era increasingly relied on religious narratives. During the Arab Spring (Table 1), Turkey under Recep Tayyip Erdoğan actively sought to position itself as a regional leader and model for post-revolutionary transformations.

Table 1. Comparative analysis of Arab Spring protest movements (2010–2012): structural factors, religious rhetoric, and regime transformations

Country	Timeline of protests	Structural conditions	Forms of political activity	Role of religion in protest discourse	Outcomes for the political regime
Tunisia	December 2010 – January 2011	Economic stagnation, authoritarianism, political corruption	Mass demonstrations, strikes, digital mobilisation	Secular discourse, rising Islamist influence after regime collapse	Fall of Ben Ali, democratisation, new constitution
Egypt	January – February 2011	Authoritarianism, police state, social inequality	Protests in Tahrir Square, strikes, grassroots mobilisation	Combined secular-liberal and Islamist discourses (Muslim Brotherhood)	Fall of Mubarak, democratic elections, followed by a military coup
Libya	February – October 2011	Totalitarianism, a clan-based system, absence of political institutions	Armed uprising, guerrilla warfare, formation of the Transitional Council	Initially weak religious rhetoric, later growing influence of Islamist organisations	Fall of Gaddafi, state collapse, armed chaos
Syria	March 2011 – 2012 (beginning of civil war)	Authoritarianism, sectarian tension, secret service control	Initially peaceful protests, later armed resistance	Radicalisation of Sunni opposition, sectarian mobilisation by the regime (Alawites, Shiites)	Armed conflict, regime delegitimised among parts of the population
Yemen	January 2011 – February 2012	Tribal fragmentation, poverty, weak state institutions	Mass demonstrations, protests in Sana'a, armed clashes	Rise of Shiite religious discourse (Houthis)	Resignation of Saleh, outbreak of civil war
Bahrain	February – March 2011	Sunni minority dominance, discrimination against the Shiite majority	Protests in Pearl Square, strikes, petition campaigns	Clearly Shiite protest discourse, the Sunni monarchy's response	Suppression of protests, restoration of monarchical control

Source: developed by the author based on analytical research by Y. Katz (2025)

The Turkish leadership – represented by the government led by the Justice and Development Party (AK Parti), President Recep Tayyip Erdoğan, and the Grand National Assembly of Turkey (parliament) – proposed a model of "Islamic democracy" (Ataman, 2023) as an alternative both to authoritarian secular regimes, such as Hosni Mubarak's in Egypt or Bashar al-Assad's in Syria, and to radical Islamist movements, including the Muslim Brotherhood, Ansar al-Sharia, and Jabhat al-Nusra. The core of this model lies in combining moderate Islamic values with democratic principles and political institutions, offering a third path distinct from both secular authoritarianism and religious extremism.

The model envisaged the integration of Islamic ethical and moral frameworks into the political sphere, without rejecting the principles of democracy, electoral governance, transparency, economic liberalism, and integration into the global community. The Turkish model of Islamic democracy placed political pluralism and regular elections at its centre, involving parties with Islamic orientations that accepted democratic norms, peaceful transitions of power, and open political competition. While Islamic values served as a source of political legitimacy, they did not contradict the secular organisation of the state. Rather, they provided a moral foundation for a political agenda focused on social justice, ethical conduct, and anti-corruption efforts (Ataman, 2023).

In addition, the Turkish model encompassed economic growth driven by liberal economic reforms, the privatisation of state-owned enterprises, the attraction of foreign investment, and the parallel application of Islamic economic principles such as zakat (mandatory charitable giving) and support for small and medium-sized enterprises. An important dimension of this model was also social stability, achieved through a synthesis of traditional Islamic values – particularly respect for family, community, and moral guidance – with the broader modernisation of Turkish society (Yağci, 2017).

The integration of Islam and democracy in the Turkish model was implemented through several mechanisms. The first was political institutionalisation, whereby the Justice and Development Party employed democratic procedures – such as regular parliamentary elections, referendums, and local elections – while drawing on Islamic values as a source of mobilisation and political support. Another mechanism involved the active use of Islamic symbolism, rhetoric, and moral principles by the president and government, while simultaneously emphasising the importance of maintaining the secular nature of state institutions and adhering to democratic procedures and constitutional norms. Education and culture also played a key role in this model, serving as channels for promoting

Islamic values without directly undermining the secular framework of state legislation. The role of religious educational institutions (imam-hatip schools) was notably strengthened, forming a new social base for the Justice and Development Party and fostering the convergence of Islamic ideals and democratic values among the younger generation. Another mechanism was foreign policy, in which the Turkish leadership actively employed the concept of “Islamic democracy” as a tool of soft power in its engagement with countries in the Middle East and North Africa (Gumuscu, 2023).

Following the overthrow of Hosni Mubarak in Egypt in 2011, Erdoğan visited Cairo, where he addressed students, politicians and civil society representatives, emphasising the importance of democracy, the rule of law, and religious freedom (Turkey’s PM rallies..., 2011). Turkey’s support for Egypt’s transitional government and later for the Islamist administration of Mohamed Morsi was perceived by both allies and adversaries as a strategic attempt by Ankara to expand its influence in the region. In particular, Saudi Arabia and the United Arab Emirates – both of which viewed the Muslim Brotherhood with suspicion. After Morsi was deposed in 2013, these countries provided substantial financial assistance to the new Egyptian government, signalling their rejection of Turkey’s policy in Egypt. Furthermore, relations between the Egyptian and Turkish governments became increasingly strained following Morsi’s removal.

The Turkish government, led by Recep Tayyip Erdoğan, openly criticised the actions of the Egyptian military, describing them as “anti-democratic” and as acts of “mass murder”. This led to diplomatic tensions, including the mutual withdrawal of ambassadors and a deterioration in bilateral relations (Mugurtay & Muftuler-Bac, 2023). In Libya, Tunisia and Syria, Turkey pursued an active regional policy aimed at enhancing its influence through diplomatic support, humanitarian engagement, and cooperation with opposition forces. In Libya, Turkey played an active role during the 2011 civil conflict. In April of that year, the Turkish government organised a large-scale humanitarian operation to evacuate wounded civilians from the besieged city of Misrata. A repurposed ferry equipped with medical personnel was deployed to transport the injured and their escorts. The operation was accompanied by twelve F-16 fighter jets and a military frigate, indicating a high level of coordination between humanitarian efforts and military presence. This action reflected not only Turkey’s commitment to humanitarian mediation but also its interest in shaping a new political order in Libya, in which it sought to play an influential role (Kachiar 2020).

In Tunisia, following the fall of the Ben Ali regime, Turkey emerged as one of the country’s key partners during its democratic transition. In September 2011, then Prime Minister Recep Tayyip Erdoğan paid an official visit to Tunisia, expressing support for democratic reforms and pledging both financial and technical assistance. Turkey also supported the Ennahda Movement (an-Nahda), which shared ideological affinities with the Turkish Justice and Development Party (Yavuz, 2020).

In Syria, Ankara’s position was particularly pronounced. From the very outset of the Syrian conflict in 2011, the Turkish government adopted a firm stance against the regime of Bashar al-Assad. Turkey called for

Assad’s resignation, provided support to the Syrian opposition, and hosted numerous opposition gatherings on its territory, including the June 2011 conference in Antalya, which contributed to the formation of the Syrian National Council. In addition, Turkey was one of the principal humanitarian donors for Syrian refugees, offering shelter, medical assistance, and infrastructural support. This policy reflected Turkey’s attempt not only to influence the course of the conflict but also to reinforce its position as a leading regional actor capable of shaping a new Middle Eastern order (Karaca & Köksal 2022).

As part of its soft power strategy, Turkey significantly transformed its education policy, particularly by expanding its religious component. This was especially evident in the rapid growth of imam-hatip schools after 2012 and the prioritised funding of these institutions. In 2024, the Directorate of Religious Affairs (Diyanet) received a substantial extension of its powers, enabling it to consolidate its role in both domestic and foreign policy. This expansion primarily concerned financial resources, which came to exceed the budgets of many other government agencies. Owing to this increased funding, Diyanet was able to significantly enlarge its workforce, including imams, religious advisers, and staff at educational institutions, thus allowing it to take an active role in regulating the country’s religious sphere. In addition to its domestic influence, the Diyanet was granted the authority to expand its international activities by establishing a network of religious attachés, imams, and cultural centres beyond Turkey’s borders. This network extended across Europe, North America, and the Middle East, serving not only as a provider of spiritual guidance to the Turkish diaspora but also as a tool of cultural diplomacy. In this way, the Diyanet contributed to the implementation of Turkey’s foreign policy strategy by promoting its model of Islam and strengthening the country’s soft power. At the same time, the Diyanet was empowered to influence Turkey’s educational policy. The organisation played a role in shaping the religious components of school curricula, particularly in imam-hatip schools, which had become a key part of the national education system. This allowed for the integration of Islamic moral principles into the educational process while maintaining the formally secular character of state institutions. The Diyanet also cooperated with government bodies such as the Ministry of Foreign Affairs and the intelligence services, overseeing the training and deployment of religious personnel engaged in tasks related to national security and foreign policy (Turkey century education..., 2024). Altogether, this reflects the growing role of Islam in Turkey’s educational and social life – an evolution closely linked to the ideological orientation of the ruling party and its ambition to shape a “pious generation” (Öztürk, 2023).

The instrumentalisation of religion in foreign policy was closely intertwined with domestic political processes. In Turkey, particularly following the 2017 constitutional amendments (Turkey Unofficial Translation... 2017), power became increasingly concentrated in the hands of the president, reinforcing the personalisation of the political regime. As a result of the April 2017 referendum, Turkey transitioned from a parliamentary to a presidential system of governance. The constitutional reform abolished

the position of prime minister and transferred executive authority to the president. The head of state was granted the right to unilaterally appoint ministers, senior officials, and vice-presidents without parliamentary approval. In addition, the president acquired the power to issue executive decrees with the force of law within the executive domain, as well as influence the judiciary through appointments to the Council of Judges and Prosecutors. The reform also allowed the president to retain political party affiliation, further merging executive authority with the ruling party. During the campaign for the 2017 constitutional reform, the Turkish government systematically employed religious narratives to consolidate support for the presidential system. Standardised Friday khutbahs were delivered in mosques across the country, in which imams described a “yes” vote as a moral obligation for Muslims and a guarantee of unity within the ummah. A group of Istanbul imams, dressed in official robes, recorded a video message urging support for the reform, thereby transforming spiritual authority into a direct political resource (Group of imams..., 2017). Pro-government media widely disseminated this fatwa alongside footage of joint prayers, sacralising the upcoming vote and equating political loyalty with piety. At rallies and on billboards, the slogan “Evet” was displayed alongside Islamic symbols and calls to “protect the faith from discord”, which heightened the emotional mobilisation of the conservative electorate. Collectively, these measures transformed religion into a structural tool of domestic mobilisation, reinforcing the legitimacy of the government while marginalising the secular opposition as a threat to both spiritual and national order (Yabancı, 2022).

At the same time, religious rhetoric in foreign policy was neither universal nor homogeneous. Its interpretation and application varied depending on geopolitical context, strategic interests, and the target audience. For instance, in relations with European Union countries, Turkish diplomacy emphasised the rights of Muslim minorities and the fight against Islamophobia, whereas in dealings with African states, the dominant discourse centred on a shared spiritual heritage (Onay, 2024). In Central Asia, where Islam has historically been associated with Sufism and ethno-cultural identity, Turkey consistently portrayed itself as the heir to a Turkic-Islamic civilisation, using this narrative as part of its soft power strategy. This approach was actively reflected in the rhetoric of political leaders, the activities of official institutions, cultural and religious initiatives, as well as in the media sphere. At the Samarkand Summit of Turkic States in 2022, the Turkish president stated: “The shared history, language, religion and culture of the Turkic peoples form the foundation of our unity from Anatolia to Central Asia” (Declaration of the 9th Summit..., 2022). Such declarations underscored Turkey’s historical role as the centre of Turkic-Islamic civilisation while simultaneously reinforcing its cultural influence in the region. Of particular importance was the activity of the Diyanet, which organised joint religious conferences, seminars, and training programmes with Central Asian countries (Kubicek, 2023).

Turkey’s postsecular policy was not without its risks. A growing reliance on religious discourse led to tensions with Western partners and neighbouring Muslim-majority states. Following the ousting of the Morsi government in

2013, Ankara recalled its ambassador from Cairo and described the coup as a violation of the will of the umma, which deepened the rift with Egypt. In June 2017, Saudi Arabia, the UAE, Bahrain, and Egypt imposed a blockade on Qatar, accusing it of supporting terrorist organisations, interfering in the domestic affairs of neighbouring states, and maintaining close ties with Iran. In response, Turkey deployed a military contingent to Doha, invoking the defence of Muslim solidarity, which provoked a strong backlash from its regional allies (Miller 2024). On 2 October 2018, journalist Jamal Khashoggi was killed at the Saudi Arabian consulate in Istanbul. In its Friday khutbahs, the Diyanet described the incident as a grave sin against Islamic principles, further intensifying tensions with Riyadh (Jasim & Hasan 2022). The active promotion of Islamic values also drew criticism from secular forces within Turkey, deepening internal political divisions (Baudner, 2021).

In conclusion, the case of Turkey clearly demonstrated that the postsecular turn in foreign policy was not merely about the return of religion, but reflected a deeper transformation in the role of the state, strategies of legitimisation, and conceptions of the international order. Religion became not only a symbolic resource, but also a material instrument of influence – channelled through institutions, diplomatic initiatives, cultural programmes, and economic projects. The Turkish experience revealed the potential of religion as a source of soft power, while also exposing its vulnerability to political instrumentalisation and its potential to fuel conflict. In this regard, a postsecular foreign policy required not only strategic flexibility but also ethical responsibility towards a global audience.

The postsecular transformation of Syria: from secular nationalism to sectarian authoritarianism.

The society of the Syrian Arab Republic in the 1970s was characterised by considerable sectarian diversity. By the late 1960s to early 1970s, Sunni Muslims made up approximately 70%-75% of Syria’s population (around 6.5-7 million people), Alawites 10%-12% (11.2 million), Christians (including Orthodox, Catholic, and Protestant denominations) 8%-10% (0.8-0.9 million), Druze 3%-4% (0.3-0.4 million), Ismailis around 2% (0.15-0.2 million), and other minorities (such as Twelver Shi’ites, Samaritans, etc.) less than 1%. Sectarian settlement patterns displayed marked regional differentiation (notably in Hama, Idlib, Latakia, and Daraa), which intensified local inter-communal tensions – particularly during the agrarian reforms and political centralisation of the 1970s and 1980s. These demographic proportions shaped the country’s sociopolitical dynamics, where even minor shifts could provoke conflicts over trust and power (Collelo, 1988). Following the rise to power of Hafez al-Assad in 1970, a member of the Alawite minority, Alawite representation within state structures – especially the military and security services – grew significantly. This development provoked concern among the Sunni majority, which perceived it as a threat to its traditional position in society. In 1973, a new constitution (Constitution of Syrian Arab Republic, 1973), which did not require the president to be a Muslim, sparked mass protests, particularly in the cities of Hama, Homs, and Aleppo (Lakitsch, 2017). Protesters accused Assad of undermining the role of Islam in state governance and demanded amendments to the constitution.

In response, the government suppressed the demonstrations but ultimately agreed to include a provision requiring that the president be a Muslim. This period highlighted the tension between the regime's official secularism and the deep religious sentiments of a significant portion of the population, which later contributed to the rise of Islamist opposition and armed conflict in the late 1970s and early 1980s. Hafez al-Assad's son, Bashar, who assumed power in 2000, continued this approach, cultivating an image of a progressive, technocratic, and modernising leader committed to the principles of a secular state.

However, following the outbreak of mass protests in 2011, which escalated into a full-scale civil war, Bashar al-Assad began presenting himself as a defender of religious minorities – primarily the Alawites – and intensified cooperation with Shi'a allies, namely Iran and Hezbollah (Zavada, 2021). This sectarian mobilisation marked a shift in the basis of state legitimacy from a secular ideology to religious affiliations, fundamentally altering both political discourse and everyday sectarian dynamics. Over time, the state's discursive orientation moved from secular nationalism towards sectarian mobilisation centred on Shi'a religious identity. Within this transformation, religion was strategically employed as a tool of domestic mobilisation, international legitimisation, geopolitical alliance-building, and ideological struggle. This shift can be characterised as a postsecular turn, accompanied by the deep erosion of the traditional ideology of the Arab Socialist Ba'ath Party and the pragmatic instrumentalisation of religion in the context of hybrid conflict. The Ba'ath Party's ideology was historically founded on the principles of Arab nationalism (Jaber, 2024), secularism, and socialist reformism, with an emphasis on unifying the Arab world within a modern secular state. Within this framework, religion was regarded as a private matter, not to interfere with political governance or state policy. It was this secular foundation of statehood that gradually became devalued in response to an internal legitimacy crisis and external geopolitical challenges.

By 2011, the regime of Bashar al-Assad – like that of his predecessor and father, Hafez al-Assad – relied on a model of multi-confessional statehood, which formally declared the secular nature of authority, while simultaneously maintaining the effective monopoly of the Alawite minority over key positions of power. The Alawites, comprising approximately 10%-12% of Syria's population, had historically been a socially marginalised community. However, following the rise of the Ba'ath Party and the consolidation of control over military and security institutions, they gradually emerged as the regime's main pillar of support (Gilbert & Chiego, 2025).

The state deliberately shaped a secular public sphere in which religion was pushed to the periphery of political life. The education system was grounded in humanist and nationalist principles; religious subjects were taught in a formalised and carefully limited manner, and clerical involvement in governmental politics was minimised. Despite the preservation of the religious identity of the Muslim majority, particularly the Sunni population, their political activity was strictly limited within the framework of the Ba'athist model of statehood. The Syrian authorities exercised systematic control over the religious sphere through the Ministry of Awqaf, which centrally

appointed imams (AlKassir, 2018), regulated the content of sermons, and coordinated the activities of mosques. These institutions were subject to constant surveillance by the security services, and any attempt to use religious authority in a political context was regarded as a threat to the regime. A key example of this was the government's campaign in the 1980s, when, following the armed uprising of the Muslim Brotherhood in Hama, the authorities not only brutally suppressed the movement but also imposed additional restrictions on Islamic preaching. This included heightened censorship in mosques and expanded operational oversight of religious groups. Independent religious educational institutions were either closed down or integrated into the official system of supervision, while charitable foundations with potential for political mobilisation faced systematic pressure or were dissolved. Despite the formal presence of Islam in social life, the influence of religious communities on political processes was effectively neutralised by a repressive-bureaucratic apparatus. Sunni religious leaders, particularly among the ulema, were largely relegated to a symbolic role and maintained loyalty to the state (Ukenov, 2021).

The regime also maintained a delicate balance among confessional communities – Christians, Druze, Shi'a, and Sunnis – aiming to prevent religious polarisation. This represented a strategic element of Syria's secular model: the regime's legitimacy rested on preserving interconfessional equilibrium, with the state acting as a guarantor of peace and coexistence within a potentially volatile religious landscape. This model allowed Assad to position himself as a stabilising force in the region, particularly in contrast to sectarian tensions in neighbouring Lebanon, Iraq, and Palestine (Hassan, 2020).

In its foreign policy, Syria actively promoted anti-imperialist rhetoric, consistently opposing Western hegemony – especially that of the USA and Israel – and supporting the Palestinian cause (Ajl, 2024). The religious dimension of diplomacy was marginalised. Syria projected an image of itself as a stronghold of "Arab dignity", a nation resisting Zionism, imperialism, and the West's neo-colonial ambitions. In international institutions, Syrian diplomats predominantly employed the language of national liberation, social justice, and Arab solidarity, deliberately avoiding confessional or religious rhetoric. This approach aligned with the ideological stance of the Ba'ath Party, which, since its founding in the 1940s, had advocated the creation of a united, secular, and progressive Arab world.

Thus, by the time the Syrian conflict erupted in 2011, the Assad regime had maintained a distinctly secular profile in both domestic and foreign policy, using religious neutrality as a tool of control, legitimisation, and stability within a complex confessional demographic. The postsecular transformation that unfolded following the outbreak of the war marked a radical departure from the previous model, reflecting not only a change in the regime's tools of governance but also a shift in the overall logic of its legitimisation strategy. In the early phase of the conflict (2011 to early 2012), peaceful protests against Assad's authoritarian rule gradually escalated into an active phase as a result of state repression. The first casualties, the flight of activists, and the growing public discontent laid the foundations for a protest identity primarily directed against

Alawite dominance within state institutions. At the same time, this period revealed that, despite the regime's formal secularism, confessional affiliation was beginning to play a significant role in the politicisation of society.

As the conflict progressed, the situation changed. The opposition movement, made up largely of Sunnis, quickly acquired a religious character – partly due to the Islamisation of protest discourse, and partly because of the influence of Islamist and jihadist groups. In response, the regime began mobilising the Alawite community, portraying itself as the protector of religious minorities and a bulwark against Sunni extremism. Within this context, religion acquired an ideological function, becoming the basis for a new legitimisation strategy that positioned the “moderate” state in opposition to religious radicalism.

Between 2012 and 2013, the conflict escalated dramatically. The opposition – by then no longer limited to peaceful movements but also represented by the Free Syrian Army and more radical factions – increasingly appealed to the Sunni majority. Sectarian polarisation deepened, and the mass migration of the population to neighbouring countries marked the first clear sign of a looming humanitarian catastrophe. At this stage, Iran began to provide more systematic support to Assad, signalling the emergence of early mechanisms of external Shia intervention in the Syrian conflict.

Although the Alawites had traditionally not identified with orthodox Shiism, their religious worldview – incorporating elements of Isma'ilism, Gnosticism, Sufism, and even pre-Christian traditions – remained marginal within mainstream Islamic theology. By the second half of the 2010s, the official discourse in Damascus increasingly echoed the semantics of Iran's Shia “Axis of Resistance”, indicating a gradual ideological convergence between Syria's Alawite elite and the dominant religio-political narratives promoted in Tehran. This process culminated in the unannounced visit of President Bashar al-Assad to Tehran on 25 February 2019, during which the Syrian leader publicly thanked Iran for its “sacrificial support” and described Iran and Syria as sharing a “mutual strategic depth”, essential for the forces of “resistance” in the Middle East (Syrian president meets..., 2019). At the parliamentary level, similar rhetoric was voiced on 30 April 2018, when the Speaker of the People's Council, Hammouda Sabbagh, during a meeting with Alaeddin Boroujerdi, the head of the Iranian Majlis Foreign Policy Committee, emphasised that “failure of the recent aggression underscores the solidity of the resistance axis and counterterrorism”, and that Syria and Iran remain “partners in achieving victories against terrorism” (President al-Assad..., 2018). The political alliance with the Islamic Republic of Iran contributed not only to military cooperation but also to a doctrinal rethinking of the Syrian regime's religious identity. Geopolitically, the key element of Syria's postsecular turn was not limited to its military partnership with Iran but also encompassed the adoption of Iran's religio-political paradigm, which regarded religion as a tool of mobilisation, legitimisation, and strategic communication.

The subsequent period, 2014–2015, witnessed a critical weakening of central authority and the rapid rise of ISIS, which employed a radical Salafist ideology to seize territory in Syria and Iraq. The genocide of minorities

(notably the Yazidis) and the violence in Raqqa and Mosul perpetrated by ISIS underscored the extent to which the conflict had become rooted in the religious sphere. These events accelerated international intervention – namely, the formation of a US-led coalition against ISIS – and marked the globalisation of the Syrian war.

Iran gradually assumed an increasingly active role not only as Syria's military ally but also as its ideological patron, promoting a model of “revolutionary Shiism” as an ideology of resistance against the West and Sunni monarchies. After 2013, Iran expanded its support for Shia religious institutions in Syria by funding Ja'fari-oriented madrasas and mosques through organisations such as AlMustazafin and the Imam Khomeini Foundation. This facilitated the dissemination of Shia theology and the unification of religious rituals (Saeidi & Mohammadpour, 2024). Shia paramilitary groups, particularly Lebanon's Hezbollah, acted not only as military allies of the regime but also as carriers of spiritual and political solidarity. Their involvement in the conflict bolstered the government's military position and helped legitimise the regime among Shia communities across the region. Alongside other Shia militias from Iraq, Afghanistan, and Pakistan, they contributed to framing Syria as a bastion of Shia geopolitics (Bagheri *et al.*, 2022). A decisive turning point came with Russia's intervention in 2015–2016, which provided aerial support to government forces, notably during the battles for Aleppo. This intervention helped shape the regime's propaganda narrative of a “holy war” against terrorism, with an emphasis on Shia symbols of resistance. As a result, the confessional dimension of the conflict deepened, while harsh military actions became more widely legitimised (Bagheri *et al.*, 2022; Saeidi & Mohammadpour, 2024).

In interviews, President Assad stressed Syria's role as the last stronghold of secularism in the Middle East, citing the Alawite community's religious tolerance and its protection of Christians, Jews, and Druze (Interview With Syrian..., 2011). Thus, religious rhetoric was paradoxically intertwined with a secular façade, producing a hybrid narrative in which religion functioned not as a doctrinal foundation but as a political resource. In 2017–2018, government forces, supported by Russia and Iran, regained control over major cities. This was accompanied by an increased role for Shia religious institutions in the reconstruction and “ideological rehabilitation” of the reclaimed regions. Amid the partial return of refugees, complaints emerged about worsening living conditions, while the country effectively became fragmented into several spheres of influence: government-controlled, Kurdish-administered, and opposition-Islamist (Idlib).

Thus, Syria's postsecular policy contributed to the transformation of the conflict from a political to a confessional one. The period from 2021 to 2023 was marked by the regime's gradual regional rehabilitation, including the normalisation of relations with Saudi Arabia and the UAE. At the same time, the institutionalisation of Shia influence indicated the consolidation of religious legitimisation of power, occurring alongside a deteriorating humanitarian situation (with over 13 million people in need of assistance). The regime attempted to re-engage in regional politics; however, the stagnation of reforms highlighted that core contradictions remained unresolved.

The post-secular transformation of Syrian foreign policy revealed both the potential and the risks of incorporating religion into international relations. On the one hand, it enabled the Assad regime to maintain strategic alliances, develop morally framed rhetoric, and strengthen its position in the information war. On the other hand, this approach complicated diplomatic settlement efforts, intensified internal polarisation, and turned religion into a tool of conflict rather than reconciliation. The Syrian experience demonstrated that employing religion as a political resource in a context of conflict has far-reaching consequences that extend beyond purely ideological boundaries.

In conclusion, post-2011 Syria became an example of profound postsecular transformation, in which religion shifted from a marginal element of politics to its central component. This transformation entailed a transition from secular nationalism to confessional authoritarianism, where religious discourse served as a tool for regime survival, mobilisation, and international positioning. The postsecular era in Syria demonstrated that, although religion was not the sole cause of the conflict, it became the core framework through which the war unfolded and the future of regional order was shaped.

Discussion

The study has found that the postsecular turn contributed to a transformation in the role of religion within states' foreign policy strategies. The findings revealed that religious discourse no longer served merely a symbolic function, but was integrated into political practice as a resource for legitimisation and mobilisation. In the case of Turkey, religion was employed to strengthen its international image through the concept of "Islamic democracy", to promote the values of the umma, and to revitalise cultural diplomacy. Notably, the role of the Diyanet was transformed from an administrative body into a strategic one, enabling the state to utilise religious institutions in support of its foreign policy objectives.

In the case of Syria, post-secular rhetoric emerged within the context of civil war and confessional mobilisation. The Bashar al-Assad regime gradually abandoned secular rhetoric in favour of a confessional Shia identity, shaped both by domestic political challenges and a strategic alliance with Iran. In this context, religion became a tool of survival rather than intercultural communication. The geopolitical discourse that accompanied this religious positioning allowed the regime to legitimise international alliances and to tighten its control over information flows.

A causal analysis indicated that the divergent outcomes of the postsecular turn in Turkey and Syria were shaped by differences in the nature of their political regimes, the degree of institutionalisation of religion, the confessional structure of society, and the character of foreign policy challenges. In Turkey, religion was integrated into foreign policy as a tool of cultural diplomacy and an element of international self-identification. This process was accompanied by the increased use of religious language in humanitarian initiatives, diaspora policy, and bilateral relations with Muslim-majority countries. Here, post-secular discourse took the form of an open, public articulation of religious symbols within the broader framework of global soft power. In contrast, in Syria, religious

rhetoric was adapted as a tool of domestic consolidation and foreign policy mobilisation in the context of a legitimacy crisis. Postsecularity assumed a confessional Shia dimension and became an integral part of the regime's survival strategy amid hybrid conflict.

L. Fraszka (2023) analysed the phenomenon of religious diplomacy in the Republic of Turkey, focusing on the evolving role of the Diyanet and the transformation of Turkey's foreign policy under the influence of religious factors. His study emphasised the institutional dimension of religious expansion, particularly through cultural, educational, and humanitarian projects implemented abroad. The present research expanded upon this aspect by incorporating a comparative analysis of the Syrian case, thereby enabling the consideration of a broader range of post-secular strategies and forms of religious engagement in foreign policy discourse. L. Fraszka (2023) focused primarily on the European context of Turkey's religious diplomacy, where instruments of soft power predominated. By contrast, the present study incorporated aspects of geopolitical competition, conflict, and transnational mobilisation, shifting the emphasis to crisis regions in the Middle East. Furthermore, Fraszka's analysis treated religion mainly as a means of cultural influence and narrative promotion within the European environment, whereas this research approached it as a multifaceted resource – not only of soft power but also as a tool for regime legitimisation, opposition suppression, and the construction of ideological identity under conditions of postsecular pressure and domestic political struggle.

Unlike the study by F. Huda (2023), which focused largely on the domestic dimension of Syria's confessional regime, the present study examined religion as a foreign policy factor shaping Syria's postsecular discourse in the international arena. F. Huda interpreted the religiosity of Bashar al-Assad's regime as an instrument of authoritarian internal control, aimed at preserving Alawite identity and maintaining the country's confessional balance. In contrast, this study presented religion as a dynamic diplomatic resource encompassing religious-cultural symbolism, confessional mobilisation, and the sacralisation of the state narrative in the external sphere – thus significantly broadening the analytical scope. While Huda's emphasis on the internal aspects of confessional authoritarianism allowed him to outline the mechanisms of political legitimisation through religious identity and confessional alliances, the present research concentrated on the foreign policy potential of religion and its geopolitical projections. This included a comparative analysis with the Turkish case, which made it possible to outline a broader range of post-secular strategies extending beyond the domestic dimension. In this context, typological models of the use of religion in foreign policy were proposed. These included: the confessional-defensive model, characteristic of Syria, in which religious discourse legitimised the government as a protector of religious minorities and traditional pluralism, thereby reinforcing strategic alliances with Shi'a-majority countries; the ideologised religious diplomacy, partially adopted by the Syrian leadership through cooperation with Hezbollah and Iran; and the mobilisational-integrative model, identified in the Turkish case, where religion functioned as a component of soft power and a tool for the external legitimisation of Islamist-oriented partners.

İ. Gözaydın (2021) analysed the role of religion in Turkey's international relations, focusing on the transformation of foreign policy following the shift in ideological priorities after the rise to power of the Justice and Development Party. His study highlighted how religious rhetoric became a diplomatic instrument, particularly in relations with Muslim-majority countries and in the context of diaspora policy. The present research devoted greater attention to the postsecular dimension of this process, particularly by analysing religion as a form of soft power, a symbolic resource, and a means of legitimisation in the context of a global shift towards rethinking the role of religion in politics. The typological distinctions revealed in comparison with İ. Gözaydın's study primarily concerned the orientation, scope, and institutional configuration of religious diplomacy within the foreign policies of the authoritarian Syrian and semi-authoritarian Turkish regimes. İ. Gözaydın (2021) demonstrates that, in Turkey, religion functioned as an integrative and expansive tool of soft power, aimed at strengthening influence among Muslim communities beyond the country's borders. In contrast, in Syria, religion served a defensive and confessional-mobilisational function, used to legitimise the regime through rhetoric centred on the protection of religious minorities (Alawites, Christians, and Druze) and the construction of alliances along the Shi'a geopolitical axis. Furthermore, while İ. Gözaydın primarily viewed religion as a component of Turkey's internal transformation of its foreign policy identity, the present study situates it within a postsecular context, framing it as a global condition influencing changes in the international order.

Compared with the findings of A.E. Ozturk (2021), this study identified differences not only in theoretical approaches but also in the empirical interpretation of religion as a foreign policy instrument in Turkey. Ozturk observed that religious soft power, particularly the activities of the Diyanet, exhibited a distinctly ambivalent nature: on the one hand, it operated as a channel of cultural influence; on the other, it acted as a mechanism of authoritarian mobilisation and ideological control, especially over the Turkish diaspora in European countries. In the present analysis, religious diplomacy was examined not merely through the activities of specific institutions but primarily as a component of a transnational political strategy in the context of the Arab Spring. This approach enabled a broader exploration of the functions of the religious factor, which emerged not only as a tool of cultural expansion but also as a means of forming strategic alliances with political forces ideologically aligned with the Justice and Development Party. While A.E. Ozturk (2021) focused on the conservative shift in religious diplomacy and its declining effectiveness due to Turkey's internal authoritarian drift, the present study found that, in the context of post-Arab regional turbulence, Ankara's religious rhetoric adopted new elements aimed at supporting Islamist political movements in Libya, Syria, and Tunisia. In this context, the Diyanet and its affiliated structures did not function merely as representatives of Turkish culture in the traditional sense, but rather as partners of political forces engaged in regional transformation processes. Whereas

Ozturk's (2021) analysis centred on institutionally driven authoritarian mobilisation, primarily targeting the European sphere and the Turkish diaspora, the present study positions Turkish religious diplomacy as a multi-vector mechanism fulfilling several roles: identity construction, foreign policy influence, ideological partnership, and adaptation to the confessional landscape of the Middle East within a postsecular order.

This study concludes that religious discourse in the foreign policies of both Turkey and Syria served as a tool for international legitimisation, the mobilisation of allies, and the cultivation of symbolic leadership within the framework of a postsecular global order. Turkey actively employed religious narratives to enhance its cultural influence in Muslim regions, relying on soft power, whereas Syria, invoking sectarian divisions, built its rhetoric around the protection of religious minorities. This approach secured support from Shia partners and constructed an image of Syria as a guarantor of religious pluralism. In both cases, religion was not excluded from the public sphere; rather, it was deliberately integrated into foreign policy practices, functioning not as a component of public dialogue but as a tool for strategic positioning on the international stage. In this respect, the findings diverged significantly from the conclusions drawn by U. Parmaksız (2021), who viewed religious language as a challenge of normative adaptation to the public sphere within a post-secular democratic context. His research focused on the need for a falsifiability approach – that is, the capacity for religious expressions to be subjected to rational critique and debate within a framework of democratic pluralism. Religion, in this context, was understood as a communicative challenge for democratic societies, requiring a linguistic and philosophical method of analysis. The difference in research focus shaped the nature of the results obtained. While in U. Parmaksız's (2021) study, religion was conceptualised within the liberal-democratic tradition as a component of public discourse that must be rationalised and open to criticism, the present study regarded religion as an element of foreign policy strategy operating within a transnational space beyond the bounds of democratic communication standards. This approach made it possible to focus on the functional role of religious discourse in practices of international legitimisation, ally mobilisation, and confessional influence, providing Turkey and Syria with additional resources for strategic positioning within the postsecular order.

Thus, the postsecular turn contributed to a radical shift in the functions of religion within the foreign policy strategies of Turkey and Syria. In Turkey, religion became institutionalised as a tool of soft power, diplomatic influence, and cultural expansion, whereas in Syria, it was transformed into a mechanism of confessional mobilisation, regime legitimisation, and geopolitical positioning amid internal conflict. The typological models identified and the comparative analysis conducted confirmed that religion had ceased to function solely as a symbolic resource and had instead evolved into a multi-functional component of foreign policy. Depending on the political regime, international environment, and nature of identity, religious discourse assumed different forms – from the universalism of the ummah to instrumentalised sectarianism.

Conclusions

This study carried out a comprehensive analysis of the religious factor in foreign policy under conditions of the postsecular turn, allowing for the identification of fundamental changes in the interaction between religion and international relations. The novelty of the research lies in its integrated approach to studying religion, not merely as a symbolic asset but as a fully-fledged instrument of foreign policy strategy within the global arena. Particular attention was given to the cases of Turkey and Syria, which illustrated different types of institutionalisation of religion in international politics. The study identified politico-religious hybrids of legitimisation, sectarian mobilisation, and cultural diplomacy.

As part of the analysis of the Republic of Turkey, it was found that religion had been transformed into a strategic instrument of soft power and had become an integral element of foreign policy strategy. A state that had previously upheld a consistent secular model shifted its approach during the 2000s and 2010s in favour of the gradual reintegration of religion into both the public and international spheres. This was manifested through the institutional reconfiguration of the Diyanet, which was granted expanded authority in the field of cultural diplomacy, as well as through the politicisation of religious discourse, which was employed to construct a new national narrative. It was established that, through a network of humanitarian missions, educational initiatives, media platforms, and intergovernmental partnerships, Turkey sought to project the image of a state acting as the guardian of Muslim values and traditions. This foreign policy orientation was adapted to the regional context: in the Balkans, it emphasised a shared historical legacy; in Central Asia, Turkic-Islamic culture; and the Middle East, the solidarity of the ummah. In this context, religion fulfilled not only a rhetorical function but also a material and institutional one – through state programmes, cultural centres, educational institutions, and the funding of diaspora structures.

Regarding the Syrian Arab Republic, the study revealed a profound transformation of the role of religion under the conditions of protracted internal conflict and multilayered external pressure. Prior to 2011, the Syrian political model was based on secular nationalism, which ensured confessional balance and marginalised religious discourse in diplomacy. However, following the outbreak of civil war, religion became a critically important tool for maintaining power. As the secular ideology of the Ba'ath Party eroded, the regime of Bashar al-Assad shifted towards religious rhetoric, particularly of a Shi'a orientation, which enabled the formation of an ideological alliance with Iran and Hezbollah. This facilitated the mobilisation of supporters in government-controlled areas, the legitimisation of external intervention, and the establishment of a new, loyal religious infrastructure. At the same time, this policy direction deepened sectarian divisions, contributed to the radicalisation of the opposition, polarised society, and transformed the conflict from a political struggle into one defined by confessional and identity-based fault lines. In this context, religion functioned not as an instrument of dialogue but as a mechanism for the regime's self-preservation amid the loss of political legitimacy. Promising directions for further research include comparative analyses of religious diplomacy in democratic and authoritarian regimes, as well as the study of the influence of transnational religious actors on states' foreign policy strategies.

Acknowledgements

None.

Funding

The research received no funding.

Conflict of Interest

None.

References

- [1] Ajl, M. (2024). Palestine and the ends of theory. *Middle East Critique*, 33(4), 611-634. doi: 10.1080/19436149.2024.2404338.
- [2] Al-Kassir, A. (2018). *Formalizing regime control over Syrian religious affairs*. Retrieved from <https://carnegieendowment.org/sada/2018/11/formalizing-regime-control-over-syrian-religious-affairs?lang=en>.
- [3] Aswar, H., & Rakhmat, M. (2023). Islamic foreign policy: Principles and practices. *Journal Kajian Peradaban Islam*, 6(2), 144-150. doi: 10.47076/jkpis.v6i2.231.
- [4] Ataman, M. (2023). *Right steps for "A century of Turkey": AK party's election manifesto*. Retrieved from <https://www.setav.org/en/opinion/right-steps-for-century-of-turkiye-ak-party-election-manifesto>.
- [5] Bagheri, M., Basiri, M.A., & Yazdani, E. (2022). *Evaluating the relationship between Hezbollah Lebanon's discourse with the Islamic Revolution of Iran: A critical approach*. *Contemporary Researches on Islamic Revolution*, 4(11), 135-156.
- [6] Barkey, J.H. (2018). *Restoring religion's role in foreign and domestic policy in Erdogan's Turkey*. Retrieved from <https://www.hoover.org/research/restoring-religions-role-foreign-and-domestic-policy-erdogans-turkey>.
- [7] Baudner, J. (2021). The role of religion in the evolution of Turkey's foreign policy. In *Rethinking the religious factor in foreign policy* (pp. 35-57). Wiesbaden: Springer. doi: 10.1007/978-3-658-33776-6_3.
- [8] Bulut, A.T., & Hacıoğlu, N. (2021). Religion, foreign policy and populism in Turkish politics: Introducing a new framework. *Democratization*, 28(4), 762-781. doi: 10.1080/13510347.2020.1865318.
- [9] Casanova, J. (2009). *The secular and secularisms*. *Social Research*, 76(4), 1049-1066.
- [10] Collelo, T. (1988). *Syria: A country study*. Washington: The United States Government Publishing Office.
- [11] Constitution of Syrian Arab Republic. (1973, March). Retrieved from <https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/1973/en/38517>.
- [12] Declaration of the 9th Summit of the Organisation of Turkic States in Samarkand. (2022, November). Retrieved from semekant-bildirisi-2679-164.pdf.

- [13] Dubinsky, V.A. (2023). [Sunni-Shiite confrontation as a factor of influence in the foreign policy of the Middle East: History, content and prospects](#). *Bulletin of Agrarian History. Scientific Journal*, 45-46, 261-270.
- [14] Fraszka, L. (2023). The religious diplomacy of the Republic of Turkey. *The New Eastern Policy*, 37(2), 256-277. doi: 10.15804/npw20233712.
- [15] Gilbert, V., & Chiego, C. (2025). The great Syrian revolts: Local memory, national myths, and the persistent geography of Syrian violence. *Nations and Nationalism*, 31(2), 309-322. doi: 10.1111/nana.13102.
- [16] Gillin, J. (2021). A postsecular agonism? Religion and metaphysics in Chantal Mouffe. *Studia Theologica – Nordic Journal of Theology*, 77(4). doi: 10.1080/0039338X.2021.2020899.
- [17] Gözaydın, İ. (2021). [Chapter 23: Religion and Turkey's international relations](#). In *Handbook on religion and international relations* (pp. 331-347). Cheltenham: Edward Elgar Publishing. doi: 10.4337/9781839100246.00031.
- [18] Group of imams joins “yes” campaign for referendum to increase Erdogan’s powers. (2017). Retrieved from <https://www.turkishminute.com/2017/02/07/group-imams-joins-yes-campaign-referendum-increase-erdogans-powers/?utm=>
- [19] Gumuscu, S. (2023). *Democracy or authoritarianism: Islamist governments in Turkey, Egypt, and Tunisia*. Cambridge: Cambridge University Press. doi: 10.1017/9781009178259.
- [20] Habermas, J., & Ignatium, A. (2002). Faith and knowledge. *Forum Philosophicum*, 7. doi: 10.5840/forphil200272.
- [21] Hassan, M. (2020). Ethnic politics in minority dominant regimes: Three cases from the contemporary Middle East. *Ethnic Studies Review*, 43(1), 43-63. doi: 10.1525/esr.2020.43.1.43.
- [22] Huda, F. (2023). [A critical study of Bashar al-Assad’s religio-political policies](#). (Doctoral dissertation, University of Dhaka, Bangladesh).
- [23] Idrissov, A. (2021). Religion and the problem of new identities in the contemporary world. *Study of Religion*. doi: 10.22250/2072-8662.2021.4.126-135.
- [24] Interview with Syrian president Bashar al-Assad. (2011). Retrieved from <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052748703833204576114712441122894>.
- [25] IQNA. (2020). [Turkish president Erdogan recites Quran at tomb of Rumi](#). Retrieved from <https://iqna.ir/en/news/3481461/turkish-president-erdogan-recites-quran-at-tomb-of-rumi-video-%C2%A0>.
- [26] Jaber, K.A. (2024). [The Arab Ba’ath socialist party: History, ideology and organization](#). London: Hesperus Press.
- [27] Jasim, A.M., & Hasan, N.A. (2022). The future of Turkish-Saudi relations after the assassination of Jamal Khashoggi. *Tikrit Journal For Political Science*, 2(28), 223-246. doi: 10.25130/tjfps.v2i28.185
- [28] Kachiar, Y. (2020). [How Turkey uses Libya to achieve its foreign policy objectives](#). *National Security*, 3(3), 344-367.
- [29] Karaca, B.B., & Köksal, B. (2022). An analysis of Turkish foreign policy in Syria: A neoclassical realism perspective. *Strategic Review*, 15, 43-58. doi: 10.14746/ps.2022.1.3.
- [30] Katz, Y. (2025). [Analyzing Middle Eastern geopolitics from the Arab Spring to the Israel-Hamas war](#). *Athens Journal of Mediterranean Studies*, 11(1), 9-20.
- [31] Kubicek, P. (2023). *Theoretical approaches to Turkish foreign policy*. London: Routledge. doi: 10.4324/9781003357643.
- [32] Lakitsch, M. (2017). [The sectarian dimension of political legitimacy in Syria: The national roots of sectarian violence in the Syrian war](#). *Sicherheit Und Frieden (S+F) / Security and Peace*, 35(2), 91-96.
- [33] Mandaville, P., Hoffman, J., & Henne, P.S., & Bettiza, G. (2023). [The geopolitics of religious soft power: How states use religion in foreign policy](#). Oxford: Oxford University Press.
- [34] Miller, R. (2024). Qatar-Türkiye relations during the embargo of Qatar: A case study in derivative power. *International Politics*. doi: 10.1057/s41311-024-00609-1.
- [35] Mugurtay, N., & Muftuler-Bac, M. (2023). Turkish power contestation with the United Arab Emirates: An empirical assessment of official development assistance. *International Politics*, 60, 659-684. doi: 10.1057/s41311-022-00422-8.
- [36] Nagy, K. (2023). Understanding political concepts through critical discourse analysis: Ideologies concerning Turkish National Identity in the speeches of Mustafa Kemal Atatürk and Recep Tayyip Erdoğan. *Applied Linguistics*, 2, 212-231. doi: 10.18460/ANY.K.2023.2.012.
- [37] Onay, Ö. (2024). Brexit’s illusion: Decoding Islamophobia and othering in Turkey’s EU accession discourse among British Turks. *Religions*, 15(4), article number 498. doi: 10.3390/rel15040498.
- [38] Öztürk, A., & Başer, B. (2022). The transnational politics of religion: Turkey’s Diyanet, Islamic communities and beyond. *Turkish Studies*, 23(5), 701-721. doi: 10.1080/14683849.2022.2068414.
- [39] Ozturk, A.E. (2021). Islam and foreign policy: Turkey’s ambivalent religious soft power in the authoritarian turn. *Religions*, 12(1), article number 38. doi: 10.3390/rel12010038.
- [40] Öztürk, A. (2023). Turkey’s ambivalent religious soft power in the illiberal turn. In *The geopolitics of religious soft power* (pp. 79-86). Oxford: Oxford University Press. doi: 10.1093/oso/9780197605806.003.0005.
- [41] Parmaksız, U. (2021). Religious language in the postsecular public sphere: A falsificationist model. *Philosophy & Social Criticism*, 47(10), 1237-1257. doi: 10.1177/0191453720972743.
- [42] Petit, F. (2020). From Freedom of Religion or Belief (FoRB) advocacy to interreligious engagement in foreign policy. *Global Affairs*, 6(3), 269-286. doi: 10.1080/23340460.2020.1845098.
- [43] President al-Assad: Escalating aggression on Syria will enhance Syrians’ resolve to eliminate terrorism. (2018). Retrieved from <https://sana.sy/en/?p=135978>.
- [44] Saeidi, F., & Mohammadpour, A. (2024). Nationalizing the religion: Sufism in the “Persianate World”. *Asian Ethnicity*, 26(2), 318-343. doi: 10.1080/14631369.2024.2410839.

- [45] Seliktar, O., & Rezaei, F. (2020). Rescuing the Assad regime and turning Syria into a client state. In *Iran, revolution, and proxy wars* (pp. 167-201). Cham: Palgrave Macmillan. doi: 10.1007/978-3-030-29418-2_6.
- [46] Shulyak, A., Pavlikha, N., & Yarosh, Y. (2022). Politicisation of Islam as a socio-political threat to the world. *International Relations, Public Communications and Regional Studies*, 1(12), 152-160. doi: 10.29038/2524-2679-2022-01-152-160.
- [47] Syrian president meets Ayatollah Khamenei in Tehran. (2019). Retrieved from https://www.tehrantimes.com/news/433424/Syrian-president-meets-Ayatollah-Khamenei-in-Tehran?utm_source.
- [48] Taş, H. (2022). Erdoğan and the Muslim brotherhood: An outside-in approach to Turkish foreign policy in the Middle East. *Turkish Studies*, 23(5), 722-742. doi: 10.1080/14683849.2022.2085096.
- [49] Taylor, C. (2007). *A secular age 2007*. Cambridge, London: The Belknap Press of Harvard University Press. doi: 10.1007/978-3-658-15250-5_66.
- [50] Turkey century education model common text. (2024). <https://tymm.meb.gov.tr/ortak-metin>
- [51] Turkey Unofficial Translation of the Amendments to the Constitution. (2017, February). Retrieved from <https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF%282017%29005-e>.
- [52] Turkey's Erdogan calls for Islamic alliance against Israel. (2024). Retrieved from <https://www.reuters.com/world/middle-east/turkeys-erdogan-calls-islamic-alliance-against-israel-2024-09-07/>.
- [53] Turkey's PM rallies Arab world in Cairo with call for UN to recognise Palestine. (2011). Retrieved from https://www.theguardian.com/world/2011/sep/13/turkey-rallies-arab-world?utm_source.
- [54] Ukenov, A. (2021). Religion as an instrument of soft power in international relations. *Al-Farabi*, 4(46), 197-207. doi: 10.48010/2021.4/1999-5911.15.
- [55] West's silence emboldens Israel to continue Gaza genocide "even during Ramadan" – Erdogan. (2025). Retrieved from https://trt.global/afrika-english/article/7e32e5518e70?utm_source.
- [56] Yabancı, B. (2022). *Religion, nationalism, and populism in Turkey under the AKP*. Retrieved from <https://www.mei.edu/sites/default/files/2022-10/Religion%2C%20Nationalism%2C%20and%20Populism%20in%20Turkey%20Under%20the%20AKP.pdf>.
- [57] Yağci, M. (2017). The political economy of AK party rule in Turkey: From a regulatory to a developmental state? *Insight Turkey*, 19(2), 89-113. doi: 10.25253/99.2017192.06.
- [58] Yavuz, M.H. (2020). *Erdoğan's soft power arm: Mapping the Muslim Brotherhood's networks of influence in Turkey*. *Center for Research & Intercommunication Knowledge Special Report*, 187, 1-50.
- [59] Yilmaz, I., Demir, M., & Shipoli, E. (2023). Authoritarian use of religion to delegitimize and securitize the opposition. *Religions*, 14(5), article number 596. doi: 10.3390/rel14050596.
- [60] Zavada, Y. (2021). The development of bilateral relations between Syria and Iran in the XX-XXI centuries. *Historical and Political Problems of the Modern World*, 44, 17-22. doi: 10.31861/mhpi2021.44.17-22.

УДК: 327:061.1
DOI: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.64

Анарбай Раджапов

Кандидат історичних наук

Казахська академія спорту і туризму

050022, вул. Абая, 85, м. Алмати, Казахстан

<https://orcid.org/0009-0007-7893-0119>

Проблема легітимності міжнародних організацій у публічному дискурсі

Анотація. Метою дослідження було визначення ключових чинників легітимності міжнародних організацій у публічному дискурсі. Методологічною основою дослідження став комплексний міждисциплінарний підхід, що поєднував політичні науки, організаційну теорію та медіадослідження, дозволяючи дослідити легітимність міжнародних організацій через аналіз нормативно-правових документів, офіційних звітів, відкритих інформаційних платформ і медійного дискурсу. Результати показали, що відповідність міжнародному праву, прозорість управлінських процесів, результативність у досягненні заявлених цілей та дотримання нормативних стандартів є ключовими елементами, що впливають на підтримку міжнародних організацій з боку держав-членів, міжнародної спільноти та громадськості. Зокрема, успішні миротворчі ініціативи, програми боротьби з епідеміями та екологічні проєкти сприяють зміцненню репутації організацій, тоді як невдачі у реагуванні на кризи, недостатня підзвітність чи надмірний вплив окремих донорів можуть послаблювати довіру. Дослідження також виявило, що медіа та громадськість відіграють ключову роль у формуванні образу міжнародних організацій, а негативні наративи, що акцентують увагу на бюрократичних перепонах, конфліктах інтересів або затримках у прийнятті рішень, часто мають сильніший вплив на громадське сприйняття, ніж позитивні повідомлення про успіхи. У цьому контексті особливо важливими є ефективні комунікаційні стратегії, спрямовані на підвищення прозорості, оперативне реагування на критику та взаємодію з громадянським суспільством. Отримані результати дозволили глибше зрозуміти механізми формування легітимності міжнародних організацій у сучасній системі глобального управління. Вони сприяють подальшому розвитку теоретичних концепцій, пов'язаних із довірою до наднаціональних інституцій, динамікою їхньої репутації та роллю комунікації у підтримці чи підриві їхньої легітимності. У цьому контексті дослідження пропонує нові перспективи для подальшого аналізу взаємозв'язків між нормативною раціональністю, політичною легітимізацією та суспільними очікуваннями, що може стати основою для майбутніх наукових розвідок у сфері глобального врядування.

Ключові слова: юридична правомірність; інституційна підзвітність; глобальне управління; громадська думка; комунікаційні стратегії

Вступ

Міжнародні організації (МО) виступають ключовими суб'єктами глобального управління, виконуючи різноманітні функції, зокрема забезпечення миру, сприяння економічному розвитку та подолання глобальних викликів, таких як зміна клімату, боротьба з епідеміями, подолання бідності та підтримка соціальної рівності. Їхній вплив охоплює широкий спектр сфер: від гуманітарної допомоги до міжнародної торгівлі, що робить МО незамінними учасниками глобальних процесів. Проте, незважаючи на їхню важливість, питання легітимності цих організацій залишається предметом жвавих дискусій. У XXI столітті, яке характеризується поглибленням економічної нерівності, посиленням

глобальної конкуренції між державами та загостренням культурних конфліктів, довіра до МО стає вразливим елементом у їхньому функціонуванні.

Легітимність МО, як зазначили L. Dellmuth *et al.* (2022), визначається як ступінь, до якого еліти та громадяни вважають їхній авторитет доречним і виправданим. Вона формується під впливом соціальних та індивідуальних чинників, які визначають рівень довіри до цих організацій у різних суспільних групах. Проблема легітимності міжнародних організацій є багатовимірною, оскільки вона залежить від численних взаємопов'язаних чинників. З одного боку, інституційні аспекти, такі як прозорість, справедливість і

Suggested Citation:

Rajapov, A. (2025). The legitimacy of international organisations in public discourse. *Foreign Affairs*, 35(3), 64-75. doi: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.64.

*Corresponding author

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Отримано: 03.03.2025, Перевірено: 19.05.2025, Прийнято: 18.06.2025

підзвітність, відіграють центральну роль у формуванні довіри до цих організацій (Steffek, 2023). Громадяни та політичні еліти мають очікування, що міжнародні організації будуть дотримуватися демократичних стандартів, а не лише демонструвати результативність у виконанні своїх функцій. Водночас, здатність МО адаптуватися до нових викликів та відповідати на глобальні кризи також є ключовим фактором у підтримці їхньої легітимності (Schmidtke & Lenz, 2024)

Окрім інституційних аспектів, значний вплив на легітимність міжнародних організацій мають знання, які вони продукують, та їхній внесок у наукове обґрунтування політик. Як зазначав М. Zapp (2021), наукові дослідження, проведені такими міжнародними організаціями, як Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури та Світовий Банк, є ключовим інструментом для зміцнення їхньої легітимності. Дослідження МО у сферах зміни клімату, глобальної охорони здоров'я чи боротьби з нерівністю створюють доказову базу, яка дозволяє ухвалювати обґрунтовані рішення. Однак, незважаючи на цей внесок, багато аспектів теми легітимності залишаються недостатньо вивченими. Зокрема, роль громадянського суспільства, медіа та інших неурядових акторів у формуванні дискурсу щодо легітимності міжнародних організацій потребує глибшого аналізу.

Питання легітимності МО активно досліджувалося в різних дисциплінах. М. J. Debre & H. Dijkstra (2021) зазначали, що міжнародні організації з більшою бюрократичною структурою демонструють вищу стійкість до зовнішніх викликів завдяки кращій адаптивності та інституційній спроможності порівняно з організаціями, що мають менш розвинену адміністративну систему. Т. А. Bekele (2021) досліджував концепцію "наукового мультилатералізму", згідно з якою залучення наукових знань і експертних оцінок сприяє підвищенню довіри до міжнародних організацій, зокрема через обґрунтованість їхніх рішень. Особливої уваги заслуговує дослідження критеріїв, за якими дослідники, політики та експерти оцінюють правомірність і ефективність міжнародних організацій, таких як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Всесвітня Організація Охорони Здоров'я (ВООЗ), Міжнародний Валютний Фонд (МВФ), Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Африканський Союз (АС), Європейський Союз (ЄС), та угруповання Бразилії, Росії, Індії, Китаю та Південної Африки (БРИКС). D. Panke *et al.* (2022) досліджували чинники, що впливають на сприйняття легітимності міжнародних організацій, і дійшли висновку, що її рівень зростає, коли міжнародні організації мають регіональний, а не глобальний характер, а також коли недержавні суб'єкти отримують доступ до процесу ухвалення рішень між міжнародними організаціями. Дослідження L. Gelot & F. Söderbaum (2024) демонструвало, що АС активно використовує стратегії легітимації, такі як посилення миротворчих ініціатив, розширення співпраці з міжнародними партнерами та просування норм демократичного врядування, проте водночас стикається із зовнішньою критикою та внутрішньою напруженістю між державами-членами. Для АС значення мають ідеї

панафриканізму та регіональної солідарності, хоча вони часто піддаються випробуванням через різницю в національних інтересах. Учасники самих міжнародних організацій також визначають джерела їхньої легітимності. У випадку БРИКС, як зазначав Е. Moch (2024), ключовими факторами є економічна співпраця та спільні інтереси держав-членів.

Медіа, політики та громадськість формують уявлення про міжнародні організації через публічні дебати, інформаційні кампанії та навіть поширення фейкових новин. У випадку таких організацій, як ЄС, АС та БРИКС, медійний образ суттєво впливає на громадське сприйняття. Дослідник О. Dumdum (2023) зазначав, що негативні повідомлення, зокрема критика ефективності або прозорості, викликають більший резонанс у суспільстві, ніж позитивні новини, оскільки вони підсилюють суспільну недовіру, активізують обговорення та частіше поширюються в медіапросторі.

Оскільки питання легітимності міжнародних організацій у публічному дискурсі залишається недостатньо дослідженим, дана робота спрямована на ідентифікацію ключових чинників, що визначають легітимність цих організацій, а також на аналіз існуючих концептуальних підходів до її розуміння. У цьому контексті особливу увагу приділено дослідженню теоретичних перспектив щодо формування легітимності міжнародних організацій, зокрема визначенню основних факторів та аналізу їхнього взаємозв'язку з ефективністю діяльності таких організацій. Окремий акцент зроблено на концепціях легітимації, що базуються на демократичних процедурах, інституційній ефективності та взаємодії з недержавними акторами.

Матеріали та методи

Для досягнення мети цього дослідження було застосовано комплексний міждисциплінарний підхід, що поєднував політичні науки, організаційну теорію та медіадослідження. Такий підхід дозволив дослідити легітимність міжнародних організацій через різні аналітичні призми, охоплюючи як нормативні засади їхнього функціонування, так і суспільне сприйняття їхньої діяльності в глобальному інформаційному просторі. Джерельна база дослідження включала нормативно-правові акти, офіційні документи міжнародних організацій, аналітичні звіти та відкриті інформаційні платформи, що забезпечило всебічне висвітлення проблеми легітимності міжнародних організацій у публічному дискурсі. Аналіз нормативно-правових документів охоплював основоположні акти міжнародних організацій, що визначають їхню діяльність та принципи функціонування. Зокрема, розглядалися Charter of United Nations (1945), Constitution of the World Health Organization (1948), Charter of Fundamental Rights of the European Union (2000). Аналіз цих документів дозволив окреслити формальні критерії легітимності міжнародних організацій, їхні структурні особливості та нормативні механізми підзвітності.

Аналітична база дослідження включала звіти міжнародних організацій, зокрема, Глобальний звіт про розвиток World Bank (2024), звіт African Union Peace Fund (2022), а також дані світових рейтингів довіри до міжнародних організацій (Pew Research Center, 2024).

Аналіз цих джерел дозволив оцінити динаміку змін у сприйнятті міжнародних організацій з боку громадськості, урядів та експертних спільнот, а також виявити основні виклики, що впливають на їхню легітимність у сучасному політичному контексті. Крім того, включення звітів міжнародних організацій та соціологічних опитувань дозволило виокремити ключові тенденції у формуванні довіри до міжнародних інституцій та виявити чинники, що впливають на їхню репутацію.

Теоретичний аналіз ґрунтувався на концепціях делегованої легітимності, теорії організаційної легітимності та інституційного ізоморфізму, які застосовувалися для оцінки ефективності функціонування міжнародних організацій та їхньої ролі у глобальному управлінні. У дослідженні було використано метод якісного контент-аналізу для оцінки тональності медіа-публікацій, ключових аргументів та змін у наративах щодо міжнародних організацій залежно від політичного контексту. Аналіз охоплював відкриті інформаційні платформи (Pan-African Parliament, 2025; European Parliament, 2025; TV BRICS, 2025), що дозволило ідентифікувати основні стратегії легітимації та делегітимації міжнародних організацій у публічному дискурсі. Крім того, застосування дискурс-аналізу дало змогу виявити домінантні риторичні конструкції, які використовуються політичними акторами та засобами масової інформації для формування громадської думки про міжнародні організації. Особлива увага приділялася вивченню фреймінгу, тобто механізмів, через які медіа конструюють певний образ міжнародних організацій.

Результати

Концептуалізація легітимності у контексті міжнародних організацій. Легітимність міжнародних організацій не є властивою їм об'єктивною характеристикою, а радше результатом сприйняття з боку відповідних аудиторій, зокрема держав-членів, міжнародних акторів та громадськості, які оцінюють їхню бажаність, відповідність та нормативне обґрунтування у межах системи спільних цінностей і стандартів (Binder & Neupel, 2021). Легітимність слугує основою для функціонування МО, оскільки без довіри з боку ключових зацікавлених сторін навіть найефективніші рішення можуть залишитися невиконаними. Легітимність є ключовим інструментом, який дозволяє міжнародним організаціям забезпечувати стабільність і підтримку у глобальних процесах. Це багатовимірне поняття охоплює юридичні, процедурні, результативні та нормативні аспекти.

Юридична легітимність міжнародних організацій є основою їхнього функціонування та визнання у глобальній системі управління. Вона забезпечується дотриманням організаціями міжнародного права, їх статутів та інших нормативно-правових актів, що регулюють їхню діяльність і визначають мандат. Charter of United Nations (1945) є ключовим документом, який встановлює правила, принципи та повноваження організації, включаючи її функції у забезпеченні миру, міжнародної безпеки та співробітництва. Відповідність діяльності ООН положенням статуту є основним чинником, що забезпечує її юридичну легітимність у міжнародному середовищі. В статуті легітимність ООН ґрунтується на її правовому статусі (Статті 1, 2, 4-6),

функціональних повноваженнях (Статті 10-51), підзвітності (Статті 55-76) та механізмах розвитку (Статті 108-109). Всі ці положення формують нормативну основу, яка забезпечує довіру держав-членів, міжнародної спільноти та громадськості до діяльності організації. У межах ВООЗ легітимність її діяльності забезпечується закріпленими у Constitution of the World Health Organization (1948) принципами, зокрема через Статтю 1 (визначення мети організації), Статтю 2 (основні функції ВООЗ), Статтю 4 (рівність держав-членів у прийнятті рішень), Статтю 18 (повноваження Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я) та Статтю 63 (механізм підзвітності держав-членів), які разом забезпечують нормативну, функціональну та процедурну легітимність організації. Подібні документи слугують не лише регуляторними механізмами, але й символами правової основи для діяльності МО, які укріплюють їхню позицію в системі міжнародних відносин.

Юридична легітимність також залежить від дотримання організаціями принципів суверенітету держав-членів і недопущення перевищення своїх повноважень. Легітимність Європейського Союзу закріплена у Charter of Fundamental Rights of the European Union (2000), через Статтю 1 (забезпечення людської гідності як основи управління), Статтю 11 (гарантія свободи вираження поглядів і доступу до інформації), Статтю 12 (право на свободу зібрань та асоціацій), Статтю 20 (принцип рівності перед законом), Статтю 41 (право на належне управління, що передбачає прозорість та ефективність рішень), Статтю 42 (публічний доступ до документів ЄС) та Статтю 47 (право на ефективний засіб правового захисту та справедливий суд). Водночас, юридична легітимність МО може ставитися під сумнів, якщо її дії виходять за межі формально закріплених повноважень (Zürn *et al.*, 2021). Це може створювати юридичні конфлікти та знижувати рівень довіри до організацій. Тому дотримання юридичних норм є критично важливим для забезпечення стабільності, правомірності та довіри з боку держав-членів і міжнародної громадськості.

Легітимність міжнародних організацій, таких як БРИКС, НАТО та АС, базується на внутрішній ефективності та зовнішньому сприйнятті (Nuruzzaman, 2022; Lenz & Söderbaum, 2023). Основними критеріями оцінки є інституційна спроможність, відповідність міжнародному праву, економічна ефективність, військово-політична стійкість та рівень підтримки членів і зовнішніх суб'єктів. У випадку БРИКС головним джерелом легітимності є економічна кооперація (Lee & Sims, 2024). БРИКС пропонує економічну співпрацю без політичних передумов, що робить його привабливим для держав, які прагнуть уникнути залежності від Заходу. Водночас експерти, зокрема R.D. Blackwill & T. Wright (2020) зауважували, що БРИКС стикається з проблемами легітимності через внутрішню неоднорідність і відсутність чіткої політичної координації. НАТО оцінюється за військово-політичною стабільністю, колективною безпекою та відповідністю міжнародному праву (Dzhyhova *et al.*, 2024). Попри критику за розширення, альянс зберігає високий рівень легітимності завдяки жорстким стандартам безпеки та інституційним гарантіям. Колишній генеральний секретар НАТО

Енс Столтенберг неодноразово наголошував, що альянс є ключовою гарантією стабільності для демократичних держав (Siposné Kecskeméthy & Sipos, 2023). В Африканському Союзі головним джерелом легітимності є регіональна інтеграція та безпека. Президент Руанди Поль Кагаме підкреслював важливість АС для захисту суверенітету африканських держав (Kgasoane, 2021). Миротворчий фонд Африканського Союзу було засновано ще в 1993 році в рамках Організації Африканської Єдності (ОАЄ) як ключовий інструмент фінансування миротворчих операцій. Після трансформації ОАЄ в Африканський Союз у 2002 році фонд продовжив своє існування та розвиток. У 2021 році було досягнуто рівня фінансування, який значно посилив економічну автономію організації (African Union Peace Fund, 2022). БРІКС використовує ротаційне головування, що забезпечує рівноправність країн-учасниць. Бразильський дипломат Селсо Аморім наголошував, що це запобігає домінуванню окремих країн (Jobim, 2023). Проте відсутність єдиного механізму ухвалення політичних рішень обмежує ефективність організації. В Африканському Союзі легітимність підтримується через Панафриканський парламент, який сприяє політичній інтеграції континенту (Pan-African Parliament, 2025).

Результативна легітимність міжнародних організацій ґрунтується на їхній здатності досягати заявлених цілей ефективно, забезпечуючи справедливий розподіл ресурсів і вигод серед учасників. Важливим є забезпечення узгодженості між очікуваннями держав-членів та реальними досягненнями організації. Глобальний звіт про розвиток 2024 від Світового банку (World Bank, 2024) підкреслював необхідність підвищення прозорості механізмів ухвалення рішень та обмеження політичного впливу окремих держав-донорів на міжнародні фінансові установи. Світовий банк, позиціонуючи себе як головного стратегічного партнера для країн із середнім рівнем доходу, підкреслює важливість своєї місії у підтримці фінансової стабільності та економічного розвитку, що є основою його легітимності в очах урядів та громадськості.

Успішна координація ВООЗ глобальних зусиль у боротьбі з епідеміями значно зміцнила її результативну легітимність (Yang, 2021). Успіхи в наданні оперативної інформації, розробці рекомендацій для національних урядів та координації розподілу медичних ресурсів є яскравими прикладами того, як організація може демонструвати свою ефективність. Водночас невдачі чи затримки в реагуванні, як це було на початку пандемії COVID-19, створюють сумніви щодо її здатності адекватно виконувати свій мандат, що негативно впливає на сприйняття легітимності (Toshkov *et al.*, 2022). У випадку МВФ, результативна легітимність багато в чому залежить від сприйняття його програм фінансової допомоги (Reinsberg *et al.*, 2022). Організація здобуває довіру, коли її дії сприяють стабілізації економік та підтримці держав у кризових ситуаціях. Однак залежність від великих донорів, таких як США та ЄС, і їхній непропорційний вплив на ухвалення рішень іноді ставлять під сумнів справедливість розподілу ресурсів і політичну нейтральність МВФ (Cliffe *et al.*, 2023). Подібні виклики постають і перед АС, який прагне забезпечити рівність у доступі до ресурсів серед своїх членів. Проте внутрішні розбіжності між більш економічно розвиненими країнами, такими як Нігерія чи Південно-Африканська Республіка, та менш розвиненими державами, зокрема Чадом, Центральноафриканською Республікою та Бурунді, ускладнюють досягнення цієї мети (Aleyomi, 2022). Таким чином, результативна легітимність організацій залежить не лише від об'єктивних результатів, але й від сприйняття цих результатів державами-членами та громадськістю, що робить її критично важливою для їхнього успішного функціонування.

Для кращого розуміння дискурсивних підходів до легітимації міжнародних організацій, Таблиця 1 демонструє, як МО використовують різні нормативні домени для обґрунтування своєї легітимності. У таблиці виділено три ключові нормативні домени: лібералізм, комунітаризм і технократія, а також інші стандарти, такі як міжнародний вплив, зовнішнє визнання та структурна необхідність.

Таблиця 1. Нормативні стандарти в дискурсивній легітимації міжнародних організацій

Ідеологічна орієнтація МО або її ключових членів	Дискурсивні джерела легітимності	Приклад
Лібералізм	Демократія	«ОБСЕ сприяє захисту прав людини, верховенству права, боротьбі з торгівлею людьми, доброму врядуванню та демократичним процесам» (Organization for Security and Co-operation in Europe, 2005)
	Права людини	
	Верховенство права	
	Захист навколишнього середовища	«Лідери ухвалили Заяву про спільну реакцію на зміну клімату як конкретний прояв колективного зобов'язання АСЕАН вирішувати проблему зміни клімату» (Association of Southeast Asian Nations, 2010)
Комунітаризм	Національний суверенітет	«Підписання договорів і їх повне та гармонійне виконання є неперевершеним прикладом ... юридичної рівності держав, мирного врегулювання конфліктів, поваги до суверенітету, територіальної цілісності та незалежності держав, а також принципу невтручання» (Organization of American States, 2000)
	Політична спільнота	«Форум також об'єднаний спільними цінностями, які керують усім його процесом прийняття рішень та впровадження політики» (Pacific Islands Forum, 2018)
	Економічна спільнота	«Візія Південноафриканського митного союзу (SACU) полягає у тому, щоб бути "економічною спільнотою з справедливим і сталим розвитком, яка спрямована на добробут її людей для спільного майбутнього"» (Southern African Customs Union, 2012)

Таблиця 1. Продовження

Ідеологічна орієнтація МО або її ключових членів	Дискурсивні джерела легітимності	Приклад
Технократія	Функціональна здатність	«Захист окремих осіб від довільних заходів з боку держави входить у сферу нашої компетенції» (Council of Europe, 2017)
	Економічний добробут	«Співпраця в рамках АСЕАН ... сприяє покращенню якості життя в регіоні» (Association of Southeast Asian Nations, 2006)
	Мир і безпека	«[Влада] підтверджує свою прихильність до миру, безпеки та стабільності регіонів ЕКОВАС» (Economic Community of West African States, 2017)
Інше	Міжнародний вплив	«АСЕАН продовжив будувати свої зовнішні партнерства та забезпечив собі видатну роль у формуванні стратегічної архітектури, що розвивається, у Східній Азії» (Association of Southeast Asian Nations, 2006)
	Зовнішнє визнання	«Завдяки нашій спрямованості та відчутним результатам КОМЕСА отримує підтримку міжнародної спільноти» (Common Market for Eastern and Southern Africa, 1998)
	Структурна необхідність	«Тільки працюючи разом, держави можуть вирішити основні проблеми сьогодення. Саме тому Рада Європи була створена в 1949 році; зараз це найбільша політична організація Європи» (Council of Europe, 2008)

Примітки: ОБСЄ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі, АСЕАН – Асоціація держав Південно-Східної Азії, ЕКОВАС – Економічне співтовариство країн Західної Африки, КОМЕСА – Економічне співтовариство країн Східної та Південної Африки

Джерела: розроблено автором

Міжнародні організації у межах своїх нормативних доменів апелюють до різних стандартів, щоб обґрунтувати легітимність своєї діяльності. Ліберальний домен підкреслює такі цінності, як демократія, права людини, верховенство права та захист довкілля, на чому, наприклад, акцентує ОБСЄ, просуваючи демократичні процеси. Комунітаризм орієнтується на ідеї національного суверенітету та спільних цінностей, що формують політичну й економічну спільноту. Технократичний підхід зосереджений на функціональній спроможності, економічному добробуті та забезпеченні миру, що відображається у прагненні МО демонструвати свою компетентність у вирішенні спеціалізованих завдань. Додаткові категорії, як-от міжнародний вплив, зовнішнє визнання та структурна необхідність, підкреслюють значущість організацій АСЕАН наголошує на своїх міжнародних партнерствах, а Рада Європи – на важливості своєї ролі у вирішенні глобальних проблем.

Науковість як механізм легітимності міжнародних організацій не обмежується жодною з традиційних моделей легітимності, але відіграє підтримувальну роль у процесі обґрунтування їхньої авторитетності та впливу. Процес «науковізації», є стратегічним інструментом для підвищення довіри до діяльності МО через використання наукових даних, досліджень та

аналітичних методів (Rautalin *et al.*, 2021). Вона дозволяє організаціям формувати обґрунтовані рекомендації та рішення, які базуються на емпіричних доказах, а не на політичних або фінансових впливах. Організація економічного співробітництва та розвитку використовує стандартизовані індикатори, як-от PISA (Програма міжнародного оцінювання учнів), для порівняння освітніх систем країн-членів, стимулюючи глобальні освітні реформи через емпірично підтверджені підходи (Maharoonyanont & Songsang, 2024).

Науковість також включає розробку, передачу та адаптацію знань через публікації, конференції, дослідницькі проєкти та інші канали. Вона створює основу для так званого «м'якого врядування», коли наукові аргументи стають основою для формування політики і впровадження глобальних стандартів (Bekele *et al.*, 2021). Таким чином, через науковість міжнародні організації зміцнюють свою репутацію, сприяють вирішенню глобальних проблем і підтримують інституційну довіру. З 2000 по 2024 роки науковці по-різному оцінювали легітимність міжнародних організацій через низку критеріїв. Таблиця 2 демонструє основні критерії оцінювання легітимності міжнародних організацій, запропоновані різними авторами, що дозволяє глибше зрозуміти багатовимірність цієї концепції.

Таблиця 2. Критерії оцінювання легітимності міжнародних організацій за різними авторами

Автори	Критерій	Опис
T.M. Franck (2006)	Справедливість	Процедури та рішення повинні бути чесними та рівноправними.
	Прозорість	Чіткі та зрозумілі процеси прийняття рішень.
	Інклюзивність	Рівноправна участь усіх зацікавлених сторін.
	Ефективність	Демонстрація практичних результатів, які відповідають поставленим цілям.
M. Zürn (2018)	Демократична легітимність	Підзвітність громадськості та інклюзивність у прийнятті рішень.
	Функціональна легітимність	Здатність ефективно вирішувати конкретні глобальні проблеми.
L.M. Dellmuth & J. Tallberg (2021)	Нормативна відповідність	Дотримання глобальних норм, таких як справедливість і рівність.
	Результативність	Ефективність у досягненні цілей.
	Прозорість	Доступність та відкритість інформації.

Джерело: розроблено автором

Т.М. Franck (2006) виділяв такі критерії, як справедливість, прозорість, інклюзивність та ефективність. Він наголошував на важливості чесних і рівноправних процедур та рішень, зрозумілості процесів прийняття рішень, рівноправної участі всіх зацікавлених сторін, а також досягненні практичних результатів, які відповідають поставленим цілям. М. Zürn (2018) акцентував увагу на демократичній легітимності, що включає підзвітність громадськості та інклюзивність у прийнятті рішень, а також на функціональній легітимності, яка стосується здатності міжнародних організацій ефективно вирішувати глобальні проблеми. L.M. Dellmuth & J. Tallberg (2021) у своїх дослідженнях підкреслюють значення нормативної відповідності, результативності та прозорості. Вони наголошують на дотриманні глобальних норм, таких як справедливість і рівність, ефективності у досягненні цілей, а також доступності та відкритості інформації.

У підсумку, легітимність міжнародних організацій безпосередньо впливає на їхню ефективність і рівень довіри з боку держав-членів та громадськості. Вона визначається відповідністю діяльності цих організацій міжнародному праву, здатністю досягати поставлених цілей і дотриманням принципів справедливості, прозорості та інклюзивності. Юридична підстава, практичні результати та відповідність глобальним нормам відіграють ключову роль у сприйнятті їхньої правомірності. У сучасних умовах легітимність залишається критичним фактором, що впливає на стабільність та дієвість міжнародних організацій перед викликами глобальної політики.

Вплив медіа та громадськості на формування образу міжнародних організацій. Медіа відіграють фундаментальну роль у формуванні публічного дискурсу щодо МО, адже саме вони визначають їхній імідж, рівень довіри та сприйняття легітимності. У глобалізованому світі медіа виконують функцію не лише посередника між організаціями та громадськістю, але й активного учасника створення наративів, які впливають на формування суспільної думки про діяльність МО. Вони мають унікальну можливість формувати як позитивний, так і негативний образ організацій, сприяючи підтримці їхньої діяльності або, навпаки, завдаючи шкоди репутації через поширення критичних або навіть недостовірних матеріалів (Ecker-Ehrhardt, 2023). Водночас громадськість, отримуючи інформацію через медіа, не лише формує своє уявлення про МО, але й стає активним учасником дискурсу, підсилюючи або підіриваючи довіру до цих організацій.

Особливу увагу привертають дослідження, які показують, що негативні повідомлення про МО мають значно більший вплив на громадську думку, ніж позитивні. Критичні наративи викликають сильніший емоційний відгук у суспільстві, що пояснюється людською схильністю зосереджуватися на негативних аспектах, особливо коли йдеться про ефективність або справедливість діяльності організацій (Dellmuth & Tallberg, 2021). У таких випадках медіа часто відіграють роль не лише джерела інформації, але й посилювача певних настроїв у суспільстві, створюючи широкий резонанс. Під час пандемії COVID-19 ВООЗ стала прикладом того, як критичний медійний наратив може підірвати довіру до міжнародної

організації. Її діяльність зазнала значної критики, зокрема через звинувачення у політичній залежності та затримках у реагуванні на глобальну кризу. Хоча організація доклала значних зусиль для координації глобальних заходів у боротьбі з пандемією, медіа часто акцентували увагу саме на її недоліках, що сформувало у багатьох країнах спотворене уявлення про її ефективність.

Подібний вплив медіа можна було спостерігати у випадку ЄС. Під час фінансової кризи 2008 року та міграційної кризи ЄС опинився в центрі медійної критики через його бюрократичну природу та недостатню швидкість реагування на виклики (Caretta, 2021). Політики, такі як прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан, активно використовували медійний простір для поширення критики щодо надмірного втручання ЄС у внутрішню політику країн-членів (Urbán & Polyák, 2023). Такі наративи не лише підірвали сприйняття ЄС як ефективного глобального актора, але й загострили внутрішні конфлікти, посилюючи розкол між країнами-членами.

БРИКС залишається менш висвітленим у західних медіа, однак у країнах-учасницях цей блок формує власний медійний дискурс про себе як про альтернативний центр глобального управління. Російські та китайські державні медіа активно просувають образ БРИКС як організації, що протистоїть західному домінуванню та сприяє багатопolarності (Hooijmaaijers, 2021). Водночас дослідники, такі як H.V. Pant & T. Scholz (2022), стверджують, що БРИКС є скоріше символічним альянсом без реальних важелів впливу на глобальну політику. Ця розбіжність у наративах демонструє, як медіа різних країн можуть по-різному формувати громадське сприйняття однієї й тієї ж організації. Громадська думка щодо БРИКС є полярною, що підтверджує опитування Pew Research Center (2024). Позитивне ставлення до альянсу мають лише 19 % опитаних, тоді як 17 % висловлюють негативну оцінку. Найбільша частка респондентів (24 %) займає нейтральну позицію, тоді як третина (32 %) взагалі ніколи не чула про існування БРИКС. Це свідчить про відносно низьку впізнаваність блоку поза межами політичних та економічних еліт, особливо у країнах, що не є його членами. Очікувано, у західних країнах рівень скептицизму щодо БРИКС значно вищий. Наприклад, у Швеції 45 % респондентів висловлюють негативну думку про альянс, що значною мірою пояснюється впливом російсько-української війни та політичними дебатами навколо вступу країни до НАТО. Високий рівень критики також фіксується в США та Іспанії, де 30 % респондентів негативно ставляться до БРИКС. Ці дані підтверджують тенденцію, за якою БРИКС сприймається в західних країнах не лише як економічне об'єднання, а й як політичний виклик існуючому світовому порядку. У країнах Глобального Півдня сприйняття БРИКС є більш неоднозначним. Наприклад, у Саудівській Аравії 55 % респондентів узагалі не чули про альянс, що вказує на слабку інформаційну присутність БРИКС у деяких ключових економічних регіонах. У самих країнах-учасницях сприйняття блоку є значно позитивнішим: у Росії 38 % опитаних висловлюють підтримку членству в БРИКС, в Індії – 36 %. Навіть у Аргентині, яка офіційно відкликала свою заявку на вступ, 32 % громадян висловлюють позитивне ставлення до альянсу, тоді як лише 13 % мають

негативну думку. Ці дані демонструють, що хоча БРІКС позиціонує себе як глобальний альтернативний центр, його вплив та рівень підтримки суттєво варіюються залежно від регіону. Учасники альянсу намагаються формувати позитивний наратив про його роль, однак низька обізнаність у багатьох країнах, зокрема в тих, які потенційно можуть долучитися до блоку, залишається суттєвою перешкодою для його міжнародної легітимізації.

Рисунок 1, представлений у вигляді субгрупового аналізу, ілюструє, як різні комунікаційні еліти впливають на сприйняття міжнародних організацій. На графіку показано середній вплив позитивних і негативних повідомлень на громадську думку щодо таких міжнародних організацій, як ООН, МВФ, СОТ (Світова організація торгівлі), ЄС та НАФТА (Північноамериканська угода про вільну торгівлю). Важливими групами, представленими на графіку, є громадські організації (CSOs), міжнародні організації (IOs), уряди (Governments), а також їхні позитивні та негативні оцінки.

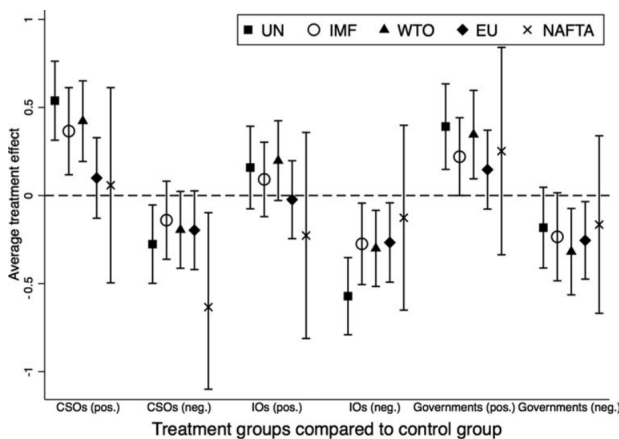

Рисунок 1: Вплив позитивних і негативних наративів різних груп учасників на сприйняття міжнародних організацій

Джерело: L.M. Dellmuth & J. Tallberg (2021)

Аналіз показує, що позитивні повідомлення від громадських організацій і МО зазвичай мають позитивний вплив на сприйняття, підвищуючи довіру та підтримку. Позитивні наративи від ООН і СОТ демонструють високий середній ефект, підкріплений 95 % довірчими інтервалами. Водночас негативні повідомлення, особливо ті, що походять від урядів або громадських організацій, мають сильний руйнівний вплив, що може значно підірвати репутацію МО. Негативні коментарі про МВФ та НАФТА створюють відчутний несприятливий ефект, що свідчить про вразливість цих організацій до критики. Графік також підкреслює важливість джерела інформації. Уряди, навіть із позитивними повідомленнями, не демонструють настільки значного впливу, як громадські організації або міжнародні організації. Це свідчить про те, що громадськість більше довіряє незалежним та неурядовим суб'єктам, ніж офіційним державним структурам. Натомість негативні урядові заяви можуть мати особливо сильний деструктивний ефект, посилюючи сумніви щодо легітимності МО. Отже, цей аналіз ілюструє, що сприйняття МО є складним і багатошаровим процесом,

який залежить не лише від змісту інформації, але й від того, хто її подає. Для ефективної комунікації міжнародним організаціям необхідно активно взаємодіяти з громадськими організаціями та засобами масової інформації (ЗМІ), формуючи позитивні наративи та оперативно реагуючи на критику. Урахування цих аспектів допоможе міжнародним організаціям підтримувати свою легітимність і довіру навіть за умов поширення дезінформації. Цей графік унаочнює важливість співпраці з різними суб'єктами інформаційного простору та підкреслює необхідність розробки стратегій для збереження довіри.

Фейкові новини становлять серйозну загрозу для легітимності міжнародних організацій, ускладнюючи їхню взаємодію з громадськістю та підриваючи довіру до їхньої діяльності (Chambers, 2021). З розвитком цифрових медіа та соціальних платформ дезінформаційні кампанії поширюються миттєво, створюючи спотворені уявлення про роботу міжнародних організацій. Такий виклик постав перед ЄС, який під час референдуму щодо Brexit став мішенню для дезінформаційних кампаній. Фейкові новини, що поширювалися у цей період, акцентували на нібито надмірному контролі ЄС над внутрішніми справами держав-членів, що підігрівало антиєвропейські настрої (Parnell, 2024). Ці наративи вплинули не лише на результати референдуму, але й загалом на сприйняття ЄС як наднаціональної інституції. Дезінформація такого типу не лише підриває репутацію організацій, але й створює бар'єри для їхньої роботи, змушуючи витрачати ресурси на спростування неправдивих заяв та відновлення довіри.

Водночас ефективно сформовані позитивні наративи здатні значно зміцнити легітимність міжнародних організацій. Інформаційні кампанії, що висвітлюють успіхи та досягнення, стають важливим інструментом у протидії дезінформації та негативним стереотипам. Програми ВООЗ з ліквідації поліомієліту здобули широку підтримку завдяки активному висвітленню успішних результатів цієї ініціативи у медіа (González-Silva & Rabinovich, 2021). Постійна комунікація з громадськістю через медійні канали допомогла продемонструвати конкретні досягнення, такі як зменшення захворюваності у країнах, що найбільше постраждали. Такий підхід дозволяє громадськості побачити реальний вплив діяльності організації, що сприяє зміцненню довіри та підтримки з боку держав-членів. Крім того, залучення до цієї комунікації партнерських організацій і місцевих громад підсилює ефект від кампанії, створюючи відчуття глобальної солідарності.

Інформаційні кампанії, організовані самими міжнародними організаціями, можуть суттєво вплинути на зміцнення їхньої легітимності. ЄС запуслав ініціативу «Що Європа робить для мене», яка мала на меті демонструвати конкретних позитивних впливів політики ЄС на повсякденне життя громадян. Проєкт надає доступ до регіональних та галузевих аналітичних матеріалів, що висвітлюють користь членства в ЄС для різних соціальних груп та професій (European Parliament, 2025). В Африканському Союзі активну інформаційну кампанію було проведено щодо миротворчих місій у Сомалі та Центральноафриканській Республіці, що допомогло покращити сприйняття організації серед населення африканських країн (Mohamed, 2023). БРІКС, своєю

чергою, започаткував медіаплатформу «TV BRICS», що має на меті посилення співпраці між інформаційними агентствами країн-членів та просування власної інтерпретації глобальних подій (TV BRICS, 2025).

Не менш важливим є позитивний медійний акцент на успіхах АС у запобіганні конфліктам та забезпеченні стабільності. Інформаційні матеріали, що висвітлюють діяльність АС у сфері підтримки миру, не лише сприяють формуванню позитивного іміджу організації, але й підкреслюють її здатність ефективно вирішувати складні регіональні проблеми (Okorie, 2024). Успішні операції АС зі стабілізації ситуації в окремих конфліктних зонах Африки демонструють важливість її роботи як посередника в мирних переговорах. Такі наративи не лише підвищують довіру до АС серед держав-членів і громадськості, але й підсилюють її міжнародний авторитет. Таким чином, боротьба з фейковими новинами та просування позитивних прикладів діяльності МО є невід'ємними елементами їхньої комунікаційної стратегії, спрямованої на зміцнення легітимності та довіри. Ефективне використання медіа та соціальних платформ дозволяє підкреслити реальні досягнення організацій, формуючи уявлення про них як про ключових акторів у вирішенні глобальних і регіональних викликів.

Соціальні медіа докорінно трансформували механізми формування наративів про міжнародні організації, відкривши нові можливості для комунікації та водночас створивши серйозні виклики. Вони стали потужним інструментом для МО у донесенні своїх позицій безпосередньо до широкої аудиторії, оминаючи традиційні медіа. Офіційні акаунти ООН і ВООЗ у X (раніше Twitter) та Instagram активно використовуються для інформування про ініціативи, розвінчання міфів та створення позитивного іміджу (Pertiwi & Purwanti, 2023). За допомогою соціальних платформ МО можуть оперативно реагувати на кризи, надаючи актуальну інформацію, яка допомагає зміцнити довіру до їхньої діяльності. Такий підхід дозволяє організаціям бути доступнішими для громадськості, що особливо важливо в умовах глобальних викликів, коли швидкість і точність комунікації мають вирішальне значення.

Громадянське суспільство відіграє ключову роль у формуванні наративів про міжнародні організації, одночасно виконуючи функції союзника та критика. Неприбуткові організації, дослідницькі центри та аналітичні установи, такі як Transparency International, забезпечують необхідний рівень прозорості та підзвітності, публікуючи незалежні звіти про діяльність МО (Lang, 2021). Ці дослідження допомагають громадськості краще зрозуміти роль і значення організацій, що сприяє зміцненню довіри до них. Такі ініціативи також підсилюють позиції МО, підкреслюючи їхню ефективність та відповідність заявленим цілям.

Соціальні медіа суттєво трансформували динаміку взаємодії між МО, громадянським суспільством і громадськістю. З одного боку, вони відкривають нові можливості для комунікації, дозволяючи організаціям оперативно реагувати на кризи, поширювати достовірну інформацію та демонструвати свої досягнення. З іншого боку, соціальні платформи також стають ареною для поширення фейкових новин і маніпуляцій, які здатні серйозно підірвати довіру до організацій.

Під час конфліктів чи економічних криз дезінформація може використовуватися для дискредитації зусиль МО, спотворюючи сприйняття їхньої діяльності. У таких умовах міжнародні організації змушені адаптувати свої комунікаційні стратегії, активно працювати на цифрових платформах і створювати зрозумілі та прозорі механізми звітності.

Важливим аспектом посилення легітимності є партнерство між МО та громадянським суспільством. Незалежні аналітичні центри, дослідницькі установи та неурядові організації виконують подвійну функцію: з одного боку, вони оцінюють діяльність МО, надаючи неупереджену інформацію про їхні сильні та слабкі сторони; з іншого – сприяють поширенню позитивних наративів через висвітлення успішних ініціатив. Наприклад, організації, які спрямовують свої зусилля на вирішення екологічних чи гуманітарних питань, отримують значну підтримку завдяки незалежним дослідженням, які демонструють їхню ефективність. Медіа залишаються ключовим інструментом для формування громадської думки про міжнародні організації. Вони відіграють роль посередника, через якого громадськість отримує інформацію про досягнення чи недоліки МО. Успішні інформаційні кампанії, засновані на реальних результатах, здатні не лише підвищити довіру до організації, але й залучити нових партнерів та ресурси. Екологічні проекти, що підтримуються ООН чи регіональними структурами, часто досягають ширшої аудиторії завдяки активному висвітленню в медіа.

Таким чином, легітимність міжнародних організацій є багатовимірним явищем, яке вимагає комплексного підходу. Її забезпечення можливе лише за умови ефективного поєднання прозорості, інноваційних комунікаційних стратегій, взаємодії з громадянським суспільством та активної роботи зі зміцнення довіри громадськості. У глобальному середовищі, де інформація поширюється миттєво, міжнародні організації мають робити акцент на відкритості, підзвітності та залученні широкого спектра зацікавлених сторін, щоб залишатися впливовими та легітимними учасниками міжнародного управління.

Обговорення

У ході дослідження було встановлено, що легітимність міжнародних організацій (МО) є динамічним соціально-політичним конструктом, що формується під впливом правових, нормативних та процедурних аспектів, а також залежить від сприйняття ключових акторів – держав-членів, міжнародних суб'єктів та громадськості. Оскільки МО діють у багатовимірному міжнародному середовищі, їхня легітимність не є статичною характеристикою, а змінюється під впливом різних факторів, включаючи політичний контекст, міжнародні домовленості та громадську думку.

Основні результати дослідження свідчать про те, що легітимність МО має комплексний характер і охоплює кілька вимірів – юридичний, процедурний, результативний та нормативний. Юридична легітимність визначається відповідністю діяльності МО міжнародному праву, статутним нормам та процедурним правилам. Процедурна легітимність стосується механізмів ухвалення рішень, їхньої прозорості та

інклюзивності. Результативна легітимність відображає здатність організацій ефективно виконувати свої завдання та досягати поставлених цілей. Нормативний вимір пов'язаний із моральними та етичними стандартами, які формують довіру до діяльності МО та забезпечують їхнє широке визнання.

Окремі дослідники, зокрема M. Zapp (2021) та T.A. Bekele (2021), стверджували, що важливим джерелом легітимності міжнародних організацій є продукування ними наукового знання. Це дозволяє їм обґрунтовувати ухвалені рішення, підтримувати діалог із державами-членами та громадськістю, а також формувати довіру до їхньої діяльності. Однак у цьому дослідженні такий підхід не розглядається як самостійний критерій легітимності, оскільки продукування знань саме по собі не гарантує відповідності принципам прозорості, підзвітності та демократичного ухвалення рішень. Наукове знання, що генерується міжнародними організаціями, є важливим інструментом для обґрунтування їхніх рішень, а також підкріплення їхніх позицій у глобальному дискурсі. Однак його вплив на сприйняття легітимності не завжди є прямим, оскільки держави-члени та громадськість можуть оцінювати діяльність організацій через призму політичних чи економічних інтересів. Таким чином, у межах цього дослідження легітимність міжнародних організацій розглядалася через інституційні, процедурні та нормативні аспекти, які безпосередньо визначають рівень довіри до їхньої діяльності та ступінь їхнього впливу у міжнародній системі.

Легітимність міжнародних організацій безпосередньо впливає на рівень довіри з боку громадськості та держав-членів, а також визначає їхню здатність ефективно реалізовувати політичні та економічні ініціативи. Це дослідження підкреслило важливий взаємозв'язок між легітимністю та стабільністю міжнародного порядку, що є ключовим аспектом глобального управління. У сучасних умовах міжнародні організації відіграють роль не лише як регулятори, а й як арбітри у вирішенні глобальних конфліктів та проблем. Додатково, аналізуючи легітимність міжнародних організацій у контексті публічного дискурсу, було відзначено, що політична риторика, медійні наративи та громадська думка відіграють важливу роль у сприйнятті правомірності їхньої діяльності. Медіа можуть як підвищувати рівень довіри до організацій, висвітлюючи їхні досягнення, так і сприяти формуванню критичних настроїв, зокрема у випадках неефективності чи непрозорих рішень. Значущість цього питання підкреслюється тим, що міжнародні організації є важливими акторами у світовій політиці, відповідальними за вирішення глобальних проблем, починаючи від зміни клімату і закінчуючи забезпеченням міжнародної безпеки. Вони активно взаємодіють із державами, громадянським суспільством та приватним сектором, створюючи складні механізми ухвалення рішень, що потребують високого рівня довіри з боку всіх зацікавлених сторін. Тому аналіз їхньої легітимності дозволяє не лише краще зрозуміти механізми їхньої діяльності, а й виробити рекомендації щодо їхнього покращення. Поліпшення процедур ухвалення рішень, підвищення прозорості, розвиток комунікаційних стратегій та активна взаємодія з громадськістю є ключовими

чинниками зміцнення легітимності міжнародних організацій у сучасному глобалізованому світі. Дослідження підтвердило, що юридична легітимність міжнародних організацій є не лише формальним критерієм відповідності міжнародному праву, але й важливим фактором забезпечення довіри до їхньої діяльності. Відповідність статутним нормам є базовою умовою правомірності їхніх рішень, однак, як показують результати аналізу, юридична легітимність не є статичною, а змінюється під впливом міжнародного політичного контексту. Зокрема, на її стабільність впливають конфлікти інтересів між державами-членами, що може спричиняти кризи довіри до міжнародних організацій. Виявлено, що існує певна залежність між юридичною легітимністю та механізмами міжнародного правосуддя. Інституційні структури, які володіють судовими або квазі-судовими функціями, відіграють значну роль у визначенні рівня легітимності міжнародних організацій. Це підтверджується даними про кореляцію між юридичним статусом організації та ступенем її прийняття на міжнародній арені. Таким чином, юридична легітимність визначається не лише формальною відповідністю правовим нормам, а й рівнем визнання з боку держав-учасниць та міжнародного співтовариства.

Результативна легітимність міжнародних організацій значною мірою визначається їхньою здатністю досягати поставлених цілей та ефективно відповідати на глобальні виклики. Дослідження продемонструвало, що рівень суспільної довіри до міжнародних організацій корелює з їхньою здатністю реалізовувати заявлені програми та ініціативи. Водночас встановлено, що ефективність діяльності МО залежить від їхньої адаптивності до змінних міжнародних умов та здатності долати бюрократичні перешкоди. Результати дослідження вказують на важливість стратегічного управління ресурсами та прозорості ухвалення рішень у контексті зміцнення результативної легітимності. У цьому зв'язку відзначається, що міжнародні організації, які демонструють високу результативність, зазвичай мають чітко визначені механізми підзвітності, що, у свою чергу, сприяє підвищенню рівня суспільного визнання. Водночас низька результативність може спричиняти зростання критики та викликати сумніви щодо необхідності існування певних організацій.

Аналіз також засвідчив, що процес оцінки результативної легітимності є багаторівневим. Вимірювання ефективності міжнародних організацій варіюється залежно від інтересів ключових зацікавлених сторін. Якщо для держав-членів головним критерієм є реалізація політичних та економічних стратегій, то громадськість більше орієнтується на соціальні та гуманітарні аспекти діяльності МО. Це створює додаткові виклики, оскільки міжнародні організації змушені балансувати між різними очікуваннями, що може ускладнювати ухвалення рішень і впливати на їхнє суспільне сприйняття. Результати цього дослідження здебільшого узгоджуються з міжнародними науковими працями, які аналізують легітимність МО. Дослідник S. Besson (2022) зазначав, що демократичний дефіцит міжнародних організацій є однією з ключових загроз їхній легітимності, що підтверджується і в цьому дослідженні, особливо у випадку наднаціональних структур, таких

як ООН. Дослідження С.Р. Efunniyi *et al.* (2024) підкреслило значення прозорості та підзвітності у зміцненні довіри до МО. Результати цього дослідження підтверджують цей висновок, оскільки механізми ухвалення рішень і рівень інклюзивності процесів суттєво впливають на суспільне сприйняття легітимності МО.

Визнання МО як правомірних та ефективних суб'єктів міжнародних відносин залежить від їхньої здатності демонструвати відповідність міжнародному праву, досягати заявлених цілей і забезпечувати прозорість процесів управління. Ці висновки узгоджуються з дослідженнями В. Reinsberg & О. Westerwinter (2021), які наголошували на критичній важливості довіри ключових зацікавлених сторін у стабільному функціонуванні МО. Додатково, аналіз Р. Bargaúes & Р. Morillas (2021) свідчить про те, що адаптивність міжнародних організацій до змінних глобальних обставин є одним із ключових факторів їхньої легітимності. Таким чином, легітимність міжнародних організацій не є сталою характеристикою, а вимагає постійного вдосконалення управлінських підходів, що відповідає висновкам цього дослідження.

Водночас, не всі аспекти цього дослідження повністю узгоджуються з попередніми роботами. Наприклад, дослідження В. Clift & Т.А. Robles (2021) наголошує, що економічні організації, такі як МВФ, здобувають легітимність переважно через ефективність своїх програм фінансової допомоги. Однак це дослідження показало, що громадськість часто сприймає ці програми неоднозначно, оскільки вони можуть супроводжуватися жорсткими економічними вимогами, що впливає на рівень довіри до організації. У підсумку, це дослідження підтвердило, що легітимність МО є динамічним і багатогранним процесом, який залежить від поєднання ефективності, прозорості, нормативної відповідності та взаємодії з ключовими стейкхолдерами. Дослідження не лише підтверджує попередні висновки, але й пропонує нові перспективи для аналізу взаємодії між МО та їхньою глобальною аудиторією.

Висновки

Це дослідження було спрямоване на аналіз проблеми легітимності міжнародних організацій у публічному дискурсі, зосереджуючись на багатовимірній природі цього поняття та його ролі у глобальному управлінні. У результаті було встановлено, що легітимність міжнародних організацій ґрунтується на таких ключових аспектах, як юридична відповідність, прозорість процедур, результативність у досягненні заявлених цілей і дотримання нормативних стандартів. Визначальними факторами підтримки МО є їхня здатність відповідати очікуванням держав-членів, міжнародної спільноти та громадськості. В умовах сучасних глобальних викликів легітимність відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності, довіри та функціональної спроможності міжнародних організацій.

Юридична легітимність міжнародних організацій підтверджується дотриманням міжнародного права та формально закріплених мандатів. Наприклад, діяльність ООН спирається на її статут, який забезпечує основу для функціонування організації, визначаючи її роль у підтримці миру, безпеки та співробітництва між державами. Водночас питання суверенітету

держав-членів та виходу організацій за межі своїх повноважень залишається викликом, який може вплинути на довіру до їхньої діяльності. Важливими чинниками юридичної легітимності є узгодженість норм, процедурна прозорість та відповідність міжнародному праву, які визначають сприйняття організацій як правомірних акторів у глобальному управлінні.

Результативна легітимність є ще одним критично важливим аспектом функціонування міжнародних організацій. Її забезпечує спроможність МО ефективно досягати своїх мандатних цілей та виконувати завдання, що відповідають інтересам держав-членів і міжнародного співтовариства. Наприклад, успіхи ВООЗ у боротьбі з епідеміями зміцнюють її результативну легітимність, тоді як затримки у реагуванні на кризи, як це сталося під час пандемії COVID-19, демонструють вразливість цього аспекту. Аналогічні виклики постають перед МВФ, чия легітимність великою мірою залежить від ефективності програм фінансової стабілізації та рівня довіри до процедур розподілу ресурсів.

Дослідження також виявило, що прозорість і підзвітність управлінських процесів є важливими для сприйняття легітимності міжнародних організацій. У сучасному інформаційному середовищі, де медіа і громадськість відіграють ключову роль у формуванні уявлення про діяльність організацій, негативні медійні наративи часто мають більший вплив, ніж позитивні. Це підкреслює необхідність активної роботи міжнародних організацій у напрямі комунікації та формування позитивного іміджу. Використання соціальних медіа, таких як офіційні сторінки ООН або ВООЗ, дозволяє оперативно доносити інформацію, розвінчувати міфи та зміцнювати довіру.

Однак, дослідження також виявило певні суперечності у визначенні відносної важливості різних аспектів легітимності. Довіра громадськості може зберігатися навіть за умов невдач, якщо організація демонструє стабільність і послідовність у дотриманні етичних принципів. Інші дослідники звертають увагу на те, що підвищена прозорість може створювати ризики, оскільки відкритість внутрішніх процесів може виявляти недоліки в управлінні, що потенційно підриває довіру. Врахування цих аспектів є важливим для подальших досліджень щодо умов, за яких кожен з елементів легітимності МО відіграє вирішальну роль.

У майбутньому варто зосередитися на вивченні впливу соціальних і культурних відмінностей на сприйняття легітимності, а також аналізі ролі цифрових технологій у формуванні глобального дискурсу. Зокрема, подальші дослідження можуть зосередитися на порівняльному аналізі різних міжнародних організацій у різних регіонах, вивчаючи, як політичні, економічні та соціальні фактори впливають на їхню легітимність.

Подяки

Немає.

Фінансування

Дослідження не отримувало фінансування.

Конфлікт інтересів

Немає.

UDC: 327:061.1
DOI: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.64

Anarbay Rajapov*

PhD in History

Kazakh Academy of Sports and Tourism

050022, 85 Abay Ave, Almaty, Kazakhstan

<https://orcid.org/0009-0007-7893-0119>

The legitimacy of international organisations in public discourse

Abstract. This study aimed to identify the key factors influencing the legitimacy of international organisations within public discourse. The methodological framework was based on an interdisciplinary approach that integrates political science, organisational theory, and media studies. This enables an examination of legitimacy through the analysis of normative and legal documents, official reports, open information platforms, and media discourse. The findings indicated that compliance with international law, transparency in governance processes, effectiveness in achieving stated objectives, and adherence to normative standards are crucial elements shaping support for international organisations from member states, the international community, and the public. In particular, successful peacekeeping initiatives, epidemic control programmes, and environmental projects contribute to strengthening organisational reputation. In contrast, failures in crisis response, inadequate accountability, or disproportionate influence by certain donors may undermine trust. The study also revealed that the media and the public play a pivotal role in shaping the image of international organisations. Negative narratives that highlight bureaucratic obstacles, conflicts of interest, or delays in decision-making often exert a stronger influence on public perception than positive reports of success. In this context, effective communication strategies are particularly important, especially those aimed at enhancing transparency, responding promptly to criticism, and engaging with civil society. The findings provided a deeper understanding of the mechanisms underlying the formation of legitimacy for international organisations within the current global governance framework. They contributed to the further development of theoretical concepts related to trust in supranational institutions, the dynamics of organisational reputation, and the role of communication in maintaining or undermining legitimacy. This research offers new perspectives for future analysis of the interconnections between normative rationality, political legitimisation, and public expectations – perspectives which may serve as a foundation for further scholarly exploration in the field of global governance

Keywords: legal validity; institutional accountability; global governance; public opinion; communication strategies

Introduction

International organisations (IOs) serve as key actors in global governance, performing a range of functions that include maintaining peace, promoting economic development, and addressing global challenges such as climate change, epidemic control, poverty reduction, and the promotion of social equity. Their influence extends across a wide array of areas – from humanitarian aid to international trade – making IOs indispensable participants in global processes. However, despite their significance, the legitimacy of these organisations remains a topic of ongoing debate. In the 21st century – marked by deepening economic inequality, intensifying global competition among states, and escalating cultural conflicts – trust in IOs has become a vulnerable element of their functioning.

As noted by L. Dellmuth *et al.* (2022), the legitimacy of IOs is defined as the extent to which elites and citizens

consider their authority to be appropriate and justified. It is shaped by both social and individual factors that determine the level of trust in these organisations across different segments of society. The issue of IO legitimacy is inherently multidimensional, as it depends on numerous interrelated factors. On one hand, institutional elements – such as transparency, fairness, and accountability – play a central role in building trust in these organisations (Steffek, 2023). Citizens and political elites expect international organisations to uphold democratic standards, not merely to demonstrate effectiveness in fulfilling their mandates. At the same time, the ability of IOs to adapt to emerging challenges and respond to global crises is also a crucial factor in maintaining their legitimacy (Schmidtke & Lenz, 2024).

In addition to institutional factors, the knowledge produced by international organisations and their

Received: 03.03.2025, Revised: 19.05.2025, Accepted: 18.06.2025

Suggested Citation:

Rajapov, A. (2025). The legitimacy of international organisations in public discourse. *Foreign Affairs*, 35(3), 64-75. doi: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.64.

*Corresponding author

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

contributions to the scientific grounding of policy decisions exert a significant influence on their legitimacy. As noted by M. Zapp (2021), research conducted by organisations such as the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), and the World Bank serves as a key instrument for strengthening their legitimacy. Studies undertaken by IOs in areas such as climate change, global health, and inequality provide an evidence base that supports informed decision-making. Nevertheless, despite this contribution, many aspects of IO legitimacy remain underexplored. In particular, the role of civil society, the media, and other non-governmental actors in shaping the discourse around the legitimacy of international organisations requires further, in-depth analysis.

The issue of IO legitimacy has been actively explored across various academic disciplines. M.J. Debre & H. Dijkstra (2021) observed that international organisations with more developed bureaucratic structures exhibit greater resilience to external challenges, owing to superior adaptability and institutional capacity compared with those that possess less advanced administrative systems. T.A. Bekele (2021) examined the concept of “scientific multilateralism”, which suggests that incorporating scientific knowledge and expert assessments helps to build trust in international organisations, particularly by enhancing the credibility of their decisions. Particular attention has been devoted to analysing the criteria by which researchers, policymakers, and experts assess the legitimacy and effectiveness of international organisations such as the United Nations (UN), the World Health Organization (WHO), the International Monetary Fund (IMF), the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), the African Union (AU), the European Union (EU), and the BRICS grouping (Brazil, Russia, India, China, and South Africa). D. Panke *et al.* (2022) examined the factors that influence perceptions of legitimacy in international organisations and concluded that legitimacy tends to be stronger when organisations have a regional rather than global scope, and when non-state actors are granted access to decision-making processes between international organisations. The research by L. Gelot & F. Söderbaum (2024) showed that the AU actively employs legitimisation strategies such as expanding peacekeeping initiatives, strengthening cooperation with international partners, and promoting norms of democratic governance. At the same time, however, the organisation faces both external criticism and internal tensions among its member states. For the AU, the ideals of Pan-Africanism and regional solidarity are of particular significance, although these are frequently tested by diverging national interests. Members of international organisations themselves also shape the sources of their legitimacy. In the case of BRICS, as noted by E. Moch (2024), key factors include economic cooperation and shared interests among member states.

The media, politicians, and the public influence perceptions of international organisations through public debates, information campaigns, and even the spread of disinformation. In the cases of the EU, AU, and BRICS, media representation significantly affects public perception. Researcher O. Dumdum (2023) observed that negative coverage – particularly criticism of effectiveness

or transparency – tends to resonate more strongly with the public than positive news. This is because negative messages amplify public distrust, stimulate debate, and are more likely to be widely disseminated in the media landscape.

As the legitimacy of international organisations in public discourse remains an under-researched topic, this study aimed to identify the key factors that determine the legitimacy of such organisations and to analyse existing conceptual approaches to its understanding. Particular attention was given to theoretical perspectives on how legitimacy is formed, especially in relation to the identification of core factors and their connection to organisational effectiveness. Special focus was placed on legitimacy concepts grounded in democratic procedures, institutional performance, and engagement with non-state actors.

Materials and Methods

To achieve the aims of this study, a comprehensive interdisciplinary approach was employed, combining political science, organisational theory, and media studies. This approach made it possible to explore the legitimacy of international organisations through multiple analytical lenses, addressing both the normative foundations of their functioning and public perceptions of their activities within the global information space. The source base for the study comprised normative and legal frameworks, official documents of international organisations, analytical reports, and open-access information platforms. This ensured a broad and balanced examination of the issue of international organisations’ legitimacy in public discourse. The analysis of normative and legal documents focused on the foundational instruments that define the operations and guiding principles of international organisations. In particular, attention was given to the Charter of the United Nations (1945), the Constitution of the World Health Organization (1948), and the Charter of Fundamental Rights of the European Union (2000). This review enabled the identification of formal criteria for legitimacy, structural features, and normative mechanisms of accountability.

The analytical base also included reports from international organisations – such as the World Bank (2024) and the African Union Peace Fund Report (2022) – as well as global trust indices measuring public confidence in international organisations (Pew Research Center, 2024). The analysis of these sources made it possible to assess the evolving perceptions of international organisations among the public, governments, and expert communities, as well as to identify the main challenges affecting their legitimacy in the current political context. Furthermore, the inclusion of reports from international organisations and sociological surveys enabled the identification of key trends in the development of trust in international institutions and highlighted the factors influencing their reputations.

The theoretical framework was based on the concepts of delegated legitimacy, organisational legitimacy theory, and institutional isomorphism. These were applied to assess the effectiveness of international organisations and their role in global governance. The study employed qualitative content analysis to examine the tone of media coverage, key arguments, and shifts in narratives concerning international organisations, depending on the political

context. The analysis covered open information platforms such as the Pan-African Parliament (2025), the European Parliament (2025), and TV BRICS (2025), which made it possible to identify the main strategies of legitimisation and delegitimisation of international organisations in public discourse. In addition, discourse analysis was used to reveal dominant rhetorical constructions employed by political actors and the media in shaping public opinion about international organisations. Particular attention was given to the study of framing – that is, the mechanisms through which the media construct specific images of international organisations.

Results

Conceptualising legitimacy in the context of international organisations. The legitimacy of international organisations is not an inherent or objective attribute, but rather the result of how they are perceived by relevant audiences – namely, member states, international actors, and the public – who assess their desirability, appropriateness, and normative justification within a shared framework of values and standards (Binder & Heupel, 2021). Legitimacy forms the foundation of IOs' functioning, as even the most effective decisions may remain unimplemented without the trust of key stakeholders. It is a crucial tool that enables international organisations to secure stability and support in global processes. Legitimacy is a multi-dimensional concept that encompasses legal, procedural, performance-based, and normative dimensions.

The legal legitimacy of international organisations underpins their operations and recognition within the global governance system. It is ensured by compliance with international law, organisational statutes, and other normative and legal instruments that define their mandate and regulate their activities. The Charter of the United Nations (1945) is a foundational document that sets out the rules, principles, and powers of the organisation, including its responsibilities for maintaining peace, international security, and cooperation. Compliance with the provisions of the UN Charter is a fundamental factor in ensuring the organisation's legal legitimacy within the international arena. The Charter grounds the UN's legitimacy in its legal status (Articles 1, 2, 4-6), functional powers (Articles 10-51), accountability mechanisms (Articles 55-76), and provisions for institutional development (Articles 108-109). Together, these elements establish a normative framework that fosters trust among member states, the international community, and the wider public. Within the WHO, the legitimacy of its operations is secured through the principles set out in the Constitution of the World Health Organization (1948). These include Article 1 (defining the organisation's purpose), Article 2 (outlining WHO's core functions), Article 4 (ensuring equality of member states in decisionmaking), Article 18 (detailing the powers of the World Health Assembly), and Article 63 (establishing mechanisms for member state accountability). Collectively, these provisions ensure the organisation's normative, functional, and procedural legitimacy. Such documents serve not only as regulatory instruments but also as symbols of the legal foundations upon which IOs operate, reinforcing their standing within the system of international relations.

Legal legitimacy also depends on international organisations' adherence to the principles of member state sovereignty and the avoidance of overstepping their mandates. The legitimacy of the European Union is enshrined in the Charter of Fundamental Rights of the European Union (2000), particularly through Article 1 (upholding human dignity as the foundation of governance), Article 11 (guaranteeing freedom of expression and access to information), Article 12 (the right to freedom of assembly and association), Article 20 (equality before the law), Article 41 (the right to good administration, including transparency and efficiency), Article 42 (public access to EU documents), and Article 47 (the right to an effective remedy and a fair trial). However, an IO's legal legitimacy may be called into question if its actions exceed the limits of its formally defined powers (Zürn *et al.*, 2021). Such overreach can lead to legal disputes and erode trust in the organisation. For this reason, strict compliance with legal norms is essential for maintaining stability, legitimacy, and the confidence of both member states and the international community.

The legitimacy of international organisations such as BRICS, NATO, and the AU is rooted in both internal effectiveness and external perception (Nuruzzaman, 2022; Lenz & Söderbaum, 2023). Key criteria used to assess legitimacy include institutional capacity, compliance with international law, economic performance, military and political resilience, and the level of support from member states and external actors. In the case of BRICS, the primary source of legitimacy lies in economic cooperation (Lee & Sims, 2024). BRICS offers economic cooperation without political preconditions, making it appealing to states seeking to avoid dependence on the West. At the same time, experts – including R.D. Blackwill & T. Wright (2020) – have pointed out that BRICS faces challenges to its legitimacy due to internal heterogeneity and a lack of clear political coordination. NATO is assessed based on military and political stability, collective security, and adherence to international law (Dzhyhora *et al.*, 2024). Despite criticism over its expansion, the alliance maintains a high level of legitimacy owing to its strict security standards and institutional guarantees. Former NATO Secretary General Jens Stoltenberg has repeatedly emphasised that the alliance remains a key guarantor of stability for democratic states (Siposné Kecskeméthy & Sipos, 2023). In the case of the African Union, legitimacy primarily stems from regional integration and security. Rwandan President Paul Kagame has highlighted the AU's role in safeguarding the sovereignty of African states (Kgasoane, 2021). The African Union Peace Fund was originally established in 1993 under the Organisation of African Unity (OAU) as a central mechanism for financing peacekeeping operations. Following the OAU's transformation into the African Union in 2002, the fund continued to evolve. By 2021, it had reached a level of financing that significantly strengthened the organisation's economic autonomy (African Union Peace Fund, 2022). BRICS employs a system of rotating chairmanship, which ensures equality among member states. Brazilian diplomat Celso Amorim has emphasised that this rotation prevents any single country from dominating the group (Jobim, 2023). However, the absence of a unified political decision-making mechanism limits the organisation's overall effectiveness. Within the African Union,

legitimacy is supported by the Pan-African Parliament, which promotes political integration across the continent (Pan-African Parliament, 2025).

The output legitimacy of international organisations is based on their ability to effectively achieve their stated goals while ensuring a fair distribution of resources and benefits among participants. It is essential that member states' expectations are aligned with the organisation's actual performance. The World Bank Global Development Report 2024 highlighted the need to increase transparency in decision-making processes and to limit the political influence of individual donor countries on international financial institutions (World Bank, 2024). By positioning itself as a key strategic partner for middle-income countries, the World Bank underscores the importance of its mission to support financial stability and economic development – an essential foundation for its legitimacy in the eyes of governments and the public.

The WHO significantly enhanced its output legitimacy through the successful coordination of global efforts to combat epidemics (Yang, 2021). Notable achievements include the timely dissemination of information, the development of recommendations for national governments, and the coordination of medical resource distribution – all clear demonstrations of the organisation's effectiveness. At the same time, failures or delays in response, such as at the beginning of the COVID19 pandemic, have raised concerns about the WHO's capacity to fulfil its mandate, thereby negatively affecting perceptions of its legitimacy

(Toshkov *et al.*, 2022). In the case of the IMF, output legitimacy largely depends on how its financial assistance programmes are perceived (Reinsberg *et al.*, 2022). The organisation earns trust when its actions help stabilise economies and support states in times of crisis. However, its dependence on major donors – such as the USA and the EU – and their disproportionate influence over decision-making processes has at times raised concerns about the fairness of resource allocation and the IMF's political neutrality (Cliffe *et al.*, 2023). Similar challenges are faced by the AU, which seeks to ensure equal access to resources among its member states. Nonetheless, internal disparities between more economically developed countries – such as Nigeria and South Africa – and less developed states, including Chad, the Central African Republic, and Burundi, complicate efforts to achieve this goal (Aleyomi, 2022). Thus, output legitimacy depends not only on measurable outcomes but also on how these outcomes are perceived by member states and the public. This makes legitimacy a critically important factor in the effective functioning of international organisations.

To better understand discursive approaches to legitimising international organisations, Table 1 illustrates how such organisations draw on different normative domains to justify their legitimacy. The table highlights three key normative domains – liberalism, communitarianism, and technocracy – alongside additional standards such as international influence, external recognition, and structural necessity.

Table 1. Normative standards in the discursive legitimization of international organisations

Ideological orientation of the IO or its key members	Discursive source of legitimacy	Example
Liberalism	Democracy	“The OSCE promotes human rights, the rule of law, anti-trafficking, good governance and democratic processes” (Organization for Security and Cooperation in Europe, 2005)
	Human rights	
	Rule of law	
	Environmental protection	“The Leaders adopted the Statement on Joint Response to Climate Change as a concrete manifestation of ASEAN's collective commitment to address climate change” (Association of Southeast Asian Nations, 2010)
Communitarianism	National sovereignty	“The signing and full and harmonious implementation of treaties is an outstanding example of ... the legal equality of states, the peaceful resolution of conflicts, respect for sovereignty, territorial integrity and independence of states, and the principle of non-intervention” (Organization of American States, 2000)
	Political community	“The Forum is also united by shared values that guide its entire decisionmaking process and policy implementation” (Pacific Islands Forum, 2018)
	Economic community	“The vision of the Southern African Customs Union (SACU) is to be “an economic community with equitable and sustainable development, dedicated to the welfare of its people for a common future” (Southern African Customs Union, 2012)
Technocracy	Functional capacity	“The protection of individuals against arbitrary measures by the state falls within our expertise” (Council of Europe, 2017)
	Economic well-being	“ASEAN cooperation ... contributes to a better quality of life in the region” (Association of Southeast Asian Nations, 2006)
	Peace and security	“[Authority] reaffirms its commitment to the peace, security and stability of the ECOWAS region” (Economic Community of West African States, 2017)
Other	International influence	“ASEAN continued to build its external partnerships and secured a prominent role for itself in the evolving strategic architecture of East Asia” (Association of Southeast Asian Nations, 2006)
	External recognition	“Because of our focus and tangible results, COMESA is gaining support from the international community” (Common Market for Eastern and Southern Africa, 1998)
	Structural necessity	“Only if states work together is it possible to solve the major problems of today. This is why the Council of Europe was set up in 1949; it is now Europe's largest political organisation” (Council of Europe, 2008)

Notes: OSCE – Organization for Security and Co-operation in Europe; ASEAN – Association of Southeast Asian Nations; ECOWAS – Economic Community of West African States; COMESA – Common Market for Eastern and Southern Africa

Sources: developed by the author

International organisations, within their respective normative domains, appeal to various standards to justify the legitimacy of their activities. The liberal domain emphasises values such as democracy, human rights, the rule of law, and environmental protection – as demonstrated, for instance, by the OSCE’s focus on promoting democratic processes. Communitarianism centres on the principles of national sovereignty and shared values that underpin political and economic communities. The technocratic approach highlights functional capacity, economic well-being, and peacebuilding, reflecting the efforts of IOs to demonstrate competence in addressing specialised tasks. Additional categories such as international influence, external recognition, and structural necessity underscore the broader significance of these organisations. For example, ASEAN emphasises its international partnerships, while the Council of Europe highlights the importance of its role in addressing global challenges.

Scientific knowledge, as a mechanism of legitimisation, does not belong exclusively to any of the traditional models of legitimacy but plays a supportive role in affirming the authority and influence of international organisations. The process of “scientisation” is a strategic tool used to strengthen trust in their activities by drawing on scientific data,

research, and analytical methods (Rautalin *et al.*, 2021). It enables organisations to formulate evidence-based recommendations and decisions, grounded in empirical findings rather than political or financial interests. The Organisation for Economic Co-operation and Development, for instance, employs standardised indicators such as PISA (Programme for International Student Assessment) to compare the educational systems of member states, promoting global educational reform through empirically validated approaches (Mahapoonyanont & Songsang, 2024).

Scientific engagement also involves the development, dissemination, and adaptation of knowledge through publications, conferences, research projects, and other channels. It forms the foundation of so-called “soft governance”, whereby scientific reasoning serves as the basis for policy formation and the implementation of global standards (Bekele *et al.*, 2021). In this way, scientific credibility enhances the reputation of international organisations, supports the resolution of global challenges, and fosters institutional trust. Between 2000 and 2024, scholars have assessed the legitimacy of international organisations using a range of criteria. Table 2 presents the key evaluation criteria proposed by various authors, offering deeper insight into the multidimensional nature of this concept.

Table 2. Legitimacy assessment criteria for international organisations according to different authors

Authors	Criterion	Description
T.M. Franck (2006)	Fairness	Procedures and decisions should be just and equitable
	Transparency	Decision-making processes should be clear and comprehensible
	Inclusiveness	Equal participation of all stakeholders
	Effectiveness	Demonstrated practical outcomes that align with stated objectives
M. Zürn (2018)	Democratic legitimacy	Public accountability and inclusive decision-making processes
	Functional legitimacy	Capacity to effectively address specific global issues
L.M. Dellmuth & J. Tallberg (2021)	Normative alignment	Adherence to global norms such as justice and equality
	Result-based legitimacy	Success in achieving organisational goals
	Transparency	Accessibility and openness of organisational information

Source: developed by the author

T.M. Franck (2006) identified key criteria such as fairness, transparency, inclusiveness, and effectiveness. He emphasised the importance of fair and equitable procedures and decisions, clarity in decision-making processes, equal participation of all stakeholders, and the achievement of practical results aligned with stated goals. M. Zürn (2018) focused on democratic legitimacy, which includes public accountability and inclusive decision-making, as well as functional legitimacy, relating to international organisations’ capacity to address global challenges effectively. L.M. Dellmuth & J. Tallberg (2021), in their research, highlighted the significance of normative alignment, performance-based legitimacy, and transparency. They stressed the importance of compliance with global norms such as justice and equality, success in achieving objectives, and the accessibility and openness of information.

In conclusion, the legitimacy of international organisations directly affects their effectiveness and the level of trust they command from member states and the public. It is determined by their compliance with international law, their ability to achieve defined objectives, and adherence to principles of fairness, transparency, and inclusiveness.

Legal foundations, practical outcomes, and alignment with global norms play a pivotal role in shaping perceptions of legitimacy. In the current global context, legitimacy remains a critical factor influencing the stability and operational strength of international organisations in the face of political challenges.

The influence of media and the public on the image of international organisations. The media play a fundamental role in shaping public discourse on IOs, as they largely determine public perceptions of these bodies, including their image, level of trust, and perceived legitimacy. In a globalised world, the media function not only as intermediaries between IOs and the public but also as active agents in constructing narratives that influence public opinion about the organisations’ activities. They possess a unique ability to shape both positive and negative images, either reinforcing support for IOs or, conversely, damaging their reputations through the dissemination of critical or even inaccurate content (Ecker-Ehrhardt, 2023). At the same time, the public, receiving information through the media, not only develops perceptions of IOs but also becomes an active participant in discourse, reinforcing or undermining trust in these institutions.

Of particular interest are studies showing that negative coverage of IOs has a significantly stronger impact on public opinion than positive reporting. Critical narratives tend to provoke a more intense emotional response within society, due to a general human tendency to focus on negative aspects – especially when they concern the effectiveness or fairness of an organisation's actions (Dellmuth & Tallberg, 2021). In such cases, the media often serve not merely as a source of information but as amplifiers of certain public sentiments, generating widespread resonance. During the COVID-19 pandemic, the WHO exemplified how a critical media narrative can undermine trust in an international organisation. Its actions came under intense scrutiny, with accusations of political bias and delays in responding to the global crisis. Although the organisation made considerable efforts to coordinate international measures to combat the pandemic, media coverage often focused on its shortcomings. This emphasis contributed to a distorted perception of its effectiveness in many countries.

A similar media impact was observed in the case of the EU. During the 2008 financial crisis and the subsequent migration crisis, the EU became a focal point of media criticism for its perceived bureaucratic nature and lack of swift action in the face of urgent challenges (Caretta, 2021). Politicians such as Hungarian Prime Minister Viktor Orbán actively utilised the media space to criticise what they viewed as excessive EU interference in member states' domestic affairs (Urbán & Polyák, 2023). Such narratives not only undermined the EU's image as an effective global actor but also exacerbated internal tensions, deepening divisions among member states.

BRICS remains less prominent in Western media; however, within its member countries, the bloc shapes its own media discourse, portraying itself as an alternative centre of global governance. State-controlled media in Russia and China actively promote an image of BRICS as a counterbalance to Western dominance and as a force advancing multipolarity in global affairs (Hooijmaaijers, 2021). At the same time, researchers such as H.V. Pant & T. Scholz (2022) argue that BRICS functions more as a symbolic alliance than as a bloc with tangible influence over global politics. This divergence in narratives illustrates how media in different countries can shape public perception of the same organisation in markedly different ways. Public opinion on BRICS is polarised, as shown in a Pew Research Center (2024) survey. Only 19% of respondents expressed a favourable view of the alliance, while 17% viewed it negatively. The largest share – 24% – took a neutral stance, whereas one-third (32%) reported having never heard of BRICS. This indicates the bloc's relatively low visibility outside political and economic elites, particularly in non-member states. As expected, scepticism towards BRICS is considerably higher in Western countries. In Sweden, for example, 45% of respondents expressed a negative opinion of the alliance – a figure largely attributed to the impact of the Russian-Ukrainian war and political debates surrounding Sweden's accession to NATO. High levels of criticism were also recorded in the USA and Spain, where 30% of respondents reported an unfavourable view of BRICS. These data confirm a broader trend in which BRICS is perceived in Western countries not only as an economic grouping but also as a political challenge to the existing

global order. In countries of the Global South, perceptions of BRICS are more mixed. For instance, in Saudi Arabia, 55% of respondents reported having never heard of the alliance, indicating a limited informational presence of BRICS in certain key economic regions. Within BRICS member states, public perception is notably more favourable: 38% of respondents in Russia and 36% in India expressed support for their country's membership in the bloc. Even in Argentina – despite the official withdrawal of its application to join – 32% of citizens held a positive view of BRICS, compared with only 13% expressing a negative opinion. These findings demonstrate that, although BRICS presents itself as an alternative global centre, its influence and level of public support vary considerably by region. While member states actively promote a favourable narrative regarding the alliance's role, low awareness in many countries – including potential future members – remains a significant obstacle to its broader international legitimisation.

Figure 1, presented as a subgroup analysis, illustrates how various communication elites influence public perceptions of international organisations. The graph displays the average impact of positive and negative messages on public opinion regarding organisations such as the UN, IMF, WTO (World Trade Organisation), EU, and NAFTA (North American Free Trade Agreement). Key stakeholder groups shown include civil society organisations (CSOs), international organisations (IOs), governments, and both their positive and negative assessments.

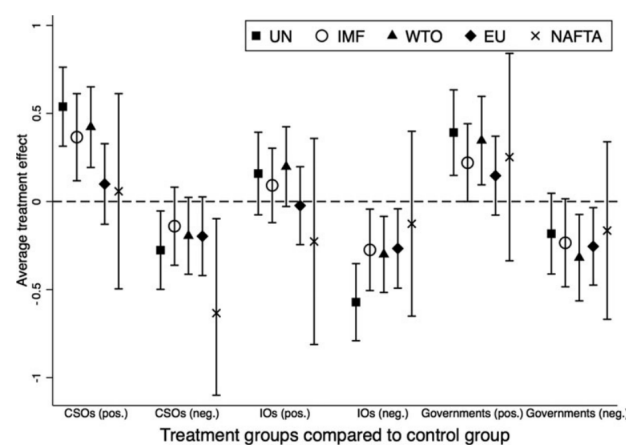

Figure 1. Impact of positive and negative narratives from different stakeholder groups on public perception of international organisations

Source: L.M. Dellmuth & J. Tallberg (2021)

The analysis reveals that positive messages from CSOs and IOs generally have a constructive effect, increasing trust and public support. Positive narratives about the UN and WTO show a notably high average effect, supported by 95% confidence intervals. In contrast, negative messaging, particularly when originating from governments or CSOs, can exert a strongly detrimental influence, significantly undermining the reputation of IOs. Negative commentary on the IMF and NAFTA generates a marked adverse effect, indicating the vulnerability of these institutions to public criticism. The graph also highlights the importance of the information source. Governments, even when conveying

positive messages, do not exert as strong an influence as civil society or international organisations. This suggests that the public tends to place greater trust in independent and nongovernmental actors over formal state authorities. Conversely, negative government statements can have a particularly damaging effect, reinforcing public doubts about the legitimacy of IOs.

Thus, this analysis illustrates that public perception of IOs is a complex and multilayered process, shaped not only by the content of information but also by its source. For communication to be effective, international organisations must actively engage with civil society organisations and the media, fostering positive narratives and responding promptly to criticism. Acknowledging these factors can help international organisations maintain their legitimacy and trust, even in the face of widespread misinformation. The graph highlights the importance of collaboration with various actors in the information space and underscores the need to develop strategies for preserving public confidence.

Fake news poses a serious threat to the legitimacy of international organisations by complicating their engagement with the public and undermining trust in their activities (Chambers, 2021). With the rise of digital media and social platforms, disinformation campaigns can spread rapidly, distorting public understanding of how international organisations operate. This challenge was particularly evident during the Brexit referendum, when the EU became a key target of disinformation efforts. Fake news circulated during this period emphasised alleged excessive EU control over member states' domestic affairs, fuelling anti-European sentiment (Parnell, 2024). These narratives influenced not only the outcome of the referendum but also broader perceptions of the EU as a supranational body. Such disinformation not only damages the reputation of international organisations but also creates significant operational obstacles, forcing them to divert resources toward countering false claims and rebuilding public trust.

Effectively crafted positive narratives can significantly strengthen the legitimacy of international organisations. Information campaigns that highlight achievements and successes serve as vital tools in countering disinformation and negative stereotypes. The WHO's polio eradication programmes gained widespread support due to extensive media coverage of the initiative's successes (González-Silva & Rabinovich, 2021). Continuous communication with the public through media channels helped to showcase tangible outcomes, such as reduced incidence rates in the most affected countries. This approach enables the public to recognise the real impact of an organisation's work, thereby reinforcing trust and support from member states. Moreover, involving partner organisations and local communities in these campaigns enhances their effectiveness, fostering a sense of global solidarity.

Information campaigns organised by international organisations themselves can have a considerable impact on strengthening their legitimacy. The EU launched the initiative What Europe Does for Me, aimed at demonstrating the concrete benefits of EU policies on citizens' everyday lives. The project provides access to regional and sector-specific analytical materials that highlight the advantages of EU membership for various social groups and

professions (European Parliament, 2025). The African Union, in turn, conducted a high-profile information campaign focused on its peacekeeping missions in Somalia and the Central African Republic, which helped improve the organisation's perception among populations across the continent (Mohamed, 2023). BRICS has also taken steps to shape its public image, launching the media platform TV BRICS to enhance cooperation between the news agencies of member states and promote its own interpretation of global events (TV BRICS, 2025).

Equally important is the positive media emphasis on the AU's successes in conflict prevention and maintaining stability. Information materials highlighting the AU's peacekeeping efforts not only help shape a favourable image of the organisation but also underscore its capacity to address complex regional challenges effectively (Okorie, 2024). The AU's successful operations in stabilising conflict zones across Africa demonstrate the significance of its role as a mediator in peace negotiations. Such narratives not only enhance trust in the AU among member states and the public but also bolster its international authority. Thus, combating fake news and promoting positive examples of IOs' activities are essential components of their communication strategies aimed at reinforcing legitimacy and public trust. Effective use of media and social platforms enables organisations to highlight real achievements and present themselves as key actors in addressing global and regional challenges.

Social media have fundamentally transformed the mechanisms for shaping narratives about international organisations, opening new avenues for communication while also introducing significant challenges. They have become a powerful tool for IOs to convey their messages directly to a broad audience, bypassing traditional media channels. Official UN and WHO accounts on X (formerly Twitter) and Instagram are actively used to share information about initiatives, debunk myths, and shape a positive public image (Pertiwi & Purwanti, 2023). Through these social platforms, IOs can respond to crises promptly, providing timely and accurate information that helps strengthen public trust in their activities. This approach makes organisations more accessible to the public – an especially important factor in the context of global challenges, where the speed and accuracy of communication are crucial.

Civil society plays a key role in shaping narratives about international organisations, acting both as an ally and a critic. Non-profit organisations, research centres, and think tanks – such as Transparency International – ensure a necessary level of transparency and accountability by publishing independent reports on the work of international bodies (Lang, 2021). These studies help the public to better understand the role and relevance of such organisations, contributing to the reinforcement of public trust. Such initiatives also bolster the position of IOs by highlighting their effectiveness and alignment with stated goals.

Social media have significantly transformed the dynamics of interaction between IOs, civil society, and the general public. On the one hand, they open up new opportunities for communication, allowing organisations to respond swiftly to crises, disseminate reliable information, and showcase their achievements. On the other hand, social media platforms have also become arenas

for the spread of fake news and manipulation, which can seriously undermine trust in international organisations. During conflicts or economic crises, disinformation may be used to discredit the efforts of these organisations, distorting public perceptions of their activities. In such circumstances, international organisations are compelled to adapt their communication strategies, engage actively on digital platforms, and establish clear and transparent mechanisms for accountability.

An important aspect of strengthening legitimacy lies in partnerships between IOs and civil society. Independent think tanks, research institutions, and non-governmental organisations play a dual role: on the one hand, they assess the performance of IOs by providing impartial information on their strengths and weaknesses; on the other, they help disseminate positive narratives by highlighting successful initiatives. For instance, organisations focusing on environmental or humanitarian issues often receive significant support due to independent studies demonstrating their effectiveness. The media remain a key tool in shaping public opinion about international organisations. They serve as an intermediary through which the public learns about the achievements or shortcomings of these bodies. Successful information campaigns, grounded in real outcomes, can not only enhance trust in an organisation but also attract new partners and resources. Environmental projects supported by the UN or regional bodies often reach a broader audience due to active media coverage.

Thus, the legitimacy of international organisations is a multidimensional phenomenon that requires a comprehensive approach. It can be ensured only through an effective combination of transparency, innovative communication strategies, engagement with civil society, and sustained efforts to build public trust. In a global environment where information spreads instantaneously, international organisations must prioritise openness, accountability, and the inclusion of a wide range of stakeholders in order to remain influential and legitimate actors in global governance.

Discussion

The research has shown that the legitimacy of international organisations (IOs) is a dynamic socio-political construct shaped by legal, normative, and procedural factors, and significantly influenced by the perceptions of key actors – member states, international stakeholders, and the general public. Given that IOs operate in a complex international landscape, their legitimacy is not a static attribute but evolves in response to a variety of factors, including political contexts, international agreements, and shifts in public opinion.

The main findings of the study indicate that IO legitimacy is a multifaceted concept encompassing several key dimensions: legal, procedural, performance-based, and normative. Legal legitimacy is defined by the organisation's adherence to international law, founding treaties, and procedural regulations. Procedural legitimacy relates to the mechanisms of decision-making, their transparency, and inclusiveness. Performance-based legitimacy reflects the organisation's ability to effectively fulfil its mandate and achieve its objectives. The normative dimension is associated with moral and ethical standards that shape trust in the organisation's actions and contribute to its broad recognition.

Certain scholars, including M. Zapp (2021) and T.A. Bekele (2021), have argued that the production of scientific knowledge by international organisations is an important source of their legitimacy. This capacity enables organisations to justify their decisions, maintain dialogue with member states and the public, and foster trust in their activities. However, in this study, such an approach is not treated as an independent criterion of legitimacy, as the generation of knowledge alone does not guarantee adherence to the principles of transparency, accountability, and democratic decision-making. The scientific knowledge produced by international organisations is a valuable tool for substantiating their decisions and reinforcing their positions in global discourse. Nevertheless, its influence on perceptions of legitimacy is not always direct, as member states and the public may assess organisational activity through the lens of political or economic interests. Accordingly, this study considered the legitimacy of international organisations through institutional, procedural, and normative dimensions, which directly determine the level of trust in their operations and the extent of their influence within the international system.

The legitimacy of international organisations directly affects the degree of public and member state trust, as well as their capacity to implement political and economic initiatives effectively. This research has highlighted the crucial relationship between legitimacy and the stability of the international order – an essential component of global governance. In modern context, international organisations serve not only as regulators but also as arbiters in addressing global conflicts and challenges. Furthermore, in analysing the legitimacy of international organisations within the framework of public discourse, it has been observed that political rhetoric, media narratives, and public opinion play a significant role in shaping perceptions of the legitimacy of their actions. Media can enhance public trust in these organisations by highlighting their achievements, but they can also contribute to the emergence of critical attitudes, particularly in cases of inefficiency or a lack of transparency. The importance of this issue is underscored by the fact that international organisations are key actors in global politics, bearing responsibility for tackling major global issues – from climate change to international security. They engage actively with states, civil society, and the private sector, forming complex decision-making mechanisms that require a high level of trust from all stakeholders. Therefore, examining their legitimacy not only provides deeper insight into how these organisations operate but also informs recommendations for improvement. Enhancing decision-making procedures, increasing transparency, developing effective communication strategies, and fostering active engagement with the public are essential for strengthening the legitimacy of international organisations in modern globalised world.

The study confirmed that the legal legitimacy of international organisations is not merely a formal criterion of compliance with international law but also a crucial factor in fostering trust in their activities. Adherence to statutory norms constitutes a fundamental condition for the validity of their decisions. However, as the analysis shows, legal legitimacy is not static; it evolves in response to changes in the international political context. In

particular, its stability can be affected by conflicts of interest among member states, which may lead to crises of trust in international organisations. The research revealed a notable correlation between legal legitimacy and mechanisms of international justice. Institutional structures endowed with judicial or quasi-judicial functions play a significant role in determining the level of legitimacy attributed to international organisations. This is supported by data indicating a relationship between an organisation's legal status and the degree of its acceptance within the international arena. Therefore, legal legitimacy is defined not only by formal compliance with legal standards but also by the extent of recognition it receives from member states and the broader international community.

The output legitimacy of international organisations is largely determined by their ability to achieve stated goals and respond effectively to global challenges. The study demonstrated that public trust in international organisations correlates with their capacity to implement declared programmes and initiatives. At the same time, it was found that the effectiveness of such IOs depends on their adaptability to shifting international conditions and their ability to overcome bureaucratic obstacles. The findings of the study highlight the importance of strategic resource management and transparency in decision-making as key components in strengthening output legitimacy. In this regard, it was observed that international organisations demonstrating high levels of effectiveness typically possess clearly defined accountability mechanisms, which, in turn, contribute to greater public recognition. Conversely, low performance may prompt increased criticism and raise doubts about the necessity of certain organisations.

The analysis also showed that the evaluation of output legitimacy is a multi-layered process. The assessment of an international organisation's effectiveness varies depending on the interests of key stakeholders. While for member states the main criterion is the implementation of political and economic strategies, the public tends to focus more on the social and humanitarian aspects of IO activities. This divergence presents additional challenges, as international organisations must balance competing expectations, which can complicate decision-making and affect how their legitimacy is perceived. The results of this study broadly align with international academic literature on the legitimacy of IOs. Researcher S. Besson (2022) noted that the democratic deficit of international organisations remains one of the primary threats to their legitimacy – a conclusion supported by this study, particularly in the case of supranational bodies such as the UN. The study by C.P. Efunniyi *et al.* (2024) also emphasised the importance of transparency and accountability in building public trust in IOs. The present findings reaffirm this conclusion, as decision-making mechanisms and the degree of inclusivity in these processes significantly influence public perceptions of legitimacy.

The recognition of IOs as legitimate and effective actors in global affairs depends on their ability to demonstrate compliance with international law, achieve stated objectives, and ensure transparency in governance processes. These conclusions align with the research of B. Reinsberg & O. Westerwinter (2021), who emphasised the critical importance of trust among key stakeholders for

the stable functioning of IOs. Furthermore, the analysis by P. Bargaúes & P. Morillas (2021) indicates that the adaptability of international organisations to changing global conditions is one of the key factors influencing their legitimacy. Thus, the legitimacy of international organisations is not a static attribute but requires continuous refinement of governance approaches – an idea supported by the findings of this study.

At the same time, not all aspects of this research fully align with previous scholarship. For instance, the study by B. Clift & T.A. Robles (2021) stresses that economic organisations such as the IMF gain legitimacy primarily through the effectiveness of their financial assistance programmes. However, this study has shown that the public often views such programmes with ambivalence, as they are frequently accompanied by stringent economic conditions, which can undermine trust in the organisation. In conclusion, this study confirmed that the legitimacy of IOs is a dynamic and multifaceted process shaped by a combination of effectiveness, transparency, normative compliance, and engagement with key stakeholders. It not only reinforces existing findings but also offers new perspectives for analysing the interaction between IOs and their global audience.

Conclusions

This study aimed to analyse the issue of the legitimacy of international organisations within public discourse, focusing on the multidimensional nature of this concept and its role in global governance. The findings revealed that the legitimacy of international organisations is grounded in several key aspects: legal compliance, procedural transparency, effectiveness in achieving stated goals, and adherence to normative standards. The primary factors underpinning support for IOs are their ability to meet the expectations of member states, the international community, and the general public. In the face of contemporary global challenges, legitimacy plays a crucial role in ensuring the stability, trust, and operational capacity of international organisations.

The legal legitimacy of international organisations is confirmed by their adherence to international law and their formally established mandates. For instance, the operations of the UN are based on its Charter, which provides the foundation for the organisation's functions and outlines its role in promoting peace, security, and cooperation among states. However, issues relating to member state sovereignty and potential overreach beyond organisational mandates remain ongoing challenges that may affect public trust in these institutions. Key determinants of legal legitimacy include the coherence of legal norms, procedural transparency, and conformity with international law – all of which shape perceptions of organisations as lawful actors in global governance.

Performance-based legitimacy represents another critically important aspect of the functioning of international organisations. It is sustained by the ability of these organisations to effectively achieve their mandated goals and carry out tasks aligned with the interests of member states and the international community. For instance, the WHO's success in combating epidemics strengthens its result-based legitimacy, while delays in crisis response – such as during the COVID-19 pandemic – highlight

vulnerabilities in this dimension. Similar challenges face the IMF, whose legitimacy largely depends on the effectiveness of its financial stabilisation programmes and the level of trust in its resource allocation procedures.

The study also found that transparency and accountability in governance processes are essential for the perception of legitimacy. In modern information environment, where the media and the public play a central role in shaping views of organisational activity, negative media narratives often have a greater impact than positive ones. This underlines the need for international organisations to engage proactively in communication and reputation management. The use of social media platforms, such as the official pages of the UN or the WHO, allows the timely dissemination of information, the debunking of misinformation, and the reinforcement of public trust.

However, the study also revealed certain inconsistencies in assessing the relative importance of different aspects of legitimacy. Public trust may be maintained even in the face of setbacks, provided that an organisation demonstrates stability and consistency in upholding ethical principles. Some researchers have noted that

increased transparency can pose risks, as exposing internal processes may reveal managerial shortcomings, potentially undermining trust. Taking these factors into account is important for future research into the conditions under which each element of legitimacy plays a decisive role.

Future studies should focus on examining the impact of social and cultural differences on perceptions of legitimacy, as well as analysing the role of digital technologies in shaping global discourse. In particular, further research could concentrate on comparative analyses of various international organisations across different regions, exploring how political, economic, and social factors influence their legitimacy.

Acknowledgements

None.

Funding

The research received no funding.

Conflict of Interest

None.

References

- [1] African Union Peace Fund. (2022). *Second continental report on the implementation of Agenda 2063*. Retrieved from <https://au.int/en/PeaceFund>.
- [2] Aleyomi, M.B. (2022). Major constraints for regional hegemony: Nigeria and South Africa in perspective. *Insight on Africa*, 14(2), 139-157. doi: 10.1177/09750878211049485.
- [3] Association of Southeast Asian Nations. (2006). *Annual report 2005-2006*. Jakarta: ASEAN Secretariat.
- [4] Association of Southeast Asian Nations. (2010). *Annual report 2009: Bridging markets, connecting peoples*. Jakarta: ASEAN Secretariat.
- [5] Bargués, P., & Morillas, P. (2021). From democratization to fostering resilience: EU intervention and the challenges of building institutions, social trust, and legitimacy in Bosnia and Herzegovina. *Democratization*, 28(7), 1319-1337. doi: 10.1080/13510347.2021.1900120.
- [6] Bekele, T.A. (2021). Problematizing scientization in international organizations. *Nordic Journal of Comparative and International Education (NJCIE)*, 5(3), 6-22. doi: 10.7577/njcie.4492.
- [7] Bekele, T.A., Toprak, M., Karkouti, I.M., & Wolsey, T. (2021). Regional intergovernmental organizations in the Global South: Emerging education policy nodes between the global and the national. *Education Policy Analysis Archives*, 29, 130-130. doi: 10.14507/epaa.29.6763.
- [8] Besson, S. (2022). Democratic representation within international organizations: From international good governance to international good government. *International Organizations Law Review*, 19(3), 489-527. doi: 10.1163/15723747-19030001.
- [9] Binder, M., & Heupel, M. (2021). The politics of legitimation in international organizations. *Journal of Global Security Studies*, 6(3), article number ogaa033. doi: 10.1093/jogss/ogaa033.
- [10] Blackwill, R.D., & Wright, T. (2020). *The end of world order and American foreign policy*. Retrieved from <https://www.cfr.org/report/end-world-order-and-american-foreign-policy>.
- [11] Caretta, M. (2021). *The construction of a European identity. Refugees and Europe's identity crisis*. (Master Thesis, University of San Francisco, San Francisco, USA).
- [12] Chambers, S. (2021). Truth, deliberative democracy, and the virtues of accuracy: Is fake news destroying the public sphere? *Political Studies*, 69(1), 147-163. doi: 10.1177/003232171989081.
- [13] Charter of Fundamental Rights of the European Union. (2000, December). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>.
- [14] Charter of the United Nations. (1945, October). Retrieved from <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>.
- [15] Cliffe, S., Dwan, R., Wainaina, B., & Zamore, L. (2023). *Aid strategies in "politically estranged" settings*. London: Chatham House. doi: 10.55317/9781784135485.
- [16] Clift, B., & Robles, T.A. (2021). *The IMF, tackling inequality, and post-neoliberal "reglobalization": The paradoxes of political legitimation within economic parameters*. In *Reglobalization* (pp. 39-54). London: Routledge.
- [17] Common Market for Eastern and Southern Africa. (1998). Retrieved from <https://www.comesa.int/wp-content/uploads/2019/05/Annual-Report-1998.pdf>.
- [18] Constitution of the World Health Organization. (1948, April). <https://apps.who.int/gb/bd/PDF/bd47/EN/constitution-en.pdf>.
- [19] Council of Europe. (2008). *Activity report 2008*. Retrieved from <https://book.coe.int/en/activities-annual-report/4136-council-of-europe-activity-report-2008.html>.

- [20] Council of Europe. (2017). *Council of Europe highlights 2017*. Retrieved from <https://edoc.coe.int/en/annual-activity-report/7631-pdf-council-of-europe-highlights-2017.html>.
- [21] Debre, M.J., & Dijkstra, H. (2021). Institutional design for a post-liberal order: Why some international organizations live longer than others. *European Journal of International Relations*, 27(1), 311-339. doi: 10.1177/1354066120962183.
- [22] Dellmuth, L., Scholte, J.A., Tallberg, J., & Verhaegen, S. (2022). The elite-citizen gap in international organization legitimacy. *American Political Science Review*, 116(1), 283-300. doi: 10.1017/S0003055421000824.
- [23] Dellmuth, L.M., & Tallberg, J. (2021). Elite communication and the popular legitimacy of international organizations. *British Journal of Political Science*, 51(3), 1292-1313. doi: 10.1017/S0007123419000620.
- [24] Dumdum, O. (2023). *Examining the influence of news media and public opinion in international institutions: A political communication approach to studying international organizations*. (Doctoral Dissertation, The University of Wisconsin-Madison, Madison, USA).
- [25] Dzhyhora, O., Kuchmenko, V., Kovalchuk, V., Melnyk, V., & Hrab, M. (2024). The role of international institutions in stabilising the global legal order: Assessing impact and effectiveness. *Multidisciplinary Reviews*, 7(10), article number e20242747. doi: 10.31893/multirev.2024247.
- [26] Ecker-Ehrhardt, M. (2023). Building bridges or digging the trench? International organizations, social media, and polarized fragmentation. *The Review of International Organizations*, 20, 157-187. doi: 10.1007/s11558-023-09517-0.
- [27] Economic Community of West African States. (2017). *Fifty-second ordinary session of the ECOWAS Authority of heads of state and government: Final communiqué*. Retrieved from <https://docslib.org/doc/5997487/fifty-second-ordinary-session-of-the-ecowas-authority-of-heads-of-state-and-government-16-december-2017-abuja-nigeria-final-c>.
- [28] Efunniyi, C.P., Abbulimen, A.O., Obiki-Osafiye, A.N., Osundare, O.S., Agu, E.E., & Adeniran, I.A. (2024). Strengthening corporate governance and financial compliance: Enhancing accountability and transparency. *Finance & Accounting Research Journal*, 6(8), 1597-1616. doi: 10.51594/farj.v6i8.1509.
- [29] European Parliament. (2025). *What Europe does for me*. Retrieved from <https://what-europe-does-for-me.europarl.europa.eu/>.
- [30] Franck, T.M. (2006). The power of legitimacy and the legitimacy of power: International law in an age of power disequilibrium. *American Journal of International Law*, 100(1), 88-106. doi: 10.2307/3518832.
- [31] Gelot, L., & Söderbaum, F. (2024). Legitimation struggles in international organizations: The case of the African Union. *Globalizations*, 21(5), 821-838. doi: 10.1080/14747731.2023.2275819.
- [32] González-Silva, M., & Rabinovich, N.R. (2021). Some lessons for malaria from the Global Polio Eradication Initiative. *Malaria Journal*, 20(1), article number 210. doi: 10.1186/s12936-021-03690-6.
- [33] Hooijmaaijers, B. (2021). China, the BRICS, and the limitations of reshaping global economic governance. *The Pacific Review*, 34(1), 29-55. doi: 10.1080/09512748.2019.1649298.
- [34] Jobim, N.F. (2023). *Brazil in the world*. In *Brazil after Bolsonaro* (pp. 176-190). London: Routledge.
- [35] Kgasoane, K. (2021). *Factors influencing unconstitutional changes of government and their implications on governance in Africa*. (Master Thesis, University of Johannesburg, South Africa).
- [36] Lang, B. (2021). Framing and localizing anti-corruption norms in transnational civil society organizations: Transparency International in Portugal. *Journal of Civil Society*, 17(2), 155-178. doi: 10.1080/17448689.2021.1925405.
- [37] Lee, B.T.F., & Sims, J.P. (2024). Legitimacy through diversity: China's leadership in the BRICS+ expansion for global balance. *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences*, 18, 265-302. doi: 10.1007/s40647-024-00411-6.
- [38] Lenz, T., & Schmidtke, H. (2023). Agents, audiences and peers: Why international organizations diversify their legitimization discourse. *International Affairs*, 99(3), 921-940. doi: 10.1093/ia/iac323.
- [39] Lenz, T., & Söderbaum, F. (2023). The origins of legitimization strategies in international organizations: Agents, audiences and environments. *International Affairs*, 99(3), 899-920. doi: 10.1093/ia/iad110.
- [40] Mahapoonyanont, N., & Songsang, N. (2024). Policy learning and adaptation: Lessons from PISA for educational reform worldwide. *International Journal of Stress Management (IJSM)*, 31(4), 26-52. doi: 10.5281/zenodo.14179522.
- [41] Moch, E. (2024). The economic and geopolitical significance of the brics nations: A comparative analysis of their global influence in the 21st century. *East African Journal of Business and Economics*, 7(2), 86-100. doi: 10.37284/eajbe.7.2.2310.
- [42] Mohamed, A.M. (2023). *African Union mission and peace keeping process in Mogadishu-Somalia*. (Doctoral Dissertation, Kampala International University, Kampala).
- [43] Nuruzzaman, M. (2022). "Responsibility to protect" and the BRICS: A decade after the intervention in Libya. *Global Studies Quarterly*, 2(4), article number ksac051. doi: 10.1093/isagsq/ksac051.
- [44] Okorie, U.K. (2024). *Role of United Nations and African Union in conflict resolution in Democratic Republic of Congo and Sudan*. (Doctoral Dissertation, Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania).
- [45] Organization for Security and Co-operation in Europe. (2005). *2005 annual report on OSCE*. Retrieved from <https://www.osce.org/secretariat/18847>.
- [46] Organization of American States. (2000). *Annual report of the secretary general 1999-2000*. Retrieved from <https://library.uog.edu.gy/cgi-bin/koha/opac-MARCdetail.pl?biblionumber=48419>.
- [47] Pacific Islands Forum. (2018). *Working collectively to build a strong blue Pacific*. Retrieved from <https://forumsec.org/sites/default/files/2024-06/CROP-Annual-Report-2018.pdf>.
- [48] Pan-African Parliament. (2025). *About the Pan-African parliament*. Retrieved from <https://pap.au.int/en/about>.

- [49] Panke, D., Polat, G., & Hohlstein, F. (2022). Who performs better? A comparative analysis of problem-solving effectiveness and legitimacy attributions to international organizations. *Cooperation and Conflict*, 57(4), 433-456. doi: [10.1177/00108367211036916](https://doi.org/10.1177/00108367211036916).
- [50] Pant, H.V., & Scholz, T. (2022). BRICS: Expiring political relevance and inspiring new coalitions. In *Handbook on global governance and regionalism* (pp. 148-159). Cheltenham: Edward Elgar Publishing. doi: [10.4337/9781800377561.00020](https://doi.org/10.4337/9781800377561.00020).
- [51] Parnell, T. (2024). [Brexit and disinformation](#). In *The Routledge handbook of discourse and disinformation* (pp. 187-200). London: Routledge.
- [52] Pertiwi, N.Y., & Purwanti, N.D. (2023). Twitter for public organization: Communication and public engagement in the generation unlimited initiative. *Indonesia Communication Journal*, 12(1), article number 5. doi: [10.7454/jkmi.v12i1.1057](https://doi.org/10.7454/jkmi.v12i1.1057).
- [53] Pew Research Center. (2024). *NATO seen favorably in member states; Confidence in Zelenskyy down in Europe, U.S.* Retrieved from <https://www.pewresearch.org/global/2024/07/02/nato-seen-favorably-in-member-states-confidence-in-zelenskyy-down-in-europe-us/>.
- [54] Rautalin, M., Syväterä, J., & Vento, E. (2021). International organizations establishing their scientific authority: Periodizing the legitimization of policy advice by the OECD. *International Sociology*, 36(1), 3-24. doi: [10.1177/0268580920947871](https://doi.org/10.1177/0268580920947871).
- [55] Reinsberg, B., & Westerwinter, O. (2021). The global governance of international development: Documenting the rise of multi-stakeholder partnerships and identifying underlying theoretical explanations. *The Review of International Organizations*, 16(1), 59-94. doi: [10.1007/s11558-019-09362-0](https://doi.org/10.1007/s11558-019-09362-0).
- [56] Reinsberg, B., Stubbs, T., & Kentikelenis, A. (2022). Unimplementable by design? Understanding (non-) compliance with International Monetary Fund policy conditionality. *Governance*, 35(3), 689-715. doi: [10.1111/gove.12605](https://doi.org/10.1111/gove.12605).
- [57] Schmidtke, H., & Lenz, T. (2024). Expanding or defending legitimacy? Why international organizations intensify self-legitimation. *The Review of International Organizations*, 19, 753-784. doi: [10.1007/s11558-023-09498-0](https://doi.org/10.1007/s11558-023-09498-0).
- [58] Siposné Kecskeméthy, K., & Sipos, A. (2023). [Evolving NATO partnerships in the light of the Madrid and Vilnius summits](#). In *National and international security 2023: Proceedings of the 14th international scientific conference* (pp. 396-404). Liptovsky Mikulas: Academy of Armed Forces General Milan Rastislav Stefanik.
- [59] Southern African Customs Union. (2012). *Annual report 2012: Implementing a common agenda towards regional integration*. Retrieved from <https://www.slideshare.net/slideshow/annualreport20121/42413871>.
- [60] Steffek, J. (2023). Triangulating the legitimacy of international organizations: Beliefs, discourses, and actions. *International Studies Review*, 25(4), article number viad054. doi: [10.1093/isr/viad054](https://doi.org/10.1093/isr/viad054).
- [61] Toshkov, D., Carroll, B., & Yesilkagit, K. (2022). Government capacity, societal trust or party preferences: what accounts for the variety of national policy responses to the COVID-19 pandemic in Europe? *Journal of European Public Policy*, 29(7), 1009-1028. doi: [10.1080/13501763.2021.1928270](https://doi.org/10.1080/13501763.2021.1928270).
- [62] TV BRICS. (2025). Retrieved from <https://tvbrics.com/en/>.
- [63] Urbán, Á., & Polyák, G. (2023). How public service media disinformation shapes Hungarian public discourse. *Media and Communication*, 11(4), 62-72. doi: [10.17645/mac.v11i4.7148](https://doi.org/10.17645/mac.v11i4.7148).
- [64] World Bank. (2024). [World development report 2024: The middle-income trap](#). Washington: World Bank.
- [65] Yang, H. (2021). Contesting legitimacy of global governance institutions: The case of the World Health Organization during the coronavirus pandemic. *International Studies Review*, 23(4), 1813-1834. doi: [10.1093/isr/viab047](https://doi.org/10.1093/isr/viab047).
- [66] Zapp, M. (2021). The authority of science and the legitimacy of international organisations: OECD, UNESCO and World Bank in global education governance. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 51(7), 1022-1041. doi: [10.1080/03057925.2019.1702503](https://doi.org/10.1080/03057925.2019.1702503).
- [67] Zürn, M. (2018). *A theory of global governance: Authority, legitimacy, and contestation*. Oxford: Oxford University Press. doi: [10.1093/oso/9780198819974.001.0001](https://doi.org/10.1093/oso/9780198819974.001.0001).
- [68] Zürn, M., Tokhi, A., & Binder, M. (2021). The international authority database. *Global Policy*, 12(4), 430-442. doi: [10.1111/1758-5899.12971](https://doi.org/10.1111/1758-5899.12971).

УДК 502.3:327
DOI: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.89

Валентин Рибачек

Кандидат юридичних наук, доцент

Київський університет інтелектуальної власності та права

02000, Харківське шосе, 210, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8319-5135>

Між екологічною перспективою та глобальним протистоянням: актуальні результати COP26

Анотація. Метою дослідження було виявлення впливу рішень COP26 на політичні процеси, енергетичну політику та міжнародне співробітництво. Для досягнення цієї мети використовувались методи історичного аналізу, порівняння політичних позицій ключових учасників конференції, а також аналіз ухвалених резолюцій та їх наслідків. Результати дослідження показали, що COP26 стала важливим етапом у формуванні глобальної кліматичної політики, проте відобразила значні політичні розбіжності між країнами. З одного боку, ухвалені рішення сприяли активізації роботи над відновлюваними джерелами енергії та впровадженню механізмів скорочення викидів. З іншого боку, конференція виявила суперечності у питаннях термінів досягнення вуглецевої нейтральності та масштабів зобов'язань, що обмежило можливості глобальної координації. Аналіз кліматичного фінансування показав, що розвинені країни, хоча й узяли на себе зобов'язання збільшити фінансову підтримку країн, що розвиваються, не змогли задовольнити всі їхні вимоги. Це стало причиною політичної напруги, яка заважає ефективній реалізації кліматичних ініціатив. Особливу увагу приділено ролі COP26 у зміцненні та ослабленні міжнародного співробітництва в енергетичній сфері. Було виявлено, що амбітні цілі ЄС і США щодо скорочення викидів значно відрізняються від обережної позиції країн, залежних від викопного палива, таких як Китай і Росія. Дослідження підкреслює необхідність пошуку компромісу між країнами для ефективного подолання кліматичних викликів. Особливу увагу слід приділити створенню механізмів фінансування, які враховують інтереси як розвинених держав, так і країн, що розвиваються. Тільки через зміцнення міжнародного співробітництва та адаптивний підхід до кліматичних зобов'язань можливо досягти стійких результатів у боротьбі зі зміною клімату.

Ключові слова: переговори; потепління; енергетична трансформація; вуглецеві викиди; геополітичні інтереси; відновлювані джерела

Вступ

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю глибшого аналізу взаємозв'язку між екологічними зобов'язаннями, економічними інтересами та політичними процесами на міжнародному рівні. Тема впливу кліматичних переговорів на сучасну міжнародну політику є однією з найбільш актуальних у контексті глобальних викликів, пов'язаних зі зміною клімату. Рішення, прийняті в рамках Конференцій сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (COP), не лише визначають кліматичну політику окремих країн, але й суттєво впливають на глобальне енергетичне співробітництво, економічну стабільність і політичну взаємодію між державами. Особливе значення мала 26-та конференція сторін (COP26), що відбулася у листопаді 2021 року в Глазго, яка стала майданчиком для складних політичних перемовин, критичних рішень і значних протиріч між ключовими державами.

Науковці неодноразово підкреслювали амбівалентність рішень кліматичних конференцій, що відображає суперечливість інтересів держав-учасниць та складність пошуку компромісу. Як зазначається у дослідженні R. Cléménçon (2023), ключовою проблемою міжнародних кліматичних переговорів є глибокий розрив між економічними пріоритетами розвинених країн та країн, що розвиваються. Розвинені держави, які історично відповідальні за більшість глобальних викидів парникових газів, наполягають на швидкому переході до низьковуглецевих економік, тоді як країни, що розвиваються, вимагають компенсацій за вплив кліматичних змін, підкреслюючи свою обмежену фінансову та технологічну спроможність. Як зазначають R. Hafezi *et al.* (2024), ці протилежності значно ускладнюють ухвалення рішень під час конференцій, оскільки кожна зі сторін прагне мінімізувати власні витрати,

Отримано: 23.02.2025, Перевірено: 23.05.2025, Прийнято: 18.06.2025

Suggested Citation:

Rybachek, V. (2025). Between the ecological perspective and global confrontation: Current results of COP26. *Foreign Affairs*, 35(3), 89–102. doi: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.89.

*Corresponding author

часто на шкоду глобальним цілям. Невизначеність у механізмах реалізації ухвалених рішень стає додатковим бар'єром, оскільки багато країн ставлять під сумнів прозорість і ефективність запропонованих підходів.

Особливу увагу привертає роль кліматичного фінансування, що стало однією з центральних тем обговорення на COP26. Згідно з дослідженнями S. Bracking & B. Leffel (2021), фінансова підтримка країн, що розвиваються, розглядається не лише як засіб адаптації до наслідків кліматичних змін, а і як потужний політичний інструмент, який використовується для балансування інтересів між глобальним Північчю та Півднем. K. Perry & L. Sealey-Huggins (2023) підкреслили, що нерівний доступ до фінансових ресурсів не лише поглиблює соціально-економічну нерівність, але й ускладнює міжнародні переговори, формуючи розрив у довірі між країнами-донаторами та реципієнтами.

Роль розвинених країн у глобальних кліматичних переговорах, зокрема у контексті таких ініціатив, як COP26, є предметом критики з боку країн, що розвиваються, через нерівномірне виконання фінансових зобов'язань, відсутність конкретних механізмів підтримки трансформаційних процесів та небажання деяких держав скорочувати викиди у короткостроковій перспективі. Як підкреслено в дослідженні D. Wang & Y. Fang (2024), політика цих країн, зокрема таких як США, Китай та Росія, обумовлена не лише міжнародними зобов'язаннями, але й внутрішніми економічними та політичними пріоритетами. Вплив розвинених країн на формування глобальної кліматичної політики виявляється вирішальним, однак не всі з них демонструють однакову готовність до амбітних кліматичних ініціатив. N. Carter & M. Pearson (2024) аналізували неоднозначну кліматичну політику на прикладі Великобританії, демонструючи її зміни протягом періоду з 2015 по 2022 роки. Як зазначено в дослідженні консервативної уряди Великобританії поєднували прогрес у зобов'язаннях щодо нульового чистого викиду та підвищення цільових показників скорочення викидів з неадекватним виконанням політики, що вказує на наявність внутрішніх розбіжностей у партії. Ці політичні розбіжності на прикладі Великобританії відображають ширший глобальний тренд, коли внутрішні економічні та політичні інтереси розвинених країн значною мірою визначають їхню готовність брати участь у кліматичних ініціативах.

В дослідженні C.S. Malley *et al.* (2023), одним із ключових досягнень конференції COP26 стали домовленості щодо скорочення викидів метану, що має особливе значення з огляду на його високий потенціал глобального потепління у короткостроковій перспективі. Це дозволило говорити про формування глобальної ініціативи, яка забезпечить значний внесок у стримування підвищення температури до меж, визначених Паризькою угодою. Особливу увагу було приділено створенню механізмів контролю за виконанням кліматичних зобов'язань. Як зазначає A. Alqaisi (2024), впровадження незалежних моніторингових інструментів та прозорих звітних систем має на меті підвищити рівень відповідальності країн, але питання реалізації цих ініціатив залишається відкритим через значний розрив між заявленими цілями та реальними

діями країн. Дослідники наголошують на недостатності фінансування, обмеженому доступі до технологій у країнах, що розвиваються, а також на політичних суперечностях між ключовими учасниками переговорів.

Не менш суперечливим залишається питання досягнення вуглецевої нейтральності, яке стало центральним на COP26. За даними дослідження L. Chen *et al.* (2022), заявлені країнами цілі досягти нульового балансу викидів до 2050 року є амбітними, проте їхня реалізація потребує значних фінансових, технологічних та політичних ресурсів. Досягнення вуглецевої нейтральності є критичним для уникнення кліматичної катастрофи, тому міжнародна спільнота повинна активізувати свої зусилля у цьому напрямку.

Метою цієї роботи був аналіз рішень COP26 у контексті їхнього впливу на енергетичну політику, міжнародне співробітництво та політичні відносини між країнами. Для досягнення цієї мети було проведено історичний огляд попередніх кліматичних конференцій, проаналізовано політичний контекст COP26, включаючи позиції основних гравців і причини відсутності Китаю та Росії, оцінено вплив рішень конференції на енергетичну політику ключових країн, досліджено суперечності щодо кліматичного фінансування та досягнення вуглецевої нейтральності, а також вивчено конфлікти, що виникли під час обговорення цих питань.

Огляд літератури

У сучасній науковій літературі тема COP26 розглядається як важливий політичний етап у трансформації глобальної кліматичної політики. Однією з провідних проблем, зафіксованих у численних дослідженнях, є розрив між риторикою країн-учасниць та реальними зобов'язаннями щодо зменшення викидів та фінансування кліматичних заходів. A. Kaaya & L.S. Schofield (2020) досліджує еволюцію конференцій COP, наголошуючи, що від декларативних домовленостей у 1990-х роках поступово відбулося зміщення до більш конкретних механізмів реалізації кліматичних зобов'язань, зокрема через введення інструментів моніторингу, звітності та фінансової підтримки. Однак COP26 знову виявила структурні обмеження міжнародного кліматичного врегулювання, зокрема в нерівності доступу країн до механізмів впливу на рішення та фінансування адаптаційних заходів. W. Jiang *et al.* (2022) підкреслили, що COP26 відображає нову епоху «кліматичного капіталізму», де транснаціональні економічні інтереси, великі корпорації та фінансові структури починають визначати екологічні пріоритети, іноді витісняючи соціальну справедливість і потреби вразливих громад з порядку денного.

S. Naug *et al.* (2021) детально проаналізували політичну напругу між країнами Глобальної Півночі та Півдня, підкреслюючи, що розвинені держави схильні уникати юридичної відповідальності за історичні викиди парникових газів, що, у свою чергу, поглиблює недовіру до процесу прийняття рішень на кліматичних конференціях. Така стратегія уникання конкретних зобов'язань викликає обурення з боку менш розвинених країн, які наголошують, що саме індустріалізовані нації накопичили основну частку історичних викидів і, відповідно, мають брати на себе більшу частину

фінансового та технологічного тягаря у подоланні наслідків кліматичних змін. К. Anderson *et al.* (2020) відзначили, що принцип «спільної, але диференційованої відповідальності», офіційно закріплений ще в Рамковій конвенції ООН про зміну клімату, залишається неповноцінно реалізованим, зокрема в контексті фінансування адаптаційних заходів у країнах, що розвиваються. Багато зобов'язань, проголошених на конференціях COP, залишаються не виконаними або формалізованими у спосіб, що унеможливує реальне доступне фінансування для вразливих регіонів. Це лише поглиблює дисбаланс у можливостях країн протистояти кліматичній кризі та формує атмосферу політичної напруги, яка перешкоджає виробленню спільних, довгострокових рішень.

Y. Zhang *et al.* (2021) наголошували, що термін «вуглецева нейтральність» дедалі частіше використовується у політичному дискурсі як інструмент для формування іміджу «екологічної відповідальності», однак без належного методологічного підґрунтя. Відсутність чітких механізмів моніторингу, контролю та відповідальності за недотримання цілей створює ризик перетворення кліматичної політики на формальність. Схожі висновки зробив N.E. Paul (2024), який після аналізу національно визначених внесків (NDCs) різних країн доходить висновку, що навіть при їх повному виконанні світ не зможе утримати потепління в межах 1,5°C, як це передбачає Паризька угода. Проблема посилюється через те, що більшість NDCs не враховують адаптаційні заходи та не забезпечують справедливого розподілу кліматичного навантаження.

Y. Wang *et al.* (2022) розглянули COP26 крізь призму геоелектрики, наголошуючи, що конференція стала полем боротьби за контроль над майбутніми ринками екологічно чистих технологій, від акумуляторних систем до електромобільної інфраструктури. Екологічний порядок денний дедалі більше інтегрується у стратегії економічного впливу, а перехід до «зеленої економіки» трактується країнами як елемент нової індустріальної революції. У цьому контексті D.G. Victor *et al.* (2022) підкреслили символічний характер багатьох кліматичних зобов'язань, які використовуються державами для підкріплення національних позицій на міжнародній арені. COP дедалі більше виконує функцію дипломатичного театру, де проголошення політичних обіцянок домінує над практичними кроками до досягнення глобальних кліматичних цілей, зокрема щодо кліматичної справедливості, експортних обмежень або трансферу технологій.

H. Salimi Turkamani (2024) вивчав політичні суперечки навколо створення механізму компенсації втрат і збитків ("loss and damage") як одного з головних конфліктних пунктів COP26. Автор відзначає, що відсутність політичної волі з боку розвинених країн призвела до розмитих формулювань у підсумкових документах. S. McDonnell (2023), який наголошував на тому, що без належного фінансування адаптація ризикує залишитися декларативною, а не ефективною частиною кліматичної політики. Автор підкреслив, що інтеграція адаптаційних заходів у національне планування повинна супроводжуватися не лише політичними зобов'язаннями, а й реальним доступом до фінансових та технічних ресурсів, особливо для найменш розвинених країн.

Важливим є також огляд роботи K. Almutairi *et al.* (2023), де аналізувались нові стратегії розвитку відновлюваної енергетики (ВДЕ) після COP26. Експерти прогнозували значну активізацію глобальних інвестицій у сонячну, вітрову та геотермальну енергетику, зокрема в регіонах із високим природним потенціалом. Проте зазначалось, що без належного планування така трансформація може призвести до створення нових форм енергетичної нерівності. Децентралізація ВДЕ, як підкреслювалось в роботі Y. Sun *et al.* (2023), має стати ключовим елементом «зеленого переходу», адже вона дозволяє залучати локальні громади, створювати нові робочі місця та підвищувати енергетичну автономію. Інакше кажучи, лише через демократизацію доступу до енергії можна забезпечити, щоб кліматична трансформація була не лише технологічною, а й соціально справедливою. COP26 стала критичним етапом у переосмисленні глобального кліматичного управління. У науковому дискурсі переважає скепсис щодо здатності конференції забезпечити справедливу кліматичну трансформацію без радикальної зміни підходів до фінансування, контролю за викидами та геополітичної співпраці.

Матеріали та методи

У даному дослідженні використано комплексний підхід, спрямований на аналіз впливу рішень 26-ї кліматичної конференції ООН (COP26) на міжнародну політику, енергетичне співробітництво та досягнення кліматичних цілей. Дослідження проводилося в три етапи протягом періоду з березня 2024 року по грудень 2024 року. На першому етапі здійснювався збір і систематизація даних про попередні конференції COP, їхню еволюцію та результати. Особливу увагу було приділено аналізу політичного контексту перед COP26, включаючи глобальні політичні та економічні чинники, які впливали на позиції ключових гравців (UNFCCC, 2021b; World Bank, 2024a; 2024b; 2024c; 2025). Другий етап дослідження включав детальний аналіз офіційних документів COP26, зокрема Copenhagen Accord (2009), Paris Agreement (2015) та звіт з 26 COP (UNFCCC, 2021a). У рамках дослідження було здійснено порівняльний аналіз підходів ключових глобальних акторів – США (The U.S. Department of Energy, 2022), Китаю (IEA, 2022a) та Росії (IEA, 2022b), Індії (The Union Cabinet, 2022) – до розподілу фінансових зобов'язань у сфері боротьби зі зміною клімату. Аналізувались політичні та економічні причини відсутності Китаю та Росії на COP26, включаючи внутрішні й зовнішні фактори, що вплинули на їхні рішення. Третій етап дослідження полягав у всебічному порівняльному аналізі ухвалених на COP26 стратегій, акцентуючи на їхній практичній реалізації в ключових акторах, США, ЄС, Китай та Росія, Індія. Для вивчення особливостей підходів до досягнення вуглецевої нейтральності було застосовано метод контент-аналізу довгострокових стратегій розвитку з низьким рівнем викидів. Аналіз охопив часові рамки, у межах яких держави декларують досягнення вуглецевої нейтральності, і передбачувані обсяги скорочення викидів парникових газів у коротко- та середньостроковій перспективі. Дослідження також зосереджувалося на фінансових зобов'язаннях між розвиненими

країнами та країнами, що розвиваються, враховуючи розбіжності у підходах до розподілу відповідальності за фінансування кліматичних ініціатив. Аналізувалися наслідки цих конфліктів для міжнародного кліматичного співробітництва, включаючи ймовірні ризики та перспективи подальших кліматичних переговорів (World Bank, 2021; UNFCCC, 2021c; 2021d; 2021e; 2021f; 2021g; 2022a; 2022b).

Методологічна основа дослідження включала кілька взаємопов'язаних підходів, що забезпечили комплексний аналіз теми. Історичний аналіз був використаний для вивчення еволюції кліматичних переговорів у межах попередніх конференцій COP, для того щоб простежити розвиток їхніх основних тем, ключових резолюцій та динаміку участі країн. Політичний аналіз застосовувався для глибокого оцінювання позицій ключових гравців, таких як США, ЄС, країни G7, Китай та Росія, з урахуванням їхніх національних інтересів, економічних пріоритетів та стратегій у сфері енергетики та клімату. Застосування цих методологічних підходів було спрямоване на всебічне вивчення трансформації кліматичної політики ключових міжнародних акторів після COP26, з метою виявлення політичних, економічних та інституційних чинників, що впливають на реалізацію кліматичних зобов'язань.

Результати

Політичний контекст та ключові гравці 26-ї кліматичної конференції. Конференції Сторін (COP), створені в рамках Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (UNFCCC), є центральним майданчиком для міжнародних переговорів з питань зміни клімату. Починаючи з COP1 у 1995 році, їх метою було створення комплексної стратегії зменшення впливу людської діяльності на клімат. На COP3 було прийнято перший юридично зобов'язуючий документ – Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change (1997), який встановив конкретні цілі для зменшення викидів парникових газів для розвинених країн. Протокол мав на меті зменшення викидів до рівнів, нижчих за показники 1990 року, однак не всі країни взяли на себе ці зобов'язання. У 2009 році на COP15 у Копенгагені очікувалося укладення нової глобальної угоди, яка мала б замінити Кіотський протокол після 2012 року. Основними питаннями, що обговорювалися, були зобов'язання країн щодо скорочення викидів парникових газів, механізми фінансування для країн, що розвиваються, а також створення єдиного юридично зобов'язуючого документа. Однак конференція завершилася без досягнення юридично обов'язкової угоди. Замість цього було прийнято Copenhagen Accord (2009) – політичну декларацію, яка не мала зобов'язального характеру та не містила чітких кількісних цілей щодо скорочення викидів. Це викликало потребу в новій домовленості, яка була досягнута на COP21 у Парижі у 2015 році. Паризька конференція (COP21), що відбулася у 2015 році, була спрямована на досягнення нової всеосяжної кліматичної угоди, яка б об'єднала всі країни світу в зусиллях протидії зміні клімату. Основними питаннями, що розглядалися під час конференції, були довгострокові цілі зі скорочення викидів парникових газів, адаптація до наслідків

зміни клімату, фінансова підтримка країн, що розвиваються, та механізми моніторингу й звітності. Результатом стало ухвалення Paris Agreement (2015), яка встановила ціль утримати зростання середньої глобальної температури на рівні значно нижче 2°C порівняно до доіндустріального рівня, з наміром обмежити його до 1,5°C. Угода також зобов'язала всі країни подавати національно визначені внески (NDCs) і оновлювати їх кожні п'ять років, демонструючи поступ у зниженні викидів. Кожна наступна конференція, включаючи COP26, продовжувала будувати на основі раніше прийнятих рішень, фокусуючись на реалізації цілей Паризької угоди, збільшенні фінансування кліматичних заходів, а також розвитку нових технологій для зменшення викидів. COP стали не лише майданчиком для прийняття рішень, але й важливим інструментом для моніторингу та звітності щодо досягнутих результатів у боротьбі зі змінами клімату.

Перед COP26, що відбулася в листопаді 2021 року в Глазго, глобальна політична ситуація була складною. Пандемія COVID-19, яка почалася в кінці 2019 року, мала глобальний економічний вплив, спричинивши спад у світовому ВВП на 3,5 % у 2020 році за даними Світового банку World Bank (2024a). Це значно погіршило економічні перспективи країн, зокрема в розвитку інфраструктури та нових технологій, включаючи відновлювані джерела енергії (Zhuravel, 2023). Зростаючий дефіцит державних бюджетів, спричинений наслідками локдаунів і кризових економічних заходів у відповідь на пандемію COVID-19, значно послабив здатність багатьох урядів інвестувати в кліматичні ініціативи. За даними Statista на основі Міжнародного валютного фонду А. О'Нейл (2023), у 2020 році бюджетний дефіцит у країнах з ринками, що формуються, у середньому зріс до 9,3 % ВВП, порівняно з 4,8 % у 2019 році. У Південній Африці цей показник сягнув 10,8 %, у Бразилії – 13,4 %, а в Індії – 9,2 %. Одночасно рівень глобальної співпраці знизився через пріоритетизацію національних інтересів, закриття кордонів і посилення протекціоністських підходів. Це, зокрема, ускладнило реалізацію спільних фінансових і технічних механізмів, передбачених Паризькою угодою.

Економічний спад мав особливо руйнівний ефект для країн із низьким рівнем доходу, де пандемія загострила структурні нерівності. За оцінками Світового банку World Bank (2024c), понад 97 мільйонів людей у всьому світі опинилися за межею крайньої бідності у 2020 році, з яких більшість – у країнах Африки на південь від Сахари та Південної Азії. Наприклад, рівень бідності в Нігерії зріс на понад 2 % лише за перший рік пандемії. У таких країнах, як Бангладеш та Ефіопія, спостерігалось суттєве скорочення зайнятості у неформальному секторі, що складає понад 70 % загального ринку праці. У зв'язку з цим зростає тиск на уряди змусити їх переорієнтувати бюджетні пріоритети з довгострокових кліматичних цілей на негайні соціально-економічні потреби.

Глобальні розбіжності щодо фінансування кліматичних ініціатив залишаються постійною темою для дискусій на конференціях COP. Згідно з Copenhagen Accord (2009), досягнутою на COP15, розвинені країни зобов'язалися щорічно надавати 100 мільярдів доларів

США на підтримку кліматичних заходів у країнах, що розвиваються. Проте, відповідно до звіту Організації Об'єднаних Націй, до 2021 року було мобілізовано лише близько 80 мільярдів доларів, що становить 80 % від обіцяного обсягу (United Nations, 2021). Це хронічне недофінансування викликало невдоволення серед країн Глобального Півдня, особливо в регіонах Африки та Латинської Америки. Джерелом обурення є не лише несправедливість у виконанні фінансових зобов'язань, але й диспропорція між рівнем вразливості до кліматичних ризиків і доступом до ресурсів для протидії цим ризикам. Наприклад, у Мозамбіку та Гаїті кліматичні катастрофи, включаючи циклони й повені, спричинили масштабні соціальні втрати, однак брак фінансування унеможливив належну адаптацію інфраструктури до екстремальних погодних явищ (African Development Bank Group, 2025).

Уряди цих країн були змушені скорочувати соціальні видатки або звертатися до міжнародних фінансових інституцій для залучення кредитів на покриття витрат, пов'язаних із боротьбою зі зміною клімату, що спричинило посилення боргового навантаження. Таким чином, невиконання зобов'язань з боку розвинених держав не лише підриває довіру до кліматичних процесів, але й безпосередньо поглиблює нерівність між глобальними регіонами. Згідно з доповіддю OECD, лише 27 % із цих фінансів було спрямовано на

адаптацію до змін клімату, в той час, як більша частина (60 %) була використана для пом'якшення наслідків змін клімату (OECD, 2023). Країни, що розвиваються, наголошували на необхідності більших інвестицій у проекти, спрямовані на відновлення екосистем, захист біорізноманіття та розвиток чистих технологій. Це невиконання фінансових зобов'язань з боку розвинених країн поставило під сумнів ефективність глобальних кліматичних зобов'язань і стало важливим аспектом політичних дискусій на COP26. Країни Півдня активно закликали до забезпечення справедливого розподілу кліматичних фінансів, що зокрема стало частиною програми «Кліматичної справедливості», започаткованої у 2021 році (International federation of social Workers, 2021). Невиконаними також залишилися і зобов'язання, що були підписані під час COP21 у 2015. Одним із головних пунктів Паризької угоди стало скорочення викидів CO₂ до 2030. Як видно з Таблиці 1, хоча США та ЄС демонструють позитивну динаміку у скороченні викидів CO₂, їхніх зусиль може бути недостатньо для досягнення глобальних кліматичних цілей, якщо інші великі економіки не підсилять свої зобов'язання. Зростання викидів у Росії та Китаї суттєво ускладнює досягнення кліматичних цілей, адже ці країни є одними з найбільших джерел парникових газів. Індія, попри порівняно низький рівень викидів на душу населення, також демонструє негативну динаміку.

Таблиця 1. Зміна викидів CO₂ порівняно зі зобов'язаннями

Країна	Обіцяне скорочення до 2030	Рівень CO ₂ даними на 2015 рік (тонни)	Рівень CO ₂ даними на 2021 рік (тонни)	Рівень CO ₂ даними на 2023 рік (тонни)
США	40 %	16,5	14,8	14,3
Росія	70 %	11,3	11,7	12,5
Китай	60 %	7,1	8	8,4
ЄС	55 %	7,5	7,1	6,7
Індія	33 %	1,7	1,9	2,1

Джерело: складено автором на основі Paris Agreement (2015) та OWD (2024).

Країни, що розвиваються, на конференції COP26 наголошували на необхідності більшої гнучкості щодо вимог щодо викидів парникових газів. Вони підкреслювали, що знаходяться на етапі індустріалізації та розвитку, тому суворі обмеження можуть суттєво вплинути на їх економічний розвиток. За даними Світового банку, країни, що розвиваються, складають близько 60 % світового населення, і частка їх економік у глобальному виробництві все ще зростає (World Bank, 2025). Ці країни часто покладаються на енергоємні галузі, такі як металургія, сільське господарство та виробництво, що вимагають значних викидів вуглекислого газу. Виходячи з цих факторів, країни, що розвиваються, наполягали на гнучкості у виконанні кліматичних зобов'язань, враховуючи їхні соціально-економічні потреби. Наприклад, Індія, одна з найбільших країн, що розвиваються, заявила, що потребує більше часу для реалізації зобов'язань щодо скорочення викидів, особливо в контексті зростаючого населення та потреби в енергетичних ресурсах для забезпечення розвитку. Це питання також стосувалося фінансової допомоги. Країни, що розвиваються, вимагали більшого фінансування для переходу на відновлювані джерела енергії та адаптації до зміни клімату. Оскільки

багато з них вразливі до наслідків кліматичних змін, вони прагнули отримати зобов'язання від розвинених країн щодо виконання фінансових обіцянок, таких як щорічні 100 мільярдів доларів, визначених на попередніх конференціях (Copenhagen Accord, 2009).

Політичний аспект, загострений економічними проблемами після пандемії, суттєво вплинув на переговорний процес на COP26, де розвинені країни наголошували на терміновості досягнення кліматичних цілей, а країни, що розвиваються, вимагали більш справедливого розподілу фінансових ресурсів і більш гнучких термінів для скорочення викидів парникових газів. На COP26 ключову роль у визначенні результатів мали великі глобальні гравці, які мали різні національні інтереси та кліматичні амбіції. Сполучені Штати, під керівництвом президента Джо Байдена, зробили акцент на поверненні до глобального лідерства в питаннях клімату після відходу від Paris Agreement (2015) під час адміністрації Дональда Трампа. Відновлення участі в угоді супроводжувалося оголошенням амбітних цілей: зниження викидів парникових газів на 40 % до 2030 року порівняно з рівнями 2005 року. Для досягнення цих цілей адміністрація Байдена планувала значні інвестиції в чисту енергетику, включаючи

\$369 мільярдів доларів на кліматичні ініціативи в рамках законопроєкту про соціальну інфраструктуру (The U.S. Department of Energy, 2022). Внутрішні зусилля США були зосереджені на розвитку відновлюваних джерел енергії, декарбонізації транспорту та електроенергетики, а також на запровадженні нових стандартів енергоефективності (The U.S. Department of Energy, 2022). Це мало сприяти створенню робочих місць і зміцненню економіки, орієнтованої на зниження викидів.

Європейський Союз, попри численні внутрішні виклики, зберігав провідну роль у глобальних зусиллях зі скорочення викидів парникових газів. Згідно з Європейською Зеленою Угодою, ухваленою у 2019 році, до 2050 року ЄС прагне стати першим кліматично нейтральним континентом. До 2030 року планується скоротити викиди парникових газів щонайменше на 55 % від рівня 1990 року. Відповідно до цієї стратегії, країни-члени зобов'язалися збільшити частку відновлюваної енергії в енергетичному балансі до 40 % до 2030 року (EU Monitor, 2022). На міжнародній арені ЄС акцентував на необхідності зміцнення кліматичного партнерства з країнами, що розвиваються, і передбачив значне фінансування для підтримки глобальної зеленої трансформації. Президентка Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн підкреслювала важливість справедливого переходу до зеленої економіки, який передбачає соціальний захист (European Commission, 2021). В рамках Механізму справедливого переходу було створено фонд у розмірі 17,5 мільярда євро, який спрямований на підтримку регіонів, залежних від викопного палива, таких як Сілезія в Польщі або Астурія в Іспанії (World Bank Group, 2021).

Основні гравці на COP26 розвивали свої стратегії в контексті національних економічних реалій та глобальних кліматичних викликів, створюючи складну політичну динаміку, що мала вирішальний вплив на досягнення консенсусу в межах конференції. Проте на COP26 були відсутні деякі важливі актори. Найбільшу увагу варто приділити відсутності Китаю та Росії. Відсутність Китаю та Росії на COP26 у Глазго в листопаді 2021 року мала значний вплив на хід і результати конференції, яка вважалася ключовою в боротьбі зі зміною клімату. Президент Китаю Сі Цзіньпін і президент Росії не брали особистої участі, що викликало критику та занепокоєння з боку міжнародної спільноти. Офіційною причиною відсутності Сі Цзіньпіна було дотримання суворих карантинних заходів, пов'язаних із політикою «нульової терпимості» до COVID-19 (Shawn, 2022). Це рішення мало й політичний підтекст, адже Китай готувався до 20-го з'їзду Комуністичної партії у 2022 році, і керівництво країни зосереджувалося на внутрішній стабільності. Енергетична криза 2021 року також відіграла важливу роль: на вугілля припадає 61 % енергобалансу країни, а річне споживання цього ресурсу становить близько 4,2 млрд тонн. Швидка відмова від вугілля могла б поставити під загрозу економічне зростання Китаю, яке залишається пріоритетом для уряду (IEA, 2022a).

Росія також не направила свого президента на конференцію, пояснюючи це внутрішніми причинами та дипломатичними розбіжностями. Росія є одним із найбільших експортерів нафти й газу, а її економіка

значною мірою залежить від експорту викопного палива: у 2021 році паливно-енергетичний сектор забезпечував понад 60 % експорту країни та близько 45 % її бюджету (IEA, 2022b). Відсутність Володимира Путіна сприймалася як політичний сигнал, що підкреслює небажання Росії приймати жорсткі кліматичні зобов'язання. Оголошена Росією мета досягнення вуглецевої нейтральності до 2060 року була розкритикована як недостатньо амбітна у світлі мети утримати глобальне потепління на рівні 1,5°C (Climate Action Tracker, 2022).

Відсутність лідерів Китаю та Росії суттєво вплинула на результати COP26, оскільки ці країни є одними з найбільших забруднювачів навколишнього середовища і ключовими країнами у глобальній енергетичній політиці. Їхня відсутність на саміті сигналізувала про небажання брати на себе активні зобов'язання для досягнення цілей Паризької угоди. Формулювання про «поступову відмову» від використання вугілля у фінальному тексті Кліматичного пакту Глазго (UNFCCC, 2021a) стало компромісом через опір Китаю та Росії, які, як і раніше, значною мірою залежать від викопного палива для забезпечення своїх енергетичних потреб та економічного розвитку.

Це рішення викликало критику екологічних організацій, які наголошували, що використання терміну «поступова відмова» замість «припинення» суттєво послаблює глобальні зусилля зі скорочення викидів парникових газів. Більш жорсткі формулювання могли б стимулювати швидший перехід до відновлюваних джерел енергії, сприяючи створенню зеленої економіки та зменшенню негативного впливу на клімат. Натомість компроміс дозволив Китаю та Росії продовжувати використовувати вугілля у значних обсягах, відкладаючи розв'язання проблеми на майбутнє. Слабкість фінального тексту COP26 стала приводом для занепокоєння серед країн, що розвиваються, які найбільше потерпають від наслідків зміни клімату. Наголошувалось на необхідності сильнішого міжнародного тиску на великі економіки, такі як Китай і Росія, для скорочення їхніх викидів.

Політичний аспект перед COP26 показав, що хоча конференція і повинна була стати важливою віхою у глобальних зусиллях з боротьби зі зміною клімату, політична ситуація залишалася складною та неоднозначною. Внутрішні та зовнішні протиріччя між розвиненими та країнами, що розвиваються, значно ускладнювали досягнення консенсусу. Розбіжності в підходах до фінансування кліматичних ініціатив, виконання зобов'язань з пом'якшення наслідків змін клімату та адаптації до їхніх наслідків поглиблювали напругу серед учасників переговорів. Крім того, глобальні кризи, зокрема економічні та енергетичні труднощі, спричинені пандемією COVID-19 та політичними суперечностями, ще більше ускладнили здатність країн до спільних дій. Ці фактори вказують на те, що глобальна боротьба зі зміною клімату потребує глибшої політичної волі та міжнародної співпраці, здатної подолати існуючі розбіжності та забезпечити ефективну реалізацію кліматичних цілей.

Вплив рішень COP26 на енергетичну політику та міжнародне співробітництво. COP26 стала важливим етапом у глобальних зусиллях із подолання

наслідків зміни клімату. Учасники конференції прийняли низку рішень, спрямованих на прискорення переходу до низьковуглецевої економіки, що вплинуло на енергетичну політику держав-учасниць. Одним із ключових досягнень COP26 стало прийняття Кліматичного пакту Глазго (UNFCCC, 2021a), який передбачає прискорення відмови від використання вугілля, скорочення субсидій на викопне паливо та розвиток відновлюваних джерел енергії. Важливим аспектом конференції стало підтвердження зобов'язання розвинених країн мобілізувати \$100 млрд щорічно для підтримки кліматичних ініціатив у країнах, що розвиваються. Учасники також оголосили про створення нових фінансових механізмів для адаптації до змін клімату. Особливу увагу було приділено ініціативі скорочення викидів метану, в якій взяли участь понад 100 країн. Ця ініціатива передбачає зниження викидів метану на 30 % до 2030 року порівняно з рівнем 2020 року (UNFCCC, 2021a). Понад 40 країн підписали декларацію про поступову відмову від використання вугілля як джерела енергії. Однак ця домовленість викликала суперечки, адже Індія та Китай наполягали на пом'якшенні формулювань щодо припинення використання вугілля, що відобразилося у фінальному тексті угоди (UNFCCC, 2021c).

Прийняті рішення суттєво вплинули на енергетичну політику ключових країн. Європейський Союз, який активно підтримував Пакт Глазго, інтегрував його положення до «Європейського зеленого курсу» (EU Monitor, 2022). Цей план передбачає скорочення викидів парникових газів на 55 % до 2030 року, збільшення частки відновлюваних джерел енергії до 40 % у загальному енергобалансі, а також прискорення розвитку вітрової та сонячної енергетики. США заявили про намір скоротити викиди парникових газів на 50-52 % до 2030 року порівняно з рівнем 2005 року та взяли участь у метановій ініціативі (The U.S. Department of Energy, 2022). Проте політичні протистояння в Конгресі уповільнили реалізацію цих цілей. Китай, який залишається одним із найбільших споживачів вугілля у світі, оголосив про намір досягти вуглецевої нейтральності до 2060 року та скоротити використання вугілля після 2025 року (UNFCCC, 2021d). Однак країна утрималася від конкретних зобов'язань щодо скорочення викидів метану. Індія, що також залежить від вугілля, заявила про намір досягти вуглецевої нейтральності до 2070 року та забезпечити 50 % енергетичних потреб коштом відновлюваних джерел до 2030 року (UNFCCC, 2022a).

Амбітні цілі, реалізація рішень COP26 стикається з численними викликами. Політичний спротив окремих держав, таких як Індія, Китай, Росія, у питаннях відмови від вугілля, фінансові труднощі в країнах, що розвиваються, та енергетична криза 2022-2023 років значно уповільнюють виконання взятих зобов'язань. Проте COP26 стало значним кроком у формуванні нової кліматичної політики та оновленні енергетичних стратегій країн-учасниць. Дослідження показують, що впровадження ВДЕ (відновлюванні джерела енергії) після COP26 значно прискорилося. За даними Міжнародне агентство з відновлюваної енергетики (IRENA), у 2022 році встановлена потужність ВДЕ зросла на 9 % у порівнянні з попереднім роком і склала понад 3300 ГВт (International Renewable Energy

Agency, 2022). COP26 стала переломним моментом для глобальної енергетичної політики, стимулюючи впровадження інновацій у галузі ВДЕ та зменшення вуглецевих викидів. Реалізація цих стратегій уже демонструє значний прогрес, хоча досягнення кліматичних цілей вимагає подальших зусиль і зміцнення міжнародного співробітництва.

Не всі результати COP26 можна оцінити як безумовний прогрес у сфері міжнародного співробітництва. Розрив у фінансуванні кліматичних заходів між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, став помітнішою проблемою. Розвинені країни не змогли досягти обіцяного рівня фінансування у розмірі 100 мільярдів доларів на рік, що послабило довіру між сторонами. Держави Африки, Азії та Латинської Америки висловили занепокоєння, що цей фінансовий розрив перешкоджає їх здатності адаптувати енергетичну політику до сучасних кліматичних викликів.

COP26 стала стимулом для багатьох держав оновити свої кліматичні плани та збільшити амбіції у сфері скорочення викидів парникових газів. Великобританія, як один із ключових організаторів COP26, оголосила про низку амбітних кліматичних цілей, зокрема поступову відмову від викопного палива в транспортній системі до 2030 року (UNFCCC, 2022b). Згідно з планом, уряд має намір заборонити продаж нових автомобілів із двигунами внутрішнього згоряння до цього терміну, одночасно стимулюючи перехід до електромобілів. Для підтримки цієї трансформації передбачається виділення 620 мільйонів фунтів стерлінгів на розширення інфраструктури для зарядки електромобілів, а також 350 мільйонів фунтів для стимулювання виробництва акумуляторів і електротранспорту у Великобританії. Ці заходи є частиною більш масштабної стратегії «Чистого нуля» (Net Zero Strategy) (UNFCCC, 2021e), яка має забезпечити досягнення вуглецевої нейтральності до 2050 року.

Водночас Індія, яка є третьою за величиною країною-викидачем парникових газів, заявила про намір досягти вуглецевої нейтральності до 2070 року. Цей крок, попри те, що він поступається амбіціям розвинених країн, став значним прогресом для країни з великою залежністю від вугілля, яке становить понад 60 % її енергетичного балансу (UNFCCC, 2022a). Індія також оголосила про плани збільшити частку відновлюваних джерел енергії до 50 % у загальній генерації електроенергії до 2030 року, що вимагатиме інвестицій у розмірі понад 1 трильйона доларів. Крім того, прем'єр-міністр Нарендра Моді оголосив про запуск ініціативи «Panchamrit», яка включає п'ять ключових зобов'язань, зокрема скорочення викидів на 1 мільярд тонн до 2030 року (The Union Cabinet, 2022).

COP26 також продемонструвала посилення геополітичних розбіжностей у контексті енергетичної трансформації, що відображаються у різних підходах країн до кліматичних зобов'язань та скорочення залежності від викопного палива. Держави-члени ОПЕК (Організація країн експортерів нафти), зокрема Саудівська Аравія, наголошували на серйозних економічних ризиках, пов'язаних із прискореною відмовою від нафти та газу. Саудівська Аравія заявила, що швидка декарбонізація може підірвати стабільність

їхніх економік, які значною мірою залежать від доходів від експорту нафти, що становить понад 70 % їхніх бюджетних надходжень (UNFCCC, 2021f). Саудівські представники також наголошували на важливості технологій уловлювання та зберігання вуглецю (CCS) як альтернативного підходу до боротьби зі зміною клімату, який дозволив би зберегти частку викопного палива в енергетичному балансі світу.

Китай і Росія, хоча й підтримали деякі кліматичні ініціативи, проявляли обережність у формулюванні конкретних зобов'язань через внутрішні економічні та геополітичні фактори. Китай, як найбільший у світі споживач енергії, офіційно підтримав Paris Agreement (2015) і підтвердив намір досягти піку викидів CO₂ до 2030 року, а також досягти вуглецевої нейтральності до 2060 року. У рамках ініціативи «Зелений Шовковий шлях» Китай також заявив про припинення фінансування нових вугільних електростанцій за кордоном, що було сприйнято як важливий сигнал у сфері глобального переходу до чистої енергетики. Проте, країна, яка все ще забезпечує понад 50 % своєї електроенергії шляхом вугілля, наполягала на необхідності поступового скорочення використання викопного палива з урахуванням особливостей її економічної моделі. Китайські представники під час COP26 також наголошували на важливості технологічного прогресу для досягнення кліматичних цілей, але відмовилися від підписання Глобальної ініціативи щодо скорочення викидів метану, яка передбачає зменшення викидів цього газу на 30 % до 2030 року. Росія, своєю чергою, також підтримала Паризьку угоду та у 2021 році затвердила Стратегію низьковуглецевого розвитку до 2050 року, що передбачає досягнення вуглецевої нейтральності до 2060 року. У рамках COP26 російська делегація підтвердила готовність до розвитку лісового господарства як основного компенсуючого механізму викидів. Водночас країна не приєдналася до ряду інших ініціатив, зокрема щодо вугілля та метану, що свідчить про прагнення зберігати стратегічну гнучкість у своїй енергетичній політиці.

Росія, яка є одним із найбільших експортерів нафти та природного газу у світі, зосередила свої зусилля на просуванні природного газу як «перехідного» палива в умовах глобального енергетичного переходу. Представники країни заявили, що прискорений відхід від викопного палива може дестабілізувати ринки енергоносіїв, призвести до зростання цін та загрожувати енергетичній безпеці низки країн. Росія також обмежено підтримала глобальну ініціативу щодо зменшення викидів метану, підписавши декларацію, проте відмовилася від зобов'язань щодо значного скорочення викидів у найближчі роки. Ці розбіжності між ключовими гравцями відображають їхні прагнення захистити власні економічні інтереси та зберегти вплив у глобальному енергетичному балансі. З одного боку, економіки, залежні від викопного палива, виступають за більш поступовий перехід та альтернативні технологічні рішення. З іншого боку, розвинені країни й держави з високими амбіціями у сфері декарбонізації, такі як Європейський Союз, вимагають швидших темпів енергетичної трансформації, що створює додаткову напругу на міжнародних переговорах.

Одним із ключових питань, що обговорювалися під час конференції було кліматичне фінансування. Його основним завданням є мобілізація достатніх ресурсів для пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них, особливо в країнах, що розвиваються, які зазнають найбільшого впливу змін клімату. COP26 продемонструвала складну динаміку переговорів між розвиненими країнами, що виступають основними донорами, і країнами, що розвиваються, які наполягають на виконанні фінансових зобов'язань. Розвинені країни, які несуть основну історичну відповідальність за викиди парникових газів, зобов'язалися ще на COP15 у 2009 році мобілізувати 100 мільярдів доларів щорічно до 2020 року для допомоги країнам, що розвиваються. Проте станом на 2021 рік ця ціль так і не була досягнута. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), у 2019 році загальний обсяг кліматичного фінансування склав близько 79,6 мільярда доларів США, а у 2020 році – приблизно 83,3 мільярда доларів, що значно нижче заявленої мети (OECD, 2023). Розвинені країни, такі як США, Велика Британія, Японія та ЄС, заявляли про свою готовність збільшити фінансову підтримку, проте часто надавали перевагу кредитам із низькими відсотковими ставками, а не грантам. Це викликало критику з боку країн, що розвиваються, які вважають кредити невиправданими, враховуючи їхню обмежену спроможність до обслуговування боргів.

У відповідь на посилення кліматичних викликів країни, що розвиваються, дедалі активніше розробляють національні стратегії адаптації, інтегруючи заходи з підвищення стійкості до змін клімату у свої соціально-економічні програми. Основною метою таких стратегій є зниження вразливості ключових галузей – сільського господарства, водного господарства, енергетики, охорони здоров'я та інфраструктури – до наслідків екстремальних погодних явищ, підвищення рівня моря та змін у режимі опадів. У сфері сільського господарства впроваджуються агроекологічні практики, зокрема вирощування стійких до посух культур, впровадження крапельного зрошення, відновлення деградованих земель та зміна календарів сівби відповідно до кліматичних прогнозів. Це особливо актуально для африканських країн, таких як Кенія, Сенегал та Ефіопія, де сільське господарство є основним джерелом доходу для більшості населення.

Країни Південно-Східної Азії, зокрема В'єтнам, Філіппіни та Індонезія, впроваджують комплексні програми з управління прибережними зонами, що включають будівництво захисних споруд, відновлення мангрових лісів, розробку карт загроз та систем раннього попередження. Вони також інвестують у зміцнення інфраструктури, стійкої до повеней, тайфунів і цунамій. У Латинській Америці адаптаційна політика включає розвиток систем збору дощової води, збереження біорізноманіття, підтримку інклюзивного місцевого планування з урахуванням корінних знань. Південна Азія, зокрема Бангладеш, Пакистан та Непал, приділяє увагу розробці програм соціального захисту населення, переміщеного через кліматичні катастрофи, а також розвитку охорони здоров'я для протидії хворобам, спричиненим змінами клімату.

Ключовим напрямом є також розвиток відновлюваної енергетики, яка дозволяє не лише зменшити залежність від імпорту викопного палива, але й створити нові робочі місця в умовах енергетичного переходу. У багатьох країнах зростає підтримка децентралізованих енергетичних систем, зокрема сонячних мікроелектростанцій у сільських регіонах. Такі рішення не лише забезпечують доступ до електроенергії, але й підвищують адаптивність громад до перебоїв у постачанні. Водночас спільною проблемою залишається обмежений доступ до фінансування. Країни, що розвиваються, наполягають на тому, що зобов'язання щодо фінансування мають не лише виконуватися, а й суттєво збільшуватися в умовах загострення кліматичної кризи. Представники групи найменш розвинених країн (Least Developed Countries Group) та Альянсу малих островних держав (Alliance of Small Island States, AOSIS) заявляли на COP26 про необхідність збільшити фінансову допомогу щонайменше до 500 мільярдів доларів до 2030 року. Особливу увагу вони приділяють грантовому фінансуванню, а також спрямуванню більшої частини коштів саме на адаптаційні заходи, оскільки ці країни зазнають найбільших втрат через підвищення рівня моря, екстремальні погодні явища та деградацію екосистем. Значна кількість країн, що розвиваються, також наполягала на створенні механізму компенсації втрат і збитків, пов'язаних із кліматичними катастрофами. Це питання стало одним із найгостріших під час COP26, оскільки розвинені країни тривалий час уникали обговорення такого механізму через побоювання юридичної відповідальності. Країни, що розвиваються, формують інституційну спроможність до реагування на кліматичні виклики шляхом інтеграції адаптації у національне планування, залучення локальних громад до прийняття рішень, розвитку технологічного потенціалу та пошуку нових партнерств. Однак ефективність цих стратегій значною мірою залежить від рівня міжнародної фінансової та технічної підтримки, яка залишається критично необхідною для реалізації довгострокових адаптаційних програм.

Попри очікування, угоди, досягнуті на COP26, лише частково задовольнили вимоги країн, що розвиваються. Розвинені країни підтвердили свої зобов'язання щодо досягнення цілі у 100 мільярдів доларів на рік, проте визнали, що цього не вдасться досягти до 2023 року. Було також оголошено про збільшення частки фінансування на адаптаційні заходи: до 2025 року вона має зрости до 40 % (UNFCCC, 2021a). Зокрема, Німеччина та Канада виступили з ініціативами покращення прозорості у фінансових потоках та створення дорожньої карти для досягнення цієї мети. Головним досягненням стала домовленість про створення Фінансової ініціативи Глазго, спрямованої на мобілізацію приватного капіталу для кліматичних заходів. Згідно з нею,

понад 450 фінансових установ з 45 країн, які контролюють активи на суму понад 130 трильйонів доларів, зобов'язалися підтримувати проекти, спрямовані на досягнення нульових викидів (UNFCCC, 2021a).

Попри ці зусилля, результати COP26 у сфері фінансування залишаються недостатніми. Відсутність чітких юридичних механізмів виконання зобов'язань і неузгодженість позицій між донорами та реципієнтами продовжують ускладнювати глобальну боротьбу зі зміною клімату. Відсутність узгоджених підходів до надання фінансової допомоги, таких як різниця між грантами та кредитами, створює додаткові труднощі для країн-реципієнтів. Наприклад, Японія враховувала кредити на будівництво «більш ефективних» вугільних станцій як кліматичну фінансову підтримку, що призводило до довгострокової залежності від викопного палива у країнах-отримувачах. Відсутність фінансування означатиме величезну втрату життів та засобів до існування у вразливих країнах. Критики також зазначають, що навіть існуючі обіцянки розвинених країн не виконуються, що є великою проблемою, враховуючи, що негативні наслідки і великі втрати від кліматичних змін відбуваються вже зараз.

Питання досягнення вуглецевої нейтральності та визначення термінів і масштабів скорочення викидів парникових газів стали основними темами політичних суперечок під час COP26. Вуглецева нейтральність, або досягнення балансу між кількістю викидів парникових газів, що генеруються, і кількістю газів, що поглинаються природними або технологічними методами, є важливим елементом міжнародних кліматичних зобов'язань. Однак визначення строків, механізмів і обсягів скорочення викидів стало причиною численних політичних конфліктів, що розділили учасників переговорів на два табори – країни, що розвиваються, і розвинені країни.

Один з найбільших конфліктів на COP26 виник навколо питання термінів досягнення вуглецевої нейтральності (Таблиця 2). На COP21 в Парижі була досягнута угода щодо збереження глобального потепління в межах 1,5 °C (Paris Agreement, 2015). Однак досягнення цього показника вимагає швидких і значних скорочень викидів парникових газів, що породжує розбіжності щодо термінів досягнення вуглецевої нейтральності. Розвинені країни, зокрема Європейський Союз, Великобританія, Японія та Канада, заявили, що вони можуть досягти цієї мети до 2050 року, тимчасом як США, Китай і інші великі економіки, зокрема індійський уряд, наполягали на більш пізніх термінах, вказуючи на необхідність збереження економічного розвитку та забезпечення соціальної стабільності у своїх країнах. Китай, найбільший у світі викидач парникових газів, заявив про готовність досягти вуглецевої нейтральності до 2060 року, Індія оголосила про плани досягти цієї мети до 2070 року.

Таблиця 2. Політичні конфлікти щодо термінів і масштабів досягнення вуглецевої нейтральності

Країна/ Регіон	Декларована дата досягнення вуглецевої нейтральності	Основні позиції та аргументи	Конфлікти з іншими країнами	Досягнуті компроміси на COP26
ЄС	2050 рік	Наголос на жорсткому регулюванні, зменшенні викидів через технології та «зелену угоду»	Конфлікти з країнами, що розвиваються, через вимогу збільшити фінансування для досягнення цілей	Підтвердження лідерства у фінансуванні кліматичних заходів і заклик до глобальної співпраці

Table 1. Continued

Країна/ Region	Декларована дата досягнення вуглецевої нейтральності	Основні позиції та аргументи	Конфлікти з іншими країнами	Досягнуті компроміси на COP26
Китай	2060 рік	Орієнтація на поступове скорочення викидів із збереженням економічного зростання	Конфлікти з ЄС і США щодо недостатньо амбітних цілей і продовження використання вугілля	Участь у дискусіях, але відмова пришвидшити терміни
Індія	2070 рік	Позиція про історичну відповідальність розвинених країн за викиди та вимога більшого фінансування для енергетичного переходу	Суперечки з розвиненими країнами щодо термінів і масштабів фінансування	Обіцянка збільшити використання відновлюваних джерел енергії до 50 % до 2030 року, за умови міжнародної підтримки
США	2050 рік	План амбітного скорочення викидів на основі технологічного розвитку, однак суперечки через внутрішньополітичні розбіжності	Конфлікти з Китаєм щодо лідерства у скороченні викидів і відновлення довіри через вихід із Паризької угоди у 2017	Зобов'язання відновити фінансування та підтримку міжнародних кліматичних ініціатив
Росія	2060 рік	Наголос на досягненні цілей коштом абсорбції викидів лісами, збереження залежності від викопного палива	Конфлікти з ЄС і США через відсутність чітких дій і прозорості в досягненні цілей	Часткове прийняття вимог щодо підвищення прозорості, але з обмеженими зобов'язаннями

Джерело: складено автором на основі International Federation of Social Workers (2021), UNFCCC (2021a), UNFCCC (2021b), EU Monitor (2022), OECD (2023), OWD (2024), World Bank (2025)

Найбільші суперечності також виникли через питання скорочення викидів у найбідніших країнах. Держави з економіками, що розвиваються, такі як Індія, Бразилія та Південна Африка, закликали до більш гнучкого підходу та більш тривалого перехідного періоду, оскільки вони зіштовхуються з численними економічними та соціальними викликами. Індія, наприклад, наголошувала, що її енергетична система значною мірою залежить від вугілля, яке забезпечує понад 60 % електроенергії, а швидка декарбонізація може мати значні наслідки для економіки та мільйонів громадян, які працюють у вугільній галузі (UNFCCC, 2022a). Представники Індії також зазначали, що країна робить суттєві зусилля для збільшення частки відновлюваних джерел енергії, але для досягнення вуглецевої нейтральності до 2070 року потрібні значні інвестиції, зокрема фінансова та технічна підтримка від розвинених країн.

Делегація Південної Африки, яка також сильно залежить від викопного палива, особливо вугільної енергетики, наголошувала на соціальних і економічних наслідках швидкого переходу до низьковуглецевої економіки. Стверджувалось, що різке скорочення використання вугілля може призвести до втрати робочих місць і економічної нестабільності, особливо у вугільно-залежних регіонах. Представники ПАР також закликали до фінансування програм «справедливого переходу» (UNFCCC, 2021g), які б забезпечували нові робочі місця для працівників, що залишаються без роботи через закриття вугільних підприємств. Країни з економіками, що розвиваються, наголошували на принципі «спільної, але диференційованої відповідальності», закладеному в Паризькій угоді, який визнає історичну відповідальність розвинених країн за зміну клімату. Вони стверджували, що жорсткі терміни для досягнення вуглецевої нейтральності не можуть бути накладені без врахування рівня розвитку країн, а також їхніх зусиль у боротьбі зі зміною клімату.

Ці суперечності ускладнили прийняття узгоджених рішень під час COP26, оскільки розвинені країни, такі як США та ЄС, наполягали на прискореному скороченні викидів і встановленні більш жорстких термінів для досягнення кліматичної нейтральності. Водночас вони наголошували, що кліматичні амбіції повинні бути однаковими для всіх країн, незалежно від їхнього економічного рівня. У результаті було досягнуто компромісу, який передбачав збереження принципу справедливості, але не вирішив багатьох фінансових і соціальних питань, які залишаються ключовими для найбідніших країн.

Іншою важливою темою, що спричинила конфлікти на COP26, було питання масштабів скорочення викидів. Розвинені країни, що здійснюють значні викиди, наполягали на тому, щоб скорочення викидів відбувалося відповідно до національних зобов'язань, зокрема в рамках національно визначених внесків (NDC). Європейський Союз підтвердив свою ціль до 2030 року скоротити викиди на 55 % порівняно з рівнем 1990 року. Одним із важливих результатів COP26 стало включення в резолюцію заклику до всіх країн оновити свої національно визначені внески (NDC) до 2022 року, підвищуючи амбіції у сфері скорочення викидів парникових газів. Це рішення стало спробою компенсувати відсутність прогресу у виконанні попередніх зобов'язань, а також відповісти на заклик наукової спільноти щодо необхідності термінових і радикальних дій для досягнення цілей Паризької угоди. У резолюції акцентовано на країнах G20, які відповідальні за понад 80 % глобальних викидів, з вимогою до них прийняти більш рішучі та ефективні заходи для скорочення викидів до 2030 року (UNFCCC, 2021a).

Серед головних інновацій COP26 стало створення механізму фінансування заходів для підтримки країн у їхньому переході до низьковуглецевих економік. Зокрема, цей механізм спрямований на розвиток чистих енергетичних технологій, таких як сонячна, вітрова

енергетика та виробництво зеленого водню, а також на підтримку трансформацій у регіонах, що залежать від вугілля. Для цього було домовлено залучати приватні інвестиції та спрямовувати державні кошти через міжнародні фінансові інституції, такі як Зелений кліматичний фонд (Green Climate Fund). Особливий інтерес викликала ініціатива з розвитку технологій зловлення та зберігання вуглецю, які потенційно можуть відіграти ключову роль у зменшенні промислових викидів і стабілізації клімату.

Проте, попри значні обговорення і політичні заяви, конкретні юридичні зобов'язання щодо скорочення викидів залишилися невизначеними. У тексті резолюції наголошувалося на необхідності глобальної співпраці та підтримки амбіційних кліматичних цілей, але без деталізації механізмів або встановлення конкретних санкцій у випадку невиконання зобов'язань. Це викликало критику з боку кліматичних активістів та експертів, які наголошували, що без чітких інструментів реалізації резолюція ризикує залишитися сукупністю декларацій.

Обговорення

Проведене дослідження рішень та впливу 26-ї кліматичної конференції ООН (COP26) стало важливим внеском у розуміння взаємозв'язку між глобальними екологічними зобов'язаннями та політичними факторами, які визначають міжнародну співпрацю в умовах кліматичних викликів. Аналіз політичного контексту, основних гравців і результатів COP26 дозволив оцінити як позитивні, так і суперечливі аспекти сучасної кліматичної політики. Результати цього дослідження підтвердили, що глобальні кліматичні ініціативи дедалі більше стають ареною геополітичного протистояння, що створює як можливості, так і виклики для досягнення сталого розвитку.

COP26 стала важливою віхою у формуванні глобальної кліматичної політики, оскільки об'єднала держави, міжнародні організації та недержавних акторів для розв'язання проблеми зміни клімату. Як зазначали M. Hasan (2022) і J. Bloomfield & F. Steward (2022), конференція досягла значного прогресу в питаннях скорочення викидів парникових газів, фінансування кліматичних заходів і підтримки технологій відновлюваної енергетики. Водночас ефективність COP26 обмежувалася через недостатню конкретизацію механізмів виконання ухвалених рішень та брак механізмів контролю за їх реалізацією. Роботи T. Stankovic *et al.* (2023) та M. Jacobs (2022) підтвердили результати даного дослідження та зазначають, що одним із головних обмежень COP26 є відсутність механізмів примусу щодо виконання ухвалених рішень. Паризька угода передбачає добровільність виконання зобов'язань, що ускладнює досягнення глобальних кліматичних цілей. Відсутність санкцій за невиконання зобов'язань знижує ефективність міжнародних кліматичних угод.

Питання кліматичного фінансування, викликає численні дискусії між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються. Як свідчать результати досліджень U.J. Frey & J. Burgess (2023) та O. Mizuno (2025), недостатність фінансових ресурсів для підтримки кліматичних заходів у країнах, що розвиваються є

критичним бар'єром для їх участі у глобальних зусиллях. Данне дослідження підтвердило цю тезу, наголосивши на важливості досягнення балансу між фінансовими зобов'язаннями розвинених країн і потребами менш розвинених держав. Також було виявлено, що COP26 сприяла підвищенню уваги до інтеграції кліматичних заходів у сферу міжнародного співробітництва. Проте, як і зазначено у дослідженнях T. Cadman & R. Hales (2022) і M. Jacobs (2022), відсутність механізмів примусу в рамках кліматичних угод обмежує їхню ефективність. Данне дослідження підкреслило важливість розробки більш чітких інструментів моніторингу виконання зобов'язань, зокрема в контексті паризької угоди.

Політичні конфлікти, що виникли навколо резолюцій COP26, свідчать про значний вплив національних інтересів на міжнародні кліматичні ініціативи. Як і зазначено в дослідженні G. Huang *et al.* (2022) та L. Ziyu & Z. Chi (2023), терміни та масштаби зобов'язань, пов'язаних із вуглецевою нейтральністю, залишаються предметом гострих суперечок між розвиненими та країнами, що розвиваються. В даному дослідженні зазначається, що врегулювання таких конфліктів потребує зміцнення довіри між країнами та розробки більш інклюзивних механізмів ухвалення рішень.

Результати дослідження засвідчили, що глобальна кліматична політика дедалі більше впливає на формування енергетичної політики провідних країн світу. Як зазначено в дослідженні J. Markard & D. Rosenbloom (2022) та O.O. Babayomi *et al.* (2022), перехід до відновлюваних джерел енергії став пріоритетом для багатьох урядів, що виражається у збільшенні інвестицій у технології сонячної, вітрової та гідроенергетики. Водночас національні стратегії дедалі частіше включають програми з декарбонізації, спрямовані на скорочення споживання викопного палива, зокрема вугілля та нафти. Залежність багатьох країн від традиційних енергетичних джерел залишається значним викликом для виконання кліматичних зобов'язань. Як свідчать дослідження P. Achakulwisut *et al.* (2023) та M. Qamruzzaman & S. Karim (2024), технологічна та фінансова спроможність залежних від викопного палива держав значною мірою визначає швидкість їхнього переходу до вуглецевої нейтральності.

Дослідження COP26 продемонструвало важливість міжнародного співробітництва як ключового інструменту для вирішення глобальних викликів, пов'язаних зі зміною клімату. Конференція об'єднала держави, міжнародні організації, приватний сектор, громадянське суспільство та наукову спільноту, що сприяло обговоренню комплексних підходів до реалізації кліматичної політики. Як зазначено в роботі S. Schaub *et al.* (2024) та K. Skagen & E.L. Boasson (2024) інтеграція кліматичних заходів у глобальну політику, посилена участю різних зацікавлених сторін, дозволила підвищити обізнаність щодо важливості боротьби зі зміною клімату на всіх рівнях. Залучення широкого кола учасників також забезпечило краще розуміння регіональних особливостей та потреб, що є важливим для розробки інклюзивних стратегій, орієнтованих на досягнення спільних кліматичних цілей. Однак, як підкреслили дослідники S.J. Rickard (2024),

досягнення консенсусу між усіма сторонами залишається значним викликом. Відмінності у національних інтересах, економічних можливостях і рівнях розвитку значно ускладнюють переговорний процес. Це породжує напруженість у міжнародних кліматичних переговорах, зокрема стосовно термінів досягнення вуглецевої нейтральності. Відсутність єдиної позиції щодо основних аспектів кліматичної політики також створює ризик фрагментації глобальних зусиль.

Як показують дослідження K. Dooley *et al.* (2021) та J. Nickel *et al.* (2022), нерівномірний розподіл відповідальності між країнами став одним із ключових викликів, які виявилися під час COP26. Розвинені країни наполягають на жорстких зобов'язаннях для країн, що розвиваються, мотивуючи це необхідністю швидкого зменшення глобальних викидів, тоді як останні вимагають більшого фінансового сприяння та доступу до «зелених» технологій, щоб досягти своїх кліматичних цілей. Водночас участь деяких великих розвинутих країн, таких як Росія та Китай, виявилася обмеженою: обидві країни уникнули конференції, що сигналізує про їхню небажання брати на себе лідерські ролі у розв'язанні кліматичних проблем. Як зазначали P.D. Williams & M. McDonald (2023) і A. Thompson (2024), ігнорування глобального кліматичного діалогу з боку впливових держав підриває зусилля інших країн та створює прецедент для ухилення від відповідальності. Китай і путіносія є одними з найбільших емітентів парникових газів, і їхнє небажання активно брати участь у міжнародних зусиллях ставить під сумнів досяжність загальних цілей Паризької угоди. Як свідчить дане дослідження, відсутність конструктивної участі таких країн у глобальних переговорах посилює напруження між розвиненими та країнами, що розвиваються, оскільки останні справедливо вказують на необхідність справедливого розподілу відповідальності. Для розв'язання цієї проблеми потрібні механізми, що забезпечуватимуть як фінансову підтримку з боку розвинених країн, так і прозорість зобов'язань усіх сторін, включаючи держави, які досі залишаються осторонь глобального кліматичного діалогу.

Дослідження висвітлює значний розрив між кліматичними амбіціями й реальними досягненнями, що ставить під сумнів здатність міжнародної спільноти досягти цілей, визначених Паризькою угодою. Як зазначено у роботі T. Sun *et al.* (2021), попри амбітні заяви багатьох країн, реальні дії щодо скорочення викидів парникових газів залишаються недостатніми. Розрив обумовлений як браком політичної волі, так і значними економічними та технологічними обмеженнями, що ускладнюють перехід до вуглецево-нейтральної економіки. Дане дослідження підкреслює важливість впровадження більш жорстких інструментів моніторингу та незалежного оцінювання прогресу кожної країни. Установлення єдиної системи звітності, що базується на чітких, кількісно визначених показниках, дозволить підвищити прозорість міжнародного кліматичного процесу.

Перешкодою в дослідженні була складність аналізу багатосторонніх переговорів та компромісів, що супроводжували COP26, через їхню складну структуру та

неоднозначний політичний контекст. Також викликом було врахування різних національних пріоритетів і позицій країн, що іноді суперечили одна одній. Подальші дослідження у цій сфері мають бути зосереджені на аналізі довгострокового впливу рішень COP26 на регіональну та глобальну політику, зокрема в аспекті зміцнення довіри між країнами та впровадження інновацій у кліматичне фінансування.

Висновки

Результати дослідження політичного контексту та рішень COP26 показали на складність і багатогранність процесу міжнародного кліматичного співробітництва. Політична ситуація перед конференцією була напруженою через глобальні кризи, політичні конфлікти та відсутність ключових гравців, таких як Китай і Росія. Їхнє рішення не брати участь у COP26 було зумовлене як внутрішніми економічними факторами, так і зовнішніми політичними розбіжностями, що суттєво вплинуло на результати конференції. Відсутність цих країн обмежила досягнення більш амбітних угод і підкреслила розбіжності між великими економіками світу.

Аналіз впливу рішень COP26 на енергетичну політику показав, що конференція стала каталізатором для впровадження нових стратегій у галузі відновлюваної енергетики. Європейський Союз продовжує активно реалізовувати «Зелену угоду», що передбачає досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року та значне збільшення частки відновлюваних джерел енергії. Сполучені Штати, які відновили свою участь у міжнародному кліматичному співробітництві, демонструють намір суттєво скоротити викиди в межах ініціативи «Чиста енергетика». Однак Китай і Росія, дві з найбільших економік світу, залишаються значною мірою залежними від викопного палива. Попри проголошені наміри щодо поступового зменшення викидів, їхні амбіції значно нижчі порівняно з іншими глобальними лідерами. Така неоднорідність підходів серед країн підкреслює складність формування єдиного глобального консенсусу.

Окрему увагу привертає питання кліматичного фінансування, яке стало одним із найсуперечливіших на COP26. Розвинені країни зобов'язалися збільшити фінансову допомогу для підтримки країн, що розвиваються, зокрема, через обіцянку мобілізувати \$100 млрд щорічно. Однак реальні показники залишаються нижчими за обіцяні обсяги, що викликало значне розчарування з боку держав, чия економіка розвивається. Нерівність у розподілі фінансування та відсутність чітких механізмів його реалізації стали причиною нових політичних конфліктів, що гальмують ефективність міжнародного співробітництва. Країни, що розвиваються, наголошують на необхідності посилення фінансової підтримки та більш справедливого підходу до розподілу ресурсів.

Політичні конфлікти щодо термінів і масштабів досягнення вуглецевої нейтральності також виявили значні розбіжності між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються. Розвинені країни, такі як ЄС, наполягають на амбітних термінах досягнення вуглецевої нейтральності до середини століття, що

вимагає прискореного переходу до відновлюваних джерел енергії та скорочення викидів. Водночас країни з економіками, що розвиваються, звертають увагу на необхідність врахування їхніх соціально-економічних умов, складнощів енергетичного переходу та запитів на додаткове фінансування. Ці країни аргументують, що їхній внесок у глобальні викиди був історично значно нижчим, тому відповідальність за їх скорочення повинна лягати на розвинені держави.

COP26 засвідчила прогрес у низці напрямків, зокрема в підтримці відновлюваної енергетики та активізації кліматичного фінансування, але також виявила серйозні виклики, які заважають ефективній реалізації ухвалених рішень. Політичні, економічні та соціальні розбіжності між країнами вимагають подальшої роботи над зміцненням міжнародного співробітництва, розробкою адаптивних механізмів

фінансування та впровадженням інноваційних стратегій зменшення викидів. Перспективними напрямками подальших досліджень можуть бути вивчення впливу політичної волі на реалізацію кліматичних стратегій, аналіз економічних наслідків кліматичних рішень для розвинених країн і країн, що розвиваються, а також дослідження ефективності фінансових механізмів, запроваджених у межах COP26.

Подяки

Немає.

Фінансування

Дослідження не отримувало фінансування.

Конфлікт інтересів

Немає.

UDC: 502.3:327

DOI: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.89

Valentin Rybachek**PhD in Law, Associate Professor**Kyiv University of Intellectual Property and Law**02000, 210 Kharkivske Hwy., Kyiv, Ukraine**<https://orcid.org/0000-0002-8319-5135>*

Between the ecological perspective and global confrontation: Current results of COP26

Abstract. The purpose of this study was to identify the impact of COP26 decisions on political processes, energy policy, and international cooperation. For this, the study employed the methods of historical analysis, comparison of political positions of the key participants of the conference, as well as analysis of the adopted resolutions and their consequences. The results of the study showed that COP26 was a prominent milestone in shaping global climate policy but reflected major political differences between countries. On the one hand, the decisions made helped to intensify work on renewable energy sources and implement emission reduction mechanisms. On the other hand, the conference revealed contradictions in the timing of carbon neutrality and the scale of commitments, which limited the scope for global coordination. An analysis of climate funding revealed that developed countries, albeit committed to increasing financial support for developing countries, have been unable to meet all their demands. This has led to political tensions that hinder the effective implementation of climate initiatives. Special attention is paid to the role of COP26 in strengthening and weakening international cooperation in the energy sector. The study found that the ambitious emission reduction targets of the EU and the US are markedly different from the cautious stance of fossil fuel dependent countries such as China and Russia. The study highlighted the need to find a compromise between countries to effectively address climate challenges. Particular attention should be paid to creating financing mechanisms that accommodate the interests of both developed and developing countries. Only by strengthening international cooperation and adopting an adaptive approach to climate commitments can sustainable outcomes in the fight against climate change be achieved

Keywords: negotiations; warming; energy transformation; carbon emissions; geopolitical interests; renewable sources

Introduction

The relevance of this study is driven by the need for a deeper analysis of the relationship between environmental obligations, economic interests, and political processes at the international level. The impact of climate negotiations on contemporary international politics is one of the most pressing issues in the context of global challenges related to climate change. Decisions taken at the Conference of the Parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change (COP) not only determine the climate policy of individual countries, but also substantially influence the global energy cooperation, economic stability, and political interaction between states. Of particular significance was the 26th Conference of the Parties (COP26), held in November 2021 in Glasgow, which became a platform for complex political negotiations, critical decisions, and significant controversies between key states.

Researchers have repeatedly emphasised the ambivalence of climate conference decisions, which reflects

the conflicting interests of participating states and the difficulty of finding a compromise. According to R. Cléménçon (2023), a key problem in international climate negotiations is the deep gap between the economic priorities of developed and developing countries. Developed countries, historically responsible for most of global greenhouse gas emissions, insist on a rapid transition to low-carbon economies, while developing countries demand compensation for the impact of climate change, emphasising their limited financial and technological capacity. According to R. Hafezi *et al.* (2024), these opposites considerably complicate decision-making during conferences, as each party seeks to minimise its own costs, often to the detriment of global goals. Uncertainty about the mechanisms for implementing decisions becomes an additional barrier, as many countries question the transparency and effectiveness of the proposed approaches.

Received: 23.02.2025, Revised: 23.05.2025, Accepted: 18.06.2025

Suggested Citation:

Rybachek, V. (2025). Between the ecological perspective and global confrontation: Current results of COP26. *Foreign Affairs*, 35(3), 89–102. doi: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.89.

*Corresponding author

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

The role of climate funding, which became one of the central topics of discussion at COP26, attracts particular attention. According to S. Bracking & B. Leffel (2021), financial support for developing countries is viewed not only as a means of adapting to the effects of climate change, but also as a powerful political tool used to balance interests between the global North and South. K. Perry & L. Sealey-Huggins (2023) emphasised that unequal access to financial resources not only exacerbates socio-economic inequality, but also complicates international negotiations, creating a trust gap between donor and recipient countries.

The role of developed countries in global climate negotiations, particularly in the context of initiatives such as COP26, has been criticised by developing countries for uneven financial commitments, the lack of specific mechanisms to support transformation processes, and the unwillingness of some countries to reduce emissions in the short term. According to D. Wang & Y. Fang (2024), the policies of these countries, including the United States, China, and Russia, are driven not only by international obligations but also by domestic economic and political priorities. While the influence of developed countries on global climate policy is decisive, not all of them demonstrate the same readiness for ambitious climate initiatives. N. Carter & M. Pearson (2024) analysed the ambiguous climate policy in the UK, showing its changes over the period from 2015 to 2022. The researchers noted that the UK Conservative governments combined progress on zero net emissions commitments and increased emissions reduction targets with inadequate policy implementation, indicating internal divisions within the party. These political divisions in the UK reflect a broader global trend where internal economic and political interests of developed countries largely determine their willingness to take part in climate initiatives.

According to C.S. Malley *et al.* (2023), one of the key achievements of the COP26 conference was the agreement to reduce methane emissions, which is of particular relevance considering its promising global warming potential in the short term. This invites discussion of the development of a global initiative that will make a valuable contribution to curbing the temperature rise to the limits set by the Paris Agreement. Particular focus was placed on creating mechanisms to monitor the implementation of climate commitments. As A. Alqaisi (2024) noted that the introduction of independent monitoring tools and transparent reporting systems aims to increase the level of accountability of countries, but the implementation of these initiatives continues to be an open question due to the extensive gap between the stated goals and actual actions of countries. Researchers emphasised the lack of funding, limited access to technology in developing countries, and political disagreements between key stakeholders.

No less controversial is the issue of achieving carbon neutrality, which became central to COP26. According to L. Chen *et al.* (2022), the goals declared by countries to achieve zero emissions by 2050 are ambitious, but their implementation requires extensive financial, technological, and political resources. Achieving carbon neutrality is critical to avoiding a climate catastrophe, and therefore the international community must step up its efforts in this area.

The purpose of the present study was to analyse the COP26 decisions in the context of their impact on energy policy, international cooperation, and political relations between countries. For this, the study performed a historical review of previous climate conferences, analysed the political context of COP26, including the positions of the key players and the reasons for the absence of China and Russia, assessed the impact of the conference decisions on the energy policies of key countries, investigated the controversies over climate funding and achieving carbon neutrality and the conflicts that arose during the discussion of these issues.

Literature Review

In the current scientific literature, COP26 is considered a valuable political stage in the transformation of global climate policy. One of the key issues identified in numerous studies is the gap between the rhetoric of participating countries and their factual commitments to reduce emissions and finance climate action. A. Kaya & L.S. Schofield (2020) examined the evolution of COP conferences, emphasising a gradual shift from declarative agreements in the 1990s to more concrete mechanisms for implementing climate commitments, including through the introduction of monitoring, reporting, and financial support instruments. However, COP26 again revealed structural limitations of international climate governance, particularly the unequal access of countries to mechanisms for influencing decisions and financing adaptation measures. W. Jiang *et al.* (2022) emphasised that COP26 reflects a new era of “climate capitalism”, where transnational economic interests, large corporations, and financial institutions are beginning to set environmental priorities, sometimes pushing social justice and the needs of vulnerable communities off the agenda.

S. Haug *et al.* (2021) detailed the political tensions between the Global North and South, highlighting that developed states tend to avoid legal responsibility for historical greenhouse gas emissions, which fuels distrust of the decision-making process at climate conferences. This strategy of avoiding concrete commitments is resented by less developed countries, which emphasise that it is the industrialised nations that have accumulated the bulk of historical emissions and, therefore, should bear most of the financial and technological burden of overcoming the consequences of climate change. K. Anderson *et al.* (2020) noted that the principle of “shared but differentiated responsibilities”, officially stipulated in the UN Framework Convention on Climate Change, is still incompletely implemented, specifically in the context of financing adaptation measures in developing countries. Many of the commitments made at the COP conferences are still unfulfilled or are formalised in ways that render making real funding available to vulnerable regions impossible. This only exacerbates the imbalance in the ability of countries to address the climate crisis and creates an atmosphere of political tension that prevents the development of joint, long-term solutions.

Y. Zhang *et al.* (2021) emphasised that the term “carbon neutrality” is increasingly used in political discourse as a tool to create an image of “environmental responsibility”, but without a proper methodological basis.

The absence of clear mechanisms for monitoring, control, and accountability for non-compliance with targets creates a risk that climate policy will become a formality. N.E. Paul (2024) drew analogous conclusions, who, after analysing the Nationally Determined Contributions (NDCs) of different countries, concluded that even if they are fully implemented, the world will be unable to keep warming within 1.5°C, as envisaged by the Paris Agreement. The problem is exacerbated by the fact that most NDCs do not account for adaptation measures and do not ensure a fair distribution of the climate burden.

Y. Wang *et al.* (2022) examined COP26 through the lens of geoeconomics, emphasising that the conference has become a battleground for controlling future markets for clean technologies, from battery systems to electric vehicle infrastructure. The environmental agenda is increasingly being integrated into economic influence strategies, while the transition to a green economy is viewed by countries as part of a new industrial revolution. In this context, D.G. Victor *et al.* (2022) highlighted the symbolic nature of many climate commitments, which are used by states to reinforce their national positions in the international arena. The COP increasingly serves as a diplomatic theatre where political pledging dominates practical steps towards achieving global climate goals, such as climate justice, export restrictions, or technology transfer.

H. Salimi Turkamani (2024) investigated the political controversy around the creation of a mechanism for compensation for loss and damage as one of the key points of conflict at COP26. The researcher noted that the lack of political will on the part of developed countries led to vague wording in the final documents. S. McDonnell (2023) emphasised that without adequate funding, the adaptation risks being still a declarative rather than an effective part of climate policy. The researcher emphasised that the integration of adaptation measures into national planning should be accompanied not only by political commitments but also by real access to financial and technical resources, especially for the least developed countries.

It is also relevant to review the study by K. Almutairi *et al.* (2023), which analysed new strategies for the development of renewable energy after COP26. Experts predicted a significant increase in global investment in solar, wind, and geothermal energy, particularly in regions with prominent natural potential. However, the researchers noted that without proper planning, such a transformation could lead to new forms of energy inequality. Decentralisation of RES, as highlighted by Y. Sun *et al.* (2023), should become a key element of the green transition, as it enables the involvement of local communities, creation of new jobs, and increased energy autonomy. In other words, it is only through democratising access to energy that it can be ensured that climate transformation is not only technologically sound but also socially just. COP26 was a critical step in rethinking global climate governance. The scientific discourse is dominated by scepticism regarding the conference's ability to deliver a just climate transformation without a radical change in approaches to financing, emissions control, and geopolitical cooperation.

Materials and Methods

This study employed a comprehensive approach to analyse the impact of the decisions of the 26th UN Climate Conference (COP26) on international policy, energy cooperation, and the achievement of climate goals. The study was conducted in three stages between March 2024 and December 2024. The first stage involved the collection and systematisation of data on previous COP conferences, their evolution and outcomes. Particular attention was paid to analysing the political context prior to COP26, including global political and economic factors that influenced the positions of key players (UNFCCC, 2021b; World Bank, 2024a; 2024b; 2024c; 2025). The second stage of the study included a detailed analysis of official COP26 documents, including the Copenhagen Accord (2009), the Paris Agreement (2015), and the COP26 report (UNFCCC, 2021a). The study compared the approaches of key global actors – the United States (The U.S. Department of Energy, 2022), China (IEA, 2022a) and Russia (IEA, 2022b), and India (The Union Cabinet, 2022) – to the distribution of financial commitments to combat climate change. The study analysed the political and economic reasons for China's and Russia's absence from COP26, including the internal and external factors that influenced their decisions. The third stage of the study included a comprehensive comparative analysis of the strategies adopted at COP26, focusing on their practical implementation in the key actors, the US, the EU, China, Russia, and India. To examine the specific features of approaches to achieving carbon neutrality, the study employed the method of content analysis of long-term low-emission development strategies. The analysis covered the timeframe within which countries declare the achievement of carbon neutrality and the estimated amount of greenhouse gas emission reductions in the short and medium term. The study also focused on financial commitments between developed and developing countries, given the divergent approaches to sharing responsibility for financing climate initiatives. The study analysed the implications of these conflicts for international climate cooperation, including the probable risks and prospects for further climate negotiations (World Bank, 2021; UNFCCC, 2021c; 2021d; 2021e; 2021f; 2021g; 2022a; 2022b).

The methodological framework of the study included several interrelated approaches that ensured a comprehensive analysis of the topic. Historical analysis was employed to examine the evolution of climate negotiations at previous COP conferences to trace the development of their key themes, key resolutions, and the dynamics of country participation. Political analysis was employed to provide an in-depth assessment of the positions of key players, such as the US, EU, G77 countries, China, and Russia, considering their national interests, economic priorities, and energy and climate strategies. The application of these methodological approaches was aimed at a comprehensive study of the transformation of climate policy of key international actors after COP26, with the purpose of identifying political, economic, and institutional factors that affect the implementation of climate commitments.

Results

Political context and key players at the 26th Climate Conference. The Conference of the Parties (COP), established under the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), is the central platform for international climate change negotiations. Since COP1 in 1995, their purpose has been to create a comprehensive strategy to reduce the impact of human activity on the climate. At COP3, the first legally binding document was adopted – the Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change (1997), which set concrete targets for reducing greenhouse gas emissions for developed countries. The Protocol aimed to reduce emissions to levels below 1990 levels, but not all countries have fulfilled these commitments. In 2009, at the COP15 in Copenhagen, a new global agreement was expected to be concluded to replace the Kyoto Protocol after 2012. The key issues discussed included countries' commitments to reduce greenhouse gas emissions, financing mechanisms for developing countries, and the creation of a single legally binding document. However, the conference ended without a legally binding agreement. Instead, the Copenhagen Accord (2009) was adopted, a non-binding political declaration that did not contain clear quantitative emissions reduction targets. This necessitated a new agreement, which was reached at COP21 in Paris in 2015. The Paris Climate Change Conference (COP21) held in 2015 was aimed at reaching a new comprehensive climate agreement that would unite all countries in the world in their efforts to combat climate change. The key issues discussed at the conference included long-term targets for reducing greenhouse gas emissions, adaptation to the effects of climate change, financial support for developing countries, and monitoring and reporting mechanisms. This resulted in the adoption of the Paris Agreement (2015), which set a goal of keeping the global average temperature rise to well below 2 °C compared to pre-industrial levels, with the intention of limiting it to 1.5 °C. The agreement also obliged all countries to submit Nationally Determined Contributions (NDCs) and update them every five years, demonstrating progress in reducing emissions. Each subsequent conference, including COP26, continued to build on the previous decisions, focusing on implementing the goals of the Paris Agreement, increasing climate funding, and developing innovative technologies to reduce emissions. The COPs have become not only a decision-making platform, but also a valuable tool for monitoring and reporting on the results achieved in the fight against climate change.

Before COP26, which took place in November 2021 in Glasgow, the global political situation was challenging. The COVID-19 pandemic, which began in late 2019, had a global economic impact, causing a 3.5% decline in global GDP in 2020, according to the World Bank (2024a). This significantly worsened the economic prospects of countries, particularly the development of infrastructure and innovative technologies, including renewable energy sources (Zhuravel, 2023). Growing government budget deficits caused by the effects of lockdowns and crisis economic measures in response to the COVID-19 pandemic markedly weakened the ability of many governments to invest in climate initiatives. According to Statista, based on the International Monetary Fund A. O'Neill (2023),

in 2020, the budget deficit in emerging market countries increased to 9.3% of GDP on average, up from 4.8% in 2019. In South Africa, this figure reached 10.8%, in Brazil – 13.4%, and in India – 9.2%. At the same time, the level of global cooperation declined due to the prioritisation of national interests, the closure of borders, and the strengthening of protectionist approaches. This also complicated the implementation of the joint financial and technical mechanisms stipulated by the Paris Agreement.

The economic downturn has had a particularly devastating effect on low-income countries, where the pandemic has exacerbated structural inequalities. The World Bank (2024c) estimates that over 97 million people worldwide fell below the extreme poverty line in 2020, with the majority in sub-Saharan Africa and South Asia. For example, the poverty rate in Nigeria increased by more than 2% in the first year of the pandemic alone. In countries such as Bangladesh and Ethiopia, a significant decline was observed in employment in the informal sector, which accounted for over 70% of the total labour market. In this regard, increased pressure on governments has forced them to reorient their budget priorities from long-term climate goals to immediate socio-economic needs.

Global disagreements over the financing of climate initiatives continue to be a constant topic of discussion at COP conferences. According to the Copenhagen Accord (2009), reached at COP15, developed countries pledged to provide USD 100 bn annually to support climate action in developing countries. However, according to a United Nations report, only about USD 80 bn was mobilised by 2021, which is 80% of the pledged amount (United Nations, 2021). This chronic underfunding caused discontent among countries in the Global South, especially in Africa and Latin America. The source of resentment is not only inequity in the fulfilment of financial commitments, but also the disparity between the level of vulnerability to climate risks and access to resources to counter these risks. For instance, in Mozambique and Haiti, climate-related disasters, including cyclones and floods, caused large-scale social losses, but a lack of funding made it impossible to properly adapt infrastructure to extreme weather events (African Development Bank Group, 2025).

The governments of these countries were forced to cut social spending or turn to international financial institutions to raise loans to cover the costs of combating climate change, which led to an increased debt burden. Thus, the failure of developed countries to fulfil their commitments not only undermines confidence in climate processes, but also directly deepens inequality between global regions. According to the OECD report, only 27% of these funds were allocated to climate change adaptation, while the majority (60%) were used to mitigate the effects of climate change (OECD, 2023). Developing countries emphasised the need for greater investment in projects aimed at restoring ecosystems, protecting biodiversity, and developing clean technologies. This failure to meet financial commitments by developed countries called into question the effectiveness of global climate commitments and became a crucial aspect of the political discussions at COP26. Southern countries have been actively calling for an equitable distribution of climate funding, which became part of the Climate Justice Programme launched in 2021

(International Federation of Social Workers, 2021). The commitments signed during COP21 in 2015 are also still unfulfilled. One of the key points of the Paris Agreement was to reduce CO₂ emissions by 2030. As presented in Table 1, while the US and EU are showing positive dynamics in reducing CO₂ emissions, their efforts may not be enough

to meet global climate goals unless other major economies step up their commitments. Rising emissions in Russia and China severely complicate the meeting of the climate goals, as these countries are among the largest sources of greenhouse gases. India, despite its relatively low per capita emissions, is also demonstrating negative dynamics.

Table 1. Change in CO₂ emissions compared to commitments

Country	Pledged reduction by 2030	CO ₂ level as of 2015 (tonnes)	CO ₂ level as of 2021 (tonnes)	CO ₂ level as of 2023 (tonnes)
USA	40%	16.5	14.8	14.3
Russia	70%	11.3	11.7	12.5
China	60%	7.1	8	8.4
EU	55%	7.5	7.1	6.7
India	33%	1.7	1.9	2.1

Source: compiled by the author of this study based on Paris Agreement (2015) and OWD (2024)

At COP26, developing countries emphasised the need for greater flexibility in greenhouse gas emission requirements. They emphasised that they are at the stage of industrialisation and development, and therefore severe restrictions could significantly affect their economic development. According to the World Bank, developing countries account for about 60% of the world's population, and their economies' share of global output is still growing (World Bank, 2025). These countries often rely on energy-intensive industries, such as metallurgy, agriculture, and manufacturing, which require significant carbon dioxide emissions. Based on these factors, developing countries have insisted on flexibility in meeting their climate commitments, considering their socio-economic needs. For example, India, one of the largest developing countries, said it needed more time to implement its emissions reduction commitments, especially in the context of its growing population and need for energy to support development. This issue was also related to financial aid. Developing countries demanded more funding for the transition to renewable energy and climate change adaptation. Since many of them are vulnerable to the effects of climate change, they sought commitments from developed countries to fulfil financial pledges, such as the USD 100 bn per year set at previous conferences (Copenhagen Accord, 2009).

The political aspect, exacerbated by economic problems after the pandemic, substantially influenced the negotiation process at COP26, where developed countries emphasised the urgency of achieving climate goals, while developing countries demanded a fairer distribution of financial resources and more flexible deadlines for reducing greenhouse gas emissions. At COP26, major global players with differing national interests and climate ambitions played a key role in determining the outcome. The United States, under the leadership of President Joe Biden, focused on returning to global climate leadership after withdrawing from the Paris Agreement (2015) during the Donald Trump administration. The re-engagement in the agreement was accompanied by the announcement of ambitious targets: reducing greenhouse gas emissions by 40% by 2030 compared to 2005 levels. To achieve these goals, the Biden administration planned extensive investments in clean energy, including USD 369 bn for climate initiatives within the framework of the Social Infrastructure Bill (The U.S. Department of Energy, 2022).

Internal efforts in the United States focused on the development of renewable energy sources, decarbonisation of transport and electricity, and the introduction of new energy efficiency standards (The U.S. Department of Energy, 2022). This was to help create jobs and strengthen the emissions-reducing economy.

Despite numerous internal challenges, the European Union has maintained a leading role in global efforts to reduce greenhouse gas emissions. Under the European Green Deal adopted in 2019, the EU aims to become the first climate-neutral continent by 2050. By 2030, it is planned to reduce greenhouse gas emissions by at least 55% from 1990 levels. In line with this strategy, member states have pledged to increase the share of renewable energy in the energy mix to 40% by 2030 (EU Monitor, 2022). In the international arena, the EU has emphasised the need to strengthen its climate partnership with developing countries and has provided significant funding to support the global green transformation. The President of the European Commission, Ursula von der Leyen, stressed the importance of a fair transition to a green economy that includes social protection (European Commission, 2021). A EUR 17.5 bn fund was created under the Just Transition Mechanism to support regions dependent on fossil fuels, such as Silesia in Poland or Asturias in Spain (World Bank Group, 2021).

The key players at COP26 developed their strategies in the context of national economic realities and global climate challenges, creating a complex political dynamic that had a decisive impact on the consensus at the conference. However, some major actors were absent from COP26. Most notably, China and Russia were absent. The absence of China and Russia from COP26 in Glasgow in November 2021 considerably affected the course and outcome of the conference, which was considered key to the fight against climate change. Chinese President Xi Jinping and Russian President Vladimir Putin did not attend in person, which caused criticism and concern from the international community. The official reason for Xi Jinping's absence was to follow strict quarantine measures related to the zero-tolerance policy for COVID-19 (Shawn, 2022). This decision also had political overtones, as China was preparing for the 20th Communist Party Congress in 2022, and the country's leadership was focused on internal stability. The energy crisis of 2021 also played a crucial role: coal accounted

for 61% of the country's energy mix, with annual consumption of about 4.2 billion tonnes. A rapid coal phase-out could jeopardise China's economic growth, which continues to be a priority for the government (IEA, 2022a).

Russia also did not send its president to the conference, citing internal reasons and diplomatic differences. Russia is one of the largest oil and gas exporters, and its economy is heavily dependent on fossil fuel exports: in 2021, the fuel and energy sector accounted for more than 60% of the country's exports and about 45% of its budget (IEA, 2022b). Vladimir Putin's absence was perceived as a political signal that underscored Russia's unwillingness to make tough climate commitments. Russia's announced goal of achieving carbon neutrality by 2060 was criticised as insufficiently ambitious considering the goal of keeping global warming to 1.5 °C (Climate Action Tracker, 2022).

The absence of the leaders of China and Russia substantially affected the outcome of COP26, as these countries are among the largest polluters and key players in global energy policy. Their absence at the summit signalled an unwillingness to make active commitments to achieve the goals of the Paris Agreement. The wording on the "phase-out" of coal in the final text of the Glasgow Climate Pact (UNFCCC, 2021a) was a compromise due to the resistance of China and Russia, which continue to rely heavily on fossil fuels to meet their energy needs and economic development.

This decision was criticised by environmental organisations, which argued that the use of the term "phase-out" instead of "phase-down" substantially weakens global efforts to reduce greenhouse gas emissions. Stricter language could have encouraged a faster transition to renewable energy sources, contributing to the creation of a green economy and reducing the adverse environmental impact. The compromise enabled China and Russia to continue to use coal in large volumes, postponing the problem to the future. The weakness of the final COP26 text was a cause for concern among developing countries that are most affected by climate change. The need for stronger international pressure on large economies such as China and Russia to reduce their emissions was emphasised.

The political aspect of the run-up to COP26 showed that although the conference was supposed to be a prominent milestone in global efforts to combat climate change, the political situation stayed complex and ambiguous. Internal and external contradictions between developed and developing countries made it challenging to reach a consensus. Differences in approaches to financing climate initiatives, fulfilling commitments to mitigate and adapt to climate change, and adapting to its effects exacerbated tensions among negotiators. Additionally, global crises, including the economic and energy difficulties caused by the COVID-19 pandemic and political disagreements, have further complicated the ability of countries to act together. These factors indicate that the global fight against climate change requires deeper political will and international cooperation to overcome existing differences and ensure the effective implementation of climate goals.

Effects of COP26 decisions on energy policy and international cooperation. COP26 was a major milestone in global efforts to overcome the effects of climate change. The conference participants adopted a series of decisions

aimed at accelerating the transition to a low-carbon economy, which influenced the energy policies of the participating countries. One of the key achievements of COP26 was the adoption of the Glasgow Climate Pact (UNFCCC, 2021a), which prescribes accelerating the phase-out of coal, reducing fossil fuel subsidies, and developing renewable energy sources. A significant aspect of the conference was the re-affirmation of the commitment of developed countries to mobilise USD 100 bn annually to support climate initiatives in developing countries. Participants also announced the creation of new financial mechanisms for climate change adaptation. Particular attention was paid to the Methane Emissions Reduction Initiative, in which more than 100 countries participated. The initiative aims to reduce methane emissions by 30% by 2030 compared to 2020 levels (UNFCCC, 2021a). Over 40 countries signed a declaration on the phase-out of coal as an energy source. However, this agreement caused controversy, as India and China insisted on softening the wording on coal phase-out, which was reflected in the final text of the agreement (UNFCCC, 2021c).

The decisions made substantially affected the energy policies of key countries. The European Union, which actively supported the Glasgow Pact, integrated its provisions into the European Green Deal (EU Monitor, 2022). This plan envisages a 55% reduction in greenhouse gas emissions by 2030, an increase in the share of renewable energy sources to 40% in the overall energy balance, and the acceleration of wind and solar energy development. The United States announced its intention to reduce greenhouse gas emissions by 50–52% by 2030 compared to 2005 levels and has joined the methane initiative (The U.S. Department of Energy, 2022). However, political confrontations in Congress slowed the implementation of these goals. China, which is still one of the largest coal consumers in the world, announced its intention to achieve carbon neutrality by 2060 and reduce coal use after 2025 (UNFCCC, 2021d). However, the country refrained from making concrete commitments to reduce methane emissions. India, which is also dependent on coal, declared its intention to achieve carbon neutrality by 2070 and to meet 50% of its energy needs from renewable sources by 2030 (UNFCCC, 2022a).

Ambitious goals aside, the implementation of COP26 decisions faces numerous challenges. Political resistance from some countries, such as India, China, and Russia, to the coal phase-out, financial challenges in developing countries, and the energy crisis of 2022–2023 are significantly slowing down the implementation of the commitments. Still, COP26 was a crucial step in shaping a new climate policy and updating the energy strategies of participating countries. Studies report that the introduction of renewable energy sources (RES) accelerated significantly since COP26. According to the International Renewable Energy Agency (IRENA), in 2022, the installed capacity of renewable energy sources increased by 9% compared to the previous year and amounted to more than 3,300 GW (International Renewable Energy Agency, 2022). COP26 was a turning point for global energy policy, stimulating the introduction of renewable energy innovations and reducing carbon emissions. The implementation of these strategies is already showing major progress, although achieving climate goals requires further efforts and strengthened international cooperation.

Not all the outcomes of COP26 can be assessed as unqualified progress in international cooperation. The gap in climate funding between developed and developing countries became a more prominent issue. Developed countries failed to reach the promised level of funding of USD 100 bn per year, which weakened trust between the parties. States in Africa, Asia, and Latin America expressed concern that this financing gap is hindering their ability to adapt energy policies to the current climate challenges.

COP26 was an incentive for many countries to update their climate plans and increase their ambitions to reduce greenhouse gas emissions. The UK, as one of the key organisers of COP26, announced a series of ambitious climate targets, including the phase-out of fossil fuels in the transport system by 2030 (UNFCCC, 2022b). According to the plan, the government intends to ban the sale of new cars with internal combustion engines by this date, while encouraging the transition to electric vehicles. To support this transformation, it is planned to allocate GBP 620 mn to expand the infrastructure for charging electric vehicles, as well as GBP 350 mn to stimulate the production of batteries and electric vehicles in the UK. These measures are part of the wider Net Zero Strategy (UNFCCC, 2021e), which aims to achieve carbon neutrality by 2050.

At the same time, India, which is the third largest greenhouse gas emitter, declared its intention to achieve carbon neutrality by 2070. This step, despite being less than the ambitions of developed countries, is a considerable progress for a country with a strong dependence on coal, which accounts for more than 60% of its energy mix (UNFCCC, 2022a). India also announced plans to increase the share of renewable energy sources to 50% of its total electricity generation by 2030, which will require investments of more than USD 1 tn. Additionally, Prime Minister Narendra Modi announced the launch of the Panchamrit initiative, which includes five key commitments, including reducing emissions by 1 billion tonnes by 2030 (The Union Cabinet, 2022).

COP26 also demonstrated the growing geopolitical divergence in the context of energy transformation, reflected in distinct approaches to climate commitments and reducing dependence on fossil fuels. OPEC (Organisation of the Petroleum Exporting Countries) member states, particularly Saudi Arabia, emphasised the serious economic risks associated with accelerated oil and gas phase-out. Saudi Arabia stated that rapid decarbonisation could undermine the stability of their economies, which are heavily dependent on oil export revenues, which account for more than 70% of their budget revenues (UNFCCC, 2021f). Saudi representatives also emphasised the significance of carbon capture and storage (CCS) technologies as an alternative approach to combating climate change that would preserve the share of fossil fuels in the world's energy mix.

China and Russia, while supporting some climate initiatives, have been cautious in formulating concrete commitments due to internal economic and geopolitical factors. China, as the world's largest energy consumer, officially supported the Paris Agreement (2015) and confirmed its intention to peak CO₂ emissions by 2030 and achieve carbon neutrality by 2060. Within the framework of the Green Silk Road initiative, China also announced that it would stop financing new coal-fired power plants

abroad, which was perceived as a crucial signal in the global transition to clean energy. Nevertheless, the country, which still generates over 50% of its electricity from coal, insisted on the need to gradually reduce the use of fossil fuels, considering the specifics of its economic model. At COP26, Chinese representatives also stressed the significance of technological advancement in achieving climate goals, but refused to sign the Global Methane Reduction Initiative, which aims to reduce methane emissions by 30% by 2030. Russia, for its part, also supported the Paris Agreement and in 2021 approved the Low Carbon Development Strategy until 2050, which envisages achieving carbon neutrality by 2060. At COP26, the Russian delegation confirmed its readiness to develop forestry as the key emissions offsetting mechanism. At the same time, the country did not join a series of other initiatives, including those on coal and methane, which indicates a desire to maintain strategic flexibility in its energy policy.

Russia, one of the world's largest oil and natural gas exporters, focused its efforts on promoting natural gas as a "transitional" fuel in the global energy transition. Representatives of the country stated that an accelerated shift away from fossil fuels could destabilise energy markets, lead to higher prices, and threaten the energy security of a series of countries. Russia also gave limited support to the global initiative to reduce methane emissions by signing the declaration but refused to commit to significant emissions reductions in the coming years. These divergences between key players reflect their desire to protect their personal economic interests and maintain influence in the global energy balance. On the one hand, fossil fuel-dependent economies are advocating a more gradual transition and alternative technological solutions. On the other hand, developed countries and states with high decarbonisation ambitions, such as the European Union, are demanding a faster pace of energy transformation, which creates further tension in international negotiations.

One of the key issues discussed at the conference was climate funding. Its key objective is to mobilise sufficient resources for climate change mitigation and adaptation, especially in developing countries that are most affected by climate change. COP26 demonstrated the complex dynamics of negotiations between developed countries, which are the primary donors, and developing countries, which insist on performing their financial obligations. Developed countries, which bear the main historical responsibility for greenhouse gas emissions, pledged at COP15 in 2009 to mobilise USD 100 bn annually by 2020 to help developing countries. However, as of 2021, this target was not reached. According to the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), total climate funding totalled around USD 79.6 bn in 2019 and around USD 83.3 bn in 2020, well below the stated target (OECD, 2023). Developed countries such as the US, UK, Japan, and the EU declared their willingness to increase financial support, but often preferred low-interest loans to grants. This drew criticism from developing countries, which viewed the loans as unjustified considering their limited debt-servicing capacity.

In response to the growing climate challenges, developing countries are increasingly developing national adaptation strategies, integrating climate resilience

measures into their socio-economic programmes. The key purpose of such strategies is to reduce the vulnerability of key sectors such as agriculture, water, energy, healthcare, and infrastructure to the effects of extreme weather events, sea level rise, and changes in precipitation patterns. In the agricultural sector, agroecological practices are being introduced, including the cultivation of drought-resistant crops, the introduction of drip irrigation, the restoration of degraded land, and the change in sowing calendars in line with climate forecasts. This is particularly relevant for African countries such as Kenya, Senegal, and Ethiopia, where agriculture is the primary source of income for most of the population.

Countries in Southeast Asia, such as Vietnam, the Philippines, and Indonesia, are implementing comprehensive coastal zone management programmes that include the construction of defences, mangrove restoration, and the development of threat maps and early warning systems. They are also investing in strengthening flood-, typhoon-, and tsunami-resilient infrastructure. In Latin America, adaptation policies include the development of rainwater harvesting systems, biodiversity conservation, and support for inclusive local planning based on indigenous knowledge. South Asia, particularly Bangladesh, Pakistan, and Nepal, is focusing on developing social protection programmes for people displaced by climate disasters, as well as healthcare development to combat climate-related diseases.

Another key area is the development of renewable energy, which not only reduces dependence on fossil fuel imports but also creates new jobs in the context of the energy transition. In many countries, support for decentralised energy systems, such as solar micro-power plants in rural areas, is growing. Such solutions not only provide access to electricity but also increase the resilience of communities to supply disruptions. At the same time, limited access to finance continues to be a widespread challenge. Developing countries insist that funding commitments should not only be met, but also substantially increased as the climate crisis worsens. At COP26, representatives of the Least Developed Countries Group and the Alliance of Small Island States (AOSIS) called for an increase in financial aid to reach at least USD 500 bn by 2030. They pay special attention to grant funding and to directing most funds to adaptation measures, as these countries suffer the greatest losses due to sea level rise, extreme weather events, and ecosystem degradation. A considerable number of developing countries also insisted on creating a mechanism to compensate for losses and damages associated with climate disasters. This issue became one of the most controversial during COP26, as developed countries had long avoided discussing such a mechanism for fear of legal liability. Developing countries are building institutional capacity to respond to climate challenges by integrating adaptation into national planning, involving local communities in decision-making, developing technological capacity, and seeking new partnerships. However, the effectiveness of these strategies largely depends on the level of international financial and technical support, which continues to be critical for the implementation of long-term adaptation programmes.

Contrary to expectations, the agreements reached at COP26 only partially met the demands of developing countries. Developed countries reaffirmed their commitment to the USD 100 bn a year target but acknowledged that this would not be achieved by 2023. They also announced an increase in the share of funding for adaptation measures: by 2025, it should rise to 40% (UNFCCC, 2021a). Specifically, Germany and Canada took initiatives to improve transparency in financial flows and create a roadmap to achieve this goal. The key achievement was the agreement to create the Glasgow Finance Initiative, aimed at mobilising private capital for climate action. Under it, over 450 financial institutions from 45 countries, controlling more than USD 130 tn in assets, pledged to support projects aimed at achieving zero emissions (UNFCCC, 2021a).

Despite these efforts, the COP26 outcomes in the area of finance are still insufficient. The lack of clear legal mechanisms for fulfilling commitments and inconsistent positions between donors and recipients continue to complicate the global fight against climate change. The lack of consistent approaches to financial aid, such as the distinction between grants and loans, creates further challenges for recipient countries. For example, Japan counted loans for the construction of “more efficient” coal-fired power plants as climate financial support, leading to long-term dependence on fossil fuels in recipient countries. Lack of funding will mean a massive loss of lives and livelihoods in vulnerable countries. Critics also point out that even the existing promises of developed countries are not being fulfilled, which is a major issue, considering that the negative effects and large losses from climate change are already taking place.

The issues of achieving carbon neutrality and determining the timing and scale of greenhouse gas emission reductions became the primary topics of political debate during COP26. Carbon neutrality or achieving a balance between the amount of greenhouse gas emissions generated and the amount of gases absorbed by natural or technological methods, is a crucial element of international climate commitments. However, determining the timing, mechanisms, and scope of emissions reductions caused numerous political conflicts that divided negotiators into two camps – developing and developed countries.

One of the greatest conflicts at COP26 arose around the issue of the timeline for achieving carbon neutrality (Table 2). At COP21 in Paris, an agreement was reached to keep global warming within 1.5°C (Paris Agreement, 2015). However, achieving this target requires rapid and extensive reductions in greenhouse gas emissions, which leads to disagreements over the timing of achieving carbon neutrality. Developed countries, including the European Union, the United Kingdom, Japan, and Canada, stated that they can achieve this goal by 2050, while the United States, China, and other large economies, including the Indian government, insisted on a later date, pointing to the need to maintain economic development and social stability in their countries. China, the world’s largest emitter of greenhouse gases, declared its readiness to achieve carbon neutrality by 2060, while India announced plans to achieve this goal by 2070.

Table 2. Political conflicts over the timing and scale of carbon neutrality

Country / region	Declared date of achieving carbon neutrality	Key positions and arguments	Conflicts with other countries	Compromises reached at COP26
EU	2050	Emphasis on strict regulation, reducing emissions through technology and a green deal	Conflicts with developing countries over demands for increased funding to achieve the goals	Reaffirming leadership in climate funding and calling for global cooperation
China	2060	Focus on gradual emissions reductions while maintaining economic growth	Conflicts with the EU and the US over insufficiently ambitious targets and continued use of coal	Participation in discussions, but refusal to accelerate the deadlines
India	2070	Position on the historical responsibility of developed countries for emissions and demand for more funding for the energy transition	Disputes with developed countries over the timing and scale of funding	Pledge to increase renewable energy use to 50% by 2030, subject to international support
USA	2050	Plan for ambitious emissions reductions based on technological development, but controversy over internal political disagreements	Conflicts with China over leadership in emissions reductions and rebuilding trust after withdrawal from the Paris Agreement in 2017	Commitment to resume funding and support for international climate initiatives
Russia	2060	Emphasis on achieving targets by absorbing emissions from forests, while maintaining dependence on fossil fuels	Conflicts with the EU and the US over the lack of clear actions and transparency in achieving the goals	Partial acceptance of demands for increased transparency, but with limited commitments

Source: compiled by the author of this study based on International Federation of Social Workers (2021), UNFCCC (2021a), UNFCCC (2021b), EU Monitor (2022), OECD (2023), OWD (2024), World Bank (2025)

The greatest controversies also arose over the issue of reducing emissions in the poorest countries. Emerging economies such as India, Brazil, and South Africa called for a more flexible approach and a longer transition period as they faced multiple economic and social challenges. India, for instance, emphasised that its energy system is heavily dependent on coal for more than 60% of its electricity, and that rapid decarbonisation could have considerable consequences for the economy and the millions of citizens working in the coal industry (UNFCCC, 2022a). Representatives of India also noted that the country was making significant efforts to increase the share of renewable energy sources, but significant investments, including financial and technical support from developed countries, were needed to achieve carbon neutrality by 2070.

The delegation of South Africa, which is also heavily dependent on fossil fuels, especially coal power, highlighted the social and economic consequences of a rapid transition to a low-carbon economy. It was argued that a sharp reduction in coal use could lead to job losses and economic instability, especially in coal-dependent regions. South Africa also called for funding for “just transition” programmes (UNFCCC, 2021g) that would provide new jobs for workers who would be unemployed due to the closure of coal plants. Emerging economies emphasised the principle of “shared but differentiated responsibilities” embedded in the Paris Agreement, which recognised the historical responsibility of developed countries for climate change. They argued that strict deadlines for achieving carbon neutrality could not be imposed without accommodating the level of development of countries and their efforts to combat climate change.

These contradictions made it challenging to reach a coherent decision at COP26, as developed countries such as the US and EU insisted on accelerated emissions reductions and stricter deadlines for achieving climate neutrality. At the same time, they emphasised that climate

ambitions should be the same for all countries, regardless of their economic level. As a result, a compromise was reached that preserved the principle of equity but did not address many financial and social issues that were still key for the poorest countries.

Another prominent issue that caused conflicts at COP26 was the scale of emissions reductions. Developed countries with extensive emissions insisted that emissions reductions should be made in line with national commitments, particularly through Nationally Determined Contributions (NDCs). The European Union reaffirmed its goal of reducing emissions by 55% below 1990 levels by 2030. One of the valuable outcomes of COP26 was the inclusion in the resolution of a call for all countries to update their Nationally Determined Contributions (NDCs) by 2022, raising the ambition to reduce greenhouse gas emissions. This decision was an attempt to compensate for the lack of progress in fulfilling previous commitments, as well as to respond to the call from the scientific community for urgent and radical action to achieve the goals of the Paris Agreement. The resolution focuses on the G20 countries, which are responsible for more than 80% of global emissions, and demands that they take more decisive and effective measures to reduce emissions by 2030 (UNFCCC, 2021a).

One of the key innovations of COP26 was the creation of a financing mechanism to support countries in their transition to low-carbon economies. Specifically, this mechanism is aimed at developing clean energy technologies, such as solar, wind, and green hydrogen production, as well as supporting transformation in coal-dependent regions. To this end, it was agreed to attract private investment and channel public funds through international financial institutions, such as the Green Climate Fund. Of particular interest was the initiative to develop carbon capture and storage technologies, which could potentially play a key role in reducing industrial emissions and stabilising the climate.

However, despite considerable discussion and political statements, concrete legal commitments to reduce emissions stayed unclear. The text of the resolution stressed the need for global cooperation and support for ambitious climate goals but did not detail mechanisms or establish specific sanctions in case of non-compliance. This drew criticism from climate activists and experts, who stressed that without clear implementation tools, the resolution risks remaining a set of declarations.

Discussion

The conducted study of the decisions and impact of the 26th UN Climate Conference (COP26) is a valuable contribution to understanding the relationship between global environmental commitments and the political factors that determine international cooperation in the face of climate challenges. The analysis of the political context, key players, and outcomes of COP26 helped to assess both positive and controversial aspects of current climate policy. The findings of the present study confirmed that global climate initiatives are increasingly becoming an arena of geopolitical confrontation, which creates both opportunities and challenges for achieving sustainable development.

COP26 was a crucial milestone in shaping global climate policy, as it brought together states, international organisations, and non-state actors to address climate change. According to M. Hasan (2022) and J. Bloomfield & F. Steward (2022), the conference made considerable progress in reducing greenhouse gas emissions, financing climate action, and supporting renewable energy technologies. At the same time, the effectiveness of COP26 was limited by the lack of specification of the mechanisms for implementing the decisions and the lack of mechanisms to monitor their implementation. The conclusions of M. Jacobs (2022) and T. Stankovic *et al.* (2023) confirmed the findings of the present study and noted that one of the key limitations of COP26 was the lack of enforcement mechanisms for the implementation of decisions. The Paris Agreement prescribes the voluntary implementation of commitments, which complicates the achievement of global climate goals. The absence of sanctions for non-compliance reduces the effectiveness of international climate agreements.

The issue of climate funding is the subject of much debate between developed and developing countries. According to U.J. Frey & J. Burgess (2023) and O. Mizuno (2025), the lack of financial resources to support climate action in developing countries is a critical barrier to their participation in global efforts. The current study confirmed this thesis, emphasising the relevance of striking a balance between the financial commitments of developed countries and the needs of less developed countries. The study also found that COP26 contributed to increased attention to the integration of climate action into international cooperation. However, according to T. Cadman & R. Hales (2022) and M. Jacobs (2022), the lack of enforcement mechanisms under climate agreements limits their effectiveness. The present study highlighted the significance of developing clearer tools for monitoring the implementation of commitments, particularly in the context of the Paris Agreement.

The political conflicts that arose around the COP26 resolutions demonstrate the major influence of national interests on international climate initiatives. According to G. Huang *et al.* (2022) and L. Ziyu & Z. Chi (2023), the timing and scope of carbon neutrality commitments continue to be a subject of heated debate between developed and developing countries. The present study noted that resolving such conflicts requires building trust between countries and developing more inclusive decision-making mechanisms.

The findings of the study revealed that global climate policy is increasingly influencing the development of energy policies in the world's leading countries. J. Markard & D. Rosenbloom (2022) and O.O. Babayomi *et al.* (2022) reported that the transition to renewable energy sources became a priority for many governments, which is reflected in increased investment in solar, wind, and hydropower technologies. At the same time, national strategies increasingly include decarbonisation programmes aimed at reducing the consumption of fossil fuels, particularly coal and oil. The dependence of many countries on conventional energy sources continues to be a major challenge to meeting climate commitments. According to studies by P. Achakulwisut *et al.* (2023) and M. Qamruzzaman & S. Karim (2024), the technological and financial capacity of fossil fuel-dependent countries largely determines the speed of their transition to carbon neutrality.

The COP26 study demonstrated the significance of international cooperation as a key tool for addressing global climate change challenges. The conference brought together states, international organisations, the private sector, civil society, and the scientific community to discuss comprehensive approaches to climate policy implementation. According to S. Schaub *et al.* (2024) and K. Skagen & E.L. Boasson (2024), the integration of climate action into global policy, strengthened by the participation of various stakeholders, raised awareness of the value of combating climate change at all levels. The involvement of a wide range of actors also provided a better understanding of regional specificities and needs, which is essential for the development of inclusive strategies aimed at achieving common climate goals. However, as S.J. Rickard (2024) noted, reaching consensus among all parties still poses a major challenge. Differences in national interests, economic capacities, and levels of development markedly complicate the negotiation process. This creates tensions in international climate negotiations, specifically regarding the timing of achieving carbon neutrality. The absence of a unified position on key aspects of climate policy also creates a risk of fragmentation of global efforts.

According to K. Dooley *et al.* (2021) and J. Hickel *et al.* (2022), the uneven distribution of responsibilities between countries has become one of the key challenges that emerged during COP26. Developed countries insist on tough commitments for developing countries, citing the need to rapidly reduce global emissions, while the latter demand more financial assistance and access to green technologies to meet their climate goals. At the same time, the participation of some large, developed countries, such as Russia and China, was limited: both countries avoided the conference, signalling their reluctance to take leadership roles in addressing

climate issues. As P.D. Williams & M. McDonald (2023) and A. Thompson (2024), ignoring the global climate dialogue by influential states undermines the efforts of other countries and sets a precedent for shirking responsibility. China and the Putin regime are among the largest greenhouse gas emitters, and their unwillingness to take an active part in international efforts calls into question the achievability of the overall goals of the Paris Agreement. As the present study showed, the lack of constructive participation of such countries in global negotiations increases tensions between developed and developing countries, as the latter fairly point out the need for fairer sharing of responsibility. To address this problem, mechanisms are needed to ensure both financial support from developed countries and transparency of commitments by all parties, including states that stayed outside the global climate dialogue.

The study highlighted an extensive gap between climate ambitions and factual achievements, which casts doubt on the international community's ability to achieve the goals set out in the Paris Agreement. According to T. Sun *et al.* (2021), despite ambitious statements by many countries, real actions to reduce greenhouse gas emissions are still insufficient. The gap is caused by both a lack of political will and considerable economic and technological constraints that complicate the transition to a carbon-neutral economy. The present study highlighted the relevance of introducing more rigorous monitoring tools and independent assessment of each country's progress. Establishing a unified reporting system based on clear, quantifiable indicators would increase the transparency of the international climate process.

The study was hampered by the complexity of analysing the multilateral negotiations and compromises that accompanied COP26 due to their sophisticated structure and ambiguous political context. Another challenge was to factor in the diverse national priorities and positions of countries, which sometimes contradicted each other. Further research in this area should focus on analysing the long-term impact of COP26 decisions on regional and global policy, particularly in terms of building trust between countries and introducing innovations in climate funding.

Conclusions

The findings of the study of the political context and COP26 decisions demonstrated the complexity and multifaceted nature of the international climate cooperation process. The political situation before the conference was tense due to global crises, political conflicts, and the absence of key players such as China and Russia. Their decision not to take part in COP26 was driven by both internal economic factors and external political disagreements, which substantially affected the outcome of the conference. The absence of these countries limited the achievement of more ambitious agreements and highlighted the differences between the world's major economies.

An analysis of the effects of COP26 decisions on energy policy showed that the conference has become a catalyst for the implementation of new renewable energy strategies. The European Union continues to actively implement the Green Deal, which envisages achieving

climate neutrality by 2050 and a marked increase in the share of renewable energy sources. The United States, which resumed its participation in international climate cooperation, demonstrated its intention to substantially reduce emissions under the Clean Power Plan. However, China and Russia, two of the world's largest economies, are still heavily dependent on fossil fuels. Despite their declared intentions to gradually reduce emissions, their ambitions are much lower than those of other global leaders. This heterogeneity of approaches among countries underscores the challenge of forming a single global consensus.

The issue of climate funding, which became one of the most controversial at COP26, deserves special attention. Developed countries pledged to increase financial aid to support developing countries, including through a promise to mobilise USD 100 bn annually. However, the real figures are still below the promised amounts, which caused considerable disappointment on the part of developing countries. The inequality in the distribution of funding and the lack of clear mechanisms for its implementation led to new political conflicts that hamper the effectiveness of international cooperation. Developing countries emphasise the need for increased financial support and a more equitable approach to resource allocation.

Political conflicts over the timing and scale of carbon neutrality also revealed major divergences between developed and developing countries. Developed countries, such as the EU, are pushing for an ambitious timeline to achieve carbon neutrality by mid-century, which requires an accelerated transition to renewable energy sources and emissions reductions. At the same time, emerging economies are addressing the need to accommodate their socio-economic conditions, the complexities of the energy transition, and requests for greater funding. These countries argue that their contribution to global emissions has historically been much lower, and therefore the responsibility for reducing them should lie with developed countries.

COP26 showed progress in a series of areas, including support for renewable energy and enhanced climate funding, but also revealed serious challenges that prevent the effective implementation of the decisions taken. Political, economic, and social differences between countries require further work to strengthen international cooperation, develop adaptive financing mechanisms, and implement innovative emissions reduction strategies. Promising areas for further research could include studying the impact of political will on the implementation of climate strategies, analysing the economic impact of climate solutions for developed and developing countries, and investigating the effectiveness of financial mechanisms introduced under COP26.

Acknowledgements

None.

Funding

The study was not funded.

Conflict of Interest

None.

References

- [1] Achakulwisut, P., Erickson, P., Guivarch, C., Schaeffer, R., Brutschin, E., & Pye, S. (2023). Global fossil fuel reduction pathways under different climate mitigation strategies and ambitions. *Nature Communications*, 14, article number 5425. doi:10.1038/s41467-023-41105-z.
- [2] Almutairi, K., Almutairi, M.S., Harb, K.M., & Marey, O. (2023). A thorough investigation of renewable energy development strategies through integrated approach: A case study. *Energy Sources, Part A: Recovery, Utilization, and Environmental Effects*, 45(1), 708-726. doi: 10.1080/15567036.2023.2169786.
- [3] Alqaisi, A.F.R., & Almutairi, F.N. (2024). Assessing the gap between environmental legislation and effective implementation: A study and guidelines for enhancing the implementation performance of environmental laws. *Journal of Electrical Systems*, 20(7s), 937-947. doi: 10.52783/jes.3469.
- [4] Anderson, K., Broderick, J.F., & Stoddard, I. (2020). A factor of two: How the mitigation plans of “climate progressive” nations fall far short of Paris-compliant pathways. *Climate Policy*, 20(10), 1290-1304. doi: 10.1080/14693062.2020.1728209.
- [5] Babayomi, O.O., Dahoro, D.A., & Zhang, Z. (2022). Affordable clean energy transition in developing countries: Pathways and technologies. *iScience*, 25(5), article number 104178. doi: 10.1016/j.isci.2022.104178.
- [6] Bloomfield, J., & Steward, F. (2022). Strategies for climate change post COP26. *The Political Quarterly*, 93(2), 278-287. doi: 10.1111/1467-923X.13125.
- [7] Bracking, S., & Leffel, B. (2021). Climate finance governance: Fit for purpose?. *WIREs Climate Change*, 12(4), article number e709. doi: 10.1002/wcc.709.
- [8] C2ES Statement on Copenhagen Accord. (2009). Retrieved from <https://refresh-stg-c2es.pantheonsite.io/press-release/c2es-statement-on-copenhagen-accord/>.
- [9] Cadman, T., & Hales, R. (2022). COP26 and a framework for future global agreements on carbon market integrity. *The International Journal of Social Quality*, 12(1), 76-99. doi: 10.3167/IJSQ.2022.120105.
- [10] Carter, N., & Pearson, M. (2024). From green crap to net zero: Conservative climate policy 2015-2022. *British Politics*, 19, 154-174. doi: 10.1057/s41293-022-00222-x.
- [11] Chen, L., Msigwa, G., Yang, M., Osman, A.I., Fawzy, S., Rooney, D.W., & Yap, P.-S. (2022). Strategies to achieve a carbon neutral society: A review. *Environmental Chemistry Letters*, 20, 2277-2310. doi: 10.1007/s10311-022-01435-8.
- [12] Cléménçon, R. (2023). 30 Years of international climate negotiations: Are they still our best hope?. *The Journal of Environment & Development*, 32(2), 114-146. doi: 10.1177/10704965231163908.
- [13] Climate Action Tracker. (2022). Retrieved from <https://climateactiontracker.org/countries/russian-federation/>.
- [14] Dooley, K., et al. (2021). Ethical choices behind quantifications of fair contributions under the Paris Agreement. *Nature Climate Change*, 11, 300-305. doi: 10.1038/s41558-021-01015-8.
- [15] EU Monitor. (2022). *Green Deal: Key to a climate-neutral and sustainable EU*. Retrieved from <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vl9tpq5smfs6?ctx=vhesf063wxu9&>.
- [16] European Commission. (2021). *Speech by President von der Leyen at the UN Climate Change Conference (COP26)*. Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_21_5741.
- [17] Frey, U.J., & Burgess, J. (2023). Why do climate change negotiations stall? Scientific evidence and solutions for some structural problems. *Global Discourse*, 13(2), 138-162. doi: 10.1332/204378921X16431423735159.
- [18] Gyeltshen, N. (2021). *Least developed countries need funds for adaptation at COP26*. Retrieved from <https://dialogue.earth/en/climate/least-developed-countries-need-funds-for-adaptation-at-cop26/>.
- [19] Hafezi, R., Wood, D., & Taghikhah, F. (2024). International environmental treaties: An honest or a misguided effort. *arXiv*. doi: 10.48550/arXiv.2404.07574.
- [20] Hasan, M. (2022). Climate justice and COP26: A new perspective on the climate crisis. *Medicine, Conflict and Survival*, 38(3), 242-250. doi: 10.1080/13623699.2022.2118108.
- [21] Haug, S., Braveboy-Wagner, J., & Maihold, G. (2021). The “Global South” in the study of world politics: Examining a meta category. *Third World Quarterly*, 42(9), 1923-1944. doi: 10.1080/01436597.2021.1948831.
- [22] Hickel, J., O'Neill, D.W., Fanning, A.L., & Zoomkawala, H. (2022). National responsibility for ecological breakdown: A fair-shares assessment of resource use, 1970-2017. *The Lancet Planetary Health*, 6(4), 342-349. doi: 10.1016/S2542-5196(22)00044-4.
- [23] Hill, A.C. (2021). *What COP26 did and didn't accomplish*. Retrieved from <https://www.cfr.org/in-brief/cop26-climate-outcomes-successes-failures-glasgow>.
- [24] Huang, G., Xu, Z., Qu, X., Cao, J., Long, S., Yang, K., Hou, H., Wang, Y., & Ma, X. (2022). Critical climate issues toward carbon neutrality targets. *Fundamental Research*, 2(3), 396-400. doi: 10.1016/j.fmre.2022.02.011.
- [25] IEA. (2022a). *Energy system of China*. Retrieved from <https://www.iea.org/countries/china>.
- [26] IEA. (2022b). *Energy fact sheet: Why does Russian oil and gas matter*. Retrieved from <https://www.iea.org/articles/energy-fact-sheet-why-does-russian-oil-and-gas-matter>.
- [27] International Federation of Social Workers. (2021). *Climate justice*. Retrieved from <https://www.ifsw.org/social-work-action/climate-justice-program/introduction/>.
- [28] International Renewable Energy Agency. (2022). *Renewable energy capacity tracker*. Retrieved from <https://qery.no/renewable-energy-capacity-tracker/>.
- [29] Jacobs, M. (2022). Reflections on COP26: International diplomacy, global justice and the greening of capitalism. *The Political Quarterly*, 93(2), 270-277. doi: 10.1111/1467-923X.13083.

- [30] Jiang, W., Cole, M., Sun, J., & Wang, S. (2022). Innovation, carbon emissions and the pollution haven hypothesis: Climate capitalism and global re-interpretations. *Journal of Environmental Management*, 307(1), article number 114465. doi: [10.1016/j.jenvman.2022.114465](https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2022.114465).
- [31] Kaya, A., & Schofield, L.S. (2020). Which countries send more delegates to climate change conferences? Analysis of UNFCCC COPs, 1995-2015. *Foreign Policy Analysis*, 16(3), 478-491. doi: [10.1093/fpa/orz031](https://doi.org/10.1093/fpa/orz031).
- [32] Malley, C.S., et al. (2023). A roadmap to achieve the global methane pledge. *Environmental Research: Climate*, 2, article number 011003. doi: [10.1088/2752-5295/acb4b4](https://doi.org/10.1088/2752-5295/acb4b4).
- [33] Markard, J., & Rosenbloom, D. (2022). Phases of the net-zero energy transition and strategies to achieve it. In *Routledge handbook of energy transitions* (pp. 102-123). New York: Routledge. doi: [10.48550/arXiv.2311.09472](https://doi.org/10.48550/arXiv.2311.09472).
- [34] McDonnell, S. (2023). The COP27 decision and future directions for loss and damage finance: Addressing vulnerability and non-economic loss and damage. *Review of European, Comparative & International Environmental Law*, 32(3), 416-427. doi: [10.1111/reel.12521](https://doi.org/10.1111/reel.12521).
- [35] Mizuno, O. (2025). Adaptation: Is securing funding really the top priority for COP negotiations?. *Sustainability Science*, 20, 315-320. doi: [10.1007/s11625-024-01604-4](https://doi.org/10.1007/s11625-024-01604-4).
- [36] O'Neill, A. (2023). Emerging market and developing economies: Budget balance between 2019 to 2029 in relation to GDP. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/805549/emerging-market-and-developing-economies-budget-balance-in-relation-to-gdp/>.
- [37] OECD. (2023). Growth accelerated in the climate finance provided and mobilised in 2021. Retrieved from <https://www.oecd.org/en/about/news/press-releases/2023/11/growth-accelerated-in-the-climate-finance-provided-and-mobilised-in-2021-but-developed-countries-remain-short.html>.
- [38] OWD. (2024). Global carbon budget. Retrieved from <https://ourworldindata.org/co2-and-greenhouse-gas-emissions>.
- [39] Paul, N.E. (2024). Is climate change ungovernable? *London Review of International Law*, 12(3), 351-372. doi: [10.1093/lril/rae017](https://doi.org/10.1093/lril/rae017).
- [40] Perry, K., & Sealey-Huggins, L. (2023). Racial capitalism and climate justice: White redemptive power and the uneven geographies of eco-imperial crisis. *Geoforum*, 145, article number 103772. doi: [10.1016/j.geoforum.2023.103772](https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2023.103772).
- [41] Qamruzzaman, M., & Karim, S. (2024). Unveiling the synergy: Green finance, technological innovation, green energy, and carbon neutrality. *PloS One*, 19(10), article number e0308170. doi: [10.1371/journal.pone.0308170](https://doi.org/10.1371/journal.pone.0308170).
- [42] Rickard, S.J. (2024). International negotiations over the global commons. *The Review of International Organizations*. doi: [10.1007/s11558-024-09566-z](https://doi.org/10.1007/s11558-024-09566-z).
- [43] Salimi Turkamani, H. (2024). The loss and damage fund: A solution to interpretive conflicts of responsibility for climate change? *Netherlands International Law Review*, 71(2), 327-352. doi: [10.1007/s40802-024-00259-3](https://doi.org/10.1007/s40802-024-00259-3).
- [44] Schaub, S., Tosun, J., & Jordan, A.J. (2024). Climate action through policy expansion and/or dismantling: Country-comparative insights: An introduction to the special issue. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 26(3-4), 215-232. doi: [10.1080/13876988.2024.2369640](https://doi.org/10.1080/13876988.2024.2369640).
- [45] Shawn, Y. (2022). Zero COVID in China: What next. *The Lancet*, 399(10338), 1856-1857. doi: [10.1016/S0140-6736\(22\)00873-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(22)00873-X).
- [46] Skagen, K., & Boasson, E.L. (2024). Climate policy integration as a process: From shallow to embedded integration. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 26(3), 279-294. doi: [10.1080/1523908X.2024.2334707](https://doi.org/10.1080/1523908X.2024.2334707).
- [47] Stankovic, T., Hovi, J., & Skodvin, T. (2023). The Paris Agreement's inherent tension between ambition and compliance. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10, article number 550. doi: [10.1057/s41599-023-02054-6](https://doi.org/10.1057/s41599-023-02054-6).
- [48] Sun, T., et al. (2021). Path to net zero is critical to climate outcome. *Scientific Reports*, 11, article number 22173. doi: [10.1038/s41598-021-01639-y](https://doi.org/10.1038/s41598-021-01639-y).
- [49] Sun, Y., Gao, P., & Razzaq, A. (2023). How does fiscal decentralization lead to renewable energy transition and a sustainable environment? Evidence from highly decentralized economies. *Renewable Energy*, 206, 1064-1074. doi: [10.1016/j.renene.2023.02.069](https://doi.org/10.1016/j.renene.2023.02.069).
- [50] The U.S. Department of Energy. (2022). The inflation reduction act drives significant emissions reductions and positions America to reach our climate goals. Retrieved from <https://www.energy.gov/policy/inflation-reduction-act-drives-significant-emissions-reductions-and-positions-america-reach>.
- [51] The Union Cabinet. (2022). Cabinet approves India's updated nationally determined contribution to be communicated to the United Nations framework Convention on Climate Change. Retrieved from <https://pib.gov.in/PressReleaseIframePage.aspx?PRID=1847812>.
- [52] Thompson, A. (2024). From rivals to partners: The cooptation of emerging powers into the climate regime. *Contemporary Security Policy*, 46(1), 126-149. doi: [10.1080/13523260.2024.2420477](https://doi.org/10.1080/13523260.2024.2420477).
- [53] UNFCCC. (2021a). COP26 sustainability report. Retrieved from https://unfccc.int/sites/default/files/resource/COP26-Sustainability-Report_Final.pdf.
- [54] UNFCCC. (2021b). COP26 speeches and statements. Retrieved from <https://unfccc.int/cop-26/speeches-and-statements#Statements-given-at-official-opening-ceremony-of-t>.
- [55] UNFCCC. (2021c). End of coal in sight at COP26. Retrieved from <https://unfccc.int/news/end-of-coal-in-sight-at-cop26>.
- [56] UNFCCC. (2021d). China's achievements, new goals and new measures for nationally determined contributions. Retrieved from <https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2022-06/China%E2%80%99s%20Achievements%2C%20New%20Goals%20and%20New%20Measures%20for%20Nationally%20Determined%20Contributions.pdf>.

- [57] UNFCCC. (2021e). *Net zero strategy: Build back greener*. Retrieved from <https://unfccc.int/sites/default/files/resource/UK%20Net%20Zero%20Strategy%20-%20Build%20Back%20Greener.pdf>.
- [58] UNFCCC. (2021f). *Updated first nationally determined contribution*. Retrieved from <https://unfccc.int/sites/default/files/resource/202203111154--KSA%20NDC%202021.pdf>.
- [59] UNFCCC. (2021g). *First nationally determined contribution under the Paris agreement*. Retrieved from <https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2022-06/South%20Africa%20Updated%20first%20NDC%20September%202021.pdf>.
- [60] UNFCCC. (2022a). *India's updated first nationally determined contribution under Paris Agreement*. Retrieved from <https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2022-08/India%20Updated%20First%20Nationally%20Determined%20Contrib.pdf>.
- [61] UNFCCC. (2022b). *United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland's nationally determined contribution*. Retrieved from <https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2022-09/UK%20NDC%20ICTU%202022.pdf>.
- [62] Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change. (1997, December). Retrieved from <https://unfccc.int/sites/default/files/resource/docs/cop3/107a01.pdf>.
- [63] Copenhagen Accord. (2009, December). Retrieved from <https://unfccc.int/resource/docs/2009/cop15/eng/107.pdf>.
- [64] Paris Agreement. (2015, December). Retrieved from https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf.
- [65] United Nations. (2021). *Secretary-General's remarks to the media following the Informal Leaders Roundtable on climate action*. Retrieved from <https://ukraine.un.org/en/145673-secretary-generals-remarks-media-following-informal-leaders-roundtable-climate-action>.
- [66] Victor, D.G., Lumkowsky, M., & Dannenberg, A. (2022). Determining the credibility of commitments in international climate policy. *Nature Climate Change*, 12(9), 793-800. doi: 10.1038/s41558-022-01454-x.
- [67] Wang, D., & Fang, Y. (2024). Global climate governance inequality unveiled through dynamic influence assessment. *NPJ Climate Action*, 3(1), article number 75. doi: 10.1038/s44168-024-00159-5.
- [68] Wang, Y., Liu, Y., & Gu, B. (2022). COP26: Progress, challenges, and outlook. *Advances in Atmospheric Sciences*, 39, 1209-1216. doi: 10.1007/s00376-022-2097-z.
- [69] Williams, P.D., & McDonald, M. (Eds.). (2023). *Security studies: An introduction*. London: Routledge. doi: 10.4324/9781003247821.
- [70] African Development Bank Group. (2025). *Working paper 387 – climate change risks and coping strategies in Mozambique: The role of climate-resilient infrastructure*. Retrieved from <https://www.afdb.org/en/documents/working-paper-387-climate-change-risks-and-coping-strategies-mozambique-role-climate-resilient-infrastructure>.
- [71] World Bank Group. (2021). *World Bank and the European Commission to support Poland to transition out of coal*. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2021/01/27/world-bank-and-european-commission-to-support-poland-to-transition-out-of-coal>.
- [72] World Bank. (2024a). Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>.
- [73] World Bank. (2024b). Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS>.
- [74] World Bank. (2024c). Retrieved from <https://data.worldbank.org/topic/poverty>.
- [75] World Bank. (2025). *Global economy stabilizes, but developing economies face tougher slog*. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/01/16/gep-january-2025-press-release>.
- [76] Zhang, Y., Pan, C.L., & Liao, H.T. (2021). Carbon neutrality policies and technologies: A scientometric analysis of social science disciplines. *Frontiers in Environmental Science*, 9, article number 761736. doi: 10.3389/fenvs.2021.761736.
- [77] Ziyu, L., & Chi, Z. (2023). Developing countries being prospective players in climate governance: A case study of China's carbon market. *The Journal of World Energy Law & Business*, 16(1), 29-44. doi: 10.1093/jwelb/jwac044.
- [78] Zhuravel, Y., Artemenko, O., Lytvyn, N., Yara, O., & Uliutina, O. (2023). International experience in the use of alternative energy sources (within the European Union). *Law. Human. Environment*, 14(3), 46-59. doi: 10.31548/law/3.2023.46.

Сяолун Лі*Доктор наук у галузі охорони здоров'я, професор**Університет Аньхой**230039, Цзюлун-роуд, Аньхой, Китай*

Запобігання кіберзлочинності у порядку денному сучасних міжнародних відносин

Анотація. Метою дослідження був аналіз міжнародних правових механізмів боротьби з кіберзлочинністю та виявлення ефективних форматів взаємодії держав. У контексті глобальної цифрової трансформації та посилення транскордонних кіберзагроз системно проаналізовано міжнародне законодавство щодо протидії злочинам, взаємозв'язки між різними елементами запобіжних механізмів. Статистичний аналіз даних 53 країн, в тому числі США, Німеччини, Франції, Польщі та України виявив зростання показників міжнародної взаємодії: кількість запитів про правову допомогу збільшилась з 245 у 2019 році до 689 у 2023 році, число спільних розслідувань зросло з 34 до 112, а кількість успішно розкритих справ підвищилась з 156 до 423. Обсяг відшкодованих збитків від кіберзлочинів збільшився з 23,5 до 89,4 млн доларів США. Найефективнішими визначено інструменти, запроваджені Директивами Європейського Союзу та механізмами НАТО, які демонструють вищу результативність порівняно з двосторонніми форматами. Встановлено, що 45 країнами досягнуто повної відповідності у визначенні складів кіберзлочинів, 38 – у процесуальних механізмах розслідування, 35 – у процедурах збору цифрових доказів. Кейс-аналіз виявив, що польсько-натівська співпраця скоротила час реагування на інциденти з 24 до 4 годин, українсько-ізраїльська взаємодія зменшила успішні втручання у критичну інфраструктуру на 39 %, а Трастовий фонд НАТО підвищив ефективність виявлення кібератак на 47 %. Для вдосконалення міжнародно-правових механізмів протидії кіберзлочинності рекомендовано гармонізувати національне законодавство країн у сфері процесуальних механізмів розслідування та збору цифрових доказів, розробити та імплементувати міжнародні стандарти регулювання ринку криптовалют, активізувати співробітництво з відстеження злочинних криптоактивів. Результати дослідження можуть бути використані для розробки національних стандартів та вдосконалення процесів міжнародної взаємодії щодо протидії кіберзлочинності

Ключові слова: кібератаки; кібербезпека; транскордонні кіберінциденти; правоохоронні органи; глобальні загрози

Вступ

В епоху цифрової трансформації світового співтовариства питання забезпечення кібербезпеки набуває критичного значення для національної безпеки кожної держави. Стрімкий розвиток інформаційних технологій та їх інтеграція в усі сфери суспільного життя створюють не лише нові можливості, але й породжують серйозні ризики та загрози для національної безпеки. Формування єдиного цифрового простору, що стирає традиційні кордони між державами, суттєво змінює характер міжнародних відносин та вимагає переосмислення підходів до забезпечення безпеки в кіберпросторі. Особливої гостроти набуває проблема зростаючої залежності критичної інфраструктури від інформаційно-комунікаційних технологій. Енергетичні системи, транспортні мережі, фінансові установи та державні органи стають

все більш вразливими до кібератак, що може призвести до катастрофічних наслідків для національної безпеки та економічного добробуту держав. Збільшення кількості кіберінцидентів, їх складності та масштабності створює безпрецедентні виклики для міжнародної спільноти, вимагаючи розробки нових механізмів співпраці та координації зусиль у протидії кіберзагрозам. Ця ситуація підкреслює необхідність формування ефективної системи міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки, яка б враховувала як технологічні аспекти проблеми, так і правові та організаційні механізми протидії сучасним викликам у кіберпросторі.

Транскордонний характер кіберзагроз створює особливі виклики для міжнародної спільноти, оскільки кібератаки можуть здійснюватися з території

Отримано: 01.03.2025, Перевірено: 22.05.2025, Прийнято: 18.06.2025

Suggested Citation:

Li, X. (2025). Cybercrime prevention on the agenda of modern international relations. *Foreign Affairs*, 35(3), 115-127. doi: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.115.

*Corresponding author

будь-якої держави, маскуючи своє справжнє походження через складні ланцюжки проксі-серверів та віртуальних приватних мереж. Це суттєво ускладнює процес атрибуції кібератак та притягнення винних до відповідальності, вимагаючи розробки нових механізмів міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки. Потенціал завдання значної шкоди національним інтересам держав проявляється у різних аспектах: від прямих фінансових втрат внаслідок кібершахрайства до потенційного порушення функціонування критичної інфраструктури, що може призвести до техногенних катастроф та людських жертв. Особливу небезпеку становлять цілеспрямовані атаки на об'єкти критичної інфраструктури, такі як енергетичні системи, транспортні мережі, системи водопостачання та медичні заклади, оскільки їх порушення може спричинити каскадний ефект та паралізувати життєдіяльність цілих регіонів. За даними міжнародних організацій, щорічні збитки світової економіки від кіберзлочинності перевищують 1 трильйон доларів США, а кількість успішних кібератак на об'єкти критичної інфраструктури демонструє стабільне зростання на 40-50 % щороку (Office of Inspector General U.S. Agency for International Development, 2018).

Фундаментальні аспекти міжнародно-правового регулювання кібербезпеки досліджують Е. Виґаґа & К. Ідрізаї (2025), які наголошують на необхідності створення глобальної системи протидії кіберзлочинності. Науковці аргументовано доводять, що існуючі національні механізми регулювання не здатні ефективно протистояти транснаціональним кіберзагрозам, і лише розвиток міжнародного права може забезпечити адекватну відповідь на сучасні виклики. Особливу увагу дослідники приділяють питанням гармонізації національних законодавств та створення уніфікованих правових механізмів протидії кіберзлочинам.

Важливий внесок у розуміння превентивних механізмів зробили А. Кампіна & С. Родріґес (2022), які здійснили ґрунтовний аналіз міжнародної співпраці в контексті Будапештської конвенції. Їхнє дослідження розкриває еволюцію підходів до запобігання кіберзлочинам та демонструє, як міжнародні правові інструменти сприяють розвитку превентивних стратегій. Науковці особливо наголошують на важливості обміну інформацією між країнами та створення спільних механізмів раннього попередження кіберзагроз.

Теоретико-методологічні засади становлення міжнародної системи правового регулювання протидії кіберзлочинам ґрунтовно досліджують О. Йеметс *et al.* (2024). Їхня робота представляє комплексний аналіз правових аспектів міжнародного співробітництва та визначає ключові етапи формування сучасної системи протидії транскордонній злочинності. Особливу цінність становить запропонована авторами систематизація механізмів міжнародно-правової взаємодії правоохоронних органів. Група дослідників на чолі з С. Чернявським *et al.* (2021) зосереджує увагу на практичних аспектах імплементації міжнародних норм у національне законодавство та розвитку інституційних механізмів протидії кіберзлочинності. Їхнє дослідження містить цінні рекомендації щодо вдосконалення правової бази та посилення міжнародної співпраці у цій сфері.

Український контекст кібербезпеки розкривають М. Думчюков *et al.* (2022), які проаналізували загрози кібербезпеці для України та країн Балтії. Дослідники вивчили наслідки масштабних кібератак на українські державні установи та критичну інфраструктуру, зокрема атаки на енергетичні системи, транспортні мережі та державні інформаційні ресурси. Особливу увагу науковці приділили розробці ефективних механізмів реагування на кіберзагрози в умовах гібридного протистояння. Проблематику транскордонної співпраці в контексті захисту інформаційного простору України досліджує К. Шахбазіан (2021). Науковець аналізує правові та інституційні аспекти міждержавної взаємодії у сфері боротьби з кіберзлочинністю, акцентуючи увагу на специфіці формування національної системи кібербезпеки в умовах гібридних загроз. Особливу цінність представляють розроблені рекомендації щодо вдосконалення законодавства України з урахуванням міжнародних стандартів.

Інноваційний підхід до аналізу міжнародно-правових механізмів пропонує А. Сегура-Серрано (2021), який досліджує вплив новітніх технологій на розвиток правового регулювання кібербезпеки. Науковець звертає особливу увагу на проблеми правового регулювання штучного інтелекту та інших передових технологій у контексті забезпечення кібербезпеки. Значний внесок у розуміння азієцького досвіду протидії кіберзлочинності зробив С. Янґ (2023), який проаналізував особливості регіонального співробітництва країн Азії у сфері кібербезпеки. Його дослідження розкриває специфіку формування регіональних механізмів протидії кіберзагрозам та можливості застосування азієцького досвіду в інших регіонах світу. Практичним аспектам захисту критичної інфраструктури України в умовах кібератак присвячено дослідження Н. Коломійців *et al.* (2023). Науковці детально аналізують міжнародні правові стандарти у сфері запобігання кіберзлочинності та їх імплементацію в українське законодавство.

Інноваційний погляд на глобалізацію права у контексті запобігання кіберзлочинності представлений у дослідженні Г. Сіреґар & С. Сінаґа (2021). Науковці аналізують процеси правової глобалізації та їх вплив на розвиток механізмів протидії кіберзлочинності, підкреслюючи необхідність гармонізації національних законодавств та розвитку міжнародних правових інструментів. Їхнє дослідження демонструє, як глобалізація правових норм сприяє підвищенню ефективності міжнародної співпраці у сфері кібербезпеки. Н. Коломійців *et al.* (2023) здійснили ґрунтовний аналіз міжнародних правових стандартів у сфері запобігання злочинності. Дослідники виявили ключові тенденції розвитку міжнародного права та його вплив на формування національних систем протидії кіберзлочинності. Особливу увагу науковці приділяють питанням імплементації міжнародних стандартів та розвитку механізмів міждержавної взаємодії. Проблематику кібербезпеки в контексті мобільних фінансових транзакцій досліджує Н.Д. Палланґо (2022). Науковець аналізує сучасні виклики кібербезпеки та тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, пропонує інноваційні підходи до захисту

фінансових систем. Це дослідження розкриває важливість міжнародної співпраці у забезпеченні безпеки глобальної фінансової інфраструктури.

Особливе занепокоєння викликає тенденція до використання кіберпростору державними та недержавними суб'єктами для досягнення військово-політичних цілей. Кібератаки дедалі частіше стають невід'ємним елементом гібридних конфліктів, що вимагає розробки нових підходів до забезпечення міжнародної безпеки та стабільності в кіберпросторі. Актуальність дослідження посилюється динамічним характером кіберзагроз та необхідністю формування ефективної системи міжнародно-правових механізмів протидії кіберзлочинності. Це передбачає не лише вдосконалення нормативно-правової бази міжнародного співробітництва, але й розвиток практичних інструментів взаємодії між державами, включаючи системи раннього попередження про кіберзагрози, механізми спільного реагування на інциденти та програми розбудови потенціалу.

Метою дослідження був комплексний аналіз сучасних міжнародно-правових механізмів протидії кіберзлочинності, визначення ефективності наявних форматів міждержавної взаємодії у сфері кібербезпеки та розробка рекомендацій щодо вдосконалення глобальної системи запобігання кіберзлочинам у контексті сучасних міжнародних відносин. Для досягнення мети поставлено такі завдання:

- ◆ систематизувати міжнародно-правові документи у сфері протидії кіберзлочинності та визначити їх базові стандарти;
- ◆ провести аналіз ефективності міжнародних механізмів протидії кіберзлочинності;
- ◆ дослідити розвиток міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки.

Матеріали та методи

Дослідження міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки проводилося впродовж 2024-2025 років з метою комплексного аналізу міжнародно-правових механізмів протидії кіберзлочинності. Застосовано комплексний підхід до аналізу міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки, що базувався на вивченні конкретних випадків (case study) та статистичному аналізі. Емпірична база дослідження охоплювала статистичні дані 53 країн, залучених до міжнародної співпраці у сфері кібербезпеки впродовж 2019-2023 років, з використанням даних Ukraine Cybersecurity Cooperation Act (2017).

Географія дослідження охоплювала всі континенти. Вибір країн здійснено на основі їхньої активної участі у міжнародних ініціативах з кібербезпеки, наявності розвинутих механізмів міжнародного співробітництва та репрезентативності різних регіональних підходів до кібербезпеки, відповідно до показників залученості в транскордонні розслідування, представлених у аналітичному звіті Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) (n. d.), дані якого також стали основою для розробки порівняльних характеристик ефективності міжнародно-правових механізмів протидії кіберзлочинності країн ЄС, США, Канади, країн Асоціації держав Південно-Східної Азії

(ASEAN) та двосторонніх договорів з урахуванням принципово нової природи кіберзагроз, які не мають географічних кордонів, миттєво поширюються та можуть завдавати катастрофічних збитків критичній інфраструктурі держав.

Методологічний підхід базувався на системному та міждисциплінарному принципах наукового пізнання, які дозволили розглянути феномен міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки як складну, багатовимірну систему, що передбачає вивчення взаємозв'язків між різними елементами механізмів протидії кіберзлочинності, їх структурної організації та динаміки розвитку. Міждисциплінарність методології виявилася в інтеграції підходів та інструментарію різних наукових галузей: правознавства, міжнародних відносин, інформаційної безпеки, соціології та кібернетики, що дало змогу подолати вузькогалузеві обмеження та забезпечити всебічне розуміння складних процесів міжнародної взаємодії у кіберпросторі.

Порівняльно-правовий метод застосовано для аналізу міжнародних нормативних актів, що дозволило виявити особливості правового регулювання кібербезпеки в різних країнах та на міжнародному рівні. Інформаційну базу склали: Convention on Cybercrime (2001), Resolution of General Assembly No. A/RES/74/247 (2019), Cybersecurity Strategy (2020), Law of Ukraine No. 2163-VIII (2017), Directive of the European Parliament and of the Council No. 2013/40/EU (2013), а також аналітичні матеріали, що містили дані щодо глобальних тенденцій кіберзлочинності (Cybersecurity Ventures, 2023; Internet Crime Complaint..., 2024; World Economic Forum, 2024).

Проаналізовано п'ять кейсів міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки. В польсько-натівському кейсі (PWCyber cooperative programme..., 2019) аналізувалася ефективність впровадження мережі цілодобових пунктів швидкого реагування. В кейсі Трастового фонду НАТО з кібербезпеки для України (Agreement on the Implementation..., 2015) досліджувалися результати створення ситуаційного центру кібербезпеки. В українсько-ізраїльському кейсі співробітництва (The IDF Strategy, 2016) оцінювався вплив співробітництва на захист критичної інфраструктури. Американсько-український кейс (Ukraine Cybersecurity Cooperation..., 2017) дозволив проаналізувати системність та інституційні механізми міждержавної співпраці та діяльність в рамках програми технічної допомоги США.

Результати

Міжнародно-правові механізми протидії кіберзлочинності. Важливою складовою захисту інформаційного простору, економічного розвитку та національної безпеки. Ефективний захист вимагає комплексного підходу, який включає не лише технічні заходи, але й культурні трансформації, безперервне навчання та міжінституційну співпрацю. Ключовими стратегіями протидії кіберзагрозам є регулярне оновлення програмного забезпечення та апаратури, впровадження суворих систем автентифікації з використанням складних паролів та двофакторної автентифікації, проведення систематичних аудитів безпеки для виявлення потенційних вразливостей. Особливої

уваги потребує підготовка персоналу щодо розпізнавання фішингових атак, захисту від внутрішніх загроз та постійного навчання принципам кібербезпеки. Критичним є також активний обмін інформацією про кіберзагрози між організаціями та урядовими структурами, використання інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту, для виявлення та попередження кібератак. Особливо важливим є забезпечення надійного захисту критичної інфраструктури, включаючи енергетичні, транспортні та комунікаційні системи. Враховуючи динамічний характер кіберзагроз, постійна оцінка, адаптація та оновлення стратегій кібербезпеки стають запорукою ефективного захисту в умовах безперервної еволюції цифрового середовища.

Екосистема Інтернету речей демонструє лавиноподібне зростання, де прогнозована кількість підключених пристроїв сягне понад 75 млрд одиниць. Ця технологічна революція супроводжується критичними ризиками кібербезпеки – слабозахищені смарт-пристрої стають потенційними плацдармами для масштабних мережових атак та несанкціонованого проникнення. Трансформація робочих моделей, зокрема поширення гібридних форматів праці, генерує додаткові кіберризики. Використання персональних та корпоративних пристроїв у різноманітних незахищених мережах створює широкі можливості для реалізації атак, спрямованих на викрадення конфіденційної інформації. Технологічні інновації у сфері кібербезпеки пропонують дедалі витонченіші механізми захисту. Машинне навчання та штучний інтелект перетворюються на потужний інструмент виявлення аномалій у поведінці інформаційних систем. Автоматизовані алгоритми дозволяють миттєво ідентифікувати потенційні загрози, мінімізуючи людський фактор та підвищуючи ефективність кіберзахисту.

Принципово новий підхід до захисту Інтернету речей передбачає інтеграцію механізмів безпеки безпосередньо на апаратному рівні. Штучний інтелект забезпечує безперервний моніторинг та оперативне реагування в мережах підключених пристроїв. Концепція «нульової довіри» радикально трансформує традиційні уявлення про інформаційну безпеку, де кожен користувач та пристрій проходить багаторівневу автентифікацію. Регуляторне середовище також зазнає суттєвих трансформацій. До 2025 року очікується посилення міждержавної взаємодії у протидії кіберзагрозам, країни демонструють готовність до розроблення уніфікованих стандартів захисту критично важливої інфраструктури. Паралельно відбувається становлення нових юридичних норм, спрямованих на регулювання обігу персональних даних. Впроваджуються обов'язкові процедури аудиту кібербезпеки для організацій, що

працюють з чутливими даними. Сертифікація постачальників IT-послуг (інформаційно-технологічні послуги) стає не опцією, а необхідною умовою функціонування в сучасному цифровому середовищі. Таким чином, кібербезпека 2025 року – це складна, багатовимірна система, що постійно адаптується до новітніх викликів цифрового світу, вимагаючи безперервного вдосконалення технологічних, організаційних та правових механізмів захисту інформаційного простору.

Фундаментальним міжнародно-правовим інструментом у сфері протидії кіберзлочинності виступає Convention on Cybercrime (2001) (Будапештська конвенція). Даний документ встановлює базові міжнародні стандарти криміналізації основних видів кіберзлочинів та формує процедурно-правовий механізм міжнародної співпраці у розслідуванні транскордонних кіберзлочинів. Важливим аспектом є те, що Конвенція визначає чотири основні категорії кіберзлочинів: злочини проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і систем; злочини, пов'язані з використанням комп'ютерів; злочини, пов'язані зі змістом даних; злочини, пов'язані з порушенням авторських прав.

Подальший розвиток міжнародно-правових механізмів знайшов своє відображення у Directive of the European Parliament and of the Council No. 2013/40/EU (2013). Цей документ значно розширив правову базу протидії кіберзлочинності, встановивши більш детальні стандарти криміналізації кіберзлочинів та визначивши конкретні межі покарань. Особливо важливим є те, що Директива встановила мінімальні стандарти покарань за найбільш серйозні форми кіберзлочинів, включаючи атаки на критичну інфраструктуру. Значним кроком у розвитку інституційних механізмів стало створення Європейського центру боротьби з кіберзлочинністю (EC3) (EU Regulation on..., 2013). EC3 забезпечує оперативну підтримку розслідувань та координацію зусиль правоохоронних органів країн-членів ЄС. За статистичними даними центру, з моменту його створення кількість успішно розкритих транскордонних кіберзлочинів зросла на 67 %.

Resolution of General Assembly No. A/RES/74/247 (2019) встановила нові стандарти міждержавного співробітництва у протидії кіберзлочинності. Документ запровадив комплексний підхід до вирішення проблеми кіберзлочинності на глобальному рівні, включаючи розвиток технічного потенціалу країн, що розвиваються, та створення єдиних механізмів реагування на кіберзагрози. Порівняльний аналіз характеристик різних міжнародно-правових механізмів, представлений у Таблиці 1, виявив, що найвищий рівень ефективності правової допомоги мали інструменти, запроваджені Директивами ЄС (Європейський Союз).

Таблиця 1. Порівняльна характеристика міжнародно-правових механізмів протидії кіберзлочинності: аналіз механізмів країн ЄС (Німеччина, Франція, Естонія), США, Канади, країн ASEAN та двосторонніх договорів

Критерії оцінки	Будапештська конвенція	Директиви ЄС	Регіональні угоди	Двосторонні договори
Юридична сила	Обов'язковий характер для країн-учасниць	Обов'язкові для країн ЄС	Обов'язкові в межах регіону	Обов'язкові для сторін договору
Географічне охоплення	68 країн-учасниць	27 країн ЄС	Залежить від регіону	Між двома країнами
Механізми імплементації	Через національне законодавство	Через національне законодавство та акти ЄС	Через регіональні та національні акти	Через двосторонні угоди

Таблиця 1. Продовження

Критерії оцінки	Будапештська конвенція	Директиви ЄС	Регіональні угоди	Двосторонні договори
Процедури співпраці	Чітко визначені	Детально регламентовані	Варіюються	Індивідуально визначені
Оперативність реагування (середній термін обробки запитів на допомогу при інциденті)	Середня	Висока	Середня	Висока
Ефективність правової допомоги	Висока	Дуже висока	Середня	Висока

Джерела: складено автором на основі Convention on Cybercrime (2001), Directive of the European Parliament and of the Council No. 2013/40/EU (2013), A. Siabro (2021), A. Campina & C. Rodrigues (2022). A. Rohmat *et al.* (2024), E. Buçaj & K. Idrizaj (2025), Internet Organised Crime... (n.d.)

Порівняльний аналіз характеристик різних міжнародно-правових механізмів ґрунтувався на комплексній методиці оцінювання, що поєднувала є кількісні та якісні показники. Оцінка оперативності реагування за даними ЕС3 за 2024 рік (Internet Organised Crime..., n.d.). Для Директив ЄС цей показник становив в середньому 18-24 години (оцінка «Висока»), для Будапештської конвенції – 36-48 годин (оцінка «Середня»), для регіональних угод – 30-50 годин (оцінка «Середня») та для двосторонніх договорів – 12-24 години (оцінка «Висока»). Ефективність правової допомоги визначалася за трьома ключовими індикаторами: відсоток успішно завершених справ, обсяг відшкодованих збитків та швидкість здійснення процесуальних дій. За цими показниками Директиви ЄС демонструють найвищу результативність (оцінка «Дуже висока»), Будапештська конвенція та двосторонні договори – високу (60-70 % успішно завершених справ, оцінка «Висока»), а регіональні угоди – середню (40-55 %, оцінка «Середня»).

Підвищена ефективність Директив ЄС пояснюється більш детальною регламентацією процедур співпраці та наявністю дієвих механізмів контролю за виконанням зобов'язань (Directive of the European Parliament and of the Council No. 2013/40/EU, 2013). Проведений аналіз міжнародно-правових механізмів співробітництва у сфері кібербезпеки демонструє різні рівні ефективності правової допомоги. Порівняльна характеристика показує, що найвищу оцінку отримують механізми, впроваджені Директивами ЄС, що пояснюється кількома ключовими факторами.

Перш за все, Директиви ЄС забезпечують найбільш детальну регламентацію процедур співпраці та встановлюють чіткі часові рамки для реагування на запити.

Це досягається завдяки наявності єдиної правової системи ЄС та встановленим стандартизованим процедурам обміну інформацією між компетентними органами держав-членів. І на останок, механізми контролю за виконанням зобов'язань в рамках ЄС передбачають можливість застосування санкцій за недотримання встановлених вимог, що стимулює держави-члени до ефективної співпраці. Двосторонні договори також демонструють високу ефективність, оскільки дозволяють врахувати специфіку правових систем конкретних держав та встановити найбільш зручні процедури взаємодії. Однак їх обмеженням є вузьке географічне охоплення. Будапештська конвенція (2001), незважаючи на широке географічне охоплення (68 країн-учасниць), має дещо нижчу ефективність через відсутність настільки ж жорстких механізмів контролю, як у праві ЄС. Регіональні угоди демонструють середній рівень ефективності через варіативність процедур та механізмів імплементації в різних регіонах. Таким чином, аналіз показує, що найбільш результативними є ті правові механізми, які поєднують детальну регламентацію процедур співпраці з ефективною системою контролю за виконанням зобов'язань.

Важливим індикатором ефективності міжнародно-правових механізмів є рівень їх імплементації у національні законодавства. Аналіз даних, представлених у Таблиці 2, показує, що найбільш успішно впроваджуються норми щодо визначення складів кіберзлочинів (45 країн досягли повної відповідності) та механізми міжнародної співпраці (42 країни). Водночас спостерігаються певні складнощі з імплементацією процесуальних механізмів розслідування та процедур збору цифрових доказів.

Таблиця 2. Порівняльна характеристика міжнародно-правових механізмів протидії кіберзлочинності серед країн Європейського Союзу, Північної Америки та інших регіональних об'єднань

Критерії імплементації міжнародно-правових механізмів протидії кіберзлочинності в національне законодавство	Повна відповідність	Часткова відповідність	Недостатня відповідність
Визначення складів кіберзлочинів	45 країн	23 країни	12 країн
Процесуальні механізми розслідування	38 країн	28 країн	14 країн
Механізми збору цифрових доказів	35 країн	30 країн	15 країн
Механізми міжнародної співпраці	42 країни	25 країн	13 країн
Захист прав потерпілих	40 країн	27 країн	13 країн

Джерела: складено автором на основі Convention on Cybercrime (2001), Directive of the European Parliament and of the Council No. 2013/40/EU (2013), A. Segura-Serrano (2021), K. Shakhbazian (2021), H. Çomak *et al.* (2022), S. Jiang (2023), I.A. Muhammad (2023), J. Clough (2023)

Данні таблиці свідчать про комплексну картину впровадження міжнародно-правових механізмів протидії кіберзлочинності. Найбільш прогресивними є напрямки визначення складів кіберзлочинів та механізмів міжнародної співпраці, де 45 та 42 країни відповідно досягли повної відповідності міжнародним стандартам. Це свідчить про високий рівень консолідації держав у формуванні уніфікованого підходу до кваліфікації кіберпорушень та взаємодії у їх розслідуванні. Водночас викликають занепокоєння виклики в імplementації процесуальних механізмів та процедур збору цифрових доказів. Лише 38 країн мають повну відповідність процесуальним механізмам розслідування, а 35 країн – повну відповідність механізмам збору цифрових доказів. Ці показники вказують на складність уніфікації технічних та юридичних підходів у rapidly evolving середовищі кіберпростору.

Особливу увагу слід приділити розвитку механізмів оперативного реагування на кіберінциденти. Створення мережі контактних пунктів, що працюють у цілодобовому режимі, суттєво підвищило швидкість міжнародної взаємодії. Статистичні дані свідчать про скорочення середнього часу реагування на транскордонні кіберінциденти з 72 годин у 2019 році до 24 годин у 2023 році. Важливим елементом міжнародно-правового регулювання стала Resolution of the UN Security Council No. 2341 (2017). Документ акцентує увагу на необхідності посилення міжнародного співробітництва у захисті критичної інфраструктури від кібератак та встановлює рамкові принципи такої співпраці. Значний прогрес у розвитку регіональних механізмів демонструє The Cybersecurity Strategy (2020). Документ запроваджує комплексний підхід до забезпечення кібербезпеки та протидії кіберзлочинності, включаючи розвиток механізмів оперативного реагування на кіберінциденти та посилення міжнародного співробітництва.

Важливим доповненням до існуючих механізмів стала Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (1981). Цей документ встановлює додаткові механізми захисту персональних даних у кіберпросторі та визначає процедури міжнародної співпраці у розслідуванні порушень, пов'язаних із незаконною обробкою персональних даних. Особливу увагу приділено транскордонному обміну даними та гармонізації національних законодавств у сфері захисту персональної інформації. Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства» (Geneva Declaration of Principles, 2003) встановила базові принципи міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки. Особливе значення мають положення щодо розвитку потенціалу правоохоронних органів та судових систем у протидії кіберзлочинності, а також створення механізмів раннього попередження про кіберзагрози.

OECD Guidelines on Managing Digital Risks for Economic and Social Prosperity (2015) доповнили існуючу систему міжнародно-правових механізмів практичними інструментами оцінки та управління кіберризиками. Документ пропонує комплексний підхід до забезпечення кібербезпеки, включаючи розвиток державно-приватного партнерства та міжнародної співпраці у протидії кіберзагрозам. Аналіз статистичних даних про

реалізацію міжнародно-правових механізмів демонструє їх зростаючу ефективність. За період 2019-2023 років кількість успішних міжнародних операцій з протидії кіберзлочинності зросла на 178 %, а обсяг відшкодованих збитків збільшився у 3,8 рази. Особливо ефективними виявилися механізми оперативного обміну інформацією через мережу контактних пунктів, що дозволило суттєво скоротити час реагування на кіберінциденти.

Подальший розвиток міжнародно-правових механізмів знайшов своє відображення у Directive of the European Parliament and of the Council No. 2013/40/EU (2013). Цей документ значно розширив правову базу протидії кіберзлочинності, встановивши більш детальні стандарти криміналізації кіберзлочинів та визначивши конкретні межі покарань. Особливо важливим є те, що Директива встановила мінімальні стандарти покарань за найбільш серйозні форми кіберзлочинів, включаючи атаки на критичну інфраструктуру. Значним кроком у розвитку інституційних механізмів стало створення Європейського центру боротьби з кіберзлочинністю (EU Regulation on..., 2013). EC3 забезпечує оперативну підтримку розслідувань та координацію зусиль правоохоронних органів країн-членів ЄС. За статистичними даними центру, з моменту його створення кількість успішно розкритих транскордонних кіберзлочинів зросла на 67 %.

Практичний аспект імplementації міжнародно-правових механізмів виявив суттєві досягнення в розвитку інституційного співробітництва. Відповідно до Регламенту про Європейський центр боротьби з кіберзлочинністю (EU Regulation on..., 2013), значно посилено оперативну взаємодію правоохоронних органів. Це підтверджується статистичними даними – кількість спільних розслідувань зросла з 34 у 2019 році до 112 у 2023 році, що демонструє суттєве підвищення довіри між правоохоронними органами різних країн.

Важливим елементом практичної реалізації стало впровадження механізмів захисту критичної інфраструктури, передбачених Resolution of the UN Security Council No. 2341 (2017). Статистика демонструє значне зниження кількості успішних кібератак на об'єкти критичної інфраструктури – на 45 % за останні три роки, що свідчить про ефективність впроваджених механізмів захисту. The Cybersecurity Strategy (2020) запровадила новий підхід до координації зусиль у протидії кіберзлочинності. Практична реалізація положень Стратегії призвела до створення єдиної системи раннього попередження про кіберзагрози, що охоплює всі країни-члени ЄС. Ефективність цієї системи підтверджується статистикою – час виявлення потенційних кіберзагроз скоротився в середньому на 68 %. OECD Guidelines (2015) знайшли практичне втілення у розробці національних систем оцінки кіберризиків. Аналіз показує, що 85 % країн-членів ОЕСР впровадили рекомендовані механізми оцінки та управління ризиками, що призвело до підвищення загального рівня кібербезпеки. Geneva Declaration of Principles (2003) сприяла розвитку міжнародного технічного співробітництва у сфері протидії кіберзлочинності. За останні п'ять років реалізовано понад 200 програм технічної допомоги та навчання фахівців з кібербезпеки, що суттєво посилило технічний потенціал країн, що розвиваються.

Таким чином, аналіз міжнародно-правових механізмів протидії кіберзлочинності демонструє їх поступальний розвиток та підвищення ефективності. Фундаментальною основою міжнародного співробітництва залишається Convention on Cybercrime (2001), яка встановила базові стандарти протидії кіберзлочинності. Подальший розвиток механізмів через регіональні інструменти, зокрема директиви ЄС та створення спеціалізованих інституцій, значно посилив практичну складову міжнародної співпраці. Статистичні дані переконливо свідчать про зростання ефективності міжнародної взаємодії – кількість успішних розслідувань збільшилась у 2,7 рази, а час реагування на кіберінциденти скоротився втричі. Водночас залишаються певні виклики, пов'язані з гармонізацією національних законодавств та забезпеченням оперативності міжнародної взаємодії, що вимагає подальшого вдосконалення існуючих механізмів та розробки нових інструментів протидії кіберзлочинності на міжнародному рівні.

Міжнародне співробітництво у сфері кібербезпеки. Міжнародне співробітництво постає як критично важливий напрямок глобальної безпекової політики, що зумовлено динамічним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та безперервною еволюцією кіберзагроз. У контексті сучасних геополітичних викликів кібербезпека перетворюється з вузькоспеціалізованої технічної проблеми на складний міждержавний феномен, який вимагає комплексних, синхронізованих дій на міжнародному рівні. Формування ефективних механізмів протидії кіберзлочинності передбачає не лише технологічну взаємодію, але й глибоку правову, дипломатичну та інституційну співпрацю держав, міжнародних організацій та експертних спільнот, що робить дослідження міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки надзвичайно актуальним науковим напрямком. Кооперація урядів у сфері кібербезпеки являє собою складну, багатогранну систему міжнародної взаємодії, спрямовану на протидію глобальним кіберзагрозам. На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин уряди різних країн усвідомлюють необхідність консолідації зусиль для ефективного захисту інформаційного простору. Основними механізмами такої співпраці виступають як глобальні міжнародні організації, так і регіональні об'єднання, двосторонні угоди та спеціалізовані платформи обміну інформацією. Ключовими інституційними гравцями у цій сфері є Група G7 (Group of Seven) з протидії кіберзлочинності, Європол, НАТО, Міжнародний союз електрозв'язку та Група урядових експертів ООН з питань інформаційної безпеки. Регіональні ініціативи, зокрема Директива NIS 2.0 (Network and Information Systems Directive 2.0) Європейського Союзу, регіональний центр кібербезпеки країн ASEAN та стратегія кібербезпеки Африканського союзу, демонструють локальні підходи до вирішення спільних проблем. Двосторонні угоди між окремими державами, такі як меморандуми між США (Сполучені Штати Америки) та Китаєм, угоди України з США та Ізраїлем, additional додають гнучкості та адресності міжнародній співпраці. Основні напрямки взаємодії включають обмін інформацією про кіберзагрози, спільні розслідування кіберзлочинів, уніфікацію законодавства,

підготовку кадрів та розробку технологічних стандартів. Водночас процес міжнародної кооперації супроводжується низкою викликів: відмінності в національних законодавствах, геополітичні протиріччя, взаємна недовіра та брак уніфікованих технічних стандартів ускладнюють ефективну взаємодію. Перспективними напрямками вдосконалення є створення наднаціональних координаційних органів, розвиток механізмів швидкого реагування, посилення правової уніфікації, впровадження єдиних технологічних стандартів та розширення освітніх програм підготовки фахівців. Кінцева мета такої співпраці – формування глобальної екосистеми кібербезпеки, здатної оперативно та ефективно протидіяти транснаціональним кіберзагрозам в умовах постійної еволюції цифрового середовища.

Аналіз практичних кейсів міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки демонструє різноманітність форм та механізмів взаємодії між державами. Особливої уваги заслуговує польсько-натівський досвід співпраці, який став прецедентом у розвитку регіональних механізмів кібербезпеки. У липні 2019 року Польща та НАТО уклали першу в історії Альянсу комплексну угоду про співпрацю у сфері кібербезпеки (PWCyber cooperative programme ..., 2019). Ключовим елементом цієї взаємодії стало створення мережі цілодобових пунктів швидкого реагування на кіберінциденти, що суттєво підвищило оперативність протидії кіберзагрозам. Статистичні дані свідчать про скорочення часу реагування на інциденти з 24 до 4 годин після впровадження цього механізму.

Показовим прикладом багатостороннього формату співпраці є діяльність Трастового фонду НАТО з кібербезпеки для України (Agreement on the Implementation..., 2015). У рамках першого етапу програми, вартістю 1 млн євро, було реалізовано комплекс заходів, що включав постачання спеціалізованого обладнання, розробку програмного забезпечення та проведення навчальних тренінгів для персоналу. Практичним результатом цієї співпраці стало відкриття у 2018 році першого в Україні ситуаційного центру кібербезпеки, що значно посилило спроможності держави у протидії кіберзагрозам. Після створення центру ефективність виявлення та нейтралізації кібератак зросла на 47 % (The Situation Centre..., 2018).

Розвиток двосторонніх механізмів співробітництва ілюструють кейси взаємодії України з Ізраїлем (The IDF Strategy, 2016). Ці формати співпраці відзначаються комплексним підходом, що охоплює обмін технологіями, спільну розробку систем захисту та навчання персоналу. Особливістю цих форматів є акцент на розвитку превентивних механізмів протидії кіберзагрозам. Завдяки впровадженню ізраїльських технологій раннього виявлення кібератак кількість успішних втручань у роботу критичної інфраструктури України зменшилась на 39 %. Ізраїль демонструє комплексний підхід до розвитку кібербезпеки, починаючи з раннього віку. У співпраці зі Сполученими Штатами країна впроваджує освітні проєкти з кібербезпеки, які охоплюють не лише школярів, але й дітей дошкільного віку, закладаючи фундамент для майбутньої протидії хакерським загрозам. Важливим кроком у розвитку технологічного потенціалу стало запровадження

у 2016 році спеціальних робочих віз для іноземних спеціалістів у галузі високих технологій. Ця ініціатива сприяла трансформації Ізраїлю з країни стартапів у глобальний центр передових технологій. Особливу увагу Ізраїль приділяє залученню приватного сектору до сфери кібербезпеки. Станом на 2017 рік у країні функціонувало 420 підприємств, що спеціалізуються на кібербезпеці, а загальний обсяг інвестицій у цей сектор досяг 815 млн доларів США. Такий потужний розвиток галузі зміцнив позиції Ізраїлю як світового лідера в розробці інноваційних кібернетичних технологій.

Порівняльний аналіз дозволяє виділити ключові фактори успішного міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки: наявність чіткої правової бази взаємодії, створення постійно діючих механізмів координації, забезпечення технологічної сумісності систем захисту та регулярний обмін інформацією про кіберзагрози. При цьому ефективність багатосторонніх форматів співпраці (через механізми НАТО) виявляється вищою порівняно з двосторонніми угодами завдяки можливості залучення ширшого кола експертів та ресурсів.

В сучасних умовах розвитку технологій фахівці з кібербезпеки України стикаються з необхідністю розширення міжнародної співпраці з глобальною спільнотою експертів. Це обумовлено тим, що самотійне подолання сучасних викликів та загроз у кіберпросторі стає дедалі складнішим завданням, яке потребує об'єднання зусиль на міжнародному рівні. Ключову роль у подоланні розриву між стрімким розвитком інформаційних технологій та відповідним законодавчим регулюванням відіграє саме міжнародне співробітництво. Основними завданнями такої співпраці є розвиток взаємної довіри в сфері кібербезпеки, формування спільних підходів до протистояння кіберзагрозам, об'єднання зусиль у розслідуванні та запобіганні кіберзлочинам, запобігання використанню кіберпростору зі злочинною метою, а

також виконання міжнародних зобов'язань України в рамках виконання міжнародних зобов'язань, зокрема наступні: Convention on Cybercrime (2001), Угода про співробітництво держав у боротьбі з кіберзлочинністю (Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 497, 2001), Стратегічна угода про співробітництво між Україною та Європолом (Agreement between Ukraine..., 2023), Меморандум про взаєморозуміння між CERT-UA та аналогічними установами країн-членів НАТО щодо обміну інформацією про кіберінциденти (Agreement on the Implementation of..., 2015). Враховуючи транснаціональний характер кіберзлочинності, міжнародні інституції наголошують на необхідності розвитку співробітництва між державами для створення ефективних механізмів правового регулювання кібербезпеки. Такі механізми мають включати не лише розробку відповідного законодавства, але й проведення спільних розслідувань з використанням інструментів міжнародного права, зокрема положень Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність. Україна приділяє значну увагу розвитку міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки, особливо з огляду на складну геополітичну ситуацію та необхідність протидії сучасним кіберзагрозам. Один з базових принципів забезпечення кібербезпеки визначений у Law of Ukraine No. 2163-VIII (2024).

Практична реалізація міжнародно-правових механізмів демонструє значне підвищення ефективності протидії кіберзлочинності. Згідно з даними статистичного аналізу, представленими в Таблиці 3, за період 2019-2023 років спостерігається стабільне зростання всіх ключових показників ефективності міжнародного співробітництва (Office of Inspector General U.S. Agency for International Development, 2018). Особливо помітним є збільшення кількості успішно розкритих справ – з 156 у 2019 році до 423 у 2023 році, що свідчить про підвищення результативності міжнародної взаємодії.

Таблиця 3. Еволюція міжнародного співробітництва країн у сфері кібербезпеки: статистичний аналіз взаємодії США (2019-2023)

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
Кількість запитів про правову допомогу	245	312	458	567	689
Кількість спільних розслідувань	34	45	67	89	112
Кількість успішно розкритих справ	156	198	267	345	423
Обсяг відшкодованих збитків (млн \$)	23.5	34.7	45.6	67.8	89.4
Кількість країн-учасниць операцій	28	35	42	48	53

Джерела: складено автором на основі Office of Inspector General U.S. Agency for International Development (2018), A. Graham (2023) та S.R. Biedron (2024)

Аналіз статистики демонструє послідовну позитивну динаміку розвитку міжнародного співробітництва у протидії кіберзлочинності. Зокрема, за п'ять років спостерігається вражаюче збільшення ключових показників. Кількість запитів про правову допомогу збільшилася майже втричі – з 245 у 2019 році до 689 у 2023 році. Число спільних розслідувань зросло більш ніж утричі, піднявшись з 34 до 112 операцій. Особливо показовим є збільшення кількості успішно розкритих справ, яка майже потроїлась – з 156 до 423 справ. Економічний вимір міжнародної співпраці також демонструє значне покращення. Обсяг відшкодованих збитків зріс майже в чотири рази, піднявшись з 23.5 мільйонів доларів у 2019

році до 89.4 мільйонів доларів у 2023 році. Не менш важливим є розширення географії міжнародної співпраці – кількість країн-учасниць збільшилася майже вдвічі, з 28 до 53 держав. Ці показники свідчать про якісні зміни в механізмах міжнародного співробітництва у протидії кіберзлочинності (Opening Remarks by Acting..., 2020). Зростання відбувається не лише кількісно, але й демонструє підвищення ефективності взаємодії між країнами, вдосконалення правових та технічних інструментів боротьби з кіберзагрозами.

Зокрема, пріоритетним напрямком співпраці є взаємодія зі Сполученими Штатами Америки, яка набула особливої формалізації та системності. У лютому

2018 року Палатою представників США було схвалено спеціальний законодавчий акт – *Ukraine Cybersecurity Cooperation Act (2017)*, спрямований на поглиблення взаємодії між країнами у кіберпросторі. Цей документ окреслює ключові напрямки співробітництва, серед яких: забезпечення урядових мереж від кібервтручання, зменшення залежності від російських інформаційно-комунікаційних технологій та розбудова власного кібербезпекового потенціалу. США анонсували п'ятимільйонну підтримку України для посилення її здатності запобігати, пом'якшувати та реагувати на кібератаки. Механізм реалізації цієї підтримки передбачає щорічну підготовку Державним секретарем США звіту про співробітництво (*Opening Remarks by...*, 2020), який деталізує зусилля з розбудови спроможностей, навчання, технічної допомоги та стратегії управління кіберризиками.

Зокрема, у Звіті про Другий американсько-український діалог з кібербезпеки зазначено, що Сполучені Штати Америки взяли на себе зобов'язання щодо фінансування комплексних програм допомоги у сфері кібербезпеки для України (*Opening Remarks by Acting...*, 2020). Ці програми охоплюють широкий спектр напрямків – від посилення захисту виборчих систем та об'єктів критичної інфраструктури до сприяння впровадженню національної кібер-стратегії України. Важливими складовими американської допомоги також стали вдосконалення механізмів реагування на кіберінциденти, підвищення загальної обізнаності населення щодо питань кібербезпеки та організація спеціалізованих тренінгів для підготовки фахівців у галузі кібербезпеки та цифрової криміналістики. Така комплексна підтримка демонструє системний підхід до розбудови потенціалу України у протидії сучасним кіберзагрозам та свідчить про стратегічний характер співробітництва між двома державами.

Важливим аспектом співпраці є також допомога у забезпеченні безпеки виборчих систем. Зокрема, напередодні президентських і парламентських виборів 2019 року Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) сприяло підвищенню рівня спроможності Центральної виборчої комісії протидіяти кіберзагрозам (*Audit of USAID...*, 2018). Національна кіберстратегія США передбачає низку принципових підходів до міжнародного співробітництва, серед яких: посилення механізмів координації та обміну інформацією, розвиток механізмів притягнення кіберзлочинців до відповідальності, підтримка партнерів у розбудові спроможностей протидії кіберзлочинності та прагнення до розширення міжнародного консенсусу у сфері кібербезпеки. Станом на момент підготовки документа, Україна мала найбільш формалізовану та структуровану взаємодію саме зі Сполученими Штатами Америки у сфері кібербезпеки.

Отже, міжнародне співробітництво у сфері кібербезпеки є складним і багатограним процесом, який виходить далеко за межі технологічної взаємодії. Дослідження показало стрімку еволюцію механізмів протидії кіберзагрозам, що характеризується послідовним зростанням ефективності міжнародної співпраці. Статистичні дані переконливо демонструють позитивну динаміку міжнародного співробітництва: за період з 2019 по 2023 рік кількість запитів про правову

допомогу збільшилася майже втричі, число спільних розслідувань зросло більш ніж утричі, а кількість успішно розкритих справ підвищилася з 156 до 423. Особливо показовим є економічний вимір співпраці – обсяг відшкодованих збитків збільшився майже в чотири рази, сягнувши 89.4 мільйонів доларів у 2023 році. Найбільш результативними формами міжнародної взаємодії визначено багатосторонні формати, зокрема через механізми НАТО, що дозволяють об'єднувати експертні ресурси та напрацювання різних країн. Для України пріоритетним напрямком співробітництва стала взаємодія зі Сполученими Штатами Америки, яка набула найбільш системного та формалізованого характеру. А успіх міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки забезпечується чіткою правовою базою, постійними механізмами координації, технологічною сумісністю систем захисту та регулярним обміном інформацією про кіберзагрози.

Напрямки вдосконалення міжнародно-правових механізмів протидії кіберзлочинності. Комплексний аналіз сучасного стану міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки дозволив розробити науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення міжнародно-правових механізмів протидії кіберзлочинності. Рекомендації базуються на виявлених проблемних аспектах імплементації та практичної реалізації міжнародних нормативних актів, а також на результатах дослідження успішних кейсів співробітництва.

Першочерговим завданням вдосконалення міжнародно-правових механізмів виступає комплексна гармонізація національних законодавств, особливо у сфері процесуальних механізмів розслідування та збору цифрових доказів. Як показало дослідження (Таблиця 2), саме в цих аспектах спостерігається найнижчий рівень імплементації – лише 38 країн досягли повної відповідності процесуальним механізмам розслідування і 35 країн – механізмам збору цифрових доказів. Згідно з даними Internet Crime Complaint Center (2024), відсутність гармонізованих правових процедур ускладнює розслідування транскордонних кіберзлочинів та призводить до значних затримок у реагуванні на інциденти. Для подолання цієї проблеми необхідно розробити уніфіковані стандарти процесуальних дій з використанням міжнародних експертних груп; створити спеціалізовані міжнародні слідчі групи для розслідування транскордонних кіберзлочинів (Segura-Serrano, 2021); запровадити механізми взаємного визнання цифрових доказів та єдиних стандартів їх збору; розробити міжнародні правила відповідальності держав за кібератаки, що здійснюються з їхньої території (*Резолюція про боротьбу...*, 2019); впровадити механізми атрибуції кібератак та притягнення винних до відповідальності з міжнародним визнанням таких процедур (Jiang, 2023; Broeders *et al.*, 2023). Враховуючи прогнози Cybersecurity Ventures (2023) щодо зростання економічних втрат від кіберзлочинності до 9,5 трильйонів доларів США щорічно до 2024 року, додатково рекомендується запровадити міжнародні стандарти регулювання криптовалютного ринку та розвивати співробітництво у сфері відстеження криптоактивів, отриманих злочинним шляхом (Pallangyo, 2022).

Аналіз польсько-натівського кейсу продемонстрував суттєве скорочення часу реагування на кіберінциденти з 24 до 4 годин після впровадження мережі цілодобових пунктів (PWCyber Cooperative Programme..., 2019). Згідно з даними World Economic Forum (2024), 93 % бізнес-лідерів та 86 % керівників з кібербезпеки вважають, що глобальна геополітична нестабільність «помірно» або «дуже ймовірно» призведе до катастрофічних кіберінцидентів протягом наступних двох років, що підкреслює важливість розвитку превентивних механізмів захисту. На основі цього досвіду рекомендується розширити глобальну мережу цілодобових контактних пунктів з єдиним протоколом обміну інформацією про кіберзагрози в режимі реального часу; розробити стандартизовану систему оцінки критичності інцидентів; регулярно проводити спільні навчання для персоналу контактних пунктів (Shires, 2024). У сфері превентивного захисту критичної інфраструктури, спираючись на українсько-ізраїльський кейс, де впровадження технологій раннього виявлення кібератак зменшило успішні втручання на 39 % (The IDF Strategy, 2016), рекомендується створити міжнародну систему обміну інформацією про загрози критичній інфраструктурі; розробити спільні стандарти захисту та механізми сертифікації систем безпеки; розвивати державно-приватне партнерство для більш ефективного захисту, що узгоджується з Resolution of the UN Security Council No. 2341 (2017).

Аналіз американсько-українського співробітництва, формалізованого через Ukraine Cybersecurity Cooperation Act (2017), та діяльності Трастового фонду НАТО з кібербезпеки для України засвідчив високу ефективність формалізованих механізмів взаємодії. За даними Cybersecurity Ventures (2023), щорічні збитки від кіберзлочинності становлять близько 793 мільярдів доларів США щомісяця, що підкреслює необхідність скоординованих дій на міжнародному рівні. На основі цього досвіду рекомендується розширити практику укладання спеціалізованих міжнародних угод у сфері кібербезпеки; створити спільні органи координації та контролю за їх реалізацією; розширити практику трастових фондів, які об'єднують фінансові, технологічні та експертні ресурси для вирішення конкретних завдань кібербезпеки; посилити роль міжнародних організацій у координації зусиль з протидії кіберзлочинності; розвивати регіональні механізми співробітництва, що враховують специфіку кіберзагроз у різних регіонах світу. Особливу увагу слід приділити багатостороннім форматам співпраці, зокрема через механізми НАТО та ЄС, які, як показало дослідження, демонструють вищу ефективність порівняно з двосторонніми угодами.

Статистичні дані (Таблиця 3) демонструють зростання кількості спільних розслідувань з 34 у 2019 році до 112 у 2023 році та збільшення обсягу відшкодованих збитків з 23.5 млн доларів до 89.4 млн доларів за той же період. Аналіз даних Internet Crime Complaint Center (2024) свідчить, що без ефективних механізмів розслідування та відшкодування збитків рівень розкриття транскордонних кіберзлочинів залишається критично низьким – менше 30 % випадків. Для подальшого розвитку цих механізмів рекомендується створити спеціалізовані міжнародні слідчі групи з розслідування

транскордонних кіберзлочинів; розробити єдині стандарти збору та аналізу цифрових доказів; запровадити механізми швидкого обміну інформацією між правоохоронними органами різних країн, відповідно до положень Convention on Cybercrime (2001); створити міжнародний фонд компенсації збитків від кіберзлочинів; розробити єдині стандарти оцінки збитків та впровадити механізми міжнародного співробітництва у сфері виявлення та конфіскації активів кіберзлочинців. Це дозволить суттєво підвищити результативність міжнародної співпраці у протидії кіберзлочинності та забезпечити належний рівень захисту прав потерпілих.

Аналіз діяльності Трастового фонду НАТО з кібербезпеки для України, який забезпечив зростання ефективності виявлення та нейтралізації кібератак на 47 % (The Situation Centre..., 2018), підтверджує високу результативність такого формату взаємодії. Згідно з даними World Economic Forum (2024), 43 % організацій вважають імовірним, що кібератака «матеріально» вплине на їхню діяльність протягом наступних двох років, що підкреслює важливість технічного співробітництва та розбудови потенціалу. На основі цього досвіду рекомендується розширити практику створення трастових фондів для інших країн; розробити комплексні програми технічної допомоги та навчання фахівців з кібербезпеки; приділити особливу увагу розвитку потенціалу країн, що розвиваються, які часто стають об'єктами кібератак через недостатній рівень захисту (Geneva Declaration of Principles, 2003); розвивати міжнародні освітні програми з підготовки кадрів у сфері кібербезпеки; запровадити механізми сертифікації фахівців з кібербезпеки за міжнародними стандартами; розвивати співробітництво у сфері розробки та впровадження інноваційних технологій захисту інформаційних систем, відповідно до Рекомендацій ОЕСР щодо управління цифровими ризиками (Рекомендації щодо ризиків..., 2015). Cybersecurity Ventures (2023) прогнозував, що до 2025 року у світі зберігатиметься близько 200 зеттабайтів даних, з яких 50 % зберігатимуться у хмарних сховищах, що підкреслює необхідність розвитку технічного потенціалу для захисту цього масиву інформації. Це дозволить підвищити загальний рівень кібербезпеки та забезпечити умови для ефективної протидії сучасним кіберзагрозам.

Комплексна реалізація запропонованих рекомендацій дозволить суттєво підвищити ефективність міжнародно-правових механізмів протидії кіберзлочинності та забезпечити адекватну відповідь на сучасні виклики та загрози у кіберпросторі. Особлива увага має бути приділена розвитку превентивних механізмів та посиленню багатостороннього співробітництва, яке, як показало дослідження, демонструє найвищу ефективність у протидії кіберзагрозам.

Обговорення

Дослідження міжнародного співробітництва виявило глибоку трансформацію підходів до протидії кіберзлочинності та формування нових механізмів міжнародної взаємодії. Дані статистики підтвердили зростання ефективності багатосторонніх форматів співпраці та теоретичні висновки О. Yemets *et al.* (2024) щодо міжнародної координації правоохоронних органів.

Результати порівняльного аналізу ефективності міжнародного співробітництва узгоджуються з висновками цих авторів у частині необхідності формалізації механізмів взаємодії, проте виходять за межі їхнього дослідження, демонструючи кількісні показники зростання ефективності саме в багатосторонніх форматах взаємодії.

Порівняльний аналіз ефективності міжнародно-правових механізмів виявив, що найвищу результативність мають інструменти правової допомоги та оперативного реагування на кіберінциденти, запроваджені Директивами ЄС, оцінені як «дуже висока». Ці висновки розширили результати дослідження V.R. Gajjar & H. Taherdoost (2024), які наголошували на необхідності створення єдиної системи класифікації кіберзагроз та стандартизації процедур обміну інформацією. Запропонована у дослідженні шестикритеріальна модель оцінки міжнародно-правових механізмів (юридична сила, географічне охоплення, механізми імплементації, процедури співпраці, оперативність реагування, ефективність правової допомоги) дозволяє більш системно оцінювати різні інструменти міжнародної співпраці порівняно з підходом дослідників.

Важливим внеском V.R. Gajjar & H. Taherdoost (2024) була розробка рекомендацій щодо уніфікації міжнародних стандартів кібербезпеки. Вони наголошували на необхідності створення єдиної системи класифікації кіберзагроз, стандартизації процедур обміну інформацією та розробки спільних протоколів реагування на кіберінциденти. Це узгоджується з результатами проведеного дослідження щодо підвищення ефективності багатосторонніх форматів співпраці у сфері кібербезпеки. Розвиток транснаціональних експертних мереж становить критично важливий елемент сучасної системи міжнародної кібербезпеки. В умовах постійної еволюції кіберзагроз та їх зростаючої складності, ефективна взаємодія між експертами різних країн стає ключовим фактором успішної протидії кіберзлочинності.

Розглянутий у дослідженні польсько-натівський кейс виявив скорочення часу реагування на кіберінциденти з 24 до 4 годин після впровадження мережі цілодобових пунктів швидкого реагування. Цей практичний результат доповнює теоретичні положення J. Shires (2024) щодо ролі професійних спільнот у формуванні міжнародної політики кібербезпеки. В той час як вчений зосереджується на неформальних механізмах взаємодії між експертами, польсько-натівський кейс демонструє ефективність саме формалізованих експертних мереж, що працюють у цілодобовому режимі. Такий підхід дозволяє поєднати переваги неформальної взаємодії, відзначені J. Shires (2024), із системністю та передбачуваністю формальних структур. Результати дослідження польсько-натівського кейсу показують, що скорочення часу реагування на кіберінциденти підвищує загальну ефективність протидії кіберзагрозам у п'ять-шість разів, що значно перевищує теоретичні оцінки, запропоновані у дослідженнях інших авторів. Це свідчить про необхідність більш активного розвитку саме цілодобових мереж реагування як найбільш ефективного інструменту транскордонної співпраці.

Аналіз американсько-українського кейсу співробітництва, формалізованого через Ukraine Cybersecurity Cooperation Act (2017), виявив високий рівень системності та результативності. Ухвалення спеціального законодавчого акта та реалізація комплексних програм технічної допомоги у сфері кібербезпеки дозволили досягти значних результатів у розбудові потенціалу України у протидії кіберзагрозам. Ці висновки розширюють дослідження M. Albakjaji & R. Almarzoqi (2023) щодо ролі цифрових технологій у сучасних міжнародних конфліктах. Якщо автори зосереджуються на аналізі використання кіберпростору як інструменту гібридної війни, то результати дослідження американсько-українського кейсу демонструють ефективні механізми протидії таким загрозам через формалізоване міждержавне співробітництво. Особливо важливим аспектом цього кейсу є комплексний характер співпраці, що охоплює різні напрямки – від посилення кібербезпеки виборчих систем та критичної інфраструктури до підготовки фахівців у галузі кібербезпеки та цифрової криміналістики. Такий підхід відповідає висновкам N. Kolomiiets *et al.* (2023) щодо важливості комплексної імплементації міжнародних стандартів у національні системи протидії кіберзлочинності.

Аналіз результатів функціонування Трастового фонду НАТО з кібербезпеки для України демонструє зростання ефективності виявлення та нейтралізації кібератак на 47 % після створення ситуаційного центру кібербезпеки. Ці дані не лише підтверджують, але й кількісно уточнюють концепцію операційної стійкості організацій B.G. Mujtaba (2023). У той час як дослідник розглядає переважно теоретичні аспекти розвитку лідерського потенціалу в сфері кібербезпеки, результати дослідження Трастового фонду НАТО пропонують конкретний механізм інституційної розбудови та кількісні показники його ефективності. Особливо важливим результатом дослідження є виявлення високої ефективності трастових фондів як інструменту міжнародної співпраці, що дозволяє об'єднати фінансові, технологічні та експертні ресурси декількох країн для вирішення конкретних завдань кібербезпеки. Ця модель відрізняється від традиційних двосторонніх форматів та може бути використана як шаблон для розвитку співробітництва в інших регіонах світу.

Структурний аналіз впливу цифрових технологій на міжнародні відносини представлений у роботі O. Rakhimberdieva (2023). Дослідниця пропонує інноваційний підхід до розуміння трансформації міжнародних відносин під впливом цифровізації, виявляючи ключові структурні зміни в системі міжнародної безпеки. Авторкою розроблено теоретичну модель оцінки впливу технологічних інновацій на міждержавні відносини, особливо підкреслюючи роль кібербезпеки у формуванні нової архітектури міжнародної співпраці. Авторкою встановлено, як технологічні трансформації змінюють традиційні механізми міжнародної взаємодії, створюючи нові виклики та можливості для розвитку систем колективної безпеки. Особливу цінність представляє запропонована методологія аналізу взаємозв'язку між технологічним розвитком та еволюцією механізмів міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки.

Л. Рое (2021) розглядає кіберзлочинність в епоху цифрової трансформації, зростаючого націоналізму та занепаду глобального управління. Дослідник аналізує, як геополітичні фактори впливають на розвиток механізмів міжнародної співпраці у сфері кібербезпеки, підкреслюючи необхідність пошуку нових форм міждержавної взаємодії в умовах зростаючої політичної напруженості. Комплексний аналіз заходів протидії кіберзлочинності представлений у дослідженні S. Cherniavskiy *et al.* (2021). Науковці провели порівняльний аналіз міжнародного та українського досвіду, виявивши ключові фактори успішної імплементації міжнародних стандартів у національне законодавство. Особливу увагу дослідники приділяють питанням гармонізації правових норм та розвитку механізмів міжнародної співпраці.

Результати аналізу українсько-ізраїльського кейсу співробітництва, що засвідчили зменшення успішних втручань у роботу критичної інфраструктури на 39 %, суттєво доповнюють дослідження K. Shakhbazian (2021) щодо співпраці держав у сфері боротьби з кіберзлочинністю. Якщо автор зосереджується на правових аспектах такої співпраці, результати аналізу українсько-ізраїльського кейсу демонструють практичні механізми технологічної взаємодії, зокрема впровадження технологій раннього виявлення кібератак, та їх статистично вимірювану ефективність. Виявлені в ході аналізу цього кейсу механізми превентивного захисту критичної інфраструктури мають особливе значення в контексті зростання кількості цілеспрямованих атак на об'єкти критичної інфраструктури, про що свідчать результати дослідження. Впровадження ізраїльських технологій раннього виявлення загроз дозволило суттєво підвищити рівень захисту української критичної інфраструктури, що становить практичний інтерес для інших країн, які стикаються з подібними загрозами.

Отже, міжнародне співробітництво у сфері кібербезпеки демонструє позитивну динаміку розвитку, особливо в багатосторонніх форматах. Виявлені тенденції свідчать про формування нової парадигми міжнародної безпеки, де кібербезпека відіграє ключову роль. Водночас залишаються виклики, пов'язані з гармонізацією національних законодавств, особливо у сфері процесуальних механізмів розслідування та збору цифрових доказів. Подальший розвиток міжнародного співробітництва потребує комплексного підходу, що поєднуватиме правові, інституційні та технологічні аспекти протидії кіберзлочинності з урахуванням необхідності захисту фундаментальних прав людини.

Висновки

Дослідження підтвердило трансформацію кібербезпеки із суто технологічного інструменту в міждержавний інструмент взаємодії геополітичного рівня. У кіберпросторі традиційні державні кордони втратили ефективність, а протидія кіберзагрозам вимагала координації на рівні міжнародних суб'єктів. Транснаціональний характер кіберзлочинності зумовлював необхідність формування адаптивних міжнародно-правових механізмів, оскільки одноосібні зусилля

окремих держав не забезпечують належного рівня захисту інформаційного простору. Аналіз міжнародно-правових механізмів протидії кіберзлочинності засвідчив їх розвиток та поступове підвищення ефективності. Будапештська конвенція визначила стандарти протидії кіберзлочинності. Деталізація механізмів відбувалася за допомогою регіональних інструментів, створенням спеціалізованих інституцій, що спричинило підвищення результативності міжнародної співпраці.

Порівняльний аналіз міжнародно-правових механізмів виявив вищу ефективність правової допомоги в рамках інструментів ЄС, що обумовлено детальною регламентацією процедур взаємодії та наявністю дієвих механізмів моніторингу виконання зобов'язань. Аналіз імплементації цих механізмів у національні законодавства підтвердив диференційований рівень успішності: нормативне визначення складів кіберзлочинців було імплементовано у 45 країнах, механізми міжнародної співпраці – у 42 країнах. Водночас лише 38 країн реалізували процесуальні норми розслідування, а збір цифрових доказів повною мірою відображено в законодавствах лише 35 країн, що вказує на потребу подальшої гармонізації саме в цих напрямках.

Кейс-аналіз міжнародного співробітництва в галузі кібербезпеки продемонстрував ефективність багатосторонніх форматів. Польсько-натівський формат дозволив скоротити час реагування на кіберінциденти з 24 до 4 годин завдяки функціонуванню мережі цілодобових пунктів реагування. У рамках НАТО трастовий фонд сприяв підвищенню ефективності реагування на атаки на 47 % після створення ситуаційного центру. У межах українсько-ізраїльської співпраці частота успішних атак на критичну інфраструктуру зменшилася на 39 %, а американсько-український формат, формалізований через Ukraine Cybersecurity Cooperation Act, забезпечив комплексну підтримку кіберсистем України.

Ідентифіковано чотири чинники, що визначають результативність міжнародної взаємодії у сфері кібербезпеки: наявність чіткої правової основи, сталі координаційні механізми, технологічна сумісність систем захисту, регулярний обмін інформацією про загрози. Багатосторонні формати взаємодії на зразок механізмів НАТО та ЄС забезпечують залучення ефективнішого експертного й технічного потенціалу, що робить їх найбільш дієвими. В подальшому доцільно детальніше проаналізувати механізми взаємодії, розробити превентивні стратегії протидії кіберзлочинності, створити уніфіковані моделі глобального кіберзахисту із урахуванням прав людини, оперативного реагування та правових стандартів.

Подяки

Немає.

Фінансування

Дослідження не отримувало фінансування.

Конфлікт інтересів

Немає.

UDC: 327:343.9

DOI: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.115

Xiaolun Li**Doctor of Public Health, Professor**Anhui University**230039, Jiulong Road, Anhui, China*

Cybercrime prevention on the agenda of modern international relations

Abstract. The aim of the study was to analyse international legal mechanisms for combating cybercrime and to identify effective formats of interstate cooperation. In the context of global digital transformation and the intensification of cross-border cyber threats, international legislation on crime prevention and the interconnections between various elements of preventive mechanisms were systematically examined. A statistical analysis of data from 53 countries, including the United States, Germany, France, Poland, and Ukraine, revealed growth in indicators of international cooperation: the number of legal assistance requests increased from 245 in 2019 to 689 in 2023, the number of joint investigations rose from 34 to 112, the number of successfully solved cases grew from 156 to 423, the amount of recovered damages from cybercrime rose from 23.5 to 89.4 million USD. The most effective instruments were found to be those introduced by European Union directives and NATO mechanisms, which demonstrated higher efficiency compared to bilateral formats. It was established that: 45 countries achieved full compliance in defining cybercrime offences, 38 countries in procedural investigation mechanisms, 35 countries in digital evidence collection procedures. Case analysis showed that: Polish-NATO cooperation reduced incident response time from 24 to 4 hours, Ukrainian-Israeli cooperation decreased successful intrusions into critical infrastructure by 39%, the NATO Trust Fund improved cyberattack detection effectiveness by 47%. To improve international legal mechanisms for combating cybercrime, it was recommended to: harmonise national legislation in the field of procedural investigation mechanisms and digital evidence collection, develop and implement international standards for cryptocurrency market regulation, strengthen cooperation on tracing illicit crypto-assets. The results of the study may be used to develop national standards and improve processes of international cooperation in combating cybercrime

Keywords: cyberattacks; cybersecurity; cross-border cyber incidents; law enforcement agencies; global threats

Introduction

In the era of digital transformation of the global community, the issue of cybersecurity is acquiring critical importance for the national security of every state. The rapid development of information technologies and the integration into all spheres of public life create not only new opportunities but also pose serious risks and threats to national security. The formation of a unified digital space, which erases traditional borders between states, significantly changes the nature of international relations and requires a rethinking of approaches to ensuring security in cyberspace. The problem of growing dependence of critical infrastructure on information and communication technologies is becoming particularly acute. Energy systems, transport networks, financial institutions, and government bodies are becoming increasingly vulnerable to cyberattacks, which may lead to catastrophic consequences for national security and the economic well-being of states. The increasing number of cyber incidents, the

complexity, and scale create unprecedented challenges for the international community, requiring the development of new mechanisms for cooperation and coordination of efforts to counter cyber threats. This situation underlines the need to form an effective system of international cooperation in the field of cybersecurity, which would take into account not only the technological aspects of the problem but also the legal and organisational mechanisms to counter modern challenges in cyberspace.

The cross-border nature of cyber threats creates particular challenges for the international community, as cyberattacks can be carried out from the territory of any state, disguising the true origin through complex chains of proxy servers and virtual private networks. This significantly complicates the process of attributing cyberattacks and bringing perpetrators to justice, requiring the development of new mechanisms of international cooperation in the field of cybersecurity. The potential for significant

Received: 01.03.2025, Revised: 22.05.2025, Accepted: 18.06.2025

Suggested Citation:

Li, X. (2025). Cybercrime prevention on the agenda of modern international relations. *Foreign Affairs*, 35(3), 115-127. doi: 10.59214/2663-2675.35(3).2025.115.

*Corresponding author

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

damage to national interests is manifested in various aspects: from direct financial losses due to cyber fraud to the potential disruption of the functioning of critical infrastructure, which may result in man-made disasters and human casualties. Especially dangerous are targeted attacks on critical infrastructure facilities such as energy systems, transport networks, water supply systems, and medical institutions, as the disruption may cause a cascading effect and paralyse the livelihoods of entire regions. According to international organisations, the annual losses to the global economy from cybercrime exceed 1 trillion US dollars, and the number of successful cyberattacks on critical infrastructure facilities shows a steady increase of 40-50% annually (Office of Inspector General U.S. Agency for International Development, 2018).

The fundamental aspects of international legal regulation of cybersecurity are studied by E. Bučaj & K. Idrizaj (2025), who emphasise the need to create a global system to counter cybercrime. The researchers convincingly argue that existing national regulatory mechanisms are unable to effectively counter transnational cyber threats, and only the development of international law can provide an adequate response to modern challenges. Special attention is paid to the harmonisation of national legislation and the creation of unified legal mechanisms to counter cybercrime.

A significant contribution to the understanding of preventive mechanisms was made by A. Campina & C. Rodrigues (2022), who conducted a thorough analysis of international cooperation in the context of the Budapest Convention. The research reveals the evolution of approaches to preventing cybercrime and demonstrates how international legal instruments contribute to the development of preventive strategies. The researchers particularly emphasise the importance of information exchange between countries and the creation of joint early warning mechanisms for cyber threats.

The theoretical and methodological foundations for the development of an international legal system to combat cybercrime are comprehensively studied by O. Yemets *et al.* (2024). The work presents a comprehensive analysis of the legal aspects of international cooperation and identifies key stages in the formation of a modern system to counter transnational crime. Of particular value is the systematisation of international legal cooperation mechanisms between law enforcement agencies proposed by the authors. A group of researchers led by S. Cherniavskiy *et al.* (2021) focuses on the practical aspects of implementing international norms into national legislation and developing institutional mechanisms to combat cybercrime. The study includes valuable recommendations for improving the legal framework and strengthening international cooperation in this area.

The Ukrainian cybersecurity context is explored by M. Dumchykov *et al.* (2022), who analysed cyber threats to Ukraine and the Baltic States. The researchers examined the consequences of large-scale cyberattacks on Ukrainian state institutions and critical infrastructure, including attacks on energy systems, transport networks, and state information resources. Special attention was paid to the development of effective response mechanisms to cyber threats in the context of hybrid warfare. The issue of cross-border cooperation in the context of protecting

Ukraine's information space is examined by K. Shakhbazian (2021). The researcher analyses the legal and institutional aspects of intergovernmental cooperation in the fight against cybercrime, with a focus on the specifics of developing a national cybersecurity system under hybrid threats. Of particular value are the recommendations developed for improving Ukrainian legislation in accordance with international standards.

An innovative approach to the analysis of international legal mechanisms is proposed by A. Segura-Serrano (2021), who explores the impact of emerging technologies on the development of legal regulation of cybersecurity. The researcher pays special attention to the legal regulation of artificial intelligence and other advanced technologies in the context of ensuring cybersecurity. A significant contribution to the understanding of the Asian experience in combating cybercrime was made by S. Jiang (2023), who analysed the specifics of regional cooperation among Asian countries in the field of cybersecurity. Jiang's research reveals the features of forming regional mechanisms for countering cyber threats and the potential for applying the Asian experience in other parts of the world. The practical aspects of protecting Ukraine's critical infrastructure under cyberattacks are addressed in the study by N. Kolomiets *et al.* (2023). The researchers provide a detailed analysis of international legal standards in the field of cybercrime prevention and the implementation in Ukrainian legislation.

An innovative perspective on the globalisation of law in the context of cybercrime prevention is presented in the study by G. Siregar & S. Sinaga (2021). The researchers analyse the processes of legal globalisation and the impact on the development of mechanisms to counter cybercrime, emphasising the need to harmonise national legislation and develop international legal instruments. The research demonstrates how the globalisation of legal norms enhances the effectiveness of international cooperation in the field of cybersecurity. N. Kolomiets *et al.* (2023) conducted an in-depth analysis of international legal standards in the field of crime prevention. The researchers identified key trends in the development of international law and its impact on the formation of national systems to combat cybercrime. Special attention is paid to the implementation of international standards and the development of intergovernmental cooperation mechanisms. Cybersecurity issues in the context of mobile financial transactions are explored by H.J. Pallangyo (2022). The researcher analyses the modern challenges of cybersecurity and trends in the development of information and communication technologies, proposing innovative approaches to protecting financial systems. This study highlights the importance of international cooperation in ensuring the security of global financial infrastructure.

Particular concern is caused by the tendency to use cyberspace by state and non-state actors to achieve military and political goals. Cyberattacks are increasingly becoming an integral part of hybrid conflicts, which requires the development of new approaches to ensuring international security and stability in cyberspace. The relevance of the research is heightened by the dynamic nature of cyber threats and the need to form an effective system of international legal mechanisms to counter cybercrime.

This involves not only improving the regulatory framework for international cooperation but also developing practical tools for intergovernmental interaction, including early warning systems for cyber threats, joint incident response mechanisms, and capacity-building programmes.

The aim of the study was a comprehensive analysis of modern international legal mechanisms for combating cybercrime, assessment of the effectiveness of existing formats of intergovernmental cooperation in the field of cybersecurity, and development of recommendations for improving the global system for preventing cybercrime in the context of modern international relations. The following tasks were set to achieve this aim:

- ◆ to systematise international legal documents in the field of combating cybercrime and identify the basic standards;
- ◆ to analyse the effectiveness of international mechanisms to combat cybercrime;
- ◆ to study the development of international cooperation in the field of cybersecurity.

Materials and Methods

The study of international cooperation in the field of cybersecurity was conducted during 2024–2025 with the aim of providing a comprehensive analysis of international legal mechanisms to counter cybercrime. A comprehensive approach was applied to the analysis of international cooperation in cybersecurity, based on case study methodology and statistical analysis. The empirical base of the research included statistical data from 53 countries involved in international cybersecurity cooperation between 2019 and 2023, using data from the Ukraine Cybersecurity Cooperation Act (2017).

The geographic scope of the study covered all continents. Countries were selected based on the active participation in international cybersecurity initiatives, presence of developed cooperation mechanisms, and representation of different regional approaches to cybersecurity, in line with involvement indicators in cross-border investigations presented in the Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) report (n.d.). These data also served as the basis for developing comparative efficiency characteristics of international legal mechanisms to counter cybercrime in the EU, the USA, Canada, ASEAN countries, and bilateral agreements – considering the fundamentally new nature of cyber threats, which transcend geographic borders, spread instantaneously, and can inflict catastrophic damage on states' critical infrastructure.

The methodological approach was based on systemic and interdisciplinary principles of scientific inquiry, allowing for the exploration of international cybersecurity cooperation as a complex, multidimensional system. This included analysis of the interconnections among various elements of cybercrime counteraction mechanisms, the structural organisation, and development dynamics. The interdisciplinary methodology integrated approaches and tools from various scientific domains – law, international relations, information security, sociology, and cybernetics – enabling the overcoming of narrow disciplinary boundaries and ensuring a holistic understanding of the complex processes of international interaction in cyberspace.

The comparative legal method was used to analyse international legal acts, which allowed for the identification of distinct features in cybersecurity regulation at both national and international levels. The informational base consisted of: Convention on Cybercrime (2001), Resolution of General Assembly No. A/RES/74/247 (2019), Cybersecurity Strategy (2020), Law of Ukraine No. 2163-VIII (2017), Directive of the European Parliament and of the Council No. 2013/40/EU (2013), as well as analytical materials containing data on global trends in cybercrime (Cybersecurity Ventures, 2023; Internet Crime Complaint..., 2024; World Economic Forum, 2024).

Five case studies of international cooperation in cybersecurity were analysed: The Polish-NATO case (PWCyber Cooperative Programme..., 2019) focused on the effectiveness of establishing a 24/7 cyber incident rapid response network. The NATO Cybersecurity Trust Fund for Ukraine (Agreement on the Implementation..., 2015) examined the outcomes of setting up a cybersecurity situation centre. The Ukrainian-Israeli cooperation case (The IDF Strategy, 2016) assessed the impact of collaboration on the protection of critical infrastructure. The US-Ukraine cooperation case (Ukraine Cybersecurity Cooperation..., 2017) allowed for the analysis of systemic and institutional mechanisms of interstate collaboration and the activities within the framework of the US technical assistance programme.

Results

International legal mechanisms for combating cybercrime. A critical component of protecting the information space, economic development, and national security. Effective protection requires a comprehensive approach that includes not only technical measures but also cultural transformations, continuous learning, and inter-institutional cooperation. Key strategies to counter cyber threats include regular updating of software and hardware, the implementation of strict authentication systems using complex passwords and two-factor authentication, and systematic security audits to identify potential vulnerabilities. Particular attention must be paid to staff training in recognising phishing attacks, protection against insider threats, and continuous learning of cybersecurity principles. It is also critical to ensure active information sharing on cyber threats between organisations and government structures, and to use innovative technologies, including artificial intelligence, to detect and prevent cyberattacks. Of particular importance is the reliable protection of critical infrastructure, including energy, transport, and communication systems. Given the dynamic nature of cyber threats, constant evaluation, adaptation, and updating of cybersecurity strategies become the key to effective protection in a continuously evolving digital environment.

The Internet of Things ecosystem is showing explosive growth, with the projected number of connected devices exceeding 75 billion units. This technological revolution is accompanied by critical cybersecurity risks – poorly protected smart devices become potential springboards for large-scale network attacks and unauthorised intrusions. The transformation of work models, particularly the spread of hybrid formats of work, generates additional cyber risks. The use of personal and corporate devices in various unsecured networks creates wide opportunities for

attacks aimed at stealing confidential information. Technological innovations in cybersecurity are offering increasingly sophisticated protection mechanisms. Machine learning and artificial intelligence are becoming powerful tools for detecting anomalies in the behaviour of information systems. Automated algorithms allow the instant identification of potential threats, minimising the human factor and increasing the efficiency of cyber protection.

A fundamentally new approach to protecting the Internet of Things involves the integration of security mechanisms directly at the hardware level. Artificial intelligence ensures continuous monitoring and rapid response in networks of connected devices. The “zero trust” concept radically transforms traditional notions of information security, whereby every user and device undergoes multi-level authentication. The regulatory environment is also undergoing significant transformation. By 2025, an increase in intergovernmental cooperation in countering cyber threats is expected, with countries showing a willingness to develop unified standards for the protection of critical infrastructure. In parallel, new legal norms aimed at regulating the circulation of personal data are being formed. Mandatory cybersecurity audit procedures are being introduced for organisations working with sensitive data. Certification of IT service providers (information technology services) is becoming not an option but a necessary condition for functioning in the modern digital environment. Thus, cybersecurity in 2025 is a complex, multidimensional system that is constantly adapting to the latest challenges of the digital world, requiring continuous improvement of technological, organisational, and legal mechanisms for protecting the information space.

A fundamental international legal instrument in the field of combating cybercrime is the Convention on Cybercrime (2001) (Budapest Convention). This document establishes basic international standards for the criminalisation of major types of cybercrime and forms a

procedural legal mechanism for international cooperation in the investigation of transnational cybercrimes. An important aspect is that the Convention defines four main categories of cybercrimes: crimes against the confidentiality, integrity, and availability of computer data and systems; crimes related to the use of computers; content-related offences; and intellectual property-related offences.

The further development of international legal mechanisms has been reflected in the Directive of the European Parliament and of the Council No. 2013/40/EU (2013). This document significantly expanded the legal framework for countering cybercrime, establishing more detailed standards for the criminalisation of cyber offences and defining specific penalty thresholds. Particularly important is that the Directive established minimum punishment standards for the most serious forms of cybercrime, including attacks on critical infrastructure. A significant step in the development of institutional mechanisms was the creation of the European Cybercrime Centre (EC3) (EU Regulation on..., 2013). EC3 provides operational support for investigations and coordinates the efforts of EU Member States’ law enforcement agencies. According to the Centre’s statistical data, since its establishment, the number of successfully investigated transnational cybercrimes has increased by 67%.

Resolution of General Assembly No. A/RES/74/247 (2019) established new standards of intergovernmental cooperation in combating cybercrime. The document introduced a comprehensive approach to solving the cybercrime problem at the global level, including the development of the technical capacity of developing countries and the creation of unified response mechanisms to cyber threats. A comparative analysis of the characteristics of different international legal mechanisms, presented in Table 1, revealed that the highest level of effectiveness of legal assistance was demonstrated by the instruments introduced through EU Directives (European Union).

Table 1. Comparative characteristics of international legal mechanisms for combating cybercrime: analysis of mechanisms of EU countries (Germany, France, Estonia), USA, Canada, ASEAN countries and bilateral agreements

Evaluation criteria	Budapest Convention	EU Directives	Regional agreements	Bilateral agreements
Legal force	Binding nature for participating countries	Mandatory for EU countries	Mandatory within the region	Binding on the parties to the contract
Geographic coverage	68 participating countries	27 EU countries	Depends on the region	Between two countries
Implementation mechanisms	Through national legislation	Through national legislation and EU acts	Through regional and national acts	Through bilateral agreements
Cooperation procedures	Clearly defined	Detailed regulations	Vary	Individually defined
Response time (average time to process requests for assistance during an incident)	Medium	High	Medium	High
Effectiveness of legal aid	High	Very high	Medium	High

Source: compiled by the author based on the Convention on Cybercrime (2001), Directive of the European Parliament and of the Council No. 2013/40/EU (2013), A. Siabro (2021), A. Campina & C. Rodrigues (2022), A. Rohmat *et al.* (2024), E. Bučaj & K. Idrižaj (2025), Internet Organised Crime... (n.d.).

The comparative analysis of the characteristics of various international legal mechanisms was based on a comprehensive assessment methodology combining both quantitative and qualitative indicators. The assessment of response speed was based on EC3 data for 2024 (Internet Organised Crime..., n.d.). For EU Directives, this indicator

averaged 18-24 hours (rating “High”), for the Budapest Convention – 36-48 hours (rating “Medium”), for regional agreements – 30-50 hours (rating “Medium”), and for bilateral treaties – 12-24 hours (rating “High”). The effectiveness of legal assistance was determined using three key indicators: percentage of successfully resolved cases, amount

of damages recovered, and speed of procedural actions. According to these indicators, EU Directives demonstrated the highest effectiveness (rating “Very High”), the Budapest Convention and bilateral treaties – high (60-70% of successfully completed cases, rating “High”), and regional agreements – medium (40-55%, rating “Medium”).

The increased effectiveness of EU Directives is explained by more detailed regulation of cooperation procedures and the existence of effective enforcement mechanisms (Directive of the European Parliament and of the Council No. 2013/40/EU, 2013). The conducted analysis of international legal mechanisms of cooperation in the field of cybersecurity demonstrates varying levels of effectiveness in legal assistance. The comparative characteristics show that the highest ratings are given to mechanisms implemented by EU Directives, which can be explained by several key factors.

Firstly, EU Directives provide the most detailed regulation of cooperation procedures and establish clear timeframes for responding to requests. This is achieved thanks to the unified legal system of the EU and standardised procedures for information exchange between competent authorities of member states. Finally, the enforcement mechanisms within the EU framework include the possibility of applying sanctions for non-compliance with established requirements, which incentivises member states

to cooperate effectively. Bilateral treaties also demonstrate high effectiveness, allowing for the consideration of the specificities of individual legal systems and the establishment of the most convenient interaction procedures. However, the limitation lies in the narrow geographical coverage. The Budapest Convention (2001), despite its broad geographical scope (68 participating countries), has slightly lower effectiveness due to the absence of equally strict enforcement mechanisms as in EU law. Regional agreements demonstrate a medium level of effectiveness due to the variability of procedures and implementation mechanisms across different regions. Thus, the analysis shows that the most effective legal mechanisms are those that combine detailed regulation of cooperation procedures with an efficient enforcement system.

An important indicator of the effectiveness of international legal mechanisms is the level of the implementation into national legislation. The analysis of data presented in Table 2 shows that the most successfully implemented provisions are those relating to the definition of cybercrime elements (45 countries achieved full compliance) and mechanisms of international cooperation (42 countries). At the same time, certain difficulties are observed in the implementation of procedural mechanisms of investigation and procedures for collecting digital evidence.

Table 2. Comparative characteristics of international legal mechanisms for combating cybercrime among the countries of the European Union, North America and other regional associations

Implementation criteria of international legal mechanisms for combating cybercrime into national legislation	Full compliance	Partial compliance	Insufficient compliance
Definition of cybercrime	45 countries	23 countries	12 countries
Procedural mechanisms for investigation	38 countries	28 countries	14 countries
Mechanisms for collecting digital evidence	35 countries	30 countries	15 countries
Mechanisms for international cooperation	42 countries	25 countries	13 countries
Protection of victims' rights	40 countries	27 countries	13 countries

Source: compiled by the author based on the Convention on Cybercrime (2001), Directive of the European Parliament and of the Council No. 2013/40/EU (2013), A. Segura-Serrano (2021), K. Shakhbazian (2021), H. Çomak *et al.* (2022), S. Jiang (2023), I.A. Muhammad (2023), J. Clough (2023)

The data in the table reflect a comprehensive picture of the implementation of international legal mechanisms to combat cybercrime. The most progressive areas include the definition of cybercrime offences and mechanisms of international cooperation, with 45 and 42 countries, respectively, having achieved full compliance with international standards. This indicates a high level of state consolidation in establishing a unified approach to the qualification of cyber offences and cooperation in the investigation. At the same time, challenges remain in the implementation of procedural mechanisms and digital evidence collection procedures. Only 38 countries achieved full compliance with procedural investigation mechanisms, and 35 with digital evidence collection mechanisms. These figures highlight the complexity of unifying technical and legal approaches in a rapidly evolving cyberspace environment.

Particular attention should be given to the development of rapid response mechanisms for cyber incidents. The establishment of a 24/7 contact point network has significantly increased the speed of international interaction.

Statistical data indicate a reduction in the average response time to cross-border cyber incidents from 72 hours in 2019 to 24 hours in 2023. An important element of international legal regulation is the Resolution of the UN Security Council No. 2341 (2017), which emphasises the need to strengthen international cooperation in protecting critical infrastructure from cyberattacks and sets out framework principles for such cooperation. Significant progress in regional mechanisms is also shown in The Cybersecurity Strategy (2020), which introduces a comprehensive approach to ensuring cybersecurity and combating cybercrime, including rapid response mechanisms and enhanced international cooperation.

A key addition to existing mechanisms is the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (1981). This instrument establishes additional mechanisms for the protection of personal data in cyberspace and outlines procedures for international cooperation in investigating violations related to unlawful data processing. It particularly focuses on cross-border data exchange and harmonisation of

national laws in the area of personal data protection. The Geneva Declaration of Principles (2003) laid the foundation for international cooperation in cybersecurity. Notable provisions include the development of law enforcement and judicial capacity to combat cybercrime and the establishment of early warning mechanisms for cyber threats.

The OECD Guidelines on Managing Digital Risks for Economic and Social Prosperity (2015) complemented the existing system of international legal mechanisms with practical tools for cyber risk assessment and management. The document offers a comprehensive approach to cybersecurity, including public-private partnerships and international collaboration in countering cyber threats. Statistical analysis of the implementation of international legal mechanisms shows increasing effectiveness. Between 2019 and 2023, the number of successful international operations to combat cybercrime rose by 178%, and the amount of recovered damages increased 3.8 times. Rapid information exchange mechanisms via contact point networks proved particularly effective, significantly reducing cyber incident response times.

Further development of international legal mechanisms is reflected in the Directive of the European Parliament and of the Council No. 2013/40/EU (2013). This directive greatly expanded the legal framework for combating cybercrime by establishing more detailed standards for the criminalisation of cyber offences and defining clear penalty thresholds. It set minimum sentencing standards for the most serious cyber offences, including attacks on critical infrastructure. A major institutional step was the creation of the European Cybercrime Centre (EC3) (EU Regulation on..., 2013), which provides operational support for investigations and coordination among EU law enforcement agencies. According to EC3 statistics, since its inception, the number of successfully solved cross-border cybercrimes has increased by 67%.

The practical aspect of implementing international legal mechanisms has shown significant achievements in the development of institutional cooperation. Under the EU Regulation on EC3 (2013), operational interaction among law enforcement agencies has been considerably strengthened. This is confirmed by data showing that the number of joint investigations rose from 34 in 2019 to 112 in 2023 – indicating increased trust among law enforcement bodies in different countries.

A crucial component of practical implementation has been the introduction of critical infrastructure protection mechanisms, as outlined in UNSC Resolution No. 2341 (2017). Statistics show a 45% decrease in successful cyberattacks on critical infrastructure over the last three years, indicating the effectiveness of these protection mechanisms. The Cybersecurity Strategy (2020) introduced a new coordination approach for countering cybercrime. The practical implementation of its provisions led to the creation of an EU-wide early warning system for cyber threats, reducing detection time by an average of 68%. The OECD Guidelines (2015) were also practically implemented in the development of national cyber risk assessment systems. Analysis shows that 85% of OECD member states adopted the recommended mechanisms, resulting in an overall increase in cybersecurity levels. The Geneva Declaration of Principles (2003) also contributed to developing

international technical cooperation in combating cybercrime. Over the last five years, more than 200 technical assistance and cybersecurity training programmes have been implemented, significantly strengthening the technical capacity of developing countries.

In conclusion, the analysis of international legal mechanisms for combating cybercrime reveals steady progress and improved effectiveness. The Convention on Cybercrime (2001) remains the cornerstone of international cooperation, having established the foundational standards in the field. The continued evolution of mechanisms through regional instruments – such as EU directives and the creation of specialised institutions – has significantly enhanced the practical dimension of international cooperation. Statistical evidence strongly supports the rise in effectiveness: the number of successful investigations increased 2.7 times, and cyber incident response time was cut by a factor of three. However, challenges persist in the harmonisation of national laws and the operational coordination of international action, requiring further improvement of existing mechanisms and the development of new international tools to counter cybercrime.

International cooperation in the field of cybersecurity. International cooperation emerges as a critically important dimension of global security policy, driven by the rapid development of information and communication technologies and the continuous evolution of cyber threats. In the context of current geopolitical challenges, cybersecurity is transforming from a narrowly specialised technical issue into a complex interstate phenomenon that requires comprehensive and synchronised action at the international level. The formation of effective mechanisms to combat cybercrime entails not only technological interaction but also profound legal, diplomatic, and institutional cooperation among states, international organisations, and expert communities, making the study of international cybersecurity cooperation an extremely relevant academic field. Governmental cooperation in cybersecurity represents a complex, multifaceted system of international interaction aimed at countering global cyber threats. At the current stage of international relations, governments increasingly recognise the need to consolidate efforts for effective protection of the information space. Key mechanisms of such cooperation include global international organisations, regional alliances, bilateral agreements, and specialised platforms for information exchange. Major institutional actors in this field include the G7 Cybercrime Working Group, Europol, NATO, the International Telecommunication Union, and the UN Group of Governmental Experts on Information Security. Regional initiatives such as the EU's Network and Information Systems Directive 2.0 (NIS 2.0), ASEAN's regional cybersecurity centre, and the African Union's cybersecurity strategy demonstrate local approaches to shared challenges. Bilateral agreements – such as memoranda between the United States and China, or Ukraine's agreements with the United States and Israel – add flexibility and focus to international cooperation. The main areas of interaction include information sharing on cyber threats, joint cybercrime investigations, legislative harmonisation, personnel training, and the development of technological standards.

However, international cooperation faces several challenges: discrepancies in national legislation, geopolitical tensions, mutual distrust, and the lack of unified technical standards all hinder effective coordination. Promising areas for improvement include the creation of supranational coordination bodies, development of rapid response mechanisms, strengthening legal harmonisation, implementing unified technological standards, and expanding educational programmes for training professionals. The ultimate goal of such cooperation is to build a global cybersecurity ecosystem capable of responding quickly and effectively to transnational cyber threats in an ever-evolving digital environment.

The analysis of practical cases of international cooperation in cybersecurity demonstrates the diversity of interaction formats and mechanisms between states. Particularly noteworthy is the Polish-NATO cooperation experience, which set a precedent in the development of regional cybersecurity mechanisms. In July 2019, Poland and NATO signed the Alliance's first comprehensive agreement on cybersecurity cooperation (PWCyber Cooperative Programme..., 2019). A central element of this cooperation was the establishment of a 24/7 cyber incident rapid response network, which significantly improved operational capacity to counter cyber threats. Statistical data indicate a reduction in incident response time from 24 to 4 hours after the mechanism's implementation.

An illustrative example of multilateral cooperation is the NATO Cybersecurity Trust Fund for Ukraine (Agreement on the Implementation..., 2015). During the first stage of the programme, worth €1 million, a comprehensive set of measures was implemented, including the delivery of specialised equipment, software development, and training sessions for personnel. A practical result of this cooperation was the opening in 2018 of Ukraine's first cybersecurity situation centre, which significantly enhanced the country's capacity to counter cyber threats. Following the centre's launch, cyberattack detection and neutralisation efficiency increased by 47% (The Situation Centre..., 2018).

The development of bilateral cooperation mechanisms is illustrated by Ukraine's interaction with Israel (The IDF Strategy, 2016). These cooperation formats adopt a comprehensive approach, encompassing technology transfer, joint development of protection systems, and staff training. A distinctive feature of these formats is the emphasis on the development of preventive cyber threat countermeasures. Thanks to the implementation of Israeli early warning technologies, the number of successful intrusions into Ukraine's critical infrastructure operations was reduced by 39%. Israel demonstrates a comprehensive approach to cybersecurity development starting from an early age. In collaboration with the United States, the country has introduced cybersecurity education projects that target not only school-aged children but also preschoolers, laying the foundation for future protection against hacker threats. A crucial step in building technological capacity was the introduction in 2016 of special work visas for foreign high-tech professionals. This initiative contributed to Israel's transformation from a start-up nation into a global hub for advanced technologies. Israel also places particular emphasis on engaging the private sector in cybersecurity.

As of 2017, the country had 420 companies specialising in cybersecurity, with total investments in the sector reaching 815 million USD. This robust sectoral development has strengthened Israel's position as a global leader in cyber innovation.

Comparative analysis highlights the key success factors of international cybersecurity cooperation: the presence of a clear legal framework, the establishment of permanent coordination mechanisms, ensuring technological compatibility of defence systems, and regular information exchange on cyber threats. Multilateral formats of cooperation (e.g. through NATO mechanisms) have proven more effective than bilateral agreements due to the broader inclusion of expert communities and resource pooling.

Under current technological developments, Ukrainian cybersecurity professionals face the pressing need to expand cooperation with the global expert community. Independent response to modern challenges and threats in cyberspace is increasingly difficult and demands collective international efforts. International cooperation plays a key role in bridging the gap between the rapid advancement of information technologies and appropriate legal regulation. The main objectives of such cooperation include building mutual trust in the cybersecurity field, developing joint approaches to cyber threat response, coordinating efforts in cybercrime investigation and prevention, preventing the criminal use of cyberspace, and fulfilling Ukraine's international obligations, particularly under the Convention on Cybercrime (2001), the Agreement on Cooperation of States in Combating Cybercrime (Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 497, 2001), the Strategic Cooperation Agreement with Europol (Agreement between Ukraine..., 2023), and the Memorandum of Understanding between CERT-UA and NATO member agencies on cyber incident information exchange (Agreement on the Implementation of..., 2015). Given the transnational nature of cybercrime, international institutions emphasise the importance of developing cooperation between states to establish effective legal mechanisms for cybersecurity governance. These mechanisms should include not only appropriate legislative development but also joint investigations using international law tools, particularly provisions of the Council of Europe Convention on Cybercrime. Ukraine pays considerable attention to developing international cybersecurity cooperation, especially in light of the complex geopolitical situation and the need to counter modern cyber threats. One of the fundamental principles of cybersecurity assurance is defined in the Law of Ukraine No. 2163-VIII (2024).

The practical implementation of international legal mechanisms demonstrates a significant increase in the effectiveness of cybercrime prevention. According to statistical analysis presented in Table 3, all key indicators of international cooperation effectiveness showed stable growth between 2019 and 2023 (Office of Inspector General U.S. Agency for International Development, 2018). Particularly notable is the increase in the number of successfully solved cases – from 156 in 2019 to 423 in 2023 – indicating a rise in the effectiveness of international coordination.

Table 3. Evolution of international cooperation between countries in the field of cybersecurity: statistical analysis of US interaction (2019-2023)

Indicator	2019	2020	2021	2022	2023
Number of requests for legal assistance	245	312	458	567	689
Number of joint investigations	34	45	67	89	112
Number of successfully solved cases	156	198	267	345	423
Amount of compensated losses (\$ million)	23.5	34.7	45.6	67.8	89.4
Number of countries participating in operations	28	35	42	48	53

Source: compiled by the author based on Office of Inspector General U.S. Agency for International Development (2018), A. Graham (2023) and S.R. Biedron (2024)

The analysis of statistics demonstrates a consistent positive trend in the development of international cooperation in combating cybercrime. Over five years, a remarkable increase in key indicators has been observed. The number of legal assistance requests nearly tripled – from 245 in 2019 to 689 in 2023. The number of joint investigations more than tripled – rising from 34 to 112 operations. Particularly notable is the increase in the number of successfully solved cases, which nearly tripled – from 156 to 423. The economic dimension of international cooperation has also shown significant improvement. The volume of recovered damages increased nearly fourfold – from 23.5 million USD in 2019 to 89.4 million USD in 2023. Equally important is the geographical expansion of international cooperation – the number of participating countries nearly doubled, from 28 to 53. These figures indicate qualitative changes in the mechanisms of international cooperation in combating cybercrime (Opening Remarks by Acting..., 2020). The growth is not only quantitative but also shows improved efficiency in interaction between countries, and enhancement of legal and technical instruments for addressing cyber threats.

A priority area of cooperation is interaction with the United States of America, which has acquired a particularly formalised and systematic character. In February 2018, the US House of Representatives approved a special legislative act – the Ukraine Cybersecurity Cooperation Act (2017) – aimed at deepening bilateral interaction in cyberspace. This document outlines key cooperation areas, including the protection of government networks from cyber intrusions, reducing dependence on Russian information and communication technologies, and building Ukraine's own cybersecurity capacity. The US announced five million USD in support for Ukraine to strengthen its ability to prevent, mitigate, and respond to cyberattacks. The implementation mechanism for this support provides for the annual preparation of a cooperation report by the US Secretary of State (Opening Remarks by..., 2020), detailing efforts in capacity building, training, technical assistance, and cyber risk management strategies.

The Report on the Second US-Ukraine Cybersecurity Dialogue states that the United States committed to funding comprehensive cybersecurity assistance programmes for Ukraine (Opening Remarks by Acting..., 2020). These programmes cover a wide range of areas – from strengthening the protection of electoral systems and critical infrastructure to supporting the implementation of Ukraine's national cybersecurity strategy. Key components of US assistance also include improving cyber incident response mechanisms, raising public awareness of cybersecurity

issues, and organising specialised training programmes for cybersecurity and digital forensics professionals. This comprehensive support demonstrates a systemic approach to strengthening Ukraine's capacity to counter modern cyber threats and highlights the strategic nature of cooperation between the two states.

A crucial aspect of cooperation is also assistance in securing electoral systems. In particular, ahead of the 2019 presidential and parliamentary elections, the United States Agency for International Development (USAID) supported the Central Election Commission in enhancing its ability to counter cyber threats (Audit of USAID..., 2018). The US National Cyber Strategy provides a number of key approaches to international cooperation, including enhancing coordination and information exchange mechanisms, developing mechanisms to hold cybercriminals accountable, supporting partners in building capacity to combat cybercrime, and striving to expand international consensus in the field of cybersecurity. At the time of the document's preparation, Ukraine had the most formalised and structured interaction with the United States in the field of cybersecurity.

Thus, international cooperation in the field of cybersecurity is a complex and multifaceted process that extends far beyond technological interaction. The research revealed a rapid evolution of mechanisms to counter cyber threats, characterised by a steady increase in the effectiveness of international cooperation. Statistical data clearly demonstrate a positive trend: from 2019 to 2023, the number of legal assistance requests nearly tripled, the number of joint investigations more than tripled, and the number of successfully solved cases increased from 156 to 423. The economic dimension of cooperation is especially noteworthy – the volume of recovered damages increased nearly fourfold, reaching 89.4 million USD in 2023. The most effective forms of international cooperation were identified as multilateral formats, particularly through NATO mechanisms, which allow the pooling of expert resources and achievements of various countries. For Ukraine, the priority area of cooperation has been interaction with the United States of America, which has become the most systematic and formalised. The success of international cooperation in the field of cybersecurity is ensured by a clear legal framework, constant coordination mechanisms, technological compatibility of protection systems, and regular information exchange on cyber threats.

Directions for improving international legal mechanisms for combating cybercrime. A comprehensive analysis of the current state of international cooperation in cybersecurity made it possible to develop

scientifically grounded recommendations for improving international legal mechanisms to combat cybercrime. These recommendations are based on identified issues in the implementation and practical application of international legal instruments, as well as the results of successful cooperation case studies.

A primary objective in improving international legal mechanisms is the comprehensive harmonisation of national legislations, particularly concerning procedural mechanisms for investigation and the collection of digital evidence. As shown in the research (Table 2), the lowest level of implementation was observed in these areas – only 38 countries achieved full compliance with procedural investigation mechanisms, and 35 countries with digital evidence collection mechanisms. According to the Internet Crime Complaint Centre (2024), the absence of harmonised legal procedures complicates the investigation of cross-border cybercrimes and leads to significant delays in incident response. To address this issue, it is necessary to: develop unified standards for procedural actions involving international expert groups; establish specialised international investigative teams for cross-border cybercrime investigations (Segura-Serrano, 2021); introduce mechanisms for mutual recognition of digital evidence and unified standards for its collection; develop international rules on state responsibility for cyberattacks launched from the territory (Resolution on Combatting..., 2019); implement mechanisms for attributing cyberattacks and holding perpetrators accountable with international recognition of such procedures (Jiang, 2023; Broeders *et al.*, 2023). Given the Cybersecurity Ventures (2023) forecast that economic losses from cybercrime would reach 9.5 trillion USD annually by 2024, it is further recommended to establish international standards for regulating the cryptocurrency market and to develop cooperation in tracing criminally obtained crypto-assets (Pallangyo, 2022).

The analysis of the Polish-NATO case showed a significant reduction in cyber incident response time from 24 to 4 hours following the introduction of a 24/7 contact point network (PWCyber Cooperative Programme..., 2019). According to the World Economic Forum (2024), 93% of business leaders and 86% of cybersecurity executives believe that global geopolitical instability is “moderately” or “very likely” to result in catastrophic cyber incidents within the next two years, highlighting the importance of developing preventive protection mechanisms. Based on this experience, it is recommended to: expand the global network of 24/7 contact points with a unified real-time cyber threat information exchange protocol; develop a standardised system for assessing the criticality of incidents; conduct joint training for contact point personnel on a regular basis (Shires, 2024). In the field of preventive protection of critical infrastructure, drawing on the Ukrainian-Israeli case where the implementation of early detection technologies reduced successful intrusions by 39% (The IDF Strategy, 2016), it is recommended to: create an international system for sharing information on threats to critical infrastructure; develop joint protection standards and certification mechanisms for security systems; enhance public-private partnerships for more effective protection, in line with the Resolution of the UN Security Council No. 2341 (2017).

The analysis of U.S.-Ukrainian cooperation, formalised through the Ukraine Cybersecurity Cooperation Act (2017), and the NATO Cybersecurity Trust Fund for Ukraine demonstrated the high effectiveness of formalised interaction mechanisms. According to Cybersecurity Ventures (2023), cybercrime causes estimated global losses of approximately 793 billion USD per month, which underscores the need for coordinated international action. Based on this experience, it is recommended to: expand the practice of concluding specialised international cybersecurity agreements; establish joint bodies for coordination and oversight of the implementation; extend the practice of trust funds that combine financial, technological, and expert resources to solve specific cybersecurity tasks; enhance the role of international organisations in coordinating efforts to counter cybercrime; develop regional cooperation mechanisms that consider the specifics of cyber threats in different regions of the world. Special attention should be paid to multilateral formats of cooperation, particularly through NATO and EU mechanisms, which, as shown by the study, demonstrate higher effectiveness compared to bilateral agreements.

Statistical data (Table 3) show an increase in the number of joint investigations from 34 in 2019 to 112 in 2023 and in the amount of recovered damages from 23.5 million to 89.4 million USD over the same period. Data from the Internet Crime Complaint Centre (2024) indicate that without effective investigation and damage recovery mechanisms, the clearance rate of cross-border cybercrimes remains critically low – under 30%. For further development of these mechanisms, it is recommended to: establish specialised international investigative teams for cross-border cybercrime investigations; develop unified standards for the collection and analysis of digital evidence; introduce mechanisms for the rapid exchange of information among law enforcement agencies in different countries, in accordance with the Convention on Cybercrime (2001); create an international cybercrime compensation fund; develop unified standards for damage assessment and implement international cooperation mechanisms for identifying and confiscating cybercriminal assets. This will significantly improve the effectiveness of international cooperation in combating cybercrime and ensure proper protection of victims' rights.

The analysis of the NATO Cybersecurity Trust Fund for Ukraine, which led to a 47% increase in the effectiveness of detecting and neutralising cyberattacks (The Situation Centre..., 2018), confirms the high efficiency of such formats of interaction. According to the World Economic Forum (2024), 43% of organisations consider it likely that a cyberattack will have a material impact on the operations within the next two years, underscoring the importance of technical cooperation and capacity building. Based on this experience, it is recommended to: expand the practice of creating trust funds for other countries; develop comprehensive programmes for technical assistance and cybersecurity training; pay particular attention to developing the capacity of developing countries, which often become targets of cyberattacks due to insufficient protection (Geneva Declaration of Principles, 2003); develop international educational programmes for training cybersecurity personnel; introduce certification mechanisms for cybersecurity

professionals in line with international standards; foster cooperation in the development and implementation of innovative information security technologies, in accordance with the OECD Recommendations on Digital Risk Management (Recommendations on Risks..., 2015). Cybersecurity Ventures (2023) projected that by 2025, around 200 zettabytes of data would be stored globally, 50% of which would be in cloud storage, highlighting the need to enhance technical capacity to protect this data volume. This would raise the overall level of cybersecurity and ensure conditions for effective counteraction to modern cyber threats.

The comprehensive implementation of the proposed recommendations would significantly increase the effectiveness of international legal mechanisms to combat cybercrime and provide an adequate response to modern challenges and threats in cyberspace. Particular attention should be given to the development of preventive mechanisms and the strengthening of multilateral cooperation, which, as the study has shown, proves to be the most effective in combating cyber threats.

Discussion

The study of international cooperation revealed a profound transformation in approaches to combating cybercrime and the emergence of new mechanisms for international interaction. Statistical data confirmed the growing effectiveness of multilateral cooperation formats and the theoretical conclusions of O. Yemets *et al.* (2024) regarding international coordination of law enforcement agencies. The results of a comparative analysis of the effectiveness of international cooperation aligned with the conclusions of these authors concerning the need to formalise cooperation mechanisms, but went beyond the research by demonstrating quantitative indicators of increased effectiveness specifically within multilateral cooperation formats.

A comparative analysis of the effectiveness of international legal mechanisms showed that the highest efficiency was demonstrated by instruments of legal assistance and rapid response to cyber incidents, introduced through EU Directives, and assessed as “very high.” These findings expanded on the results of the study by V.R. Gajjar & H. Taherdoost (2024), who emphasised the need to create a unified classification system for cyber threats and to standardise information exchange procedures. The six-criterion evaluation model of international legal mechanisms proposed in the study (legal force, geographic scope, implementation mechanisms, cooperation procedures, response speed, effectiveness of legal assistance) provided a more systematic assessment of various tools of international cooperation compared to the researchers’ approach.

An important contribution by V.R. Gajjar & H. Taherdoost (2024) was the development of recommendations for the unification of international cybersecurity standards. The authors emphasised the need to create a unified classification system for cyber threats, to standardise information exchange procedures, and to develop joint response protocols to cyber incidents. This aligns with the results of the current study on improving the effectiveness of multilateral cooperation formats in cybersecurity. The development of transnational expert

networks represents a critically important element of the modern international cybersecurity system. Given the constant evolution and increasing complexity of cyber threats, effective cooperation among experts from different countries has become a key factor in successfully combating cybercrime.

The Polish-NATO case examined in the study revealed a reduction in cyber incident response time from 24 to 4 hours following the implementation of a network of round-the-clock rapid response centres. This practical outcome complemented the theoretical propositions of J. Shires (2024) regarding the role of professional communities in shaping international cybersecurity policy. While the scholar focused on informal mechanisms of expert interaction, the Polish-NATO case demonstrated the effectiveness of formalised expert networks operating 24/7. This approach made it possible to combine the benefits of informal interaction, as highlighted by J. Shires (2024), with the structure and predictability of formal frameworks. The results of the Polish-NATO case study showed that shortening cyber incident response time increased the overall effectiveness of cyber threat mitigation by five to six times – significantly surpassing theoretical estimates proposed in other studies. This highlighted the need for further development of 24/7 response networks as the most effective tool of cross-border cooperation.

An analysis of the US-Ukrainian cooperation case, formalised through the Ukraine Cybersecurity Cooperation Act (2017), revealed a high level of systematisation and effectiveness. The adoption of a special legislative act and the implementation of comprehensive technical assistance programmes in the field of cybersecurity led to significant achievements in strengthening Ukraine’s capacity to counter cyber threats. These findings expanded upon the research of M. Albakjaji & R. Almarzoqi (2023) on the role of digital technologies in modern international conflicts. Whereas those authors focused on the use of cyberspace as a tool of hybrid warfare, the results of the US-Ukrainian case demonstrated effective mechanisms for countering such threats through formalised interstate cooperation. A particularly important aspect of this case was the comprehensive nature of cooperation, which included a range of areas – from securing electoral systems and critical infrastructure to training specialists in cybersecurity and digital forensics. This approach aligned with the conclusions of N. Kolomiets *et al.* (2023) regarding the importance of comprehensive implementation of international standards into national systems for combating cybercrime.

The analysis of the NATO Cybersecurity Trust Fund for Ukraine showed a 47% increase in the effectiveness of detecting and neutralising cyberattacks after the establishment of a cybersecurity situational centre. These data not only confirmed but also quantified the concept of organisational resilience proposed by B.G. Mujtaba (2023). While the researcher focused primarily on theoretical aspects of leadership development in cybersecurity, the results of the NATO Trust Fund study presented a concrete institutional development mechanism and measurable indicators of its effectiveness. A particularly important outcome of the study was the identification of high effectiveness of trust

funds as a tool for international cooperation, enabling the pooling of financial, technological, and expert resources of several countries to address specific cybersecurity challenges. This model differed from traditional bilateral formats and could be used as a template for developing cooperation in other regions of the world.

A structural analysis of the impact of digital technologies on international relations was presented in the work of O. Rakhimberdieva (2023). The researcher proposed an innovative approach to understanding the transformation of international relations under the influence of digitalisation, identifying key structural changes in the international security system. A theoretical model for assessing the impact of technological innovations on interstate relations was developed, with particular emphasis on the role of cybersecurity in shaping a new architecture of international cooperation. The researcher demonstrated how technological transformations were altering traditional mechanisms of international interaction, creating new challenges and opportunities for the development of collective security systems. Of particular value was the proposed methodology for analysing the link between technological development and the evolution of international cybersecurity cooperation mechanisms.

L. Poe (2021) examined cybercrime in the era of digital transformation, rising nationalism, and the decline of global governance. The researcher analysed how geopolitical factors influenced the development of mechanisms of international cooperation in the field of cybersecurity, highlighting the need to explore new forms of interstate interaction amid rising political tensions. A comprehensive analysis of cybercrime countermeasures was presented in the study by S. Cherniavskyi *et al.* (2021). The researchers conducted a comparative analysis of international and Ukrainian experiences, identifying key factors for the successful implementation of international standards into national legislation. Particular attention was paid to the harmonisation of legal norms and the development of international cooperation mechanisms.

The results of the analysis of the Ukrainian-Israeli cooperation case, which showed a 39% reduction in successful intrusions into critical infrastructure, significantly complemented the study by K. Shakhbazian (2021) on interstate cooperation in the fight against cybercrime. While the author focused on legal aspects of such cooperation, the results of the Ukrainian-Israeli case demonstrated practical mechanisms of technological interaction, particularly the implementation of early threat detection technologies and the statistically measurable effectiveness. The preventive protection mechanisms for critical infrastructure identified during the case analysis were of particular importance in the context of the increasing number of targeted attacks on critical infrastructure, as confirmed by the findings. The implementation of Israeli early threat detection technologies significantly enhanced the protection of Ukraine's critical infrastructure, making this case of practical interest for other countries facing similar threats.

Thus, international cooperation in the field of cybersecurity demonstrated a positive development dynamic, particularly in multilateral formats. The identified trends indicated the formation of a new paradigm of

international security, in which cybersecurity played a key role. At the same time, challenges remained concerning the harmonisation of national legislation, particularly in the area of procedural investigation mechanisms and the collection of digital evidence. Further development of international cooperation required a comprehensive approach that combined legal, institutional, and technological aspects of combating cybercrime while taking into account the need to protect fundamental human rights.

Conclusions

The study confirmed the transformation of cybersecurity from a purely technological tool into an intergovernmental instrument of geopolitical-level interaction. In cyberspace, traditional state borders lost the effectiveness, and countering cyber threats required coordination at the level of international actors. The transnational nature of cybercrime necessitated the development of adaptive international legal mechanisms, as individual efforts by separate states did not provide an adequate level of protection for the information space. An analysis of international legal mechanisms for combating cybercrime showed the evolution and gradual improvement in effectiveness. The Budapest Convention established standards for combating cybercrime. The elaboration of mechanisms was carried out through regional instruments and the creation of specialised institutions, which contributed to improved results in international cooperation.

A comparative analysis of international legal mechanisms revealed greater effectiveness of legal assistance within EU instruments, which was attributed to detailed regulation of cooperation procedures and the existence of effective mechanisms for monitoring the fulfilment of obligations. The analysis of the implementation of these mechanisms in national legislations confirmed a differentiated level of success: the legal definition of cybercrime offences was implemented in 45 countries, mechanisms of international cooperation in 42 countries. At the same time, only 38 countries implemented procedural norms for investigations, and the collection of digital evidence was fully reflected in the legislation of only 35 countries, which indicated the need for further harmonisation in these areas.

Case analysis of international cooperation in the field of cybersecurity demonstrated the effectiveness of multilateral formats. The Polish-NATO format enabled the reduction of response time to cyber incidents from 24 to 4 hours due to the operation of a network of 24/7 response points. Within NATO, a trust fund contributed to a 47% increase in the effectiveness of responses to attacks following the establishment of a situational centre. As part of Ukrainian-Israeli cooperation, the frequency of successful attacks on critical infrastructure decreased by 39%, while the US-Ukrainian format, formalised through the Ukraine Cybersecurity Cooperation Act, ensured comprehensive support for Ukraine's cyber systems.

Four factors were identified as determining the effectiveness of international cooperation in the field of cybersecurity: the existence of a clear legal basis, stable coordination mechanisms, technological compatibility of protection systems, and regular exchange of threat information. Multilateral formats of cooperation, such

as NATO and EU mechanisms, provided access to more effective expert and technical potential, making these formats the most efficient. Going forward, it is advisable to analyse cooperation mechanisms in more detail, develop preventive strategies to counter cybercrime, and create unified models of global cyber protection that take into account human rights, rapid response, and legal standards.

Acknowledgements

None.

Funding

The research received no funding.

Conflict of Interest

None.

References

- [1] Agreement between Ukraine and the European Police Office on operational and strategic cooperation. (2023, February). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16#Text.
- [2] Agreement on the Implementation of the NATO-Ukraine Cybersecurity Trust Fund between the Security Service of Ukraine and the Romanian Information Service. (2015, July). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_063#Text.
- [3] Albakjaji, M., & Almarzoqi, R. (2023). *The impact of digital technology on international relations: The case of the war between Russia and Ukraine*. *Access to Justice in Eastern Europe*, 8.
- [4] Biedron, S.R. (2024). *Cybercrime in the digital age*. (Master Thesis, University of Oxford, Oxford, Great Britain). doi: 10.5287/ora-r8oxybrng.
- [5] Broeders, D., Cristiano, F., & Weggemans, D. (2023). Too close for comfort: Cyber terrorism and information security across national policies and international diplomacy. *Studies in Conflict & Terrorism*, 46(12), 2426-2453. doi: 10.1080/1057610X.2021.1928887.
- [6] Buçaj, E., & Idrizaj, K. (2025). The need for cybercrime regulation on a global scale by the international law and cyber convention. *Multidisciplinary Reviews*, 8(1), article number e2025024. doi: 10.31893/multirev.2025024.
- [7] Campina, A., & Rodrigues, C. (2022). *Cybercrime and the council of Europe Budapest convention: Prevention, criminalization, and international cooperation*. In *The book of full papers – 7th international zeugma conference on scientific researches* (pp. 112-123). Ankara: IKSAD.
- [8] Cherniavskiy, S., Babanina, V., Mykytchuk, O., & Mostepaniuk, L. (2021). Measures to combat cybercrime: Analysis of international and Ukrainian experience. *Cuestiones Políticas*, 39(69). doi: 10.46398/cuestpol.3969.06.
- [9] Clough, J. (2023). Lessons in a time of pestilence: The relevance of international cybercrime conventions to controlling post-pandemic cybercrime. In *Cybercrime in the pandemic digital age and beyond* (pp. 131-151). Cham: Springer International Publishing. doi: 10.1007/978-3-031-29107-4_7.
- [10] Çomak, H., Şeker, B.Ş., Civelek, Y., & Bozkuş, Ç.A. (Eds.). (2022). *Cyber environment and international politics*. London: Transnational Press.
- [11] Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data. (1981, January). Retrieved from <https://rm.coe.int/16808ade9d>.
- [12] Convention on Cybercrime. (2001, November). Retrieved from <https://rm.coe.int/1680081561>.
- [13] Cybersecurity Ventures. (2023). *Cybercrime to cost the world \$9.5 trillion annually by 2024*. Retrieved from <https://cybersecurityventures.com/cybercrime-to-cost-the-world-9-trillion-annually-in-2024/>.
- [14] Directive of the European Parliament and of the Council No. 2013/40/EU “On Attacks Against Information Systems and Replacing Council Framework Decision No. 2005/222/JHA”. (2013, August). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0040>.
- [15] Dumchykov, M., Utkina, M., & Bondarenko, O. (2022). Cybercrime as a threat to the national security of the Baltic States and Ukraine: The comparative analysis. *International Journal of Safety and Security Engineering*, 12(4), 481-490. doi: 10.18280/ijssse.120409.
- [16] EU Regulation on the European Cybercrime Centre (EC3). (2013). Retrieved from <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-cybercrime-centre-ec3>.
- [17] Gajjar, V.R., & Taherdoost, H. (2024). Cybercrime on a global scale: Trends, policies, and cybersecurity strategies. In *2024 5th International conference on mobile computing and sustainable informatics (ICMCSI)* (pp. 668-676). Lalitpur: IEEE. doi: 10.1109/ICMCSI61536.2024.00105.
- [18] Geneva Declaration of Principles. (2003, February). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c57#Text.
- [19] Graham, A. (2023). *Cybercrime: Traditional problems and modern solutions*. (Doctoral dissertation, Victoria University of Wellington, Wellington, New Zealand). doi: 10.26686/wgtn.22300909.
- [20] Internet Crime Complaint Center (IC3). (2024). *Internet crime report 2023*. Retrieved from https://www.ic3.gov/Media/PDF/AnnualReport/2023_IC3Report.pdf.
- [21] Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA). (n.d). Retrieved from <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/iocta-report>.
- [22] Jiang, S. (2023). *A new mechanism of international law for combating cybercrime*. *Law Sciences*, 2(181).
- [23] Kolomiets, N., Senchenko, N., Petryk, O., Ivankov, I., Ovsianikova, O., & Geperidze, D. (2023). International legal standards in crime prevention. *WSEAS Transactions on Environment and Development*, 19, 110-118. doi: 10.37394/232015.2023.19.10.

- [24] Law of Ukraine No. 2163-VIII "On the Basic Principles of Cybersecurity of Ukraine". (2018, July). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19>.
- [25] Muhammad, I.A. (2023). Assessment of the impact of information technology on Nigeria's international relations. *Social Science Research Network*. doi: 10.2139/ssrn.4483966.
- [26] Mujtaba, B.G. (2023). Operational sustainability and digital leadership for cybercrime prevention. *International Journal of Internet and Distributed Systems*, 5(2), 19-40. doi: 10.4236/ijids.2023.52002.
- [27] OECD Guidelines on Managing Digital Risks for Economic and Social Prosperity. (2015). Retrieved from <https://www.oecd.org/sti/ieconomy/digital-security-risk-management.htm>.
- [28] Office of Inspector General U.S. Agency for International Development. (2018). *Audit of USAID's financial statements for fiscal years 2018 and 2017*. Retrieved from <https://oig.usaid.gov/node/1851>.
- [29] Opening Remarks by Acting DCM Joseph Pennington at the U.S.-Ukraine Cyber Bilateral Dialogue. (2020). Retrieved from <https://ua.usembassy.gov/opening-remarks-by-acting-deputy-chief-of-mission-joseph-pennington-at-the-u-s-ukraine-cyber-bilateral-dialogue/>.
- [30] Pallangyo, H.J. (2022). Cyber security challenges, its emerging trends on latest information and communication technology and cyber crime in mobile money transaction services. *Tanzania Journal of Engineering and Technology*, 41(2), 189-204. doi: 10.52339/tjet.v41i2.792.
- [31] Poe, L. (2021). Cybercrime in the age of digital transformation, rising nationalism and the demise of global governance. In *Modern police leadership: Operational effectiveness at every level* (pp. 109-126). Cham: Palgrave Macmillan. doi: 10.1007/978-3-030-63930-3_11.
- [32] PWCyber cooperative programme in cyber security. (2019). Retrieved from <https://www.gov.pl/attachment/6b21cff9-d133-4079-b193-170f9648d486>.
- [33] Rakhimberdieva, O. (2023). *The impact of digital technologies on international relations: A structural analysis*. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 11(12), 1468-1474.
- [34] Resolution of General Assembly No. A/RES/74/247 "On Countering the Use of Information and Communications Technologies for Criminal Purposes". (2019, December). Retrieved from <https://undocs.org/A/RES/74/247>.
- [35] Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 497 "On Approval of the Agreement on Cooperation of the Member States of the Commonwealth of Independent States in Combating Crime". (2001, March). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/497-99-%D0%BF#Text>.
- [36] Resolution of the UN Security Council No. 2341 "On the Protection of Critical Infrastructure from Terrorist Attacks". (2017, February). Retrieved from [https://undocs.org/S/RES/2341\(2017\)](https://undocs.org/S/RES/2341(2017)).
- [37] Rohmat, A., Putri, H.A.A., Muhtarom, M., Ismiyanto, I., & Febriani, A.F. (2024). Potential cybercrime and prevention in the overseas official travel approval letter. *AL-MANHAJ: Jurnal Hukum dan Pranata Sosial Islam*, 6(1), 87-98. doi: 10.37680/almanhaj.v6i1.4674.
- [38] Segura-Serrano, A. (2021). Cybersecurity and cybercrime: Dynamic application versus norm-development. *Journal of Comparative Public Law and International Law/Heidelberg Journal of International Law*, 81(3), 701-732. doi: 10.17104/0044-2348-2021-3-701.
- [39] Shakhbazian, K. (2021). Cooperation of states in the field of combating cyber crime and approaches to solving the problem of cyber terrorism. *Actual Problems of International Relations*, 1(148), 35-48. doi: 10.17721/apmv.2021.148.1.35-48.
- [40] Shires, J. (2024). Career connections: Transnational expert networks and multilateral cybercrime negotiations. *Contemporary Security Policy*, 45(1), 45-71. doi: 10.1080/13523260.2023.2274775.
- [41] Siabro, A. (2021). International law and international relations. *European Political and Legal Discourse*, 8(5), 6-13. doi: 10.46340/eppd.2021.8.5.1.
- [42] Siregar, G., & Sinaga, S. (2021). The law globalization in cybercrime prevention. *International Journal of Law Reconstruction*, 5(2), 211-227. doi: 10.26532/ijlr.v5i2.17514.
- [43] The Cybersecurity Strategy. (2020, July). Retrieved from <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cybersecurity-strategy>.
- [44] The IDF Strategy. (2016, July). Retrieved from <https://www.inss.org.il/he/wp-content/uploads/sites/2/2017/04/IDF-Strategy.pdf>.
- [45] The Situation Centre for Cybersecurity was opened. (2018). Retrieved from <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-otkryli-situacionnyj-centr-obespecheniya-kiberbezopasnosti>.
- [46] Ukraine Cybersecurity Cooperation Act. (2017, February). Retrieved from <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-bill/1997/text>.
- [47] World Economic Forum. (2024). *Global cybersecurity outlook 2024*. Retrieved from https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Cybersecurity_Outlook_2024.pdf.
- [48] Yemets, O., Voronov, I., & Hribov, M. (2024). Legal aspects of international cooperation in combating organised crime. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 29(1), 20-30. doi: 10.56215/naia-herald/1.2024.20.

**Журнал
«ЗОВНІШНІ СПРАВИ»**

**Том 35, № 3
2025**

Відповідальний редактор:
О. Короткий

Підписано до друку з оригінал-макета 18.06.2025
Ум. друк. арк. 15
Наклад 300 примірників

Видавництво:
Громадська спілка «Редакція журналу «Зовнішні справи»
01001, пров. Рильський, 6, м. Київ, Україна
Тел.: +38 099 178 5370
E-mail: info@uaforeignaffairs.com
<https://uaforeignaffairs.com/uk>

**Journal
“FOREIGN AFFAIRS”**

**Volume 35, No. 3
2025**

Managing Editors:
O. Korotkyi

Signed to the print with the original layout 18.06.2025
Conventional Printed Sheet 15
Circulation 300 copies

Publisher:
Public Union Editorial Board of the Journal “Foreign Affairs”
01001, 6 Rylskyi Ln, Kyiv, Ukraine
Tel.: +38 099 178 5370
E-mail: info@uaforeignaffairs.com
<https://uaforeignaffairs.com/en>